

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

ALİ BİN ÖMER ARABİ'NİN BAYTARNÂME (vr. 45b-90a)
ADLI ESERİNİN DİL VE EDEBİYAT EĞİTİMİ YÖNÜNDEN ÇALIŞILMASI

Aleyna İNCEKARA
(Yüksek Lisans Tezi)

İstanbul, 2022

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ÖĞRETMENLİĞİ

ALİ BİN ÖMER ARABİ'NİN BAYTARNÂME (vr. 45b-90a)
ADLI ESERİNİN DİL VE EDEBİYAT EĞİTİMİ YÖNÜNDEN ÇALIŞILMASI
STUDY OF ALİ BİN ÖMER ARABİ'S BAYTARNÂME (p. 45b-90a) IN TERMS OF
LANGUAGE AND LITERATURE EDUCATION

Aleyna İNCEKARA
(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman
Prof. Dr. Mesut ŞEN

İstanbul, 2022

Tüm kullanım hakları

M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne aittir.

© 2022

ETİK BEYAN

Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırladığım çalışmamda;

- Sunduğum bilgileri, dokümanları ve verileri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Çalışmamda yararlandığım eserlerin tamamına atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Elde ettiğim verilerde ve sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

13/06/2022

Aleyna İNCEKARA

ÖZ GEÇMİŞ

2016 Bağcılar Gazi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinden mezun oldu.

2020 Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bilim Dalından mezun oldu.

2020 Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans programına giriş yaptı.

ÖN SÖZ

Bu tezde, Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü içerisinde 2458 numara ile kayıtlı Ali bin Ömer Arabi tarafından yazılmış *Baytarnâme* (vr. 45b-90a) adlı eserin Türk dili ve edebiyatı eğitimi yönünden incelemesi yapılmış ve eserin Türk dili ve edebiyatı eğitimine katkısı üzerinde durulmuştur.

Baytarnâme, atlarla ilgili bilgi veren, at özelliklerini sıralayan, at hastalıkları hakkındaki bilgileri aktaran ve bu hastalıkların ilaçları ile tedavi yöntemlerinden bahseden bir eserdir. Bu eser, Ali bin Ömer Arabi tarafından yazılmıştır. Eser toplamda 88 yapraktan oluşmaktadır. Eserin ilk 44 yaprağı (vr. 1b-45a) Akif Taş tarafından çalışılmıştır. Bu tez ise son 44 yaprağını (vr. 45b-90a) kapsamaktadır.

Bu çalışma; giriş, ilgili araştırmalar, yöntem, bulgular ve sonuç bölümü ile kaynakça da dahil olmak üzere altı bölümden oluşmaktadır. Giriş, ilgili araştırmalar ve yöntem bölümlerinde; tez çalışmasının konusu, sınırlılıkları, kapsamı, konunun tespitindeki amaç, konunun önemi, araştırma ile ilgili teoriler, kavramlar ve kavramsal ilişkiler hakkında bilgi verilmiştir. Yöntem bölümünde konunun hangi yöntemle araştırıldığı ve veri toplama araçlarının neler olduğu üzerinde durulmuştur.

Bulgular ve yorum bölümünde *Baytarnâme* adlı eser hakkında bilgi verilerek eser özetlenmiştir. Dil incelemesi başlığı altında eserin ses ve şekil özellikleri metinden örneklerle açıklanmıştır. Metin başlığı içerisinde eserin transkripsiyonu yapılmıştır. Eserde dil ve imlâ birliği bulunmadığından dolayı kelimeler metinde yer alan yazılış şekillerine uygun olarak transkribe edilmiştir. Açıklamalı dizin başlığı altında metinde geçen kelime ve kelime grupları, metinde yer alan anlam esaslarına göre verilmiştir.

Sonuç bölümünde *Baytarnâme* adlı eserde kullanılan dil incelenerek bu dilin hangi amaçlarla kullanıldığı tespit edilmiş ve eserin Türk dili ve edebiyatı eğitimi içerisindeki yeri ile önemi üzerinde durulmuştur. Kaynakça bölümünde ise çalışmada yararlanılan kaynakların listesi verilmiştir.

Çalışma süresi boyunca yardımlarını esirgemeyen değerli danışman hocam Prof. Dr. Mesut Şen'e teşekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak her zaman yanımda olan, beni destekleyen, varlıklarıyla bana her zaman güç veren ve bugünlere gelmemi sağlayan sevgili aileme en kalpten duygularıyla teşekkür ediyorum ve sevgilerimi sunuyorum.

ÖZET

Bu tez çalışmasında Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü içerisinde 2458 numara ile kayıtlı Ali bin Ömer Arabi tarafından yazılmış Baytarnâme (vr. 45b-90a) adlı eserin Türk dili ve edebiyatı eğitimi yönünden incelemesi yapılmakla beraber o döneme ait bilim dilinin nasıl kullanıldığı, bilimsel kavramlar ve terimlerin neler olduğu, esere ve döneme ait bilimsel üslubun nasıl ve hangi amaçla kullanıldığının tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

Bu amaçla ele alınmış olan eser; giriş, ilgili araştırmalar, yöntem, bulgular ve sonuç bölümü ile kaynakça da dahil olmak üzere altı bölümden oluşmaktadır. Giriş, ilgili araştırmalar ve yöntem bölümlerinde; tez çalışmasının konusu, sınırlılıkları, kapsamı, konunun tespitindeki amaç, konunun önemi, araştırma ile ilgili teoriler, kavramlar ve kavramsal ilişkiler hakkında bilgi verilmiştir. Yöntem bölümünde konunun hangi yöntemle araştırıldığı ve veri toplama araçlarının neler olduğu üzerinde durulmuştur.

Bulgular bölümünde *Baytarnâme* adlı eser hakkında bilgi verilmiş ve ardından eser özetlenmiştir. Eserdeki ses ve şekil özellikleri metinden örneklerle birlikte dil incelemesi başlığı altında verilmiştir. Metin başlığı içerisinde eserin transkripsiyonu yapılmıştır. Açıklamalı dizin başlığı içerisinde metindeki kelime ve kelime gruplarının anlamları metindeki kullanımlarına ve bağlamlarına uygun olarak verilmiştir.

Sonuç bölümünde *Baytarnâme* adlı eserde kullanılan dil incelenerek bu dilin hangi amaçlarla kullanıldığı tespit edilmiş ve eserin Türk dili ve edebiyatı eğitimi içerisindeki yeri ile önemi üzerinde durulmuştur. Kaynakça bölümünde ise çalışmada yararlanılan kaynakların listesi verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Baytarnâme, dil, Türk dili, edebiyat, eğitim, dil bilim, veterinerlik, tıp.

ABSTRACT

In this thesis study, Baytarnâme (vr. 45b-90a) written by Ali bin Ömer Arabi, registered with the number 2458 in the Esad Efendi Department of the Süleymaniye Library, is examined in terms of Turkish language and literature education. It is aimed to determine what happened, how and for what purpose the scientific style of the work and the period was used.

The work that has been handled for this purpose; It consists of six chapters, including introduction, related studies, method, findings and conclusion and bibliography. In the introduction, related research and method sections; Information about the subject of the thesis, its limitations, scope, the purpose of determining the subject, the importance of the subject, the theories, concepts and conceptual relations related to the research were given. In the method section, the method of researching the subject and the data collection tools are emphasized.

In the findings section, information about the work named Baytarnâme is given and then the work is summarized. Sound and shape features in the work are given under the title of language analysis with examples from the text. Transcription of the work has been done within the text title. In the annotated index title, the meanings of words and phrases in the text are given in accordance with their use and context in the text.

In the conclusion part, the language used in the work called Baytarnâme has been examined and the purposes for which this language has been used have been determined and the place and importance of the work in Turkish language and literature education has been emphasized. In the bibliography section, the list of sources used in the study is given.

Key words: Baytarnâme, language, Turkish language, iviteratüre, education, linguistics, veterinary medicine, medicine.

KISALTMALAR VE İŞARETLER

a: Her bir yaprağın ön yüzü

a.g.e.: Adı geçen eser

Ar.: Arapça

b: Her bir yaprağın arka yüzü

Bk.: Bakınız

C.: Cilt

Çev.: Çeviren

DİA: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi

Far.: Farsça

Hzl.: Hazırlayan

Krş.: Karşılaştırınız

S.: Sayı

s.: Sayfa

TDK: Türk Dil Kurumu

TTK: Türk Tarih Kurumu

vb.: ve benzeri

vr.: varak

Yun.: Yunanca

Z: Metnin bazı sayfalarında bulunan ekler, zeyl.

+ : İsim tabanına gelen ekten önce kullanılır.

- : Fiil tabanına gelen ekten önce kullanılır.

/ : Eklerdeki şekilleri gösterir. Dizinde yaprak numaraları ile satır numaralarını ayırmak için kullanılır.

>/< : Kelimenin hangi yöne değişim gösterdiğini belirtir.

[ ] : Yazmada okunamayan, olmayıp eklenen veya onarılan yerleri gösterir.

( ) : Yazmada yanlışlıkla yazılan tekrarları göstermek için kullanılır.

(?) : Okunamayan kelimeleri veya şüpheli durumu belirtir.

.. : Metnin yıpranmasından kaynaklı olarak zeyl parçalarında tam okunamayan veya eksik okunan yerler

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ء	’
ا	a, ā, e
آ	a, ā
ب	b, p
پ	p
ت	t
ث	ṯ
ج	c, ç
چ	ç
ح	ḥ
خ	ḫ
د	d
ذ	ẓ
ر	r
ز	z
س	s
ش	ṣ
ص	ṣ
ض	ẓ, ḏ
ط	ṭ
ظ	ẓ
ع	’
غ	ġ
ف	f
ق	k
ك	k, g, ŋ
ل	l
م	m
ن	n
و	o, ö, u, ū, ü, v
ه	a, e, h
ی	ı, i, ī, y

İÇİNDEKİLER

ÖZ GEÇMİŞ	i
ÖN SÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
KISALTMALAR VE İŞARETLER	v
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
1.1. Problem	1
1.2. Amaç	1
1.3.Önem	2
1.4. Sınırlılıklar	2
1.5. Sayıtlar	2
1.6. Tanımlar	2
1.6.1. Dil	2
1.6.2. Edebiyat	2
1.6.3. Dil bilimi	2
1.6.4. Bilim	3
1.6.5. Üslup	3
1.6.6. Terim	3
BÖLÜM II: İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	3
2.1. Baytarnâme	3
2.2. Eğitim, Dil Eğitimi, Edebiyat Eğitimi	3
BÖLÜM III: YÖNTEM	4
3.1 Araştırmanın Modeli	4
3.2. Evren ve Örneklem	4
3.3. Veri Toplama Araçları	4
3.4. Verilerin Toplanması	4

3.5. Verilerin Çözümlemesi	4
BÖLÜM IV: BULGULAR VE YORUM	5
4.1. Giriş	5
4.1.1. Baytarname Tanımı ve Türk Edebiyatında Baytarnâmeler	5
4.1.2. Baytarnâme Adlı Eser Hakkında Bilgi	6
4.1.3. Baytarnâme Adlı Eserin İçeriği	6
4.2. Dil İncelemesi	7
4.2.1. Yazım Özellikleri	7
4.2.1.1. Ünlülerin Yazılışı	7
4.2.1.1.1. a ünlüsünün yazılışı	7
4.2.1.1.2. e ünlüsünün yazılışı	8
4.2.1.1.3. ı, i ünlülerinin yazılışı	8
4.2.1.1.4. o, ö, u, ü ünlülerinin yazılışı	8
4.2.1.2. Ünsüzlerin Yazılışı	9
4.2.1.2.1. ç ünsüzünün yazılışı	9
4.2.1.2.2. p ünsüzünün yazılışı	9
4.2.1.2.3. g, k, ŋ ünsüzlerinin yazılışı	9
4.2.1.2.4. ğ ve k ünsüzlerinin yazılışı	9
4.2.1.2.5. ħ, ħ, h ünsüzlerinin yazılışı	9
4.2.1.2.6. t, t ünsüzlerinin yazılışı	10
4.2.1.2.7. s, ş ünsüzlerinin yazılışı	10
4.2.1.3. Bazı Ek ve Şekillerin Yazılışı	10
4.2.2. Ses Bilgisi	10
4.2.2.1. Ünlüler	10
4.2.2.1.1. Ünlü Değişmeleri	11
4.2.2.1.1.1. e > i, i > e değişmesi	11
4.2.2.1.1.2. o > u, ö > ü değişmeleri	11
4.2.2.1.1.3. u > ı değişmesi	11
4.2.2.1.1.4. ı > u, i > ü değişmesi	12
4.2.2.1.1.5. u > a değişmesi	12
4.2.2.1.1.6. ı > a değişmesi	12
4.2.2.1.2. Ünlü Uyumu	13
4.2.2.1.2.1. Kalınlık-İncelik Uyumu	13
4.2.2.1.2.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu	13

4.2.2.1.3. Ünlü Türemesi	14
4.2.2.1.4. Ünlü Düşmesi	14
4.2.2.1.5. Ünlü Birleşmesi	14
4.2.2.2. Ünsüzler	14
4.2.2.2.1. Ünsüz Değişmeleri	14
4.2.2.2.1.1. b > p değişmesi	14
4.2.2.2.1.2. b > v değişmesi	14
4.2.2.2.1.3. t > d değişmesi	14
4.2.2.2.1.4. k > ğ, k > g değişmesi	15
4.2.2.2.1.5. ğ/g > v değişmesi	15
4.2.2.2.1.7. d > y değişmesi	16
4.2.2.2.1.6. k > ħ değişmesi	16
4.2.2.2.1.8. g > y değişmesi	16
4.2.2.2.1.9. r > l değişmesi	16
4.2.2.2.2. Ünsüz Düşmesi	16
4.2.2.2.2.1. b düşmesi	16
4.2.2.2.2.2. r ve l düşmesi	16
4.2.2.2.2.3. g/ğ düşmesi	17
4.2.2.2.3. Ünsüz Türemesi	17
4.2.2.2.3.1. -y-, -s-, -n- türemesi	17
4.2.2.2.3.2. Ünsüz ikizleşmesi	18
4.2.2.2.4. Ünsüz Benzeşmesi	18
4.2.2.2.5. Hece Düşmesi (Haploloji)	18
4.2.3. Şekil Bilgisi	18
4.2.3.1. İsim	18
4.2.3.1.1. Çokluk Eki	19
4.2.3.1.2. İyelik Ekleri	19
4.2.3.1.3. İsimlerde Tamlama	19
4.2.3.1.3.1. Belirtili İsim Tamlamaları	19
4.2.3.1.3.2. Belirtisiz İsim Tamlamaları	20
4.2.3.1.3.3. Zincirleme İsim Tamlamaları	20
4.2.3.1.3.4. Arapça İsim Tamlamaları	20
4.2.3.1.3.5. Farsça İsim Tamlamaları	20
4.2.3.1.4. Hâl Ekleri	20

4.2.3.1.4.1. Yalın (Nominatif) Hâli: Eksiz	21
4.2.3.1.4.2. İlgi (Genitif) Hâli: +uñ/ +nuñ, +üñ/ +nüñ	21
4.2.3.1.4.3. Yükleme (Akuzatif) Hâli: +ı/ +i, +(y)ı/ +(y)i, +(n)ı/ +(n)i, +n	21
4.2.3.1.4.4. Yönelme (Datif) Hâli: +a/ +e, +ya/+ye	21
4.2.3.1.4.5. Bulunma (Lokatif) Hâli: +da/ +de	21
4.2.3.1.4.6. Ayrılma (Ablatif) Hâli: +dan/ +den	21
4.2.3.1.4.7. Eşitlik (Ekvatif) Hâli: +ca/ +ce	22
4.2.3.1.4.8. Yön Gösterme (Direktif) Hâli: +ra/ +re, +arı/ +eri, +aru/ +erü, +ru/ +rü	22
4.2.3.1.4.9. Vasıta (İnstrümental) Hâli: +n, +ıla/ +ile, +la/ +le	22
4.2.3.1.4.10. Sebep Gösterme Hâli: +çün	22
4.2.3.1.5. Sayı İsimleri	22
4.2.3.1.6. İsim Yapım Ekleri	22
4.2.3.1.6.1. İsimden İsim Yapım Ekleri	23
4.2.3.1.6.2. Fiilden İsim Yapım Ekleri	25
4.2.3.2. Zamir	26
4.2.3.2.1. Şahıs Zamirleri	26
4.2.3.2.2. İşaret Zamirleri	27
4.2.3.2.3. Dönüşlülük Zamirleri	27
4.2.3.2.4. Belirsizlik Zamirleri	27
4.2.3.2.5. Soru Zamirleri	28
4.2.3.2.6. Bağlama Zamirleri	28
4.2.3.3. Sıfat	28
4.2.3.3.1. Niteleme Sıfatları	28
4.2.3.3.1.1. Karşılaştırma Sıfatları	28
4.2.3.3.1.2. Pekiştirme (Berkitme) Sıfatları	28
4.2.3.3.1.3. Küçültme Sıfatları	29
4.2.3.3.2. Belirtme Sıfatları	29
4.2.3.3.2.1. İşaret Sıfatları	29
4.2.3.3.2.2. Soru Sıfatları	29
4.2.3.3.2.3. Belirsizlik Sıfatları	29
4.2.3.3.2.4. Sayı Sıfatları	29
4.2.3.3.2.4.1. Asıl Sayı Sıfatları	29
4.2.3.3.2.4.2. Sıra Sayı Sıfatları	30

4.2.3.3.2.4.3. Üleştirme Sayı Sıfatları	30
4.2.3.3.2.4.4. Kesir Sayı Sıfatları	30
4.2.3.3.2.4.5. Topluluk Sayı Sıfatları	30
4.2.3.4. Zarf	30
4.2.3.4.1. Zaman Zarfları	30
4.2.3.4.2. Yer Zarfları	31
4.2.3.4.3. Miktar Zarfları	31
4.2.3.4.4. Tarz (Suret) Zarfları	31
4.2.3.4.5. Soru Zarfları	31
4.2.3.5. Edat	31
4.2.3.5.1. Ünlem Edatları	31
4.2.3.5.1.1. Ünlemler	32
4.2.3.5.1.2. Hitap (Seslenme, Çağırma) Edatları	32
4.2.3.5.1.3. Gösterme Edatları	32
4.2.3.5.1.4. Sorma Edatları	32
4.2.3.5.1.5. Cevap Edatları	32
4.2.3.5.2. Bağlama Edatları	32
4.2.3.5.2.1. Sıralama Edatları	32
4.2.3.5.2.2. Denkleştirme Edatları	32
4.2.3.5.2.3. Karşılaştırma Edatları	32
4.2.3.5.2.4. Cümle Başı Edatları	32
4.2.3.5.2.4.1. Fakat ifadesini taşıyanlar	33
4.2.3.5.2.4.2. Eğer ifadesini taşıyanlar	33
4.2.3.5.2.4.3. Çünkü ifadesini taşıyanlar	33
4.2.3.5.2.4.4. Benzerlik bildirenler	33
4.2.3.5.2.4.5. Netice ve açıklama (izah) bildirenler	33
4.2.3.5.2.4.6. Kuvvetlendirme bildirenler	33
4.2.3.5.2.5. Son Çekim Edatları	33
4.2.3.5.2.5.1. Benzerlik bildirenler	33
4.2.3.5.2.5.2. Sebep bildirenler	33
4.2.3.5.2.5.3. Vasıta ve beraberlik bildirenler	33
4.2.3.5.2.5.4. Yer ve yön bildirenler	33
4.2.3.5.2.5.5. Başkalık bildirenler	34
4.2.3.5.2.5.6. Miktar bildirenler	34

4.2.3.5.2.5.7. Zaman bildirenler	34
4.2.3.5.2.5.8. Karşılaştırma bildirenler	34
4.2.3.5.3. Tekerrür Edatları	34
4.2.3.6. Fiil	34
4.2.3.6.1. Fiil Yapım Ekleri	34
4.2.3.6.1.1. İsimden Fiil Yapma Ekleri	34
4.2.3.6.1.2. Fiilden Fiil Yapma Ekleri	35
4.2.3.6.2. Fiillerde Olumsuzluk	35
4.2.3.6.3. Fiil Çekimi	36
4.2.3.6.3.1. Şahıs Ekleri	36
4.2.3.6.3.1.1. I. Tip (Zamir Kökenli) Şahıs Ekleri	36
4.2.3.6.3.1.2. II. Tip (İyelik Kökenli) Şahıs Ekleri	36
4.2.3.6.3.1.3. Emir Kipindeki Şahıs Ekleri	37
4.2.3.6.3.2. Şekil ve Zaman Ekleri	37
4.2.3.6.3.2.1. Bildirme (Haber) Kipleri	37
4.2.3.6.3.2.1.1. Geniş Zaman	37
4.2.3.6.3.2.1.2. Şimdiki Zaman	38
4.2.3.6.3.2.1.3. Görülen Geçmiş Zaman	38
4.2.3.6.3.2.1.4. Öğrenilen Geçmiş Zaman	38
4.2.3.6.3.2.1.5. Gelecek Zaman	38
4.2.3.6.3.2.2. Tasarlama (Dilek) Kipleri	39
4.2.3.6.3.2.2.1. Emir Kipi	39
4.2.3.6.3.2.2.2. Şart Kipi	39
4.2.3.6.3.2.2.3. Gereklilik Kipi	40
4.2.3.6.3.2.2.4. İstek Kipi	40
4.2.3.6.4. Cevherî Fiil (Ek Fiil) ve Bildirme Ekleri	40
4.2.3.6.5. Fiilerin Birleşik Çekimleri (Birleşik Kipler)	41
4.2.3.6.5.1. Hikâye Birleşik Çekimi	41
4.2.3.6.5.2. Rivâyet Birleşik Çekimi	41
4.2.3.6.5.3. Şart Birleşik Çekimi	41
4.2.3.6.6. Fiilerde Soru	42
4.2.3.6.7. Birleşik Fiiller	42
4.2.3.6.7.1. İsimlerden Yardımcı Fiillerle Yapılan Birleşik Fiiller	42
4.2.3.6.7.2. Tasvir Fiileri	43

4.2.3.6.7.2.1. Yeterlik Fiili	43
4.2.3.6.7.2.2. Tezlik Fiili	43
4.2.3.6.7.2.3. Süerlik Fiilli	43
4.2.3.6.2.7.4. Yaklaşma Fiili	44
4.2.3.6.2.7.5. Uzaklaşma Fiili	44
4.2.3.6.8. Sıfat-Fiiller (Partisipler)	44
4.2.3.6.9. Zarf-Fiiller (Gerundiumlar)	44
4.3. Metin	46
Baytarnâme (vr. 45b-90a)	46
4.4. Açıklamalı Dizin	83
BÖLÜM V: SONUÇ	196
KAYNAKÇA	200

BÖLÜM I: GİRİŞ

1.1. Problem

Eğitim ve edebiyat kavramları birbirinden ayrı düşünülemez iki unsurdur. Edebiyat kelimesinin kökü “terbiye, incelik, iyi ahlak” anlamlarına gelen *edep* sözcüğüdür. Edebiyat da tıpkı eğitim gibi doğru ve güzel olanı bireye hissettirme, bireyi hayata hazırlama, bireye kültürü aktarma, yaratıcılığı uyarma ve dikkat çekme gibi işlevlere sahiptir.

Edebiyatın çeşitli işlevleri yerine getirmesinde ona yardımcı olan en önemli unsur dildir. Dil; insanların duygu, düşünce ve hayallerini oluşturup aktarmada, bunları anlatma ve açıklamada, bireyler arasında iletişimi sağlamada önemi yadsınamayan, çok yönlü temel unsurdur. Aynı zamanda dilin kültürü aktarma işlevi de bulunmaktadır. Dil; kimliğin, kültürün, edebiyatın, sanatın, felsefenin, bilimin, sosyal hayatın, eğitim ve öğretimin var olmasını ve nesilden nesile aktarılmasını sağlayan özdür.

Birtakım kavram ve durumlar oluşturulması ile oluşturulan kavram ve durumların aktarılmasını, devamlılığını sağlayan dil; kullanıldığı alana özgü kelimeleri, ifadeleri, terim ve anlamları da kendi yapısında barındırmaktadır. Bu duruma örnek olabilecek ürünlerden biri de bilimsel kavramları içerisinde barındıran dille meydana getirilen metinlerdir.

Bu çalışmada Türk edebiyatı içerisindeki metinlerde bilim dili ile oluşturulmuş ifadelerin, kavramların ve üslubun nasıl ve hangi amaçla kullanıldığının tespiti ve işlevlerinin belirlenmesi üzerinde durulma ihtiyacı hissedilmiştir. Bu amaçla Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü içerisinde 2458 numara ile kayıtlı Ali bin Ömer Arabi tarafından yazılmış Baytarnâme (vr. 45b-90a) isimli eser örnek metin olarak seçilmiştir. Örnek eser üzerinden bilim dili ve bilim dilinin Türk dili ve edebiyatı eğitimindeki yeri ve önemi belirlenmeye çalışılacaktır.

1.2. Amaç

Bu çalışmada,

- Türk edebiyatı ürünlerinde bilim dilinin kullanılmasının edebî ürünlere bir değer katıp katmadığının,
- Bilim dilinin Türk dili ve edebiyatı öğretimindeki kullanımının,
- Dil eğitimi üzerinde bilim dilinin etkili olup olmadığını,
- Bilim dili ile edebî dil arasında nasıl bir bağlantı olduğunun,
- İncelenen eserde dilin ve bilim dilinin nasıl kullanıldığının tespiti amaçlanmıştır.

1.3.Önem

Çalışmadan elde edilen bulguların;

- MEB Talim ve Terbiye Kurulunun program geliştirme çalışmalarına katkı sağlayacağı,
- Üniversitelerin Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi, Türk Dili ve Edebiyatı, Türkçe Eğitimi, Veterinerlik Fakültesi gibi bölümlerinin çalışmalarına örnek oluşturacağı,
- Araştırmacıların konu ile ilgili yeni çalışmalarına ışık tutacağı umulmaktadır.

1.4.Sınırlılıklar

Çalışmadan elde edilen bulgular,

- Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü içerisinde 2458 numara ile kayıtlı Ali bin Ömer Arabi tarafından yazılmış Baytarnâme (vr. 45b-90a) adlı eser ile sınırlıdır.
- Eserin yıpranmasından kaynaklı olarak bazı sayfalarda bulunan zeyl (ek) parçalarındaki kelimeler tam olarak okunamamaktadır.

1.5. Sayılılar

- Örneklem, evreni temsil eder niteliktedir.
- Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü içerisinde 2458 numara ile kayıtlı Ali bin Ömer Arabi tarafından yazılmış Baytarnâme (vr. 45b-90a) adlı eserin orijinal olduğu varsayılmaktadır.

1.6.Tanımlar

1.6.1. Dil

Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli anlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimai bir müessesedir (Ergin, 2013, s. 4).

1.6.2. Edebiyat

Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük'te edebiyat kavramı "Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın, gökçe yazın." olarak tanımlanmıştır.

1.6.3. Dil Bilimi

Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük'te dil bilimi kavramı "Dillerin yapısını, gelişmesini, dünyada yayılmasını ve aralarındaki ilişkileri ses, biçim, anlam ve cümle bilgisi bakımından

genel veya karşılaştırmalı olarak inceleyen bilim, lisaniyat, lengüistik, filoloji.” olarak tanımlanmıştır.

1.6.4. Bilim

Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük’te bilim kavramı “Evrenin veya olayların bir bölümünü konu olarak seçen, deneye dayanan yöntemler ve gerçeklikten yararlanarak sonuç çıkarmaya çalışan düzenli bilgi, ilim.” şeklinde tanımlanmıştır.

1.6.5. Üslup

Üslup kavramı, Türk Dil Kurumu Edebiyat ve Söz Sanatı Terimleri Sözlüğü’nde “Her yazarın, her sözenin (hatîbin) fikrini, duygularını anlatmak için kullandığı özel anlatış tarzı.” şeklinde tanımlanmıştır.

1.6.6. Terim

Terim, Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük’te “Bir bilim, sanat, meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan kelime, ıstılah.” şeklinde tanımlanmıştır.

BÖLÜM II: İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Baytarnâme

Diğer hayvanlar yanında bilhassa atlar hakkında genel bilgilerle at hastalıkları ve tedavilerinin anlatıldığı eserlere baytarname, teresname veya esbname adı verilir (Kırbyık, 1992, s. 278).

Genellikle baytarnameler atla ilgili ayet, hadis ve rivayetler, iyi bir atta bulunması gereken özellikler, at satın alınırken dikkat edilecek noktalar ile muhtemel kusurlar, at bakımı ve eğitimi, kısırakların yavrulaması, sağlıklarının korunması vb. bilgiler verdikten sonra hastalıkların sebep, belirti ve tedavilerinden bahseder (Kırbyık, 1992, s. 278.).

2.2. Eğitim, Dil Eğitimi, Edebiyat Eğitimi

Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük’te eğitim “Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye.” şeklinde tanımlanmıştır.

Çeşitli’ye göre edebiyat eğitimi, sanatkârın dil malzemesiyle hayat verdiği estetik değere haiz edebî metni, varoluş amacı doğrultusunda anlama/anlamlandırma,

duyma/duyurma, sezme/sezdirme üzerinde odaklaşan bir tür sanat eğitimidir (Tatçı & Gökçeli, 2017, s. 445).

Dil eğitimi ya da öğretimi için Kayaalp “Bir yığın kuru bilginin beyne yüklenmesi demek değildir. Kişinin etrafındaki insanlarla iletişim kurabilmesi, sosyal varlık olarak toplum içerisinde kendini ifade edebilmesi, bireysel gelişimini tamamlayabilmesi ve hayatın her aşamasında başarılı olmasının yolu iyi bir ana dili eğitimi ve öğretiminden geçmektedir.” demiştir (Kayaalp, 1998, s. 89).

BÖLÜM III: YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü içerisinde 2458 numara ile kayıtlı Ali bin Ömer Arabi tarafından yazılmış Baytarnâme (vr. 45b-90a) isimli eserin dil ve edebiyat eğitimi yönünden çalışmasının yapılması amaçlanmaktadır.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışma Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü içerisinde 2458 numara ile kayıtlı Ali bin Ömer Arabi tarafından yazılmış Baytarnâme (vr. 45b-90a) adlı eser üzerinde yapılacaktır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada verilerin toplanması, doküman analizi ve literatür taraması ile elde edilecektir.

3.4. Verilerin Toplanması

Alan odaklı olarak yapılan bu araştırmada veriler toplanırken ilk olarak bu alanla ilgili literatür taraması yapılmış ve kullanılabilecek kaynaklar elde edilmiştir. Kaynaklara internet ortamındaki veri tabanlarından ve diğer internet kaynaklarından ulaşılmıştır. Ardından araştırmaya konu olan eser içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Elde edilen bilgi ve bulgulardan yola çıkılarak veriler toplanmıştır.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Verilerin çözümlemesinde içerik analizi yöntemi uygulanacak olup herhangi bir istatistikî analiz çalışması yapılmayacaktır. Çalışmanın sonuç bölümünde genel ifadelere yer verilip literatür taramasından da faydalanılarak toplanan verilerin çözümlemesi yapılacaktır.

BÖLÜM IV: BULGULAR VE YORUM

4.1. Giriş

4.1.1. Baytarname Tanımı ve Türk Edebiyatında Baytarnameler

Baytarname evcil hayvanların hastalık ve tedavileri üzerine İslâm medeniyetinde yazılmış tıp kitaplarının genel adıdır. Fakat bu adla geçen eserlerin umumiyetle atçılık ve binicilik eğitimi ile atların hastalık ve tedavilerini ihtiva eden konulara hasredilmiş oldukları görülmektedir. Baytarnamelerde diğer evcil hayvanlara ya hiç temas edilmemiş ya da sadece bir bölüm ayrılarak eserin sonunda bahsedilmiştir. (Şen, 1995, s. 177).

Batı kaynaklarında “baytar (baytār / baytar)” kelimesinin menşeinin Eski Yunancada “at hekimi” manasına gelen “hippiatros” kelimesinden geldiği ileri sürülmektedir. Arapça sözlüklerde ise “baytār / baytar” ve “baytarat” kelimeleri, Arapçada “yarmak, ayırmak; yarılmak, çatlama” manalarına gelen “batr” kelimesinin türevleri olarak gösterilmektedir. Sözünü ettiğimiz bu eserlerde asıl inceleme konusunun umumiyetle “at” olması birinci görüşü sanki doğrulamaktadır (Şen, 1995, s. 177). Bazı eserlerin adlarının *Kitābü'l-ḥayl*, *Kitābü'l-fürüsiyye*, *Ḥayl-nāme*, *Feres-nāme* veya *Esb-nāme* şeklinde geçmesi de bu görüşü destekler niteliktedir.

İnsanlık tarihi açısından bakıldığında at, gerek Türkler gerek diğer milletler için tarihin en eski çağlarından itibaren savaş ve binek hayvanı olarak sürekli önem arz eden bir hayvan olmuştur. İslâmiyet'ten sonra ise ayet ve hadislerde mübarek bir hayvan olarak anılması, beslenmesi ve bakılmasının Allah katında çok makbul olduğunun söylenmesi sebebiyle at, dinî bakımdan da önem kazanmıştır. Türklerin at yetiştirme ve binicilikte dünyanın en önde gelen milletlerinden olduğu ilim adamları tarafından da tasdik edilmiştir. Türkler atı ev halkından ve öz kardeşten aziz bilip sevgiye lâyık bulmuş, onu insandan sonra yaratılanların en şerefli kabul etmişlerdir. Kaşgârî'nin “*Kuş kanatın er atın.*” sözü ve Dede Korkut'ta geçen “*Yayan erüñ umudı olmaz.*” sözü Türklerin ata ne kadar önem verdiğinin bir göstergesidir. Birçok otorite Orta Asya'yı evcil atların beşiği kabul etmiştir. Fakat Türklerin İslâmiyet'ten önceki devrede baytarlık üzerine eserler ortaya koyup koymadıkları henüz tam olarak bilinmemektedir. Şu hâlde kütüphanelerde bulunan ve Baytarname adı verilen eserlerin hepsi esas itibarıyla Arapça tercüme ve telif eserlere dayanmaktadır (Şen, 1995, s. 177).

4.1.2. Baytarnâme Adlı Eser Hakkında Bilgi

Baytarnâme adlı eser Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü içerisinde 2458 numara ile kayıtlıdır. Eser Ali bin Ömer Arabi tarafından yazılmıştır. Eser, aynı yazara ait olan *Gazavatnâme*'nin arkasından başlamaktadır. Yani iki eser tek bir kitabın içindedir. Kitap *Gazavatnâme* isimli eserle başlamakta olup bu eser bittikten sonra *Baytarnâme* adlı eser başlamaktadır.

Bu çalışma *Baytarnâme* adlı eserin 45b-90a yaprakları arasında yapılan çalışmayı kapsamaktadır. Bu çalışma *Baytarnâme* isimli eserin son 44 yaprağını kapsamaktadır.

Eserde Eski Anadolu Türkçesi dil özellikleri belirgindir ve eserde tek bir yerde Kıpçak Türkçesine ait “bügrük” kelimesi geçmektedir. Bu bakımdan Kıpçak Türkçesi etkilenmesi de vardır denilebilir. Eser genel olarak harekesiz yazılmıştır ancak bazı kelimelerde harekeleme kullanılmıştır.

Eserdeki her bir sayfada 13 satır bulunmaktadır fakat nadir de olsa bazı sayfalarda bu sayı artabilmektedir. Sayfaların çoğunluğunda sayfa kenarlarında zeyller (ekler) bulunmaktadır. Çalışma kapsamında bu zeyller bulunduğu her sayfada anlamca uygun yerlere yerleştirilmiştir. Zeyller genellikle sayfadaki bulunma sırasına göre baştan sonra doğru olacak şekilde numaralandırılarak (Z1, Z2, Z3 vb.) metne yerleştirilmiştir.

Eserin yazarının kim olduğu hakkındaki tek bilgi [90a] sayfasının son iki satırında Arapça olarak ifade edilmiştir. Bu ifadeden hareketle yazarın Rumeli’de Aybek okulunda öğretmen olarak çalışmış olan Ömer Ali El Arabî olduğunu anlaşılmaktadır.

4.1.3. Baytarnâme Adlı Eserin İçeriği

Eserin çalışma kapsamındaki bölümleri içerisinde [45b] sayfasında 1. ve 2. satırlarda “**Faşl-ı şânî: Atuñ boynında olan zaħmet ve rencler beyânında ve ‘alâmât ve ‘ilâclarındadır**” ifadesiyle bir bölüm başlamış ve bu bölümde ħunnāk, intişâr, cerâħat, veremü’l-ħârik gibi hastalıkların tanımı ve tedavisi hakkında bilgi verilmiştir.

[48b] sayfasının 10. satırından itibaren “**Faşl-ı şâliş: Atuñ arķasında ve ķarnında ve gögsinde olan marazlaruñ beyânında ve esbâb ve ‘alâmetinde ve tedbîrât ve ‘ilâcâtındadır**” ifadesiyle yeni bir bölüme geçilmiştir. Bu bölümde sil’a, saraťân, sıraca, yağır, çarpma, veremü’l-ħâlib, ħurûc ul-maķ’ad, toñuz kılı, demren, kelef, nâşûr, fitķ ü ba’c gibi hastalıkların tanımı ve tedavisi ile “Isıcak geķse, “Şovuk geķse”, “Kuduz țalsa” başlıkları ile bu hastalıkların tanımları ve tedavisine yer verilmiştir.

[64a] sayfasının 8. satırından itibaren “**Faşl-ı rābi’: Atuñ sıtması ‘ilācındadır**” ifadesiyle yeni bir bölüme geçilmiş ve burada sıtma için tedavi ve ilaçlar hakkında bilgi verilmiştir.

[66a] sayfasının 3. satırından itibaren “**Faşl-ı hāmīs: Atuñ ayaklarında olan (4) marazların esbāb ve ‘alāmātında ve ‘ilācları beyānındadır**” ifadesiyle yeni bir bölüme geçilmiş olup bu bölümde taḫḫa, intiṣār, şu inmek, ‘azmü’s-sabḳ, ḥunān, ḳurlağan, bıcılğan, örpek, mīḥ degmek ve ḳatı na’llemek, şuḳāḳ, topuḳ ḳalmaḳ gibi rahatsızlıkların tanımı ve tedavisi hakkında bilgi verilmiştir.

[77a] sayfasının 4. satırından itibaren “**Bāb-ı rābi’: Atların içerüsünde olan zahmetler beyānında ve tīmār ‘ilāclarıdır**” ifadesiyle yeni bir bölüme geçilmiştir. Bu bölümde sancu, arpa tutmaḳ, öksürük, ishāl, ‘usru’l-bevl, ḳan ḳaşanmaḳ, tuḫme hastalıklarının tanımı ve tedavileri hakkında bilgiler verilmiştir.

[82a] sayfasının 11. satırından itibaren “**Bāb-ı hāmīs: Veşāyā-yı nāfi’a ve tedbīrāt-ı cāmi’a beyānındadır**” ifadesiyle yeni bir bölüme geçilmiş ve bu bölümde binmek ve inmek, ‘alef ve āḫūr aḫvāli, na’llemek aḫvāli, segirtmek aḫvāli gibi durumlar hakkında bilgi verilmiş ve Arapça bir cümle ile eserin kimin tarafından oluşturulduğu belirtilerek eser sonlandırılmıştır.

4.2. DİL İNCELEMESİ

4.2.1. Yazım Özellikleri

4.2.1.1. Ünlülerin Yazılışı

4.2.1.1.1. a ünlüsünün yazılışı

İlk hecede: Metnimizdeki a ünlüsü ilk hecede kimi zaman medli elif (Ā) ile kimi zaman da sadece elif harfi ile (I) gösterilmiştir: اتوك atuñ (45b/01), آت at (45b/06), اندان andan (62a/08), التى altı (67a/05), قان ḳan (46a/02). Yine, söz konusu ünlünün ilk hecede elif harfi ile gösterilmediği durumlar da vardır: دخی daḫı (45b/04), قاتوب ḳatup (46a/12).

Orta hecede: Orta hecede a ünlüsü bazen elif harfi (I) ile gösterilmiştir. Fiil çekimlerinde orta hecedeki a ünlüsü he (e) harfi ile de gösterilmiştir. Bu durum eklerin yazım özelliklerinden kaynaklıdır: يبراغنى yaprağını (82a/08), اياغه ayağa (86a/08), قينده لر ḳaynadalar (81a/06), قته لر ḳatalar (82a/09). Söz konusu ünlü bazen hiç gösterilmemiştir: ايلجق ılıcaḳ (46b/04), اشغه aşığa (85a/13).

Son hecede: Son hecede a ünlüsü genellikle he (ه) harfi ile gösterilmiştir. Nadiren elif (ل) harfi ile de gösterilmiştir: اوله ola (58b/09), صکره sonra (59b/01), اکا aña (61a/04), ستما sıtma (65a/12).

4.2.1.1.2. e ünlüsünün yazılışı

İlk hecede: Metnimizde ilk hece durumundaki e ünlüsü için herhangi bir okutucu veya hareke kullanılmamış, sadece elif (ل) harfi ile gösterilmiştir: اکر eger (63b/01), اریدوب eridüp (63b/08), ازوب ezüp (63b/09), ایو eyü (66a/02).

Orta hecede: Orta hecede e ünlüsünü karşılamak için bir harf kullanılmamıştır. Fakat bazen fiil çekimlerinde ekteki e ünlüleri için he (ه) harfi kullanılmıştır: اوزرنه üzerine (65b/09), گوزده لر gözedeler (64a/06), ایده لر ideler (66b/02), دترتمدن ditretmeden (64a/11), کرکرد gerekdür (61a/01).

Son hecede: Metnimizde son hecedeki e ünlüsü he (ه) ile gösterilmiştir: ایچنه içine (65b/09), دؤکنه döküne (66a/13), گیده gide (66a/13), ایله ile (70a/12).

4.2.1.1.3. ı i ünlülerinin yazılışı

İlk hecede: Metnimizde i ünlüsü ilk ses olduğunda bazen sadece elif (ل) harfiyle bazen de elifin yanına eklenen ye harfi ile beraber (ای) gösterilmiştir: اکی iki (69a/08), اینوب inüp (69b/11), ایدوب (70a/12). Söz konusu ünlü ilk ses değilse kimi zaman yerine sadece ye (ی) harfi konmuştur, kimi zaman hiçbir harf konulmamıştır: برقاچ birkaç (46a/10), بirez birez (46b/03), دیدüğimiz didüğimiz (46b/05), ویرمیه لر virmeyeler (46b/10), قیصلور kışılur (45b/09), ایلجق ılıcağ (46a/12).

Orta hecede: Orta hecede ı ve i sesleri genellikle gösterilmemiştir: برندن birinden (46a/06), ایچنده کی içindeki (46a/09), طوقنمدیسه tokunmadıysa (47b/02), گؤگسنده gögsinde (49a/01).

Son hecede: Son ses olan ı ve i sesleri için ye (ی) harfi kullanılmıştır: گیبی gibi (49a/02), ایپی ipi (49a/06), دخی dahı (50a/03), اللی elli (49a/13).

4.2.1.1.4. o,ö,u,ü ünlülerinin yazılışı

İlk hecede: Söz konusu olan ünlüler metnimizde ilk hecenin ilk sesi olarak genellikle elif ve vav (و) harfleriyle gösterilmiştir: اولن olan (45b/01), اولور ölür (45b/12), اوزرنندن üzerinden (47b/12), اوره uralar (48a/01). Bu ünlüler ilk ses dışında ise vav (و) harfiyle

gösterilmiştir: کون (49a/09), طولدره لر (49a/01), گؤگسندە (49a/01), بونا بوکا (49a/01), گۈن (49a/09).

Orta hecede: Söz konusu ünlüler orta hecede olmaları durumunda genellikle vav (و) harfiyle gösterilmiştir, nadiren hiçbir okutucuyla ya da harfle gösterilmemiştir: اموزني (48b/02), اولورسه (50b/04), بونۇلا (48b/08), اوڭلمە سى (50b/06).

Son hecede: Son hecede söz konusu ünlülerin yazımı vav (و) harfi ile gösterilmiştir: ياروب (49a/04), قينيوب (49b/01), دوگوب (49b/08), پانبوق (50b/10).

4.2.1.2. Ünsüzlerin Yazılışı

4.2.1.2.1. ç ünsüzünün yazılışı

Metnimizde ç ünsüzünün kimi zaman ç (چ) ile kimi zaman ise c (ج) ile gösterilmiştir: چقره لر (49a/04), اردچ (49b/06), جام (49b/06), گۈچ (51a/08).

4.2.1.2.2. p ünsüzünün yazılışı

Metinde p ünsüzü pe (پ) ve be (ب) harfleriyle gösterilmiştir. Dolayısıyla p ünsüzünün kullanımında belli bir düzen görülmemektedir. Bu durum kelime ve eklerin geleneksel yazımından kaynaklanmaktadır: صويوب (51a/04), چىلاق (51a/04), پانبوق (50b/10), ياپشدره لر (51b/02).

4.2.1.2.3. g, k, η ünsüzlerinin yazılışı

Metinde g, k ve η ünsüzleri kef (ك, ك) harfi ile gösterilmiştir. Bu sesleri birbirinden ayıracak bir okutucu ya da işaret mevcut değildir. Ancak bazen η sesini göstermek için ڭ işareti kullanılmıştır: اوڭلمە سى (50b/06), انوك (51b/08), دلۈگنه (51b/08), گركدر (52b/10).

4.2.1.2.4. ğ ve ķ ünsüzlerinin yazılışı

Metnimizde Türkçe kelimelerde kalın sıradan kelimelerde ğ ünsüzü için gayın (غ) ve ķ ünsüzü için kaf (ق) harfleri kullanılmıştır: قويوب (51b/10), باغلو (52b/03), ياغ (79a/03), قويروغنى (79b/04).

4.2.1.2.5. ħ, ħ, h ünsüzlerinin yazılışı

Bu ünsüzlerden h (ح) ve h (خ) özellikle Arapça ve Farsça kelimelerde asıllarına uygun olarak kullanılmıştır. Ancak h (خ) sesi Türkçe olan “dahı” kelimesinde de karşımıza çıkmaktadır. h (ه) ünsüzü Türkçe kelimelerde kullanılmıştır. Kelime kök veya gövdelerinde son ses görevinde iken a ve e harflerine karşılık olarak kullanılmıştır: دخی dahı (45b/04), بنه bine (82b/09), صكره şokra (59b/01), زحمت zahmet (82b/10), خطا haṭā (85b/11).

4.2.1.2.6. t, ṭ ünsüzlerinin yazılışı

Metinde Arapça ve Farsça kelimelerde t harfi aslına uygun olarak gösterilmiştir. Türkçe kelimelerde ise ince sıradan kelimelerde t (ت) harfi kullanılırken kalın sıradan kelimelerde ṭ (ط) harfi kullanılmıştır. Genellikle kalın sıradan kelimelerin ilk sesi için ṭ (ط) harfi tercih edilmiştir: طراق ṭaraq (46a/06), طوته ṭotalar (62a/01), تاق tavuḡ (63b/01), آت at (63a/01).

4.2.1.2.7. s, ş ünsüzlerinin yazılışı

Metinde Arapça ve Farsça kelimeler asıllarına uygun olarak yazılmakla beraber Türkçe sözcükler için kalın sıradan kelimelerde ş (ص) harfi, ince sıradan kelimelerde ise s (س) harfi kullanılmıştır: صارقر şarqar (63a/03), صاعلمزسه şağılmazsa (72a/12), يورمه سنه yörimesine (73a/08), قساج kısaç (74b/09).

4.2.1.3. Bazı Ek ve Şekillerin Yazılışı

a) Metnimizde ki edatı kelimedен ayrı yazılmıştır:

که زحمتدیر zahmetdür ki (45b/03), که بودر ki (46a/01), که تا tā ki (65b/10), که دیرلر dirler ki (62b/06).

b) İçün edatının bazen kelimedен ayrı bazen de kelimeye bitişik yazıldığı görülmektedir. Bu edatın yazımında tam olarak bir düzen bulunmamaktadır: المغچون almağı-çün (48b/07), بیوتمکچون böyütmemek-çün (60a/10), صاتمق ایچون şatmaq içün (89a/11).

c) İle edatı bazen kelimeye bitişik bazen ise ayrı yazılmıştır:

اسجاغله ısıcağ-ıla (55b/09), بجاغله bıcağ-ıla (56b/05), نشترله neşter-ile (67a/04), ادویه ایله edvīye ile (70a/12).

Ayrıca metinde birle edatı da geçmektedir: صابون برله şabun birle (72a/09).

d) Farsça terkiplerin yazılışında terkiplerin gösterimi için herhangi bir işaret kullanılmamıştır:

رابع باب bāb-1 rabi' (77a/04), طاقت بشریه tāḳat-1 beşeriye (90a/06).

4.2.2. Ses Bilgisi

4.2.2.1. Ünlüler

Eski Anadolu Türkçesinde, Türkiye Türkçesindeki a, e, ı, i, o, ö, u, ü ünlüleri bulunmaktadır.

4.2.2.1.1. Ünlü Değişmeleri

4.2.2.1.1.1. e > i, i > e değişmesi

Eski Türkçedeki kök hece e'si Eski Anadolu Türkçesinde genellikle i şeklindedir (Şen, 2016, s. 178). Metinde bu özellik görülmekle beraber kimi zaman hem e hem i ile yazılan kelimeler de mevcuttur. Hatta aynı kelime bile kimi zaman e kimi zaman i ile yazılmaktadır. Eski Türkçede e ile yazılan ancak metinde i ile gösterilen kelimelerden bazıları şunlardır: nice (45b/04) nice < Eski Türkçe nece, ايکن iken (46a/02) i- < Eski Türkçe er-, ديشلور dişilür (71b/10) dişil- < Eski Türkçe teşil-.

Metinde bazı kelimelerde Eski Türkçedeki e sesinin korunduğu da görülmektedir: ايرو eyü (66a/02), اریدوب eridüp (63b/08), اللى elli (49a/13).

Metinde hem e hem de i ile gösterilen bazı kelimeler şunlardır: ایده لرد ideler (46b/04), اتمك etmek (86b/03), كجه gece (66b/12), كجه gice (79b/05), بيش biş (45b/11), بش beş (67a/05), كچ گيچ (53a/05), كچ geç (73a/06).

4.2.2.1.1.2 o > u ve ö > ü değişmesi

Bilindiği üzere Arap harfli metinlerde a ve e; ı ve i; o, ö ve u, ü sesleri aynı yazılışlarla karşılanır. Bu bakımdan yanlarındaki ünsüzlerin yardımıyla a ve e'yi; ı ve i'yi; o, u ile ö, ü'yü birbirinden ayırt edilebilmektedir. Ancak o ile u ve ö ile ü'yü birbirinden ayırt etmeyi sağlayacak herhangi bir ölçüt bulunmamaktadır. Bahsedilen farklı okumalardan hangisinin daha doğru olduğunu tespit etmek pek mümkün olmadığından dolayı kelimeleri dar veya geniş ünlülü okumak tercih meselesidir. Bu çalışmada genellikle u'lu şekiller tercih edilmekte olup şol kelimesi o'lu okunmuştur:

گوزل güzel (69b/08), اويانى uyanı (87b/12), شول şol (66b/06).

4.2.2.1.1.3 u > ı değişmesi

Metinde u > ı değişmesine verilebilecek örnekler şunlardır: koyu > قوی koyı (67b/03), toğru > طویری toğrı (69b/10), korku > قورقسی korkısı (45b/10), kuru > قوری kırı (63a/04), yumru > یومری yumrı (47a/08).

Ayrıca yoğaru ve şovuk kelimeleri çoğunlukla yuvarlak yazılmış olup bir kez düz ünlü şekilde yazılmıştır:

yokaru > یوقاری yoğarı (67b/09), یوقارو yoğaru (75a/08), şoğuk > سوق şovuk (61b/11), سوق şovık (67b/03).

Yukarıdaki kelimelerden korkı kelimesi dışındaki tüm kelimeler hem düz hem de yuvarlak ünlü şekilleriyle metinde yer almaktadır.

4.2.2.1.1.4. ı > u, i > ü değişmesi

Metinde ı > u ve i > ü değişimine verilebilecek örnekler şunlardır: irinliğ > ارینلی irinli (74b/13), telik > دلوک delügi (75a/05), taşlığ > طاشلو taşlu (73a/03), arış > arış+ı+n(?) > ارشون arşun (85a/01), tilkü > دلوکده dilküde (62b/06), kentü > گندی گندی gendü gendiden (55b/13).

Ayrıca metinde bu değişime örnek olabilen fakat hem düz hem de yuvarlak ünlü hâliyle metinde yer alan kelimeler şunlardır: şaru > صاری şarı (55a/04), صارو şaru (54a/09), صارو صبر şaruşabır (55b/08), صبر صاری şarışabır (57a/10), yakığ > یاقو yaķu (60a/05), یاقی yaķı (81b/03).

Farsça kökenli bir kelimedede de bu deęişime rastlanmakla beraber kelimenin hem düz hem de yuvarlak hâlleri metin içerisinde bulunmaktadır: مازو mǎzū > مازی mazı (72a/06), مازو mǎzū (56a/09).

4.2.2.1.1.5. u > a değişmesi

Metinde u > a değişimine örnek gösterilebilecek kelimeler şunlardır: boğuz > boğaz بوغازی boğazı (45b/09), ortu > اورته orta (51a/09).

4.2.2.1.1.6. ı > a değişmesi

Metnimizde bu olaya örnek teşkil eden bir kelime bulunmaktadır: ıgaç > اعاچ ağaç (56b/12).

4.2.2.1.2. Ünlü Uyumu

Ünlü uyumu, bir kelimedeki ünlülerin çeşitli bakımlardan birbirlerine uyması hadisesidir. Türkçede bir kelimedede birbirine aykırı ünlüler bulunmaz; bir kelimenin ünlüleri arasında açık bir uygunluk göze çarpar (Ergin, 2006, s.70). Türkçede kalınlık-incelik (Büyük ünlü uyumu) ve düzlük-yuvarlaklık uyumu (Küçük ünlü uyumu) olmak üzere iki tür uyum vardır.

4.2.2.1.2.1. Kalınlık-İncelik Uyumu

Ural-Altay dillerinin ayırıcı özelliklerinden biri olan kalınlık-incelik uyumu başlangıçtan günümüze kadar Türk dilinde bulunan bir uyumdur. Türkçede dört kalın (a,ı,o,u) ve dört ince (e,i,ö,ü) olmak üzere sekiz adet ünlü ses vardır. Bu uyuma göre kalın ünlü ile başlayan bir kelime kalın ünlüyle, ince ünlüyle başlayan bir kelime de ince ünlüyle devam eder. Türkçe kelimeler temelde bu kurala uymaktadır ancak zaman içinde kelimelerde meydana gelen bazı değişimler veya tek şekilli olan eklerin çeşitli kelimelere gelmesi sonucunda kimi Türkçe kelimelerde de bu uyuma aykırılık söz konusu olmuştur.

Metnimizde kelimeler genel olarak bu uyuma uymaktadır: قويه لر koyalar (46a/13), ايو eyü (66a/02), صوغاني şoğanı (74a/01).

Metinde bu uyuma aykırılık teşkil eden kelimeler -ken eki alan kelimeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumun sebebi de söz konusu ekin tek şekilli olmasından kaynaklanmaktadır: اولنوركن olunurken (67a/01), قزمشكن kızmışken (77a/08).

4.2.2.1.2.2. Düzlük- Yuvarlaklık Uyumu

Düzlük-yuvarlaklık uyumu; Türkçe kelimelerde düz ünlülerden sonra düz ünlünün, yuvarlak ünlülerden sonra ise ya düz-geniş ya da dar-yuvarlak ünlülerin gelmesi olayına verilen addır. Fakat bu uyum Türkçenin her devrinde ve her sahasında kendini gösteren bir uyum değildir. Düzlük-yuvarlaklık uyumu ancak bugünkü Türkiye Türkçesinde kuvvetli olarak kendini hissettirmektedir. Eski Anadolu Türkçesinde bu uyum yoktur.

İncelediğimiz metin Eski Anadolu Türkçesinin özelliklerini taşımaktadır. Dolayısıyla kelimeler düzlük-yuvarlaklık bakımından uyum içinde değildir. Bu sebeple metin kendi döneminin özelliklerini göstermektedir: طاشلو taşlu (73a/03), ارکدر erkedür (71b/13), قتوب katup (74a/04), اچلور açılır (70a/08).

4.2.2.1.3. Ünlü Türemesi

Sesler gramer birlikleri içinde yan yana düşerken bazen birbirleriyle doğrudan doğruya birleşemez ve aralarına bağlanmayı sağlayacak ilâve bir ses alır. Bu hadiseye ses türemesi denir (Ergin, 2006, s.51). Bu olay kelimeyi genişleten bir olaydır. Ekleme kolaylaştırmak ve yabancı kelimeleri Türkçenin ses ve hece yapısına uydurmak amacıyla ortaya çıkar (Şahin, 2014, s.46).

Metnimizde ünlü türemesine örnek gösterilebilecek kelimeler genellikle yabancı kökenli kelimelerdir: Ar. ba'z > بعض ba'zı (59a/02), Far. tuḥm > toḥum تخمي toḥumı (64b/13), Ar. ġayr > غيري ġayrı (82b/04).

4.2.2.1.4. Ünlü Düşmesi

Türkiye Türkçesinde vurgusuz olan heceler belirli durumlarda düşmektedir. Bu durum Eski Anadolu Türkçesinde de geçerlidir. Metinde tespit edebildiğimiz örneklerden bazıları şunlardır: بوينده boynında (45b/01), فيندوب kaynadup (46b/02), ككسنده gögsinde (49a/01).

4.2.2.1.5. Ünlü Birleşmesi

Ünlü ile biten bir kelimededen sonra ünlüyle başlayan bir kelime geldiğinde bu kelimeler birleşirken ünlülerden biri aşınmaya uğrayarak düşer. Böylece iki kelime birleşerek tek kelime oluşturur. Metnimizde tespit edebildiğimiz örneklerden bazıları şunlardır: bu+öyle > بويله böyle (50b/03), şu+ol > شول şol (63a/12), şu+öyle > شويله şöyle (55b/03).

4.2.2.2. Ünsüzler

Eski Anadolu Türkçesinde bugünkü yazı dilinde bulunmayan ħ ve ŋ ünsüzleri görülmektedir. Bu durum dışında bugün ile bir fark yoktur. Metinde ç sesi bazen c (ج) bazen ç ile (چ); p sesi ise bazen p (پ) bazen b (ب) ile yazılmıştır.

4.2.2.2.1. Ünsüz Değişmeleri

4.2.2.2.1.1. b > p değişmesi

Metnimizde kelime başındaki b- ünsüzünün p'ye döndüğü tek örnek vardır: berk > پک bek (86b/05).

4.2.2.2.1.2. b > v değişmesi

Eski Türkçedeki kelime başı b-, kelime ortası -b- ve kelime sonu -b ünsüzleri Eski Anadolu Türkçesinde v'ye dönmüştür. Metnimizde b > v değişimi tam olarak gerçekleşmiş

olup görülen örnekler şunlardır: bar > var وارد vardur (88a/05), bar- > var- وارر varur (56b/08), yabız > ياوز yavuz (69b/07), ياوزلنور yavuzlanur (89b/01), eb > او ev (64a/05).

4.2.2.2.1.3. *t > d değişmesi*

Eski Türkçedeki kelime başı t- ünsüzü varken d- ünsüzü yoktur. Eski Anadolu Türkçesinde ise kelime başında hem t- ünsüzü hem de d- ünsüzü bulunur. Metnimizde t- ve d- ünsüzlerinin bulunması karışık şekilde karşımıza çıkmaktadır. t > d değişimi kimi zaman kalın kimi zaman ince sıradan kelimelerde olmuştur. Metnimizde bu duruma örnek gösterilebilecek kelimeler şunlardır: taķı > دخى daķı (45b/04), ti- > di- ديدگمز didügimiz (74a/11), ıtut-> dut- دوته لر dutalar (84b/01), titre- > ditre- دتر ditrer (61b/12), terle- > derle- درلمشله derlemiş-ile (47a/01), türlüg > درلو dürlü (76b/10), tepret- > depret- دپرتمه depretmeye (83a/03), tilkü > dilkü دلکوده dilküde (62b/06), teşil- > dişil- ديشلور dişilür (71b/10).

Metnimizde t- ünsüzünün korunduğu kelimeler de bulunmaktadır. Örnek olarak verilebilecek kelimelerden bazıları şu şekildedir: طوار tavar (60a/12), طوز tuz (49a/09), توبراق toprak (85a/12), طوغري toğrı (62b/10), توز toz (85a/12).

Ayrıca metinde kelime sonundaki -t sesinin tek bir yerde -d şeklinde yazıldığı görülmüştür: kırt > kırt قورده kırdde (62b/05).

Farsça bir kelimedede d- ile başlayan bir kelime kelimesi metinde söz konusu ses olayının tersine tek bir yerde t- şekilli olarak yazılmıştır: Far. دانه dāne > تانه tāne (46b/08).

4.2.2.2.1.4. *ķ > ğ, k > g değişmesi*

Metinde karşılaşılan ķ > ğ değişimine örnek tek kelime vardır: yok > يوغسه yoğ-ısa (82b/06).

Eski Türkçede kelime başı k- ünsüzü Eski Anadolu Türkçesinde g- ünsüzüne dönüşür. Bu duruma metnimizden örnek gösterilebilecek kelimelerden bazıları şunlardır: köz > göz گوزلری gözleri (62b/08), kör- > gör- گورمش görmiş (69a/12), keyik > گeyik (48b/05), keltür- > getür- گتوروب getürüp (56b/04), köngül > gönül گونلنده gönülde (83a/05), kerek > گerek (50a/01).

4.2.2.2.1.5. *ğ/g > v değişmesi*

Metnimizde ğ/g > v değişimi tek kelimedede görülmektedir: şoğuk > صوق şovuk (71a/04).

4.2.2.2.1.6. k > ħ değişmesi

Kelime başı ħ- ünsüzü yabancı kökenli kelimelerde bulunur. Türkçe asıllı kelimelerde ħ- ünsüzü yoktur. Türkçe kelimelerde iç seslerde -k- > -ħ- değişimi meydana gelmiştir. Metnimizde -k- > -ħ- değişiminin görüldüğü kelime tektir: taķı > داخی dahı (45b/04).

4.2.2.2.1.7. d > y değişmesi

Eski Türkçede kelime içinde bulunan -d- ünsüzü Eski Anadolu Türkçesinde -y- sesine dönüşmüştür. Metnimizde tespit ettiğimiz -d- > -y- değişimine örnek olabilecek olan örneklerden bazıları şunlardır: adaķ > ayak اياغی ayağı (47a/12), edle- > eyle- ايلينجه eyleyince (57a/06), edgü > eyü ايو eyü (67b/08), ĳod- > ĳoy- قويه لر ĳoyalar (79a/03), uduz > uyuz اويوز uyuz (53b/01), ĳudruķ > ĳuyruķ قويروغى ĳuyruğı (57a/03), bedü- > böyü- بؤير böyür (49a/03), adruķ > ayruķ ايرق ayruķ (48b/03).

4.2.2.2.1.8. g > y değişmesi

Metnimizde g > y değişmesine örnek olabilecek bir kelime bulunmaktadır: tü > tüg > tüy تويلري tüyleri (61b/12).

4.2.2.2.1.9. r > l değişmesi

Bu değişim Türkçe kelimelerde değil, Arapça bir kelimedede görülmektedir. Metin içerisinde kelime bazen r ünsüzü ile bazen l ünsüzü ile karşımıza çıkmaktadır: Ar. مرهم merhem > melhem ملهملر melhemler (53a/01), مرهم merhem (48a/03).

4.2.2.2.2. Ünsüz Düşmesi

Metnimizde tespit ettiğimiz ünsüz düşmesi örnekleri aşağıdaki gibidir:

4.2.2.2.2.1. b düşmesi

Metnimizde Eski Türkçedeki bol- fiili, Eski Anadolu Türkçesi sahasındaki metinlerde de görüldüğü gibi kelime başı b- ünsüzünün düşmesi sonucu ol- şekline dönüşmüştür: bol- > ol- اوله ola (62a/13).

Ayrıca metinde sub kelimesindeki -b sesi de düşmüştür: صو şu (63a/05).

4.2.2.2.2.2. r ve l düşmesi

Metnimizde l düşmesine örnek teşkil edebilecek iki kelime mevcuttur: keltür- > getir- كتوروب getirüp (48a/06), oltur- > otur- اوتوره otura (88b/09).

Metinde r düşmesine örnek olabilecek iki kelime vardır: berk > بک bek (86b/05), er- > i- اولمشيدي olmiş-idi (75b/14).

4.2.2.2.3. g/ğ düşmesi

Eski Türkçede birden fazla heceli kelimelerin sonunda bulunan g/ğ ünsüzleri Eski Anadolu Türkçesinde düşmüştür. Metnimizde görülen örnekler şunlardır: tirig > ديري diri (63a/12), atlıg > اتلويه atlu (82b/12), bağıg > bağılı/ bağılu باغلو bağılu (72a/10), tatıgıg > tatlı/tatlu تاتلو (46b/04), taşıg > طاشلو taşlu (73a/03), kıyalu (75b/04), açıg > آجی acı (47a/12), kıatıg > قاتي kıatı (52a/10).

Yapım ve çekim eklerinin başındaki g/ğ ünsüzleri de Eski Anadolu Türkçesinde düşer. Metnimizde bu duruma örnek olan kelimeler şunlardır: edgü > ايو eyü (66a/02), kergek > gerek كركدر gerekdir (61a/01), kıulgak > kıulak فولاقلري kıulakları (63a/04), yapurgak > yaprak يپراغی yaprağı (51b/10), kıorkü > kıorkü قورقسى kıorküsü (45b/10).

Ancak metinde bu duruma aykırı olan tek kelime vardır: اولغاندر olğandır (49a/01).

Metnimizde Eski Türkçede görülen -ğa/-ge yönelme hâli ekinin -a/-e ünlülerine döndüğü görülmektedir: گوكسنه göksine (70a/02), بونا buña (47a/03), بويننه boynına (47b/01).

Eski Türkçedeki yön gösterme hâli eki olan -garu/gerü, Eski Anadolu Türkçesinde -aru/-erü olarak değişime uğramıştır. Metnimizde örnek gösterilebilecek kelimeler şunlardır: يوقارويه yokaruya (56b/04), اچروسنه içerusine (54b/10).

Metnimizde -gan/-gen sıfat fiili eki -an/-en olarak değişmiş olup -gınça/-ginçe zarf fiil eki de -ınca/ince olarak değişime uğramıştır: اولن olan (58b/11), دكن degen (74b/09), چقرنجه çıkarınca (58a/02), ايلينجه eyleyince (57a/06).

4.2.2.2.3. Ünsüz Türemesi

Metinde tespit ettiğimiz ünsüz türemesi örnekleri aşağıdaki gibidir:

4.2.2.2.3.1. -y-, -s-, -n- türemesi

Metnimizde iç seslerde y ünsüzünün türediği görülür. Türkçede diftong (ikiz ünlü) olmadığı için ünlüyle biten bir kelimeye ünlüyle başlayan bir ek geldiğinde Türkiye Türkçesinde olduğu gibi araya -y- koruyucu ünsüzü girer: kıana-y-up (56b/08), nesne+y+e (62b/11), eyle-y-e (65b/13), gendü+y+e (85a/03), su+y+ı (72b/03).

Arapça kökenli olup içerisinde hemze (ء) ile yazılan ve çift ünlü bulunduran kelimelerde de -y- türemesi görülmektedir: Ar. فائدة fā'ide > فايده fāyide (55b/10), Ar. دائما dā'imā > دايما dāyimā (75b/10), Ar. زائل zā'il > زایل zāyil (83a/12), Ar. جائز cā'iz > cāyiz جايذر cāyizdür (46a/04), Ar. طائفة tā'ife > tāyife سي طايفه tāyifesi (50a/12), Ar. دائره dā'ire > دآيره dāyire (52a/08).

Ünlüyle biten kelimelere gelen üçüncü tekil şahıs iyelik eklerinden sonra ünlüyle başlayan bir ek geldiğinde araya -s- ünsüzü girer: sofra+s+ı (55b/12), çıkma+s+ınuñ (57b/02), böyle+s+ine (58b/13), päre+s+ine (60a/04).

Türkiye Türkçesinde olduğu gibi metnimizde de üçüncü şahıs iyelik eklerinden sonra hâl eklerinin gelmesi durumunda araya zamir n'si denilen bir -n- ünsüzü türer. Metnimizde bu duruma örnek teşkil edebilecek bazı örnekler şunlardır: tutması+n+dan (74b/09), eli+n+i (78a/01), üzeri+n+e (72b/06), tulum+ı+n+dan (48b/04).

4.2.2.2.3.2. Ünsüz ikizleşmesi

Metnimizde ünsüz ikizleşmesine örnek iki kelime vardır: yası > يصي yaşşı (47b/11), apak > اپيق appak (49a/04).

4.2.2.2.4. Ünsüz Benzeşmesi

Bir gramer birliğinde bir kelimedede bazen yan yana gelen veya biraz aralıklı olarak bir arada bulunan iki sestem birinin diğerine tesir ederek onu kendisine benzettiği, böylece iki sesin birbirine benzeştiği görülür. İşte bu hadiseye *benzeşme* denir (Ergin, 2006, s.76). Türkçe kelimelerde sert ve yumuşak olarak birbirinin karşılığı olan ünsüzlerden ancak aynı cinsten olanlar yan yana bulunabilir. Bu sebepten ötürü Türkçede ünlü uyumuna benzer şekilde ünsüz uyumu da söz konusudur. Metnimiz ünsüz uyumu açısından incelendiğinde bu uyumun olmadığı görülmektedir: ايشدر işdür (46a/01), دوشدكدن düşdükden (50b/13), كچدكدن geçdükden (61b/09), هآلتدر hāletdür (62b/01), كركدر gerekdür (63b/12).

Metnimizde kalın sıradaki tonsuz k ünsüzü ve ince sıradan k ünsüzü ile biten kelimelere ünlü ile başlayan ekler getirildiğinde bu ünsüzün tonlu ğ ünsüzü ve tonlu g ünsüzüne dönüştüğü görülmektedir: اولمغه olmağa (65b/12), اوكلمغه oñulmağa (52a/11), كورنمكه كورنمهge (58a/08), ازلمكه ezilmege (76a/03).

4.2.2.2.5. Hece Düşmesi (Haploloji)

Metnimizde iç seste ünlü ve ünsüz düşmesine dayanan hece düşmesine örnek olan kelimeler şunlardır: tur-ur > -dur/-dür دکلر degüldür (84a/11), taşık- > çık- چقوب çıkup (87a/04), yapırğak > yaprak پزای پیراغی pazı yaprağı (51b/10).

4.2.3. Şekil Bilgisi

4.2.3.1. İsim

4.2.3.1.1. Çokluk Eki

Metnimizde çokluk eki Türkiye Türkçesindeki gibi isimlerin sonuna +lar, +ler eki getirilerek yapılmıştır: علاجلر 'ilâclar (52a/13), اوللر otlar (61a/13), ملهملر melhemler (53a/01), ترکلر Türkler (53b/01).

4.2.3.1.2. İyelik Ekleri

İyelik ekleri, ismin karşıladığı nesnenin bir şahsa veya nesneye ait olduğunu ifade eden işletme ekleridir. Bir nesnenin başka bir nesnenin malı olduğu, başka bir nesneye bağlı olduğu veya başka bir nesnenin parçası olduğu ifade edilmek istenirse o nesneyi karşılayan ismin sonuna iyelik eki getirilir (Ergin, 2006, s. 221).

Teklik 1. şahıs +(ü)m: İyelik teklik 1. şahıs eki metinde sadece bir yerde bulunmaktadır. Bu kelime ünsüz ile bitmiştir ve gelen ek yuvarlak ünlülü okunmuştur: گوزمله gözümle (58a/06).

Teklik 2. şahıs: Metinde teklik 2. şahıs iyelik ekine örnek bulunmamaktadır.

Teklik 3. şahıs +ı, +i/ +(s)ı, +(s)i: Teklik 3. şahıs iyelik ekleri metinde her zaman düz ünlülüdür: قنادی kınadı (77a/12), اراسنده arasında (78b/13), یوریشی yürüyişi (83a/08), گؤگسنده gögsinde (49a/01).

Çokluk 1. şahıs +miz: Metinde çokluk 1. şahıs eki için örnek bir kelime vardır ve düz ünlülüdür: دیدگمز didüğimiz (46b/05).

Çokluk 2. şahıs: Metinde çokluk 2. şahıs iyelik ekine örnek bulunmamaktadır.

Çokluk 3. şahıs +ları/ +leri: Çokluk 3. şahıs iyelik eki metinde +ları/ +leri şeklinde görülmektedir: بغرسقلری bağırsaqları (60b/02), قولقلرن kulakların (61b/13), تویلری tüyleri (61b/12), دانه لرینی danelerini (62a/04).

4.2.3.1.3. İsimlerde Tamlama

Metnimizde Türkçe isim tamlamaları; belirtili isim tamlaması ve belirtisiz isim tamlaması olmak üzere iki şekilde görülmektedir. Ayrıca Arapça ve Farsça tamlamalar da mevcuttur.

4.2.3.1.3.1 Belirtili İsim Tamlamaları

Belirtili isim tamlamalarında hem tamlayan hem de tamlanan ek alır. Belirtili isim tamlamaları bir şeyin neye, kime ait olduğunu belirtir. Bu tür tamlamalarda tamlayan ilgi eki, tamlanan iyelik eki alır. Metnimizden verilebilecek örnekler şunlardır: *آتک کوده سنه* atunğ gevdesine (61b/07), *ياره نک اوزرنه* yaranuğ üzerine (64a/04), *آتوک ستمه سی* atunğ sıtması (64a/09).

4.2.3.1.3.2. Belirtisiz İsim Tamlamaları

Belirtisiz isim tamlamalarında tamlayan herhangi bir ek almaz, tamlanan ise iyelik eki alır. Metnimizden bazı örnekler şunlardır: *کویک یاره* yumurda şarusı (48a/01), *گوبک یاره سی* göbek yarası (51a/10), *ال ایه سی* el ayası (56b/04).

4.2.3.1.3.3. Zincirleme İsim Tamlamaları

Metnimizde zincirleme isim tamlaması örnekleri oldukça azdır: *اوتک چوغی و قویوسی* otunğ çoğı ve koyusu (67b/03), *آتوک ستماسی علاجنده در* atunğ sıtması 'ilâcındadır (64a/08), *فیلج و بچق* kan galebesinün nişanı (65a/10), *قن غلبه سنک نشانی* kılıç ve bıçak yarası (52a/08).

4.2.3.1.3.4. Arapça İsim Tamlamaları

Metinde cümle sonuna getirilen bazı dua cümleleri, bazı bağlaçlar ile ifadeler ve bazı at hastalıklarının isimleri Arapça tamlamalar şeklinde görülmektedir: *ان شالله تعالی* in-şaa'llāhu te'ālā (46a/13), *العیاذ بالله* el-'iyāzu billāh (45b/03), *بالکلیه* bi'l-küllīye (49a/08), *والحاصل* ve'l-hāşıl (52b/13), *فی الحال* fi'l-hāl (65a/13), *بالجمله* bi'l-cümle (86b/07), *عُسر البول* usru'l-bavl (79b/12), *فی الحقیقه* fi'l-ḥaḳīḳa (58a/13).

4.2.3.1.3.5. Farsça İsim Tamlamaları

Metnimizde her iki unsuru da yabancı kelimelerden oluşan Farsça isim tamlamaları mevcuttur. Metinden bazı örnekler şunlardır: *فصل ثانی* faşl-ı şānī (45b/01), *زاج قبرسی* zāc-ı kıbrısī (47b/05), *فصل ثالث* faşl-ı şālīs (48b/10), *تریاق فاروقی* tiryāḳ-ı fārūḳı (81a/07).

4.2.3.1.4. Hâl Ekleri

Hâl ekleri cümlelerin anlamına etki eden isim çekim ekleridir (Gülsevin, 2011, s.16). Türkçede bulunan ismin hâlleri ve bunları karşılayan çekim ekleri şunlardır: Yalın (nominatif) hâl, ilgi (genitif) hâli, yükleme (akuzatif) hâli, yönelme (datif) hâli, bulunma (lokatif) hâli, ayrılma (ablatif) hâli, eşitlik (ekvatif) hâli, yön gösterme (direktif) hâli ve vasıta (instrümental) hâlidir.

4.2.3.1.4.1. Yalın (Nominatif) Hâl: Eksiz

İsmin herhangi bir çekim eki almamış hâlidir. Eksiz hâldir. Metnimizden bazı örnekler şunlardır: آت at (47b/01), باش baş (47a/06), ياغر yağır (51a/02), صغر şıgır (55a/05).

4.2.3.1.4.2. İlgi (Genitif) Hâli: +uŋ/ +nuŋ, +üŋ/ +nüŋ

İlgi hâli eki, eklendiği isimle başka bir isim arasında ilişki olduğunu gösterir, bunlar arasında ilgi bağı kurar. İlgi hâli eki metnimizde her zaman yuvarlak ünlülü şekilde karşımıza çıkmaktadır. Metinden örnek gösterilebilecek bazı kelimeler şunlardır: آتوک atuŋ (45b/01), چقمه سنک çıkmasınuŋ (57b/02), انوک anuŋ (57b/12), ياره نک yaranuŋ (64a/04).

4.2.3.1.4.3. Yükleme (Akuzatif) Hâli: +ı/ +i, +(y)ı/ +(y)i, +(n)ı/ +(n)i, +n

Metnimizde dört farklı akuzatif ekine rastlanmıştır. Bazı örnekler şunlardır: بال مومنى bal mumını (57b/03), اكيىنى ikisini (55b/08), ماده يى māddeyi (56b/05), گندويى gendüyi (88b/06), صويى şuyı (64b/11), ياغن yağın (50b/12), صولغن şoluğın (64b/03), تيرياق فاروقى tiryāq-ı fārūqı (81a/07), يري yeri (63b/02).

4.2.3.1.4.4. Yönelme (Datif) Hâli: +a/ +e, +ya/+ye

Cümle içerisinde ismi fiile yönelme ve yaklaşma görevi ile bağlayan durumdur. Metnimizde geçen bazı örnekler şunlardır: اوزرنه üzerine (48a/05), اكا aŋa (48a/04), نسنه يه nesneye (62b/11), يوقارويه yoŋaruya (63b/10).

4.2.3.1.4.5. Bulunma (Lokatif) Hâli: +da/ +de

Eski Anadolu Türkçesinde bulunma hâli eki +da/ +de şeklindedir. Bulunma hâli eki ünsüz uyumuna aykırıdır ve tonludur. Metnimizden bazı örnekler şunlardır: علاجنده در 'ilâcındadır (64a/08), اسيجاقدده ısıcağda (64a/12), اوستنده üstinde (66b/01), يرده yerde (81b/06).

4.2.3.1.4.6. Ayrılma (Ablatif) Hâli: +dan/ +den

Cümle içerisinde fiilde gösterilen hareketin kendinden uzaklaştığını ifade eden durumdur. Eski Türkçede +dın/ +din, +tın/ +tin şeklinde olan ayrılma hâli eki Eski Anadolu

Türkçesinde ünsüz uyumuna aykırıdır ve tonludur. Metnimizde de daima tonlu şekilde karşımıza çıkmaktadır. Metinden bazı örnekler şunlardır: اندن andan (45b/12), يولدن yoldan (85b/05), يوكدن yükden (85b/05), الكدن elekden (52a/06).

4.2.3.1.4.7. Eşitlik (Ekvatif) Hâli: +ca/ +ce

Eşitlik hâli ekleri eşitlik, benzerlik, gibilik, kadarlık, görelilik ifade eder. Metnimizde +ca/ +ce eşitlik eklerinin bulunduğu kelimelerden bazı örnekler şunlardır: برابرجه berāberce (49b/07), دودوزجه dümdüzce (86b/03), قالکجه qalınca (48a/08), مقدارنجه mıqdārınca (60a/03).

4.2.3.1.4.8. Yön Gösterme (Direktif) Hâli: +ra/ +re, +arı/ +eri, +aru/ +erü, +ru/ +rü

Eski Türkçede +ğaru/ +gerü ve +ra/ +re olan yön gösterme hâli ekleri Eski Anadolu Türkçesinde +aru/ +erü şeklindedir. Metnimizde ise düz ve yuvarlak hâli bir arada bulunmaktadır. Metinden örnekler şu şekildedir: يوقارو yoqaru (71a/10), ایچرودن içerüden (61a/08), طشره taşra (60b/10), ایچروسنده içerüsünde (77a/05), بریه beriye (64a/13), گيرو girü (70a/04).

4.2.3.1.4.9. Vasıta (İnstrümental) Hâli: +n, +ıla/ +ile, +la/ +le

Vasıta hâli ekinin vazifesi fiilin ne ile yapıldığını göstermektir. Metnimizden bazı örnekler şunlardır: شویله şuyı-y-ıla (70b/02), کمسيله kimse-y-ile (83a/02), کرجله kireç-ile (71b/03), یولارله yular-ıla (84a/12).

4.2.3.1.4.10. Sebep Gösterme Hâli: +çün

İçün edatı, orta hece düşmesine uğrayarak ve eklendiği sözcüğe yanaşarak +çUn biçimiyle bir “sebep gösterme” eki durumuna gelmiştir (Korkmaz, 2013, s.96). Metnin okunuşunda söz konusu ekin ince hâli tercih edilmiştir. Metnimizden bazı örnekler şunlardır: المانچون almağ-çün (48b/07), اولدوغيچون olduğı-çün (50a/12), بيوتممکچون böyütmemek-çün (60a/10).

4.2.3.1.5. Sayı İsimleri

Metnimizde tespit edebildiğimiz sayı isimleri şunlardır: بر bir (60b/13), اكي iki (46a/02), اوج üç (45b/11), درت dört (82a/06), بش beş (62a/06), التى altı (63b/02), بدی yedi (72b/05), اون on (49a/11), اون بش on beş (48a/09), يکرمي yigirmi (71a/01), فرق kırk (64a/07), اللى elli (49a/13), التمش altmış (79a/01), يوز yüz (79a/02), اكي يوز iki yüz (81a/11), اوج يوزه üç yüze (46a/04), درت يوز dört yüz (85a/01), بش يوز beş yüz (83b/01).

4.2.3.1.6. İsim Yapım Ekleri

Metnimizde tespit edebildiğimiz isimden isim ve fiilden isim yapım ekleri aşağıdaki gibidir.

4.2.3.1.6.1. İsimden İsim Yapım Ekleri

+An: Kategori eki olarak çokluk yapar. Kalıplaşmış örneklerde görülür (Gülsevin, 2011, s.115). Metinde tek bir örneği vardır: اوغلان (47a/05).

+cUGAz: Küçültme ve sevgi anlamı katar: طاشجغزي taşcuğazi (47b/11), باشجغزلى باشcuğazlar (50b/01), قورتجغزلى kurtcuğazlar (56a/13).

+rAğ: Eklendiği kelimeye “daha” anlamı katar. Çokluk ifade eden karşılaştırma ekidir. Metnimizden örnekler şunlardır: قىزىراق kızılraq (56b/10), انجه رك incerek (49a/05).

+Ilk/ +IUk: İşlek eklerden biridir. Bu ek; isimler ve sıfatlardan soyut isimler, isimlerden zaman bildiren sıfatlar, meslek isimleri, belirli bir devreyi gösteren isimler oluşturur. Metinden bazı örnekler şunlardır: قوراقلىقدا kuraqlıqda (71b/07), ارىقلىقدا arıqlıqdan (76b/06), ارالىقدا aralıqda (82a/06), صىقلىق şıqlıq (88a/04), قىدوزلىق kuduzluq (62b/01), اولوق otluq (78b/13), گىنلىك günlük (70b/12).

+IU: Ek yuvarlak ünlüdür: طىلىق tatlu (46b/04), مىخاطرىلىق muhātaralu (49b/12), هنرىلى هنrülü (45b/07), بىلىق bellü (50b/07).

+sUz: Bir nesnede bir şeyin bulunmadığını ifade eden ektir. Bu ek, +lu/ +lü ekinin olumsuzudur. Eski Anadolu Türkçesinde de metnimizde de yuvarlaktır. Metnimizden örnekler şunlardır: چولسىز çulsuz (64a/12), اوىانسوز uyansuz (85a/05), اكسىكسىز eksüksüz (64a/06), دوزنسىز düzensiz (48b/02).

+acuk: Sıfatta dereceyi düşüren bir ektir. Metinde tek örneği vardır: ازه جق azacuk (46b/08).

+ak: Eski Türkçedeki +GAk küçültme ve kuvvetlendirme ekiyle ilişkisi olan bu ek, genellikle tek heceli kelimelere gelerek benzetme ve küçültme işleviyle az sayıda isimler türetmiştir (Korkmaz, 2014, s.120). Metnimizde tek örneği vardır: چىق çanak (79a/13).

+Ar, +şAr: Asıl sayılardan üleştirme türetir. Metnimizden bazı örnekler şunlardır: بىش beşer (72b/08), اكيشر ikişer (70b/12), اوچر üçer (79a/14), بىر birer (46a/06).

+cA, +çA: Aslında eşitlik, karşılaştırma ve benzerlik işlevinde bir isim çekim eki olan bu ek; yapım eki olarak sıfat, zarf ve isim yapar. Metnimiz görülen örneği tektir: اقچه akça (56a/13), دلنجه dilince (53b/13), nice نجه (45b/04), ایرجه irice (57a/02), مقدارنجه mîqdârınca (60a/03).

+cAk, +çAk: Eski Türkçede sadece ç'li şekilleri olan bu ekin c'li şekilleri Eski Anadolu Türkçesinden sonra görülmeye başlanmıştır. Küçültme ve sevgi anlamı katar. Metinde sadece c'li şekilleri bulunmaktadır. Metnimizden bazı örnekler şunlardır: ایلجق ılıcağ (60b/06), اسیجق ısıcağ (61b/01), یومرجق yumrucak (45b/04), تیزجک tüzcek (45b/06).

+cık/ +cik, +cuğ/ +cük: İsimlerden sevgi ve küçültme ifade eden adlar türetilir. Metnimizden örnekler şunlardır: جک انجه incecik (85b/13), جک ازه azacuk (46b/08), قبرجق kabarcuk (71b/09), اوغلنجق oğlancuk (51a/13), کوچجک güccük (86b/08).

+duz/ +düz: Çok işlek olmayan bir ektir. Metnimizde tek örneği vardır: گوندزن gündüzün (66b/13).

+ka: Eski Türkçeden beri kalıplaşmış bulunan bir ektir, dışındalık bildirir. Metnimizde tek örneği mevcuttur: باشقه başka (64a/05).

+ın/ +in: İsimlerden zarf türetme görevinde olan bir ektir. Metinde tek örneği vardır: واقتن vaqtın (48a/09).

+l: İşlek olmayan ve benzerlik işlevinde bulunan bir ektir. Metnimizden örnekler şu şekildedir: قزل kızıl (53b/11), ییشل yeşil (87a/12).

+layın/ +leyin: Bu ek birden fazla ekin birleşmesiyle oluşmuştur. Eski Anadolu Türkçesi döneminde +ça/ +çe, +ca/ +ce eşitlik ekinin yanında bir eşitlik çekim eki işlevinde “gibi” ve “göre” anlamı ile geniş ölçüde kullanılmıştır. Bu ek, isimden fiil yapma eki -la/ -le ve -ı/ -i zarf fiil ekinin birleşerek tek bir ek hâline gelmesi ve +n vasıta hâli ekinin de bu birliğe katılmasıyla oluşmuştur (Ergin, 2006, s.173). Metnimizden örnekler şunlardır: اچلادوغنلین açıldıuğlayın (48a/01), باشلادوغنلین başladıuğlayın (51a/11).

+k/ +k: İşlek olmayan ve benzerlik ifade eden bir ektir. Metinde iki örneği bulunmaktadır: قابق kabuk (51a/08), طوبق topuk (86a/03).

+kek: İşlek olmayan eklerden biridir. Metinde tek örneği vardır: ارکدر erkekdür (71b/13).

+sal: İşlek bir ek değildir. Metinde tek örneği bulunmaktadır: قumsal kumsal (86b/08).

4.2.3.1.6.2. Fiilden İsim Yapım Ekleri

-mAk: Bütün fiil kök ve gövdelerine getirilebilir. Mastar eki olarak da bilinir. Kullanımı Türkiye Türkçesinden farksızdır: ششمک şişmek (48a/12), بنلمکده binilmekte (53a/05), قومق komaq (58a/03), صچرامقندن şıçramaqdan (59b/11).

-gU: Alet adları ile soyut ve somut adlar türetir (Korkmaz, 2013, s. 105). Metnimizde tek örneği vardır: اوتى گویگو güyegü otı (65b/04).

-(I)k, -(U)k: İşlek eklerden biridir. Fiilde gösterilen hareketten etkilenen veya o hareketi yapan nesnelere ifade eder. Metnimizden bazı örnekler şunlardır: کچیک küçük (53a/09), دیشک dişük (59b/10), دلک delük (85a/12), ارتق artuq (86a/05), آچق açuq (86b/06), قارشق qarışık (67a/05), بؤلک bölük (89a/09), چاتلق çatlaq (75b/14), آرقلقندن arıklıqdan (76b/06), بیوک büyük (51a/13).

-m: Metnimizde iki örneği vardır: اوزم üzüm (46b/01), قالدرم kaldırım (75b/06).

-IcI: Fiilden bir işi maharetle ve itiyad hâlinde yapmayı göstermek üzere sıfatlar yapmaktadır (Timurtaş, 1976, s. 349). Metnimizden bazı örnekler şu şekildedir: یرتجی yırtıcı (62b/02), اصرجی ıştırıcı (62b/13), اریدجی eridici (51b/08), بیترجی bitürici (61a/13).

-a, -e: İşlek olmayan bir ektir. Zarf fiilin kalıplaşması sonucu fiilden isim yapım eki hâlini almıştır. Metinde tek örneği vardır: چوره çevre (52b/11).

-Ak: Bu ek, fiilden etkilenen çeşitli nesnelere karşılama işlevi ile fiil kök ve gövdelerinden sıfat ve isim türetir. Metnimizde tek örneği vardır: قورقلری kıvrakları (56a/13).

-mAç: Metnimizde tek örneği bulunmaktadır: بولماچ bulamaç (68b/09).

-Am: İşlek bir ek değildir. Metinde iki örneği bulunmaktadır: طوتم tutam (80a/11), دوتم dutam (87b/12).

-AnAk: İşlek olmayan bir ektir. Metinde tek örneği vardır: degenek > دکنک degnek (89a/13).

-gIn, -gUn: Genellikle tek heceli fiil köklerine gelen bu ek, aşırılık ve çokluk ifade eder. Metinden örnekler şu şekildedir: دیزکننی dizginini (88b/11), چالغن çalgın (86a/01), یورگونکن yorgunken (77a/10).

-I, -U: Eski Türkçede bulunan -ğ/ -g fiilden isim yapım ekinin düşmesi sonucunda yardımcı sesin fiilden isim yapım eki hâline gelmesiyle ortaya çıkmış bir ektir. Fiilde

gösterilen işin sonucu olan soyut ve somut isimler yapma görevinde bulunur. Metinde tek örneği bulunmaktadır: *قرو* > *قرو* *quru* (79a/12).

-(I)n, -(U)n: Çok işlek olmayan bu ekin metinde iki örneği bulunmaktadır: *بوتون* bütün (66b/12), *اوزنلغنده* uzunluğında (71b/13).

-Iş, -Uş: Bu ek hareket ve iş isimleri yapar. Metinde iki örneği vardır: *يارش* yarış (88b/01), *انیش* eniş (52a/12).

-mA: -mAk eki gibi bütün fiil kök ve gövdelerine gelebilen bir ektir. Başlıca görevi iş isimleri yapmaktır. Metnimizden bazı örnekler şunlardır: *بصمه* başma (47b/12), *صقمه* şıkma (54b/05), *طوتما* tutma (64b/08), *اوستلمه* üstleme (45b/08), *دترمه* ditreme (64b/08).

-mAk: Eski Türkçeden beri kullanılan ve oldukça işlek olan bu ekin görevi hareket isimleri yapmaktır. Metinde görülen örneklerden bazıları şunlardır: *ششمک* şişmek (48a/12), *بنلمکده* binilmekte (53a/05), *کوزتمک* gözetmek (58a/04), *اولمق* olmak (50a/01), *باغلمق* bağlamak (54a/12), *چقمق* çıkmak (55b/11).

-mur: Çok işlek bir ek değildir. Metinde tek örneği vardır: *يغموردن* yağmurdan (83b/06).

-sI, -sU: Çok işlek olmayan bu ek Eski Türkçeden beri görülür. Metnimizde tek örneği bulunmaktadır: *ياصی* yaşşı (47b/11).

-z: İşlek olmayan bir ektir. Metindeki örneği tektir: *بوغازی* boğazı (45b/09).

4.2.3.2. Zamir

Zamirler ismin yerini tutan ve nesnelere, kişileri işaret veya temsil ederek karşılayan gramer birimleridir. Zamirler kendi içinde şahıs zamirleri, işaret zamirleri, dönüşlülük zamirleri, belirsizlik zamirleri, soru zamirleri ve bağlama zamirleri olarak altı gruba ayrılır.

4.2.3.2.1. Şahıs Zamirleri

Şahıs isimlerinin yerini tutan zamirlerdir. Türkçede üç tane teklik üç tane de çokluk olmak üzere altı şahıs zamiri vardır. Şahıs zamirleri çekim eki aldığında bünyesinde değişimler olabilmektedir. Metnimizde geçen şahıs zamirleri şunlardır:

Teklik 1. şahıs zamiri: Metinde teklik 1. şahıs zamiri görülmemektedir.

Teklik 2. şahıs zamiri: Metinde teklik 2. şahıs zamiri görülmemektedir.

Teklik 3. şahıs zamiri: Metinde teklik 3. şahıs zamiri görülmemektedir.

Çokluk 1. şahıs zamiri: Metinde 1. çokluk şahıs zamiri bulunmamaktadır.

Çokluk 2. şahıs zamiri: Metinde 2. çokluk şahıs zamiri bulunmamaktadır.

Çokluk 3. şahıs zamiri: انلرک انلارن (87a/11), انلره انلارا (45b/04), انلردن انلاردان (78b/01).

4.2.3.2.2. İşaret Zamirleri

İşaret, gösterme yoluyla nesnelere karşılıyan zamir türüdür. Metinde geçen işaret zamirleri şunlardır:

Bu: بو bu (45b/03), بودر budur (46a/01), بونک bunun (52b/01), بونکلہ bunun-ıla (52b/01), بوندہ bunda (46b/13), بوندن bundan (50a/13).

Şol: شول şol (63a/12).

Ol: Ol zamiri çekime girdiğinde kökte değişme meydana gelerek aña, andan gibi şekillere dönüşmektedir: اول ol (51a/10), اندن andan (51a/10), اكا aña (59a/08).

Şu: شوندن şundan (67b/12).

Bunlar: بونلر bunlar (62b/13), بونلری bunları (46b/02), بونلارن bunların (47b/06), بونلردن bunlardan (65b/05).

4.2.3.2.3. Dönüştürme Zamirleri

Dönüştürme zamirleri, şahıs zamirlerinden daha güçlü bir anlam taşıyan, onları anlamca katmerli kılan pekiştirilmiş bir tür şahıs zamirleridir (Korkmaz, 2014, s. 414). Metnimizde dönüştürme zamiri olarak sadece gendü kelimesi geçmektedir. Eski Türkçede kentü şeklinde olan bu zamir, Eski Anadolu Türkçesindeki k > g değişimi sebebiyle metinde gendü olarak okunmuştur: گندو gendü (47b/03), گندویى gendüyi (53a/10), گندیه gendüye (62b/13), گدونک gendünün (63a/07), گندوسی gendüsü (64a/07), گندولرى gendüleri (82b/12).

4.2.3.2.4. Belirsizlik Zamirleri

Şahıs ve nesnelere belirsiz şekilde temsil eden zamirlerdir. Metinden örnekler şunlardır: كيمسه kimse (82b/04), بىرى biri (45b/13), هر بىرىnden her birinden (49b/07), جمله cümle (62a/07), ايرىق ayruk (57a/12), غير gayr (68b/04), كيمسنة kimesne (51a/08), هر نه her ne (54a/01), هپ hep (62b/07), بعض ba'zı (86b/08).

4.2.3.3.1.3. Küçültme Sıfatları

Metnimizde nitelik sıfatlarına +cAk, +cUk ekleri getirilerek küçültme anlamı yapılmıştır: تیزجک tîzcek (45b/06), يومرچق yumrucağ (45b/04), ایلجق ılıcağ (48a/10), اسجق ısıcağ (55b/05), جق ازه azacuk (46b/08), جک انجه incecük (85b/13).

4.2.3.3.2. Belirtme Sıfatları

Nesneyi belirtme işlevi olan sıfatlardır. Kendi içerisinde işaret sıfatları, belirsizlik sıfatları, soru sıfatları ve sayı sıfatları olarak dörde ayrılır.

4.2.3.3.2.1. İşaret Sıfatları

Nesne ve isimleri gösterme yoluyla belirten sıfatlardır. Metinde tespit edilen işaret sıfatları bu, şu, şol, ol şeklindedir: bu vech-ile (62a/11), شو یانندن şu yanından (56b/03), şol şart-ıla (51a/11), ماده اول ol mādde (69b/02).

4.2.3.3.2.2. Soru Sıfatları

Varlık ya da nesnelere soru yoluyla belirten sıfatlardır. Metnimizde ne, kaçkı, nice kelimeleri ile karşılanmıştır: هر علاج نه her ne 'ilāc (54a/01), یوله قنقی kaçkı (83a/07), نیجه نیجه nice nice yerde (69b/04).

4.2.3.3.2.3. Belirsizlik Sıfatları

Varlıkların miktar ve sayılarını belirsiz olarak bildiren sıfatlardır. Metinden bazı örnekler şu şekildedir: صدق قالکجه بر bir kaçınca yaşduk (48a/08), برقاچ یرده birkaç yerde (55a/03), هر کون هر her gün (58b/13), قان چوق çok kan (46a/03).

4.2.3.3.2.4. Sayı Sıfatları

Varlıkların sayılarını bildirme yoluyla belirten sıfatlardır. Kendi içerisinde asıl sayı sıfatları, sıra sayı sıfatları, üleştirme sayı sıfatları, kesir sayı sıfatları ve topluluk sayı sıfatları olarak beş kategoriye ayrılır.

4.2.3.3.2.4.1. Asıl Sayı Sıfatları

Metnimizde görülen asıl sayı sıfatları şunlardır: زحمتدر بر bir zahmetdür (45b/03), اکی iki kolından (46a/02), کونه üç güne (45b/11), ارشون یوز درت dört yüz arşun (85a/01), بیه یزده الی بش beş altı yerde (63b/02), کز یدی yedi kez (72b/05), یومرده طقوز on dirhem (82a/01), بش اون on beş (47b/13), یومرده طقوز یی یومرده طقوز on dirhem (82a/01), کونه قرق kırk güne (64a/07), elli dirhem (82a/02), ییغیرمی دانه ییغیرمی yigirmi dāne (79a/12).

ارشون يوز اكي (87b/10), yüz arşun ارشون يوز, altmış dirhem درهم التمش (79a/01), dört yüz arşun ارشون يوز درت, (85a/01).

4.2.3.3.2.4.2. Sıra Sayı Sıfatları

Varlıkları derecelendirme yoluyla belirten sıfatlardır. Metnimizde sıra sayı sıfatına örnek teşkil edebilecek bir kelime bulunmamaktadır.

4.2.3.3.2.4.3. Üleştirme Sayı Sıfatları

Sayıları bölüştürme, paylaşırma yoluyla belirten sıfatlardır. Sayı isimlerine +Ar, +şAr eklerinin gelmesiyle oluşturulur. Metinden örnekler şunlardır: مقدار birer (47b/06), birer fitil (69b/01), ikişer dirhem (70b/12), beşer dirhem (81a/10).

4.2.3.3.2.4.4. Kesir Sayı Sıfatları

Belirttikleri ismin sayısını kesirli olarak gösteren sıfatlardır. Metinde tek örneği bulunmaktadır: bir bölüğü (70a/03), yarısı kadar (78b/07).

4.2.3.3.2.4.5. Topluluk Sayı Sıfatları

Sayı isimlerine +Iz +Uz ekleri getirilerek yapılır. Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

4.2.3.4. Zarf

Zarflar fiillerden, sıfatlardan, sıfat-fiillerden ve zarf niteliğindeki sözlerden önce gelerek onları zaman, yer, yön nitelik, durum, azlık-çokluk bildirme, pekiştirme ve sorma gibi çeşitli yönlerden etkileyip değiştirerek anlamlarını daha da belirgin duruma getiren sözlerdir (Korkmaz, 2014, s. 451). Zarflar, işlevleri açısından yer zarfları, zaman zarfları, miktar zarfları, tarz (suret) zarfları ve soru zarfları olarak beş gruba ayrılır.

4.2.3.4.1. Zaman Zarfları

Metinde bulunan bazı zaman zarfları şunlardır: kaçan (83b/01), yarındası (50b/11), andan sonra (50a/08), evvelā (58b/03), evvel (87b/02), bir gice (55b/07), bir gün (84b/12), yazın (64a/11), her gün (58b/13), zaman her (76b/11), irtte (88a/01), üç gün (50a/07), gündüzün (66b/13), gündüz (67a/01), önce (64a/10), şabāḥ ve aḥşam (87b/13), vaktın (55a/10).

4.2.3.4.2. Yer Zarfları

Metinde tespit edilen bazı yer zarfları şunlardır: التتدن altından (70a/04), اشغاسنه aşağısına (72b/03), طشره taşra (60b/10), كيروسنى girüsini (57a/08), انه anda (71a/06), قارشو karşı (71b/04), يوقارو yukarı (75a/08), ايچروسنه içürüsine (54b/10), ياننده yanında (50b/03).

4.2.3.4.3. Miktar Zarfları

Sayıları çok olmamakla beraber metinden bazı örnekler şu şekildedir: ارتق artuğ (86a/05), آز az (64b/02), چوق çok (46a/03), قاتی katı (55a/11), حق ازه azacuk (46b/08), اندن andan ziyāde (89b/11), هadden ziyāde (76a/01), غایت gāyet (51a/11), اول قدر ol kadar (65b/07), قدر قوز koz kadar (62a/09).

4.2.3.4.4. Tarz (Suret) Zarfları

Bu zarflar hâl ve tavır ifade eden zarflardır. Hâl ve tavır ifade eden her isim nasıllık-nicelik zarfı olarak kullanılabildiği için bu zarflar sayılamayacak kadar çoktur. Hâl ve tavır bildiren isimlerin yanında birçok isim de eşitlik ve instrümental eki alarak nasıllık-nicelik zarfı durumuna geçerler. Bu zarfların daha çok kullanılan kısa adları hâl zarflarıdır (Ergin, 2006, s. 261).

Metinden bazı örnekler şunlardır: بويه böyle (50b/03), شويه şöyle (46b/13), كبی دیدوکمز gibi (46b/05), برابرجه berāberce (53b/12), دودوزجه dümdüzce (86b/03), ياپ ياپ yap yap (56b/08), بک بک bek bek (77b/06), بلوک بلوک bölük bölük (87b/05).

4.2.3.4.5. Soru Zarfları

Fiildeki oluş ve kılışı soru ile belirten zarflardır. Metinde soru zarfının tek örneği bulunmaktadır: قدر نه ne kadar (86b/06).

4.2.3.5. Edat

Edatlar tek başlarına anlamları olmayan, çeşitli kelime ve kelime gruplarına bağlanarak bunları anlam ve ifade açısından destekleme görevinde bulunan sözlerdir. Kendi içerisinde ünlem edatları, bağlama edatları ve son çekim edatları olarak dörde ayrılır.

4.2.3.5.1. Ünlem Edatları

Her türlü duygu ve heyecanı ifade etmek için kullanılan edatlardır. Ya tabiat seslerinin taklidiyle ya da hislerin yorumlanarak ses şeklinde terennümü ile meydana gelmişlerdir.

Kendi içerisinde ünlemler, hitap (seslenme, çağırma) edatları, gösterme (işaret) edatları, sorma edatları ve cevap edatları olmak üzere beşe ayrılır.

4.2.3.5.1.1. Ünlemler

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

4.2.3.5.1.2. Hitap (Seslenme, Çağırma) Edatları

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

4.2.3.5.1.3. Gösterme Edatları

Metnimizde tek örneği bulunmaktadır: تا tā (53a/06).

4.2.3.5.1.4. Sorma Edatları

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

4.2.3.5.1.5. Cevap Edatları

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

4.2.3.5.2. Bağlama Edatları

Bağlama edatları cümle içerisinde kelimeleri ve kelime gruplarını birbirine bağlar. Metnimizde tespit edilen bağlama edatları aşağıdaki gibidir.

4.2.3.5.2.1. Sıralama Edatları

إله ile (46a/08), دخی daḥı (46b/01), و ve (67b/01).

4.2.3.5.2.2. Denkleştirme Edatları

ويأخود veyāḥūd (68b/05), ويا veyā (74a/04).

4.2.3.5.2.3. Karşılaştırma Edatları

هم ... و هم hem ... ve hem (61a/01).

4.2.3.5.2.4. Cümle Başı Edatları

Cümle başında bulunan ve cümleleri birbirine bağlayan edatlardır. İşlevlerine göre şu gruplara ayrılırlar:

4.2.3.5.2.4.1. Fakat ifadesini taşıyanlar

اما ammā (60b/10), انجق ancak (69a/04).

4.2.3.5.2.4.2. Eğer ifadesini taşıyanlar

اگر eger (71a/08), اگزچی egerçi (90a/03).

4.2.3.5.2.4.3. Çünkü ifadesini taşıyanlar

چون و زیرا zīrā (49b/12), چون ve çün (83a/07).

4.2.3.5.2.4.4. Benzerlik bildirenler

عادتا 'ādetā (45b/07).

4.2.3.5.2.4.5. Netice ve açıklama (izah) bildirenler

باری bārī (61b/10), مگر meger (53a/05), حتی hattā (57a/07), یعنی ya'nī (46b/11), belki بلکی (47b/03), nitekim (89b/10) کم نته.

4.2.3.5.2.4.6. Kuvvetlendirme bildirenler

دخی dahı (88a/01), ده da (82b/06), بله bile (48a/04), ایسه ise (45b/04), که ki (45b/03), کم kim (84a/01), فاما fe-emmā (46a/02).

4.2.3.5.2.5. Son Çekim Edatları

İsimlerden sonra gelerek onların zarf hâllerini yapan son çekim edatları, işlevlerine göre şu gruplara ayrılır:

4.2.3.5.2.5.1. Benzerlik bildirenler

کی gibi (46b/11), اوزره üzere (55b/12).

4.2.3.5.2.5.2. Sebep bildirenler

ایچون için (89a/11), دیو diyü (60b/04).

4.2.3.5.2.5.3. Vasıta ve beraberlik bildirenler

له -ıla (60b/07), له -ile (62a/11), ایله ile (46a/08), برابر berāber (82b/13), برابرجه berāberce (53b/12).

4.2.3.5.2.5.4. Yer ve yön bildirenler

دک +e dek (45b/11), قارشو karşı (48b/09), یکا yaqa (54b/03).

4.2.3.5.2.5.5. Başkalık bildirenler

غیری ğayrı (82b/04), باشقه başka (46a/11).

4.2.3.5.2.5.6. Miktar bildirenler

مقدار mıqdār (46b/04), مرتبه mertebe (74b/03), قدر kadar (62a/09).

4.2.3.5.2.5.7. Zaman bildirenler

اوڭجه önce (64a/10), سوڭره şonra (64a/10), اول evvel (61b/05), گيرو girü (48a/08).

4.2.3.5.2.5.8. Karşılaştırma bildirenler

گوره göre (57b/05).

4.2.3.5.3. Tekerrür Edatları

کز kez (57b/10), کره kerre (60b/12), بينه yine (50a/03).

4.2.3.6. Fiil

4.2.3.6.1. Fiil Yapım Ekleri

Metinde tespit edilen isimden fiil ve fiilden fiil yapma ekleri aşağıdaki gibidir.

4.2.3.6.1.1. İsimden Fiil Yapma Ekleri

+A: İşlek bir ek değildir. Geçişli ve geçişsiz fiiller yapar: beñ(i)z+e- (57a/03), kana- (56b/08), döş+e- (85b/12), uğ(u)r+a- (89b/13).

+Ar-: Daha çok renk isimleri yapmakta kullanılan bir ektir: aĝar- (72b/01).

+dA-: Ses taklidi kelimelerden fiil yapmada işlek bir ektir ancak diğer isimlerden fiil yapmada az kullanılır. Metnimizde iki örneği vardır: iz+de- > iste- (88b/04), kıçır+da- (62a/01).

+IA-: Eski Türkçeden beri kullanılan bu ek işlek bir ektir. Her çeşit isme gelerek geçişli ve geçişsiz fiil yapar: çabala- (45b/10), taĝ+la- (47a/10), ege+le- (86a/02), iş+le- (58a/04), baş+la- (88a/08), baĝ+la- (47b/13), söz+le > söyle- (60b/04), ters+le- (77a/12).

+IAn-: +IA- ekinin -n- çatısı ile genişletilmiş şeklidir. Bu ekle yapılan fiillerin +IA-'lı şekilleri kullanılmaz (Gülsevin, 2011, s. 121): yumru+lan- (59b/10), havā+lan- (51a+04), yaltaĝ+lan- (63a/07), katı+lan- (67a/06), aĝır+lan- (68a/11).

4.2.3.6.1.2. Fiilden Fiil Yapma Ekleri

-y-: İşlek olmayan bu ek kuvvetlendirme işlevine sahiptir. Eski Türkçedeki -d-'nin devamıdır: ço-y- (82a/03).

-(i)l-/(i)l-, -(u)l-/(ü)l-: İşlek olarak kullanılan bir ektir. Görevi pasiflik ve meçhullük yapmaktır: yar-ı-l- (58a/02), kes-i-l- (47b/08), kıs-ı-l- (45b/09), dök-ü-l- (58b/02), sür-ü-l- (72a/04), dür-ü-l- (84b/08), biç-i-l- (46b/08), seç-i-l- (50b/07), aç-ı-l- (52b/12), bin-i-l- (53a/05), diş-i-l- (59b/08), yar-ı-l- (59b/08), yırt-ı-l- (59b/08).

-n- /-(i)n-, -(i)n-: Eski Türkçeden beri işlektir. Asıl işlevi dönüşlülük ifade etmek olsa da pasiflik ve meçhullük bildirdiği de görülür: bul-u-n- (87a/10), ol-ı-n- (45b/06), yol-ı-n- (87b/09), boşa-n- (48a/01).

-ş-: İşlek bir ektir. Oluş ve ortaklaşma ifade eden fiiller yapar: al-ı-ş- (89a/07), bula-ş- (61a/02), er-i-ş- (57b/10).

-(A)r-, -(U)r-: Eski Türkçeden beri kullanılan ve ettirgen fiiller yapan bu ek işlek değildir: art-ur- (89a/09), çık-ar- (50a/01), geç-ür- (52b/02), gider- (48b/06).

-d(I)r-, -d(U)r-: Fiil kök ve gövdelerine gelerek oldurma ve yaptırma ifade eden geçişli fiiller oluşturan bu ek işlek bir ettirgenlik ekidir: dön-dür- (80b/04), gez-dür- (56b/07), öl-dür- (63b/01).

-t-: Eski Türkçeden beri görülen bu işlek ek, ettirgen fiiller yapar: büyü-t- (60a/10), ört- (83b/05), ürk-ü-t- (63a/07), yörü-t- (68a/08).

-k-: İşlek olmayan bir ektir. Metinde tek örneği bulunmaktadır: kor-k- (62b/12).

-I-, -U-: İşlek olmayan bu ekin metnimizde tek örneği bulunmaktadır: kazı- (58b/04).

-A-: İşlek olmayan bu ekin metnimizde tek örneği bulunmaktadır: tıka- (53a/03).

4.2.3.6.2. Fiillerde Olumsuzluk

Fiillerde olumsuzluk, Eski Türkçeden beri işlek bir ek olan -mA- fiilden fiil yapım ekiyle yapılır. Bu ek, i- fiili haricindeki tüm fiil kök ve gövdelerine gelerek olumsuz anlamlı fiiller oluşturur. Metnimizden bazı örnekler şunlardır: اولميه olmaya (61a/05), لر اقمتميه aqıtmayalar (46a/03), degmeye (54a/13), bitmeye (57a/12).

Geniş zamanın olumsuzu -maz/-mez ekiyle yapılmaktadır: قومز qomaz (52a/11), اقمز aqmaz (53a/13), مز يوريه مز يورিয়েمز yörüyemez (67a/12), ترسلمز terslemez (77a/12).

4.2.3.6.3. Fiil Çekimi

4.2.3.6.3.1. Şahıs Ekleri

Çekimli fiillerde fiilin bildirdiği eylemin hangi şahıs tarafından yapıldığını ifade eden şahıs ekleri I. tip (zamir kökenli) şahıs ekleri, II. tip (iyelik kökenli) şahıs ekleri ve emir kipindeki şahıs ekleri olmak üzere üçe ayrılır.

4.2.3.6.3.1.1. I. Tip (Zamir Kökenli) Şahıs Ekleri

Bu tür eklerin asılları şahıs zamirleridir. Metnimizde görülen I. tip şahıs ekleri şu şekildedir:

Teklik 1. şahıs: -Am, -Im, -In

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

Teklik 2. şahıs: -sIn

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

Teklik 3. şahıs: Eksiz

هاله اوغرر hāle uğrar (84b/08), قلقر kalkar (61b/12), سورر sürer (61b/03), دترر ditrer (61b/12).

Çokluk 1. şahıs: -Uz, -vUz

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

Çokluk 2. şahıs: -sIz, -sUz

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

Çokluk 3. şahıs: -lAr

بهوت قالورلر behüt qalurlar (62b/13), دیرلر dirler (73a/02).

4.2.3.6.3.1.2. II. Tip (İyelik Kökenli) Şahıs Ekleri

Teklik 1. şahıs: -m

گورددم gördüm (58a/06), یورددم yörüdürdüm (75b/14).

Teklik 2. şahıs: -ŋ

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

Teklik 3. şahıs: Eksiz

صاغدى şağaldı (75b/14), قورتلدى qurtuldı (75b/14), كورندى göründi (58a/06).

Çokluk 1. şahıs: -k, -k

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

Çokluk 2. şahıs: -ηIz, -ηUz

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

Çokluk 3. şahıs: -lAr

ايىلدىر اطلاق itlâk eylediler (73a/02), اولدىر قودز kuduz oldılar (62b/07), بىوردلر buyurdılar (75b/06).

4.2.3.6.3.1.3. Emir Kipindeki Şahıs Ekleri

Emir ekleri aslında şekil ekleridir. Ancak her şahsın farklı bir emir eki olduğundan bu şekil ekleri aynı zamanda şahıs ekleri durumundadır. Emir eklerine ilerde *Emir Kipi* bölümünde değinilecektir.

4.2.3.6.3.2. Şekil ve Zaman Ekleri

Şekil ve zaman ekleri, fiil kök veya gövdesinin karşıladığı hareketi şekle ve zamana bağlayan eklerdir. Bu ekler bir şekil, bir zaman ifade ederler (Ergin, 2006, s. 288).

Türkçede dokuz adet çekim kalıbı vardır ve bu kalıplar, bildirme (haber) kipleri ve tasarlama (dilek) kipleri olarak iki ana gruba ayrılmaktadır.

4.2.3.6.3.2.1. Bildirme (Haber) Kipleri

4.2.3.6.3.2.1.1. Geniş Zaman

Geniş zaman, fiilin her zaman ortaya çıktığını ve çıkacağını bildiren zamandır. Fiillerdeki oluş, kılış ve durumların geniş bir zamanda olduğunu veya olacağını ifade eder. Eski Anadolu Türkçesinde geniş zaman ekleri -r, -Ar, -Ir ve -Ur şeklindedir. Metinde de bu ekler bulunmaktadır. Metinde geniş zaman genellikle 3. şahıs ekleriyle çekimlenmiştir: دىرلر dirler (50a/12), تىرلر تىرلر tehrir iderler (69a/04), توتارلر tutarlar (47a/01), الير الير alur virür (61b/04), كوسترلر gösterirler (89b/09).

Geniş zamanın olumsuzu -maz/-mez ekleriyle yapılmıştır: كچمز geçmez (45b/12), يمز yemez (63a/05), چلمز çalmaz (77a/03), مز طوره turamaz (88b/05).

4.2.3.6.3.2.1.2. Şimdiki Zaman

Eski Anadolu Türkçesinde şimdiki zaman için özel bir ek bulunmamakta olup daha çok geniş zaman ile ifade edilmiştir.

Metinde şimdiki zaman kullanılmamış olup örneği bulunmamaktadır.

4.2.3.6.3.2.1.3. Görülen Geçmiş Zaman

Görülen geçmiş zaman, eylemin fâilin önünde olup bittiğini gösteren zamandır.

Görülen geçmiş zaman eki Eski Anadolu Türkçesinde 3. şahıslarda -dI, diğer şahıslarda ise -dU olarak görülmekte olup iyelik kökenli şahıs ekleriyle çekimlenmektedir. Metinde teklik 1. şahıs için -dU, teklik 3. şahıs için genellikle -dI olup tek bir yerde -dU kullanılmıştır. Diğer şahısların örneği bulunmamaktadır: كوردم gördüm (58a/06), يوردردم yürüdümdüm (75b/14), صاليرودو şallıyordu (89a/02), ديشلدى dişildi (58a/06), چكدى چكدى çekdi çıkardı (58a/06), ايلدر اطلاق itlāk eylediler (73a/02).

Görülen geçmiş zamanın olumsuzu -mA ile yapılmaktadır: طوقتمديسه toқınmadıysa (47b/02), وارمديسه varmadıysa (72a/05).

4.2.3.6.3.2.1.4. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Öğrenilen geçmiş zaman, önceden yapılan ve yapıldığı görülmeyen ancak sonradan öğrenilen hareketleri bildiren zamandır.

Eski Anadolu Türkçesinde öğrenilen geçmiş zaman eki -mIş şeklindedir. Metinde hem -mIş eki ile yapılan hem de -mIşdUr eki ile yapılan şekillere rastlanmaktadır: اولورمش olormuş (69a/08), دکمشدر degmişdür (74b/07), کلمشدر باشنه başına gelmişdür (88a/05), آفت āfet olmuşdur (81b/06), اولنمشدر بیان beyān olunmuşdur (90a/07).

Öğrenilen geçmiş zamanın olumsuzu -mA ile yapılmaktadır ancak metinde örneği bulunmamaktadır.

4.2.3.6.3.2.1.5. Gelecek Zaman

Eski Anadolu Türkçesinde gelecek zaman eki -IsAr ekidir. Ancak metnimizde bu ekle çekimlenmiş bir fiil örneği bulunmamaktadır. Türkiye Türkçesinde gelecek zaman eki olan -AcAk ise metinde sıfat fiil eki olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gelecek zamanın olumsuzu -mA ile yapılmaktadır ancak metinde örneği bulunmamaktadır.

4.2.3.6.3.2.2. Tasarlama (Dilek) Kipleri

Tasarlama (dilek) kiplerinde bildirme, haber verme şeklinde bir oluş ve kılış yoktur. Bu kipler henüz gerçekleşmemiş olan ancak gerçekleşmesi istek, emir, gereklilik ve şart şekillerinde tasarlanan kiplerdir.

4.2.3.6.3.2.2.1. Emir Kipi

Emir kipleri zaman anlamı taşımaz, sadece şekil bildirir. Emir kipinde diğer fiil çekimlerinden farklı olarak her şahsın ayrı bir eki bulunmaktadır.

Teklik 1. şahıs: -AyIn

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

Teklik 2. şahıs: Eksiz, -gIl

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

Teklik 3. şahıs: -sUn

اولسون olmasun (51a/08), اولسون olsun (51a/11), بلسون bilsün (89a/02).

Çokluk 1. şahıs: -AlUm

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

Çokluk 2. şahıs: -ŋ, -Iŋ/-Uŋ

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

Çokluk 3. şahıs: -sUnlAr

Metnimizde örneği bulunmamaktadır.

4.2.3.6.3.2.2.2. Şart Kipi

Şart kipi Eski Türkçede -sAr biçiminde iken Eski Anadolu Türkçesi ve devamındaki Türkiye Türkçesinde -sA şeklindedir. Şart kipi iyelik kökenli şahıs ekleriyle çekimlenmektedir. Metinden bazı örnekler şu şekildedir: اولكورسه اولكورسه (57b/01), اولكورسه اولكورسه (61a/12), اولكورسه اولكورسه (61b/01), اولكورسه اولكورسه (63a/10).

Şart kipinin olumsuzu -mA eki ile yapılmaktadır: طورمسه دكمسه (47b/04), طورمسه قشانمسه (56b/09), قشانمسه قاşانمسا (79b/13).

4.2.3.6.3.2.2.3. *Gereklilik Kipi*

Eski Anadolu Türkçesinde gereklik için bir ek yoktur. Bu kipin ifadesi için *gerek* kelimesi şart ekinden sonra getirilir. Metnimizde gereklik kipini ifade etmek için -sA gerek ve -mAk gerek yapıları kullanılmıştır: اولمق كرك اولمق gerek (50a/01), باغلمق كرك باغلامق gerek (54a/12), اولسه كركدر اولسه gerekدير (63b/12), قان كركدر بوشنسه قان قان بوşانسا gerekدير (48a/01).

Gereklik kipinin olumsuzu -mA ile yapılmaktadır ancak metnimizde örneği bulunmamaktadır.

4.2.3.6.3.2.2.4 *İstek Kipi*

İstek kipi -A şeklindedir. Bu ek Eski Türkçedeki -gAy gelecek zaman ekinden gelmiştir. İstek kipi zamir kökenli şahıs ekleriyle çekimlenir ve istek bildirme işlevinin dışında geniş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman, şart ve emir işlevlerinde de kullanılabilir. Metinden bazı örnekler şunlardır: ايده علاج (55a/09), ilāc ide (55a/09), لر طغليه (48b/09), eyü ola (59b/07).

İstek ekinin geniş zaman ve şart işlevlerinde kullanıldığı şekiller de metnimizde mevcuttur:

Geniş zaman: اينه كیده ine gide (48b/10), eyü ola gide (58b/13), اقه كیده اقا gide (80b/10), اوله معلوم ma' lüm ola (90a/04).

Şart: اوله انجتمش incitmiş ola (48a/13), اوله دپمش depmiş ola (48b/01).

İstek kipinin olumsuzu -mA ile yapılmaktadır: لر اقاميه اقامت mayalar (46a/03), لر بنميه binmeyeler (64b/09), لر تور غورميه turgurmayalar (89a/04), لر يوكلميه yukletmeyeler (64b/10).

4.2.3.6.4. *Cevherî Fiil (Ek Fiil) ve Bildirme Ekleri*

Eski Türkçede normal bir yardımcı fiil olan er- fiili, Batı Türkçesine geçerken r'sini düşürmüş ve e > i değişmesi ile ünlüsü de değişerek i- biçimine girmiştir. Eski Anadolu Türkçesinde de bu fiil i- şeklindedir. İsim kökenli kelimelerin yüklem görevinde bulunmasında ve birleşik fiil çekiminde kullanılır.

i- yardımcı fiilinin isimlerle birlikte kullanılan geniş zaman, görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman ve şart kipi olmak üzere dört adet çekimi bulunmaktadır. Bunlardan geniş zaman şekli eklerden oluşan bir çekimdir. Bu ekler *bildirme ekleri* denilmektedir. Bildirme eklerinin birinci, ikinci şahısları er- fiilinin geniş zamanının ekleşmesinden doğmuştur. Üçüncü şahıslar ise başka bir fiilden gelirler. Bu fiil tur- > dur- fiilidir (Ergin, 2006, s.316). i- fiilinin metnimizde tespit edebildiğimiz çekimleri şöyledir:

Geniş zamanın teklik 3. şahıs çekimi: بودر budur (66a/07), واردر vardur (67b/09), يوقدر يوقdur (69b/07), اولغندر olğandur (71b/08).

Görülen geçmiş zaman teklik 3. şahıs çekimi: واریدی var-idi (75b/14).

Şart kipinin teklik 3. şahıs çekimi: ايسه بللو bellü ise (50b/07), ايسه شيش işiş ise (52b/11), يوغسه yoğ-ısa (88a/13).

i- fiilinin olumsuzu *degül* edatı ile yapılmaktadır: دكلر چوق çok degül (89a/03), مانع مانعی degüldür (73a/08), دكلسه بللو bellü degülse (71a/11).

4.2.3.6.5. Fiilerin Birleşik Çekimleri (Birleşik Kipler)

Birleşik fiil çekimi i- fiili ile yapılmaktadır. Birleşik fiil çekiminin hikâye, rivâyet ve şart olmak üzere üç çeşidi bulunmaktadır. Metnimizde tespit edilen örnekler aşağıdaki şekildedir:

4.2.3.6.5.1. Hikâye Birleşik Çekimi

Öğrenilen geçmiş zamanın hikâyesi: ایدی قالمش kalmış idi (58a/06).

Geniş zamanın hikâyesi: گلوردی gelürdi (75b/14), طوقنوردی toқınurdı (58a/06), يوردردم yürüdürdüm (75b/14).

Şartın hikâyesi: لردی صوقسه şoқsalardı (58a/06).

4.2.3.6.5.2. Rivâyet Birleşik Çekimi

Geniş zamanın rivâyeti: اولورمش olurmış (69a/04).

4.2.3.6.5.3. Şart Birleşik Çekimi

Öğrenilen geçmiş zamanın şartı: ايسه درلمش derlemiş ise (51a/08), ايسه قالمش kalmış ise (59b/02), هوالنمش havālanmış ise (60b/08).

Gerekliliğin şartı: صاغلمولوايسه şağalmalı ise (60a/09).

4.2.3.6.6. Fiilerde Soru

Eski Anadolu Türkçesinde fiillerde soru anlamı -mI soru ekiyle yapılmaktadır ve sadece düz şekillidir. Türkiye Türkçesinde ise ekin düz şekillerinin yanında yuvarlak şekilleri de kullanılmaktadır. Metnimizde fiiller ile kurulan soru örneği bulunmamaktadır.

4.2.3.6.7. Birleşik Fiiller

Bir hareketi karşılamak veya tasvir etmek için yan yana gelen kelimeler topluluğuna *birleşik fiil* denmektedir. Birleşik fiiller yardımcı fiillerle yapılan birleşik fiiller ve tasvir fiilleri olmak üzere iki grupta incelenmektedir.

4.2.3.6.7.1. İsimlerden Yardımcı Fiillerle Yapılan Birleşik Fiiller

Metnimizde kullanılan örnekleri şunlardır:

aç- ile yapılan birleşik fiiller: yol aç- (75a/11).

al- ile yapılan birleşik fiiller: kıan al- (53a/13), havāsın al- (60b/08), kıuvvetin al- (66b/05).

bağla- ile yapılan birleşik fiiller: aıık bağla- (64a/13), berk bağla- (63b/13), berk bağla- (68b/03).

baş- ile yapılan birleşik fiiller: semer baş- (48a/13), yere baş- (74a/06), atı baş- (71a/11).

bul- ile yapılan birleşik fiiller: şifā bul- (81b/08).

çek- ile yapılan birleşik fiiller: zahmet çek- (59a/03), yük çek- (77a/09), berk çek- (51b/03), kıolanını çek- (83a/13), tağlar çek- (52b/12).

et- ile yapılan birleşik fiiller: eksük et- (84b/08), tedārik et- (57a/08), zıkr et- (90a/03), zarar et- (86a/04), def' et- (64b/02), sirāyet et- (63b/01).

eyle- ile yapılan birleşik fiiller: cehd eyle- (85b/13), hıfz eyle- (83a/12), sirāyet eyle- (65b/13), ferāđat eyle- (58a/03), zarar eyle- (86b/10).

gel- ile yapılan birleşik fiiller: ıztırāb gel- (74b/01), rāst gel- (59b/10), za'ıf gel- (74b/01).

it- ile yapılan birleşik fiiller: cem it- (49a/10), delālet it- (55a/08), fāyide it- (51a/11), merhem it- (54a/05), şabr it- (51a/08).

çal- iŖe yapılan birleŖik fiiller: bākī çal- (65a/02), behūt çal- (62b/13), hāric çal- (53b/04), Ŗağ çal- (59b/10).

ol- ile yapılan birleŖik fiiller: açuk ol- (85a/06), āsān ol- (66a/02), bellū ol- (50b/07), bī- hużūr ol- (83a/08), eyū ol- (46b/10), geṽŖek ol- (56a/03).

olın- ile yapılan birleŖik fiiller: tīmār olın- (50b/02), ġaflet olın- (66a/08), baħŖ olın- (70a/02), beyān olın- (46b/13), mūdāvemmet olın- (73b/06), aħż olın- (71b/06).

ut- ile yapılan birleŖik fiiller: berk ut- (61a/06), muħkem ut- (57b/07).

ur- ile yapılan birleŖik fiiller: çul ur- (77b/05), merhem ur- (59b/01), ŖiŖe ur- (63b/04), na'l ur- (75a/07), tağ ur- (67a/08).

vir- ile yapılan birleŖik fiiller: baŖ vir- (50b/07), el vir- (57b/06), rāħat vir- (86b/07), za'f vir- (56a/13), iztırāb vir- (69a/06).

4.2.3.6.7.2. Tasvir Fiileri

Birinci unsuru zarf fiil, ikinci unsuru yardımcı fiil olan iki ayrı fiilin kaynaŖmasından meydana gelen tasvir fiilleri; yeterlik, sūrerlik, tezlik, yaklaŖma ve uzaklaŖma fiilleri olmak üzere kendi içinde beŖ gruba ayrılmaktadır (Korkmaz, 2009, s.709).

4.2.3.6.7.2.1. Yeterlik Fiili

Yeterlik fiilli bil- yardımcı fiili ile yapılmaktadır. Olumsuzu ise u- “muktedir olmak” fiiline -mA olumsuzluk ekinin getirilmesiyle oluŖturulmaktadır. Bu yardımcı fiil -A zarf fiili ile yan yana gelince Ŗnlū birleŖmesine uğrayarak kaybolmuŖtur. Metnimizden bazı Ŗrnekler Ŗu Ŗekildedir: بلورلرسه يويه yuyabilūrlerse (72b/05), دمز ديره depredemez (66a/08), مز ايچه içemez (63a/07), مز يوريه yōrūyemez (68a/10), مز طوره uramaz (88b/05).

4.2.3.6.7.2.2. Tezlik Fiili

Metinde tezlik fiilinin -I zarf fiil eki ve vir- yardımcı fiili ile yapılmaktadır: ويره صيرى ويره صيرى (56b/03), ويرر قويى koyivirūr (65a/13), ويره صالى Ŗalıvire (89a/03).

4.2.3.6.7.2.3. Sūrerlik Fiilli

Sūrerlik fiili -A zarf fiili ve dur-, çal-, gör-, koy- yardımcı fiillerinin bir araya gelmesiyle yapılır. Metinde bulunan Ŗrnekleri Ŗöyledir: لر قويه باصدره ıkağelūr (45b/08), لر قويه ياپشدره baŖdurakoyalar (47b/11), لر قويه صره Ŗarağoyalar (68a/03), لر قويه صره Ŗarağoyalar (66b/12).

4.2.3.6.2.7.4. Yaklaşma Fiili

Yaklaşma fiili -A zarf fiil eki ve yaz- yardımcı fiiliyle oluşturulur. Metinde örneği bulunmamaktadır.

4.2.3.6.2.7.5. Uzaklaşma Fiili

Uzaklaşma fiili git- yardımcı fiiliyle oluşturulmaktadır. Metinde örneği bulunmamaktadır.

4.2.3.6.8. Sıfat-Fiiller (Partisipler)

Fiillere zaman ve hareket anlamı veren aynı zamanda isim gibi kullanılıp çekimlenebilen fiil şekillerine *sıfat-fiil* denir. Bu fiil çekimleri fiil kök ve gövdelerine partisip ekleri getirilerek oluşturulmaktadır. Metinde tespit edilen sıfat-fiil ekleri şunlardır:

-An: اولن olan (45b/01), چقن çıkan (65b/10), كسلن kesilen (47b/08), گدن giden (76b/11).

-Ar/-Ur: كبی اصرر یشیرر gibi (74a/10).

-AcAk: لری دؤگüleک nesnelere (71a/01), بیره bitecek yeri (52a/08), وید چقچق وید veled çıkacak yoldan (64a/07), اوراچق uracak nesne (89a/02).

-dUk: دلدکلری deldükleri (54b/06), اورکتدکلری ürkütdükleri (63a/07), الدقلری aldukları (78b/03), یودقدن yuduğdan (58b/12).

-mAz: باساماز olur (74b/01), چالمز olur (77a/03), کورنمز görünmez (50b/08), یوریمز yörimez (81b/11).

-mİş: ارپه دؤکلמש döğilmiş arpa (46b/02), اریک طوکمش toğmış irin (49a/04), یرى صیرلمش یشیرلمiş yeri (51a/05), یشلانمیش panbuğ (56a/11).

4.2.3.6.9. Zarf-Fiiller (Gerundiumlar)

Fiilin bildirdiği hareketin tarzını, miktarını, zamanını belirten fiil şekilleridir. Bu fiil şekilleri fiil kök ve gövdelerine zarf-fiil ekleri getirilerek yapılır. Zarf-fiiller, hareket hali ifade eden fiil şekilleridir. Şahsa ve zamana bağlanmayan mücerret bir hareket hâlini karşılar. Fiillerin zarf şekilleri olup isim ve fiil çekimine giremezler.

-I/-U: لری ویره şıyırı vireler (56b/03), ویرر قویى koyı virür (65a/13), یشالی vire (89a/03), دیو diyü (46b/08).

-ken, iken: Yalnızca i- fiiline gelen bir ektir: اولنورکن olınurken (67a/01), درلمشکن derlemişken (68a/07), ايکن چکمش çekmiş iken (77a/09), ایلجق ایکن ılıجق iken (46b/04).

-ArAk: کیدرک giderek (50b/04).

-IncA/-UncA: النجه alınca (49b/04), وارنجه varınca (88b/05), دوشنجه düşünce (59a/12), اولنجه olunca (69b/02), کلنجه gelince (74b/09).

-dUkçA: کتدکجه gitdukçe (75b/10), چقدقجه çıkdukça (74b/13), الشدقجه alışdukça (89a/07).

-Ip/-Up: الپ alıp (55b/03), قونوب konup (56a/06), دوکوب döğüp (76a/12).

-A: Daha çok birleşik fiil yapımında kullanılmıştır: باصدره باصدره کلور چقه çık gelür (45b/08), باشدورا کویه لر başdura koyalar (47b/11), یاپیشدورا کویه لر yapışdura koyalar (68a/03), ساره کویه لر şara koyalar (66b/12).

-IcAk: دکجک degicek (67a/13), ایدیجک idicek (73b/05), یوریجک yöriyicek (63a/06), واریکاق varıcağ (63a/06).

4.3. METİN

BAYTARNĀME (vr. 45b-90a)

[45b] (1) **Faşl-ı şānī: Atuñ boynında olan zaḥmet (2) ve rencler beyānında ve 'alāmāt ve 'ilāclarındadır:** (3) **Hunnāk:** Bu bir zaḥmetdür ki el-'ıyazu bi'llāh ādemde (4) yumrucaḵ nice ise bu daḫı anuñ yumrucağıdır (Z1) ve fark budur ki ādemde yumrucaḵ gāhī ıktoluḵ altında ve gāhī budda ve gāhī boğaz altında ve daḫı ma'rūf bellü yerleri vardır. Ekşer anda zuḥūr ider. Fe-emmā atuñ ancak boğazında olur. Zīrā andan yufka ıatı çok yer yokdur ve hem atuñ ekşer marazları dimāğdan peydā olur. Andan a'zāya dökülür ve hem ol yerüñ bez etleri çokdur. Anlara yumrucaḵ ziyāde alışur (5) ve degme at bundan ıurtulmaz. Meger Ḥaḵḵ Te'ālānuñ emri-y-ile (6) tızcek tedārik olına ve andan ıurtulan at gāyet (7) hünerlü ve çābuk ve yügrük olur ve 'ādetā atuñ (8) eñ eyüsünde zuḥūr ider. (Z3) Nitekim ādemde bir tā'ün ve (?) veyāḫūd nā-bedīd olsa veyā birinde zuḥūr üzere iken bir daḫı ya birkaç çıka gelür. Ya anuñ yanında veyā ğayr yerdeki buña üstleme dirler. Degme cān andan ıurtulmaz el-'ıyāzu bi'llāh. Ve nişānı budur ki (9) atuñ boğazı şişer ve ıısıılır ve şolar (10) ve çabalar ve inil inil inler. (Z2) Nitekim ādemde tā'ün belürse bir haftaya dek ıorkı vardır. Andan geçdülden sonra degme ḫāl-ile kuvvet olmaz. Bu daḫı ol kıyās üzeredür. Ādem gibi ve ıorkısı (11) üç güne dek ve eger mizācı kavī ise biş (12) güne dek degme andan geçmez. Ya ölür veyā ıurtulur (13) ve gāh olur ki biri oñulmuş iken bir daḫı üsteler.

[46a] (1) Andan cān ıurtarmak ḫaylī işdür. 'İlācı budur ki (2) ibtidāsında ise iki ıolından ıan alalar. Fe-emmā (3) çok aıtımayalar. (Z1) Zīrā maraz ibtidāsında olunca ol maraza mādde ola. Çok ıan aıar gider ve tabī at maraz üstine gālib olur ve eger zamān geçüp maraz ziyāde olsa ıan almak cāyiz degüldür. Zīrā ıan hep mükerrer olmuşdur. Anı depreşdürmek maraza kuvvet virür ve tabī atı zā'if ider. Ve eger üç gün geçdiyse cāyiz (4) degüldür. (Z2) ve ḫayvāndan ḫuşūşā atdan bir mühim ıan alınsa iki yüz dirhem mııdarı aııncaya dek cāyizdür ve eger tavar zā'if ise andan ziyāde olmaya. Ve eger semüz veyā şiş ziyāde ise üç yüze dek cāyizdür. Tavarına kuvvetine göre. Hemān ol şişen yer üzerine tereyağı (5) veyā taḫīne dürteler. (Z4) Taḫīne didükleri susam şııındusıdır ki şırlağını andan ııkarırlar ve daḫı başka andan yağ ıııarmadan tatlu yenür bal-ıla ve daḫı bu eczāyı ki mercimek (6) boyı taraı otı yaban ḫatmi toḫumu her birinden birer (7) mııdār dögeler. Kifāyet idecek mııdār şāfi (8) şı ile ıaynadalar. Ba'dehū süzüp şıyın alalar (9) ve bir mııdār ḫıyarşenbe içindeki baldan içine (10) ezeler. (Z3) Ya'nī ḫıyarşenbe içinde ıara nesne vardır. Bal gibi pulından temiz idüp mezkūr edviyeden şııılan şı içine ıatup ezeler ve birez bādem yağın daḫı ıatalar ve

birkaç dāne (11) yumurda şarusın başka çıkarup mezkūr şuya (12) katup içinde çalkayalar. Dağı ılıcağ iken atun başını (13) yokaşuya kaldurup ağzı içine koyalar. Şifā bula in-şāa' llāhu te'ālā.

[46b] (1) ve bir 'ilāc dağı budur ki çekirdegi çıkmış kızıl üzüm (2) encir 'unnāb bunları döğilmiş arpa ile kaynadup (3) birez bādem veyā susam yağı katalar. Ba'dehū (4) bir mīqdār şeker-ile tatlu ideler ve ılıcağ iken (5) didüğimiz gibi boğazına koyalar. Ve bir 'ilāc dağı (6) budur ki lādeni¹ zeyt yağı içinde eridüp (7) mezkūr hunnāk yerine ısıcağ-ıla dürteler. Karşu (8) azacuk yonca veyā kaşil vireler. (Z1) Kaşil diyü tāne biçilmiş arpaya dirler ki Türk tayıfesi hāşıl dirler. Tā tabī' atı (9) kavī olunca şuyın dağı katı şovuk virmeyeler. (10) Şonra yap yap arpa ısladup vireler. Eyü ola. (11) **İntişār:** Ya'nī atun boynında top gibi (12) yumrı nesnelere peydā olur. Ve gāh olur ki andan (13) kan yörir ve gāh hemān şöyle yumrı olur tırur. (Z2) Ve bu intişār ile yokaşuki hunnākun farkı budur ki bunda at yemin yer ve kuvveti yerinde nihāyet bez gibi bir yumrı nesne peydā olur ya bir yerde veyā birkaç yerde. Fe-emmā ol habīs sıracı didükleri bundan peydā olur. Eger tedāriki olmazsa el-'ıyāzu bi'llah aña varur. (Z3) Ve ma'lūm ola ki bu intişār ayakda olan intişār degüldür. Fe-emmā ba'zı huşūşlarda aña müşābih olur. Nitekim aşāgada beyān olınsa gerekdür ve fark budur ki bu boyında ve ol ayakda olur.

[47a] (1) Sebebi budur ki derlemiş-ile atı şovuğa tutarlar (2) ve 'alāmeti bellüdür ve 'ilācı budur ki yokaşuki (3) hunnāka ne 'ilāc olursa buña dağı 'ilāc olur (4) ve ibtidāsında iki kolından veyā boynunun iki yanından (5) kan alalar ve bir 'ilāc dağı budur ki oğlan aşımı (6) bezir yağı-y-ıla kaynadup içine birez kara nefit ve bir baş (7) döğülmüş şarımşak koyalar. Andan şonra ısıcağ iken (Z1) Ya'nī katı ısıcağ ve katı şovuk olmaya. Hemān barmağ mütehammil olduğı kadar ola. Şöyle ki bir kişi aña barmağ şoksa yanmaya. (8) Mezkūr yumrı yarıla. Ve eger kan yörirse yara ağzına (9) ve anun mādresi ihtimāl olacağ yer-ile dürteler. (10) Ve eger bu 'ilācāt-ıla def' olmazsa tağlamak lāzımdur (11) ve tarīki budur ki atı başup mezkūr yerini tağlayalar. (12) Kaz ayağı şüretinde irtē tağ yerine acı yağ (13) veyā bezir dürteler ve yemini ısladup vireler.

[47b] (1) **Cerāhat:** Eger at boynına kılıç veyā ok (2) rast gelüp yara olsa eger tamara tokinmadıysa (3) kolay ve 'ilācı āsān vech-ile olur. Belki gendü (4) gendiden³ kurır gider ve eger tamar kesilüp kan diğmese (5) 'anzarot maştaķā çam sakızı zāc-ı kıbrısī (6) kızıl boya bunların her birinden birer mīqdār alup (7) döğeler. Ba'dehū eski panbuğ üzerine yumurda

¹ Metinde لادنھا şeklinde yazılmıştır.

şarusını (8) dürteler ve kesilen tamarı iki yanından başup (9) mezkûr otı yara içine talduralar ve mezkûr panbuķı (10) yumurda şarusı-y-ıla ol ot-ıla yaranuñ ağızına (11) başdura koyalar ve bir yara tahta veya yaşşı taşcuğazı (12) üstine uralar (Z1) ve taş tahtadan yegdür. Zîrâ ağır başar yara ağızını ve ağır başma ile tamaruñ kanı kesilür ve bitişür ve taşda dağı hâşşiyet vardır. Yara bitürmede ve taş üzerinden biz-ile muhkem (13) bağlayalar. On beş gün şöyle bağlu tura.

[48a] (Z2) Zîrâ ihtimâldür ki tamar ağızı bitişmiş ola. Açıldığı birle kan boşansa gerekdür ve gevdede tamar yarasından güç ve çirkin yara olmaz. Belki siñirden dağı hatarludur. (1) Andan sonra açalar. (Z1) Ya'nî eger açdukdan sonra kanı diñmiş ve tamar birbiri-y-ile bitişmiş bulunursa hemân yara kalur. Kaţrân-ıla işi tamâm olur. Ve eger açıldığı kan boşansa bir dağı evvelki gibi etmek gerek ve yumurda şarusı yalañuz dağı kifâyet ider. Eczâ bulunmayacak olursa üzerine kaţrân uralar (2) ve bir 'ilâc dağı budur ki koyun bađarsuķı alalar. (3) Havanda muhkem dögeler. Merhem gibi ola ve anuñ gendü (4) kanından birez aña katalar ve birez buğday unını bile (5) yoğuralar ve melhem gibi eski panbuķ üzerine yayalar (6) ve kesilen tamaruñ iki ucını bir bir yanına getürüp (7) mezkûr merhemi panbuķ-ıla üstine başdura koyalar (8) ve üzerine bir kalıñca yaşduķ bağlayalar girü evvelki gibi. (9) On beş güne dek bağlu tura ve açdukları vaktin (10) ılıcaķ şu-y-ıla yap yap ısladup tadrîc-ile koyalar. (11) Ba'dehü kaţrân-ıla dürteler yara sağ olunca vallâhu a'lem. (12) **Veremü'l-hârik:** Ya'nî atuñ omuzı şişmek (13) sebebi budur ki eger veyâ semer başmış incitmiş ola.

[48b] (1) veyâ tavar depmiş ola. Ve nişanı budur ki (2) aķsar (Z1) ve aķsadıđı düzensüz olur. Zîrâ at ayağından aķsadıđı vaktin kankı ayakdan ise ol cānibden aķsar ve ekşer meyli andan yaña olur. Fe-emmâ omuzundan olacak olursa aķsadıđı bir cānibe maħşüş olmaz. Gāh bu cānibe ve gāh ol cānibe olur perîşān. Ve omuzını barmağ-ıla başıcaķ gücenür (3) ve 'ilâcı budur ki iki öñ ayağından kan alalar ve ekşer yalañuz kan almağ-ıla iktifâ olunur ve şiş iner ayruķ 'ilâca ihtiyâc olmaz. (4) ve eger geçmezse biz tulumından bir pāre alup (5) kızıl geyik şuyı-y-ıla haşlayup ısıcağ-ıla (6) şiş üstine bağlayalar. Bir gün bir gice tura. Andan sonra giderüp (7) ba'dehü merhem uralar havasın almağ-ıçün ve eger (8) bunuñ-ıla dağı geçmezse gerekdür ki üç yerden (9) tağlayalar. İşleye ve üzerine karşı yağ dürteler. (10) İne gide in-şā'llāhu te'ālā. **Faşl-ı sālîş:** (11) **atuñ arķasında ve karnında ve göğsinde (12) olan marazlaruñ beyānında ve esbāb ve 'alāmetinde (13) ve tedbirāt ve 'ilacātındadır (Z2) ve karnından murād taş yüzi ve anda zuhūr iden marazlardur vallāhu karnı içinde olan zaħmetler bāb-ı rābi'de zikr olınsa gerekdür in-şā'llāhu te'ālā. Sil'a:**

[49a] (1) Buña Türkice ur dirler (Z1) ve develerde çok olur ve katırda dağı olğandır. Fe-emmā degme ħırlı tavarda peydā olmaz ve ekşer atunğ göğsinde olur (Z2) ve dağı boynında ve koltuğı altında ve ħāyesi kurbında olur. Fe-emmā ekşer göğsinde vāki' olur. (2) ve nişānı budur ki ibtidāsında koz gibi bir yumrı (3) nesne peydā olur ve gitdükçe böyür gider ve 'ilācı (4) budur ki anı yarup çıkaralar (Z3) Ve içinde mādde olur. Appađ bir biz pāresi toğnmuş irinğ gibi ve ki erimiş irinğ olmış olur. Ve gāh koyu ve berk olur. Anunğ irteleyüp pāk etmesine diğkat ideler. Ve eger anası ve köki kalup çıkmazsa kolay. Tuz anı keser. Ve yarmasınınğ tarīki (5) bu vech-ile olur ki bir incerek kendir ipi-y-ile mezkūr (6) sil'ayı bağlayalar. Ya'nī ipi anunğ çevre yanına şarup (7) muĥkem tūtalar. Andan sonra ustura ile yarup (8) içindeki ađ koçağını bi'l-küllīye çıkarup yerine (9) ađ tuz tolduralar. Bir gün bir gice içinde tura. (10) Andan sonra merhem uralar veyā zarūr ekeler (Z4) Ve cerrāĥlar ıştılāĥında merhem aña dirler ki eczādan cem' idüp yumuşağ bir yađ-ıla bişirüp veyāĥūd şöyle karışduralar ve yaranunğ üzerine dürteler. Ve zarūr buña dirler ki eczādan cem' idüp yumuşağ idüp kırı-y-ıla yaranunğ üzerine ekeler. (11) ve şıfat-ı merhem budur ki on dirhem mürdesenk (12) ve on beş dirhem sülügen ekini muĥkem döğüp (13) elli dirhem zeyt yağı-y-ıla kaynadalar ve bir ađaç-ıla karışduralar.

[49b] (1) kaynayup birez kıvām olıcak on dirhem günlük (2) ve on dirhem zift katalar. İçinde ĥall ola. Ba'dehū (3) bir dirhem ađ neft bile katup havan içinde merhem (4) kıvāmı alınca dögeler. Ba'dehū eski panbuğ üzerine (5) yayalar ve yara üzerine uralar. Ve şıfat-zarūr budur ki (6) günlük çam şakızı ardıç maştađā (7) her birinden birer mıđdār ki berāberce ola. Havanda (8) muĥkem döğüp eleyeler. Andan sonra yaranunğ üzerine ekeler. (9) **Saraťān:** (Z1) Ve saraťān 'Arab dilinde yengeç dimekdür. Zīrā mezkūr 'illet yengeç şüretine beñzer ve eťrāfında gendüden bitmiş tamarlar olur yengeç gevdesi gibi. Bu dağı bir 'illetdür ki atunğ göğsinde (10) ve gāĥī omuzından aşığa ve gāĥī koltuğında (11) olur (Z2) ve gāĥī boynında ve gāĥī budında ve aşığa ayaklarında dağı olur. Fe-emmā ekşer göğsinde olğandır. Zīrā ol yerünğ eti kalıñdur ve anda bizler çokdur ve ol mağüle et saraťān māddesine kābildür. Ve çün atunğ dizine veyāĥūd kıç ayağınınğ (12) iç yüzünde ola. Muĥātaralu olur. Zīrā tamarlara (13) ve sinirlere ulaşur. Atı tīz sağat ider. Hemān

[50a] (1) çıkarmāđ ardınca olmađ gerek. Bu kısa tamarları mütemekkin (2) olup istihkām bulduđdan sonra oñulmaz ve kesilürse (3) dađı yine işlere ulaşur gider. (Z1) Ve mezkūr saraťāna tađlamađdan ġayrı 'ilāc yođdur. Zīrā māddesi ġalīzdür ve yeri derinğdür. Çak köki koymayınca aña dermān yođdur. 'ilācı budur ki (4) tađlamađı muĥkem kızdurup saraťān yerini tađlayalar (5) ve içine kaťrān tolduralar ve eger yeri çukur degülse (6) kaťrānı eski

panbuğa dürteler ve ol tağlanan (7) yer üstine berk bağlayalar. Üç gün bağlı tura. (8) Andan sonra açalar. İçin sileler ve üzerine bu (9) devâyı uralar ki anzarot günlük çam şakızı (10) maştağā bunları döğüp od görmemiş bal-ıla (11) karışduralar ve mezkūr saraṭān yerine uralar. Eyü ola. (Z2) ve bir 'ilāc daḥı budur ki çam şakızı-y-ıla tağlayalar. Ya'nī çam şakızını kızdurup üzerine başduralar veyāḥūd kaṭrānı kaynadup ısıcağ-ılan² üzerine aḳduralar. Ba'dehū eski panbuğ-ıla bağlayalar. Üç gün bağlı tura. Andan sonra açup sileler. Eyü ola bārek'allāh. (12) **Sıracā:** Buḡa 'Arab tāyifesi ḥuld dirler (Z3) ve bu 'illet ādemde daḥı olur. Ammā ol vaḳtın 'Arabī aḡa ḥınāzīr ve Türkīce ṭoḡuz başı dirler. Şişüp ṭoḡuz başına müşābih olduğı-çün (13) ve at maraźlarında bundan ḥabīs çirkin zaḥmet olmaz.

[50b] (1) Ve 'alāmeti budur ki çıban gibi başcuğazlar çıkar (2) irinlenür tızcek tīmār olunmazsa bir daḥı (3) yanında çıkar. Bir daḥı böyle bir daḥı böyle yayılır gider (4) ve ayakda olacağ olursa ziyāde şişer. Giderek (5) aḳsar ve eger kıç ayakda olacak olursa (6) ziyāde kem olur ve oḡulması müşkül. Ve 'ilācı budur ki (7) eger görünüp yeri bellü ise tağlayalar (Z2) Zīrā gāh görünür bir yerde veyā birkaç yerde baş virüp olduğı yer nereden nereye dek bellü olur ve gāh yeri derin olur inen seçilmez. Ol vaḳtın tağlamak aḡa kār eylemez. Zīrā āḡar yerden peydā olur baş virür. Öyle-ise evlāsı budur ki seçilüp bi'l-küllīye ma'lūm olmayınca tağlamayalar. İhtirāz-ıla ideler. (Z1) ve eger tağladuğları vaḳtın bir miḳdār şekeri döğüp üzerine ekeler ve şeker üstinden tağ uralar. Daḥı eyü olur ve eger (8) görünmez yerde ise vaşḳī sirke ile ḥall ideler (9) merhem gibi (Z3) vaşḳī acı çam şakızı didükleri otur. Ve aḡa bir dānek şıçan otını kaṭup (10) eski panbuğ üzerine yayup mezkūr sıracā (11) yerine yapışduralar. Bir gice üzerinde yata. Yarındası (12) açalar. Üstine eski şay³ yağın dürteler hemān. (13) Allah'ıñ emri-y-ile kopar gider. Kopup düşdükdēn sonra

[51a] (1) yerine ardıç kaṭrān dürteler. Birkaç kez böyle (2) idicek kırıya gide. **Yağır:** Sebebi budur ki (3) eger veyā semer başup incidür veyāḥūd derlemişken (4) şoyup çıplak korlar. Andan havālanur ve eger (5) şıyrılmış yeri varsa şişer ve giderek (6) açılır yağır olur ve eger yara bir yanında olsa (7) āsāndur ve şağalması kolaydur. Fe-emmā eger (8) omuzında olsa güç olur ve giç oḡulur. (Z1) Zīrā ki omuz çok deprenür ve ol sebab-ile yara kıruyup kaḅuğ bağlamaz. Meger ḥaylī zamān şöyle tura: Binilmeye ve yüklenmeye ammā eger binilürse hemān enişde açılır. (Z2) Ve eger bir kimesne olup atı yağır olmasun diyü tedārik iderse şöyle gerekdür ki beş altı mīl kadar yer yōriyince atdan inüp kolanını birez gevşede ve eger dibelik kolanını çōzüp egerini bir iki depreşdüre veyāḥūd kaldurup yoklaya. Eger derlemiş

² Metinde اسجاغن şeklinde yazılmıştır.

³ Metinde صه şeklinde yazılmıştır.

ise derini sile vallāhu sehel şabr idüp ba'dehū tekrār kolanını çeke ve üzerine binüp yolına gide. Bu hāl-ile olunca fi-ba'd ata zarar degmeye ve yağır olmaya. (9) Ve bir dahı onurğanun orta yerinde olur (10) ve aña göbek yarası dirler. Ol cümlesinden (11) çirkin olur ve oñulması gāyet müşküldür. (Z3) Ve bu 'ilāc yağıradır: Her nerede olursa olsun şol şart-ıla ki henüz şiş iken veyāhūd açılmağa başladuğınlayın olsa fe-emmā açılıp iriñlendükden sonra fāyide etmez. Ve 'ilācı (12) budur ki eger henüz ibtidāsında ise bir üstübi (13) yarasına veyā eski panbuğa bāliğ ādem işeyüp (Z4) ya'nī büyük 'ākil bāliğ ādem sidügi fāyide ider. Oğlancuk degül ve koca dahı fāyide etmez. Hemān kuvvetlü yigid sidügi eyüdür. Olduğı ısıcağ-ıla ola.

[51b] (1) Ba'dehū üzerine tuz ekeler ve yaranun üzerine (2) yapışduralar. Andan sonra egerini veyā semerini (3) üstine urup kolanını berk çekeler (Z1) ve eger egeri veyā semeri yoğ-ısa veyāhūd yağır katı çirkin yerde olup egerden veyā semerden incinürse hemān tegeltüsini yalañuz üzerine çekeler. Bir gice (4) üzerine şöyle tura veyāhūd kepegi kaynadup (5) tuz-ıla uralar ve eger yara açılıp iriñ (6) bağlasa gerekdür ki şu-y-ıla yuyup içini temiz (7) ideler (Z2) Fe-emmā ki eger kış zamānında ise yara ılıcağ şu-y-ıla yuyalar ve eger yaz vaktında ise şovuk şu-y-ıla yuyalar ve bi'l-cümle şovuk şu at yağırına yegdür ve eger çürük eti kopmamış olsa (8) anun delüğine eridici otlar koyalar. Dögülmüş (9) jengār ve tizāb gibi veyāhūd koyun kuyruğundan (10) bir yara taze iken pazı yaprağı üstine koyup (11) yaranun üstine uralar. Bir gün bir gece üzerinde (12) tırup irte açalar. Ol çürük et⁴ koya gide. (13) Andan sonra eski panbuğ-ıla veyā seng-ile

[52a] (1) arıdup pāk ideler ve üzerine bu zarūrı ekeler. (2) Şıfat-zarūr budur ki mersin yaprağı banbıl (3) otı kiremid unı kaplubāğa kabınun küli kına (4) çam sakızı her birinden birer mıkdār alup havan (5) içinde muhkem dögüp un gibi olduğdan sonra (6) elekden eleyeler ve yaranun üstinde iki kez günde (7) ekeler ve atı yerinden kımıldatmayalar ve iki üç günde (8) ılıcağ şu-y-ıla yuyalar. Eyü ola. (Z1) Ve dahı ma'lüm ola ki eger yaranun şekli uzunca kılıç ve bıcağ yarası gibi olsa ol aşl yara tiz oñulur ve kabuğ bağlar. Fe-emmā degirmi şekl olsa çukur gibi gāyet güç olur ve giç şağalur ve eger üç güşelü olsa ne katı güç ve ne katı āsāndur. Zirā eti güşeden bitmege başlar ve dāyire şeklinde olunca et bitecek yeri olmaz. Anun-çün giç oñulur hattā cerrāhlar ol aşl yara bir iki yerde kesüp güşelü iderler. Ve bu didüklerimiz (9) yan cerāhatine tiz fāyide ider ve 'ale'l-fevr oñuldur. (10) Fe-emmā omuz yağır katı müşküldür. Zirā ki (11) çok deprenür oñulmağa komaz ve eger oñulursa (12) engebe ve eniş

⁴ Metinde آت şeklinde yazılmıştır.

yerde girü açılır ve mezkür (13) 'ilâclar için kâr eylemez. Meger at yerinden hiç kıymıldanmaya.

[52b] (1) Ve bunun gibi azgın yaranın 'ilâcı budur ki aşağıdan (2) omuzun iki yanını delüp delüğine kıl geçireler (3) ve mezkür kıl delük içinde halka gibi bağlı tura (4) ve gâhî depreder ve delük içinde çevireler. Tâ ki (5) irin ve sarı şü ki yağırın içinde maddesidir (6) ol delükden aşağı aça gide. (Z1) Ve ol delüklerden maddede akdukça yara ve şiş geçer gider. Giderek kurur ve mezkür delükler kalur. Yara bitürici zarür veyâ melhem ile onulur. Ba'dehü bitürici (7) nesnelere ile ol delüğü 'ilâc ideler. Bite gide. (8) Ve eger mezkür cerâhat katı eskimiş olsa (9) veyâhüd gâh bir yanından onulur ve gâh âhar yerden (10) işler açılır olsa gerekdir ki tağlayalar. (11) Eger şiş ise çevre yanına hatt hatt tağlar (12) çekeler ve eger açılmış ağzı var ise tağlağı (13) anın üzerine koyup ve'l-hâşıl yegi cerâhat ideler

[53a] (Z1) ve eger oyup keserlerse gerekdir ki yara mıkdarınca ideler ve içindeki nesneyi çıkarup çukur ideler ve ol çukuru eski kendir ipinden düzülmiş yapak birle tolduralar. 'Ankarîb yara onulur gider. (1) Andan sonra yara bitürür zarürlar veyâhüd melhemler (2) uralar ve karşı karşı yuyalar. Ve yuduktan sonra (3) içine eski penbe⁵ veyâ üstübiyi tıklarlar. Eyü ola. (4) Ve dahı bügrük yağırınun 'ilâcı böyledür. (5) Fe-emmâ ol binilmekte giç onulur. Meger semerini veyâ (6) tegeltüsini oylar. Delük ideler. Tâ ki yaraya (7) tokinmaya. **Carab:** Ya'nî uyuz. Bu zahmet (8) iki kısmdur. Birine hikke dirler ki Türk tâyifesi (9) ana küçük dirler ve ekşer atın yalısında ve kuyruğında (10) olur ve at gendüyi dîvârlara ve ağaçlara sürer (11) ve kuyruğunu ve yalısını kaşur. Giderek saçı (12) yolunur. Fe-emmâ yara olmaz ve gendüden kan ve maddede (13) akmaz ve bunun 'ilâcı âsândur (Z2) ve ba'zı baytârnâmelerde şöyle dimişler ki: Eger küçük atın yalısında olsa boğazı altından ve göğsinden kan alalar ve eger kuyruğunda olacak olursa kış ayaklarının iç yanından alalar. Hem olunmasına fâyidedür ve hem min-ba'd küçük olmaz. Fe-emmâ giç gider.

[53b] (1) ve bu yine carab dirler ki Türkler ana uyuz dirler. (2) Ve eger safradan veyâ sevdâdan ise kaskatı (3) olur ve yer yer çatlar ve içinden sarı şü ve irin (4) akar (Z1) ve gâhî kan kaynamasından olur. Ya'nî kana bir hâl olur ki harâreti ziyâde olur. Ol sebebden muhterik olur ve tabî'atından hâric kalur ve geçişdüğü budur ki ol maddede çıkmak ister. Fe-emmâ tamarlar ve atlar arasında muhammer olup aralığında yayıldığı-çün tîz⁶ çıkmaz. Tedrîc-ile gider. Ve eger tuzlu balgamdan olacak olursa ol kadar (5) katı olmaz. Fe-emmâ

⁵ Metinde پنبه şeklinde yazılmıştır.

⁶ Metinde تز şeklinde yazılmıştır.

be-her hāl giç şağalur. 'İlâcî (6) budur ki: Kemügi yaqúp kül ideler. Ba' dehü eski (7) encir-ile ikisini şarp sirke içinde kaynadalar. (8) Encir muherrâ olduktan sonra havan içinde koyup (9) döğeler. Merhem gibi ola. Andan sonra uyuz yerini (10) kepek ile tuz-ıla muhkem yuyalar ve mezkür merhemi üzerine (11) dürteler. Ve bir dahı budur ki: Borak ve kızıl boya (12) ve tuz ve defli yaprağı ve jengâr berâberce döğüp (13) şarp sirke ile veyâ yoğurd-ıla karışduralar ve aña dürteler. (Z2) Ve defli didükleri sâbıkda zıkr olunmuşdur ve aña Fârisî dilince har-zehra dirler ve Türkîce aña ağu dirler. Ba' zı ırmaqlar kenârında olur ve ağacı ve yaprağı söğüt şekline yakındur ammâ bunun yaprağı dahı yaşşıcudur ve çiçegi kırmızıdır. Şonra barmak barmak olur.

[54a] (1) ve buña her ne 'ilâc olursa kiçige dahı olur. (2) Ve bir 'ilâc dahı budur ki: Döğülmüş kettân tohumı (3) encir zerd-âlû bunları sirke ile birez ısladalar. (4) Ba' dehü kaynadup koyı olduktan sonra havanda (5) döğüp merhem ideler. Andan sonra baldıran yaprağı (6) yaş iken üstübi içine şarup yaqalar ve mezkür (7) merheme katalar ve evvelki vech-i meşrûh üzerine (8) kiçik yerini yuyup mezkür merhemi üstine dürteler. (9) Bir dahı budur ki: Şeb tuz kara nef tşaru (10) zernîh berâberce yumuşak döğüp kara çamur-ıla (11) karışdurup at gevdesine süreler ve bu 'ilâclarda (12) atı bir yerde bağlamak gerek ki başı ve kıyruğı (13) dîvâra veyâ ağaca degmeye. Yoksa kaçınur. 'İlâcî bozar.

[54b] (1) **Çarpma:** Bu maraz fi'l-ħaķîķa âdemdeki çıban (2) yerinedür. Şekli dahı çıban şekline yumrı (3) ve söbi olur. (Z1) Nitekim âdemde kör çıban didükleri kaçkatı olur ve ağzı ve dişilecek yeri nâ-bedîd olur. Bu dahı ancılayın olur. Zîrâ katı derin yerde olduğundan veyâhüd deriden yaña eti kalın veyâ berk olur. Taşrasına işlemez. İçerüsine urur ve taş cânibi yumuşayınca dişilmez. Anuñ-çün aña yaķı ve merhem ururlar. Ve 'ilâcî budur ki: biz-ile deleler. (Z2) Ve deldükleri vaķtın anuñ bir ağız gibi aķça yercügezi vardır. Andan deleler veyâhüd söbi olur. Anuñ çak deposi ortasında deleler. (4) Eger içinden mâdde aķarsa muhkem şıķalar. Şonra (5) cem' olduğķa şıķalar. Bu vech-ile kıurır gider. (Z3) Ve şıķmasınınuñ çok fâyidesi vardır. Zîrâ ol mâdde temizlenür ve şıķma ile çıkır gider ve hem atuñ cemî' gevdesine ne kaçdar maraz ve zaħmet var ise gelür andan dökülür. Ve eger içinden (6) nesne çıkmasķa biz-ile deldükden sonra delüğine (7) birez karaca ot şokalar. Andan sonra karşu (8) şıķalar. Temiz ideler. Eyü olunca ve eger birkaç (9) gün üstine geçmiş katılanmış olsa (10) veyâhüd içerüsine işlemesi ve taşrası berk (11) olsa üzerine âdem necâsetini merhem gibi (12) dürteler. Bir gice üstinde bağlu tura. Eger (13) tađlamasķa sarımsağı dökeler. Yumuşaduktan sonra

[55a] (1) Birez eski şay⁷ yağı-y-ıla karışduralar. Merhem gibi üstine (2) bir iki gün uralar. Yumuşaduktan sonra neşter ile (3) veyā ustura ile birkaç yerde çizeler. İçinden (4) sarı şu akar. Andan sonra tahīne ile veyā bezir (5) yağı-y-ıla veyā şığır yağı-y-ıla yağlayalar. Eyü ola in-şāa-llāhu te'ālā. (6) **Veremü'l-hālib:** Ya'ni atun eli⁸ şişe bunun (7) nişanı bellüdür ve 'ilācı budur ki: Atun iki kıçından (8) kan alalar (Z2) ve ma'lūm ola ki her zamānda kan almak müfid olmaz. Belki eger şiş ziyāde olsa veyāhūd henüz ibtidāsında olsa veyāhūd şiş kızarmış olsa ve'l-hāşıl kan ziyādeligine delālet ider. Nesne varsa alalar yoğ-ısa 'ilāc ideler veyāhūd küflenmiş şay⁹ yağını üzerine (9) dürteler. Kurıduçça yine süreler. Eyü ola. (Z1) Ve eger bir kez etmek-ile tağılmazsa veyāhūd tağılduktan sonra yine yumrulanursa bir dağı vech-i meşrūh üzere 'ilāc ide tā eyü olunca. Ammā eger (10) şiş katı kızarmış ve ādem eli-y-ile degdüğü vaktin (11) katı ısıcağ olsa bu 'ilācı ideler ki ballūt külini (12) sirke ile ısladup yumurda ağını bile katarlar. Andan sonra (13) muhkem karışduralar. Merhem gibi ola. Ba'dehū biz üstine yayalar.

[55b] (1) Ve eli¹⁰ gül yağı-y-ıla yağlayalar ve mezkūr merhemi biz-ile üstine (2) şaralar. Eyü ola. Ve bir 'ilāc dağı budur ki: Kerneb (3) başını oyup çukur gibi ideler. (Z1) Ve kerneb didükleri kara tānedür ki Türk tayıfesi aña etlü kelem dirler. Şöyle ki alıp (4) anun içine şığar ola. Ba'dehū içine bir mıkdar bezir yağı (5) koyup ısıcağ kül içinde gömeler. Bişdükten sonra (6) ısıcağ-ıla eliyi¹¹ içine geçürüp biz-ile şarup (7) atun beline bağlayalar. Bir gicede şişini alır. (8) Veyāhūd lāden¹² şaruşabır ikisini bezir yağı-y-ıla kaynadalar. (9) Isıcağ-ıla dürteler. Ve eger neşter veyā ustura ile (10) birkaç yerde çizseler kanı akıtsalar fāyide ider. (11) **Hurūc ul-mağ'ad:** Ya'ni sofrā çıkmağ. Eger atun (12) sofrası çıkırsa birkaç vech üzere olur. (13) Biri budur ki: Gendü gendiden çıkar. Gevşek ve yaş olur.

[56a] (1) Bunun sebebi ekşer katı yük urmağdan olur (Z1) ve gāh olur ki dağı taycuğazken bineler ve hādden ziyāde yorulular. Hemān bu derde uğrar. Ve dāduğ şıçramağdan ve dağı kıçı üzerine düşmekden ve şu içinde çok yüzmekden ve zora uğramağdan olur (2) ve 'alāmeti bellüdür ki dübüri açılır ve içinden (3) kızıl nesne çıkar. Yumrı Frenk kavunu gibi. (Z2) ve fi'l-haķīka bu çıkan nesne bağarsuğdur. Fe-emmā buruşup böylesine olur ve sebebi budur ki içi keskin mādde aña iner şıkar. Taşrasına urur veyā sıjiri gevşek olur. Aşağasına şarkılır kalur. Ve 'ilācı (4) budur ki çıkduğı zaman gözedeler. Çıkduğı birle (5) şerāb-ıla yuyalar.

⁷ Metinde صه şeklinde yazılmıştır.

⁸ Metinde الپي şeklinde yazılmıştır.

⁹ Metinde صه şeklinde yazılmıştır.

¹⁰ Metinde الپي şeklinde yazılmıştır.

¹¹ Metinde بي الپي şeklinde yazılmıştır.

¹² Metinde لادن şeklinde yazılmıştır.

Ve eger ol şerāba birez mersin (6) yaprağı konup kaynamış olsa dahı yeg olur (7) ve eger şerāb bulunmazsa mersin yaprağı-y-ıla kaynamış (8) şu kifāyet ider. Yudukdan sonra bu zarūrı üzerine (9) ekeler ki māzū şeb ekşi enār kabı şabır tekaṭturı (10) berāberce dögüp yumuşak ideler ve ince elekden eleyeler. (Z3) Ve gāh olur ki yalanuz yumağ-ıla şağalur ve yerine rucū' ider. Öyle-ise yudukları vaktın ol gün şabr ideler. Eger dönmezse mezkūr zarūrı ekeler. (11) Ve eger mezkūr zarūrı sirke ile ıslanmış panbuğ (12) üzerine eküp at dübürine şoksalar yine eyü ola. (13) Ve bir dahı budur ki kırt çıkmasından olur. (Z4) Ya'nī gāh olur ki atıñ dübürinde akça kırtcuğazlar peydā olur kene gibi ve sofrasının iç yüzünde kıvrakları arasında yapışmış bulunur ve ata ḥaylī za'f virür. Fe-emmā ehli bilür çıkarur ve gāhī gendü gendiden düşer ve zor-ıla çeküp çıkardıkları vaktın sofrā büre olur ve taşraya çıkar.

[56b] (1) Ve 'alāmeti budur ki sofrā taşrada Frenk kavunı gibi (2) yumrı ve kızıl reng olur. Ve aña yapışınca andan şarı şu (3) süzülür çıkar. (Z4) Ya'nī sofrā üstindeki şarı şu ki şıkılır. Anı bıçağ-ıla yap yap şıyrı vireler gāh şu yanından gāh bu yanından tā ol mādde temiz olunca. Ve sofrasının üstünden şıyrıla ve eger kan çıkacak olursa kayırmaz ve ehl olan mādde olan yeri seçer ve çıkan kandan fark ider. (Z3) Ve bir dürlü dahı budur ki: At terslerken şonında sofrası çıkar. Giderek çatlar ve andan kan akar ve bu maḳüle āsāndur. Bir iki günde gendü gendiden gider veyāḥūd bu 'ilāc ideler ki: Tüt ağacının kabı serv kozağı mazı mersin yaprağı bunları şerāb ile kaynadup süzeler. Ba'dehū bezir katup yine kaynadalar. Kız gibi. İçine bezir şabır koyalar. Merhem gibi olunca erideler(?) ve atıñ sofrasına süreler. Eyü ola. Ve 'ilācı budur ki: Atıñ kıyruğunu (4) yoğarıya getürüp sofrasını el ayası üstine (5) alalar ve keskin bıçağ-ıla üstindeki māddeyi şıyrıp (6) temiz ideler. Bir iki kez böylesine ideler. İrtesi (7) üstine banup inil inil gezdüreler. Sofrada (8) yap yap yerine varur ve eger şıyrımağdan kanayup (9) ve ağır kan akşa turmasa bu 'ilācı ideler ki: Zāc (Z1) ya'nī kara boya ki şırça gibi yeşil olur. (10) kıbrisī-i şeb (Z5) ve şeb iki kısmdur: Biri yamanīdür ki apağ billür gibi ve kimi kızılrağ olur. Bir kısım dahı kara şeb didükleridür ki fulī gibi ma'denīdür ve bir otıñ küli dahı olur. Mazı 'anzarot serv kozağı (Z2) ya'nī serv ağacında olan müdevver nesnelere ki servün yemişidür. (11) her birinden bir mıqdār berāberce dögeler. Un gibi ideler (12) ve ince elekden eleyeler ve bir ağaç paresine biz şarup (13) bal-ıla buluşduralar ve mezkūr zarūrı anıñ üzerine (14) ekeler.

[57a] (1) Ba'dehū atıñ safrasına şokalar. Bir iki kez böyle eyleyince (2) eyü olur gider. **Toñuz Kılı:** Bu bir irice kıldur (3) ki atıñ kıyruğı dibinde biter. Toñuz kılına beñzer. (4) Yoğun ve kütük olur. Ve çeküp kopardıkları vaktın (5) dibi ak yumrı olur. Ve bu maḳüle nesne atda (6) zuhūr eyleyince atı ḥarāb ider ve arıkladur ve geçışdürür. (7) Ḥattā bulduğı

dīvāra ve ağaca kıyruğunu sürer (8) ve girüsini kaçındurur ve'l-hāşıl tedārik etmeyince (9) rusvāy olur. (Z1) Ve bu aşl kıllar dağı vardır ki atun ağzı çevresinde ve tudağlarında biter. Ve dāyimā yoklayup koparmak gerek. Ve gözleri çevresinde dağı olur ve bi'l-hāl nerede biterse karşı ayırtlamak gerek. Yoksa atı inc(idür). Ve 'ilacı budur ki: İrtleyüp birer birer (10) çekilür. Ve yerine şarısabırı şıgır odı-y-ıla ve birez (11) tuz-ıla karşıduralar. Ve ol kıl kopduğı yerlere süreler. (12) Ayruğ bitmeye. Ve eger yine biterse bir dağı böyle 'ilac ideler (13) veyāhūd kireç şuyını anuñ yerine dürteler. Döküle gide.

[57b] (1) **Demren:** Ya'nī atun gevdesinde demren kılsa (Z2) ya'nī bu vech-ile ata ok tutunmuş olsa ve okı çeküp çıkardıkları vaktin demren okdan çıkup at içinde kılmış olsa ve bu şol vaktin olur ki demren iki kanadlı olur. Okı çıkaracak işler atda kıalur. (2) Çıkmasınun tariki budur ki: Yara ağzına şıgar ince (3) bal mūminı içine şokalar ve yaranun etrafına tolaşduralar. (4) Elbette demrene tokınsa gerekdür ve anuñ nişanı mūmda (5) bellü görünür ve andan ma'lūm olur. Ba'dehū anı göre (6) yaralar. (Z3) Ya'nī eger yara ağzına yakın ise yaranun ağzına böyüdüp andan çıkaralar ve eger gayr cānibe māyil ise ekall kıbil olacak olursa öte cānibden açalar nice el virürse. Ve önini açalar. Ve demrenkeş şokalar (Z1) Demrenkeş bir āletdür. Kısaç gibi. Anuñ-ıla demreni tutup çeker çıkarırlar. (7) Ve demreni muhkem tutup çekeler çıkaralar. Çıkduktan sonra (8) sögüt ağacından bir pāre yonalar. Mūm şeklinde- (9) -ki ol yaraya şıga ve hem çaç demren irişdüğü (10) yere irişe. Andan sonra āteşe kızdurup bir iki kez (11) ol yaranun içine şokalar çıkaralar. Tā ki anuñ-ıla (12) tağlana. Ve eger demren zehrlü olmuş olsa anuñ (13) zararı dağı def' ider. (Z4) Zīrā gāh olur kim demreni ba'zı nesne ile şoralar. Zehr-nāk olur eşek sidüğü ve zāc şuyı gibi. Ve ol aşl demren veya şarpa veyā kılıç ādem veyā tavara tokınsa el-'ıyāzu bi'llāh degme hāl-ile kırtulmaz. Ve eger demren kıatı derin yerde ise ki

[58a] (Z1) Nitekim atun iki uyluğı arasında olsa mūmkün degıldür anı yarup çıkarmak veyāhūd hāyesine yakın ola gāyet zararlı yerdür el-'ıyāzu bi'llāh (1) çıkarması güç ola veyāhūd ihtimāldür ki yarup (2) çıkarınca ata zarar tokına veyā kıarnı yarıla. Ol vaktin (3) ferāgat eylemek gerek. Gendü hālüne kıomak gerek. Hemān (4) incitmeden gözetmek gerek. Eger yara ağzı işlerse (5) ayu yağı karşı dürteler. Yap yap işlerde demren (6) gendü gendiden çıkar ve eger yara ağzı biterse kıayırılmaz. (Z2) Ve Hākk Te'ālānun hikmeti şöyle iktizā eylemişdür ki demren at içinde tırmaz. Elbette sürüklenüp yörir ve öninde kemük yoğ-ısa tostoğı yörir ve karşı yerden çıkar. Ve eger kemük varsa şapar ve kıolay yerden kıça gelür. Ve fakir gözüm-ile gördüm. Bir kimse ok-ıla enşesine urup demren içinde kıalmış idi ve yarası bitüp şağalmışdı. Dört yıldan sonra demren süre süre şağ gözünün altından baş virüp

kabarcuk gibi göründü. Ve kaçan burunundan mîl şoksalardı demrene tokınmurdu. Giderek çıban gibi dişildi ve demren başı içinden göründü. Ve bir usta-kâr cerrâh anı kısaç ile çekdi çıkardı ve in-şâa'llâhu te'âlâ henüz ol kişi hayâtdadır. (7) Yine gendü gendüden sürülüp gayr yerden çıkırsa gerekdir. (8) Belürüp görünmege qarîb olduğınlayun âsânlığ-ıla (9) yarup çıkaralar. Çıkdukdan sonra yumurda şarusını (10) tuz-ıla qarışduralar ve ısıcağ-ıla yaraya uralar (11) ve üzerinde bağlayalar. Ba'dehû qarşu şay¹³ yağ-y-ıla dürteler. (12) Eyü ola gide. **Kelef:** Bu bir 'illetdür ki eger atun (13) omuzında veyâ arkasında olur. (Z3) Ve bu zahmet fi'l-ħaķîķa âdemdeki behaķ ve beraş gibidür. Ve gâh olur ki atun gögsinde olur ve yüzinde daħı olur. Ammâ katı az olur. Aya kadar daħı büyük (14) daħı küçük.

[58b] (1) Ve 'alâmeti budur ki: Gül başı gibi kireçlü olur (2) ve ovmağ-ıla kepek gibi aķ nesne dökülür. 'Îlâcı (3) budur ki: Evvelâ kılını hırızma ile gidereler veyâhūd (4) ustura ile kazıyalar. Ba'dehû bu tılay üzerine (5) süreler. (Z3) Tılay diyü şol nesneye dirler ki yağdan koyudur ve merhemden sıvık eczâdan yapılır ve yara ve şiş üzerine sürülür. Burçaķ unı mercimek unı tuz (6) zâc bunları berâberce dögeler. Yumuşak ideler. (7) Ba'dehû şıgır güşti sirke ile ezüp birez kaynadalar (Z1) ve eger güşti bulunmazsa ekşi yoğurt anun yerine kifâyet ider. Ammâ inek yoğurdı şâfi gerekdir. (Z2) ve fi'l-ħaķîķa Türk tayıfesi aña yaķı dirler. (8) Ve kızeki mezkûr otları içine qaralar qarışduralar. (9) Ba'dehû mezkûr kelef yerine kına gibi yaķalar. Zâyil ola gide. (10) Ve daħı kelb necâseti jengâr-ıla şay¹⁴ yağ-y-ıla merhem (11) gibi ideler. Ve ol kelb necâseti olan yeri muħkem şarp sirke ile (12) yudukdan sonra üzerine dürteler. Bir iki gün (13) böylesine her gün iki üç kez eyleyince tîz¹⁵ zamânda eyü ola gide (14) in-şâa'llâhu te'âlâ.

[59a] (1) **Nâşûr:** Bu bir 'illetdür ki gâh aşlî olur (2) ve gâh bir pâre tekrâr deşilür oñulur. Ba'zî (3) yerinde nâşûr qalur. (Z1) Ya'nî ibtidâen bir çıban gibi nesne çıkar. Birkaç yerde dişilür ve andan şarı şu aķar. Şonra oñulmaz. Nâşûr olur ve bu kısm degme hâl-ile oñulmaz. Oñulursa giç oñulur. Zahmet çekmeyüp gendü hâline komaķ gerek. Ve yoķaruda başda olan (4) 'illetlerde cüz'î münâsebet-ile inledi. 'Îlâcı budur ki: (5) vaşķî sirke ile ışladup havanda dögeler. (6) Koyu olunca buçuķ dirhem şıçan otını katup yine saħaķ (7) ideler. Andan sonra eski panbuķdan fitîl ideler (8) ve bu otdan aña süreler ve nâşûr olan yerlere (9) şoķalar. Bir gün bir gice mezkûr fitîl nâşûr içinde tura. (10) Ba'dehû çıkarup yerine yumurda şarusını uralar (11) ve bu uslûb üzerine her gün şöyle ideler: (12) Tâ ol çürük et¹⁶ düşünce.

¹³ Metinde صه şeklinde yazılmıştır.

¹⁴ Metinde صه şeklinde yazılmıştır.

¹⁵ Metinde تز şeklinde yazılmıştır.

¹⁶ Metinde ات şeklinde yazılmıştır.

Düşükden sonra (13) anuñ yeri eski panbuñ-ıla talduralar. İki üç gün (14) içinde tura. (Z2) Ve eski panbuñun fayidesi budur ki olmuş çürük et¹⁷ yer ve yara pāk temiz ider.

[59b] (1) Andan sonra çıkarup merhem uralar ve eger yara (2) katı eskiden kalmış ise günde iki kez eski (3) panbuñ uralar. Tā yara temiz olunca oñulduđdan sonra (4) mařtakā bal mūmı zeyt yağı çam şakızı (5) bunları tava içine koyup āteř üzerine (6) erideler ve üzerine tamlā tamlā bezir yağı tāmzıralar. (7) Ba'dehū ol cerāhate uralar. Eyü ola in-řāa'llāhu te'ālā. (8) **Fitk ü Ba'c:** Fitk budur ki (Z2) Fitk luğatda yırtılmağdur ve sökülmekdür. Ve bu fende mezkūr olan ma'nāyadur. Ve ba'c luğatda dişilmek ve çatlamağ ve yarılmağ ma'nāsnadur. Ve bu fende mezkūr olan ma'nāyadur münāsebet-ile atuñ karnı hicābı (9) bir yerden üzilür ve içinden yel veyā bağarsuğ çıkup (10) yumrulanur tırur. (Z1) Zırā karnın birkaç katdur. Eñ tışarki katı deridür ve derinüñ içinde perde vardur. Siñirden döşenmişdür. Aña hicāb dirler ve bu hicāb gāhı zora uğrar ve yırtılır ve deri taşrasında řađ kalur ve içerüsi gevşek olur. (Z3) Ve gāh olur ki at yemlenürken ucı katıca kazığa veyā tařa veyā anuñ gibi nesneye karnı rast gelür ve hicābı andan dişilür. Fitk olur. Nā-çār karnın içinden ba'zı eczā veyā bağarsuğ ol dişük yerden geğer ve deri anı taşradan tıtar. Böyle yumrulanur kalur. Ve bu zařmetüñ eskisine 'ilāc yoğdur (11) ve ekşer sebebi at şıçramağdan olur. Ve bek haykıramađdan¹⁸ (12) dağı olur. Ve'l-hāřıl eger henüz 'arız olmuş (13) olsa 'ilācı bu vech-ile olur ki: Demür tevalini döğüp (Z4) ve demür tevali demür boğı didükleri nesnedür ki tař gibi demür.. olur ve ba'zı kimseler dirler ki teval řol bol bol ki demür dökdükleri vaştın andan şıçrar. Öyle-ise bunda ikisini bile cem' etmek gerek.

[60a] (1) un gibi olduğdan sonra mezkürdan ve burçağ unından (2) ve çirişden berāberce yumurda ağı-y-ıla karışdurup (3) merhem gibi ideler ve ol fitk olan yer mıkdārınca (4) kalıñ biz pāresine yayup zārāfet-ile ol çıkan (5) yumrı içine geğerüp mezkūr yağuyı ağzına yapışduralar (6) ve anuñ üstinde aña göre kesilmiş tahta pāresini (7) veyā kiremid tař ne-ise ki ol fitk ağzına göre ola. (8) Bařdurup bağlayu koyalar. Üzerinde on beř gün (9) tura. Eger şağalmalı ise bunuñ-ıla eyü olur. Eger olmazsa (10) melhem¹⁹ urmağ-ıla veyāhūd böyütmemek-çün çäre ideler. (Z1) Ve melhem²⁰ budur ki: Ādem-çün iderler ve tavar-çün dağı aşmer ile. Ve adam için olan debe kişilere iderler kim kuşağ gibi ve bir yercügezi vardur ki ol fitk olan yer üstine biçilür kaldurur. Mu'ayyen olur gider. Atuñ bügrüğinde veyā karnında fitk olsa aña ol ařl ālet iderler ve fitkı anuñ-ıla kaldururlar. Giderek belki oñulur

¹⁷ Metinde آتى şeklinde yazılmıştır.

¹⁸ Metinde حايقر مقدن şeklinde yazılmıştır.

¹⁹ Metinde ملجم şeklinde yazılmıştır.

²⁰ Metinde ملجم şeklinde yazılmıştır.

gider. (11) vallāhu bu 'illet dermānsuz olan marāzlardandır. Bā-ḥuṣūṣ ki (12) degme zararlısı olmaz. Eger tavar ve eger adam fitk-ıla bile (13) tamām işin işler. İki mānī' olmaz. Egerçi zarardur ne kadar ise.

[60b] (1) ve ba'c didüğimiz budur ki ata bıçak veyā kılıç (2) veyā keskin nesne tokmur ve bağırsuqları teşhīre (3) çıkar. Ve bunda eger bağırsuq dişilürse artuq (4) aña çāre yoqdur. Elbette istiskā olur ve ölür. (Z1) Egerçe ba'zı nā-ma'kūl ve eger nā-ma'kūle dek.. Qatı ba'id ve nā-maḳbūl söylerler ki bağırsuq del.. Aña qarınca yapışdurmağ-ıla 'ilāc vardur diyü ve.. budur ki a'zā-yı bātına ki cevfi içinde[dür]. Cerrāhta vādī-yi zarar müteḥammil degüldür ve andan müteḥallil olan kan ve iriñ içinde cem' olur. Ve istiskā olur bi'z-žarüre telef olmaḳ muḳarrerdür. Nihāyet kimi giç olur. (5) Ve eger bağırsuq sağsa bu vech-ile 'ilāc ideler (6) ki atı aşığa başup çıkan bağırsuğımı ılıcaḳ (7) şerāb-ıla yuyalar ve eger birez zeyt yağın aña qatsalar (8) eyüdü. Bağırsuq havālanmış ise havāsın alır. (9) Andan sonra rıfḳ-ıla yap yap bağırsuḳı yerine döndürel. (10) Ammā şöyle ihtiyāt etmek gerekdür ki: Bağırsuq taşra (11) çıkmadan ne va'z üzerinde idiye yine ol (12) vaz'a-ı düne yeri degişmiş veyā buruşmuş olmaya. (13) El-'iyāzu bi'llāh sağalduḳdan sonra bir ğayr marāza uğrar. (Z2) Ve eger birkaç kerre bağırsuḳı yerine döndürüp tekrār çıkısa anuñ (?) āteş veyā kızmış demür veyā ısıcaḳ nesne tutalar. Yap yap gendü gendiden içerüye çekilüp büzülmege başlar.

[61a] (1) Ve daḫı gerekdür ki hem bağırsuḳı yoḳlayalar ve hem yara içini (2) bile gözedeler. (Z1) Ve yoḳladuḳları vaḳtın şu yanına bu yanına döndürüp āsānlig-ıla depredeler. Nesne olmaz. Zīrā atuñ bağırsuḳı muḥkemdür ve siñirlüdü. Degme ḥāl-ile dişilmez ve büre olmaz. Oñat yoḳlayup temizletmek evlā ve ensebdür. Şāyed ki toz toprak bulaşmış veyā (3) ḥāric nesne yara içinde ḳalmış olsa ve daḫı tırnaḳ (4) degürmeyeler. Ve'l-ḥāşıl ḥadd-i vech-ile eyleyeler ki bağırsuq (5) pāre olmaya. Ba'dehū bağırsuq yerleşdüğü birle yaranuñ (6) ağızını bir iki yerde berk tutalar ve ucından igne ile (7) şıyıra²¹ ve ardı dikeler. (Z2) Ya'nī bir iki kişi elleri-y-ile yaranuñ ağızını şara ve ardı berk tutalar tā dikilince. Ve ekşer yaranuñ ağızı tar olup bağırsuq dönmeye muzāyaḳa varsa bir mıḳdār daḫı kesüp ağızını böyüdel. Bağırsuq rāḥat-ıla dönüp girecek kadar ol deḡlü ḳayırmaz. Ve şoñ ucında bir delicek (8) ḳoyalar ki içerüden mādde ve şarı şu ve iriñ ve kan (9) ne ise aḳa gide. Ve ol cerāḥat üstine dökülmüş (10) maḥmūd veyā maştaḳā ekeler. Andan sonra yumurda şarusını (11) bize dutup üstine baḡlayu ḳoyalar. Beş on gün tura. (12) Andan sonra açalar. Yağ dürteler ve eger giç oñulursa (13) yoḳaruda mezkūr olan yara bitürici otlar ile 'ilāc ideler. Ḳurtula gide.

²¹ Metinde صيرة şeklinde yazılmıştır.

[61b] (1) **Isıcağ geçse veyā pullatmış olsa** 'alāmeti budur ki: (2) yemini kehel yer ve şuyı çok içer ve yatur kımıldanmaz (3) ve gāh başını yere urur ve gāh dīvāra sürer (4) ve ağzını yumur ve nefesini tīz alır virür ve şolar. (5) Ve 'ilācı budur ki evvel emrde iki öñinden kan (6) alalar. Ve arpa unını süd-ile qarışduralar. Şovuğ-ıla (7) atunı gevdesine süreler. Ve eger aña susam yağı (8) veyā tereyağı katsalar cāyızdır. Veyā mezkūr tıllı (9) geçdükdən şonra mezkūr yağ-ıla yağlayalar ve ol eşnāda (10) eger kök yedürseler gāyet eyü ola veyā bārī (11) yemini ve otluğunu ısladup vireler. **Şovuğ geçse** (12) 'alāmeti budur ki: Dir dir ditrer ve tüyleri kalker (13) irür ve yemini kehel yer ve kulakların gevşedüp iki yana (14) bırağur

[62a] (1) ve dişlerin kıçırdadur. 'İlācı budur ki: Isıcağ tutalar (2) ve eger mümkün ise her gün gevdelerini ısıcağ şu-y-ıla (3) yuyalar ve üzerine keçeler ve pelāsler çeküp ısıcağ (4) yerde koyalar. Ve bu habb dānelerini yutduralar ki (5) üç dirhem harbak iki dirhem nişādir²² on dirhem (6) arpa unı beş dirhem biber yigirmi²³ dirhem şeker (7) elli dirhem şıgır yağı bu cümleden kuru olan eczāyı (8) muhkem döğüp yağ-ıla qarışdurup yoğuralar ve andan (9) koz kadar yolluqlar ideler. Ve günde üç dānesini (10) üç vaktde atunı boğazına atup yutduralar. (11) Ve eger hukne atsalar dañı yegdür. Bu vech-ile ki yüz dirhem (12) şuya elli dirhem şırlağın yağın ve elli dirhem şıgır yağın (13) katup ılıdalar ve atunı dübürine tulum birle akduralar. Eyü ola.

[62b] (1) **Kuduz Talsa:** Bu kuduzluk bir hāletdür (2) ki yırtıcı cānvārlarda²⁴ olur. Ahlāt hareketinden (3) ve süd (?) galebesinden delürmek gibi (4) bir maraz 'arız olur ve sarhoş gibi kalur. (5) Ve bu hāl köpekde ve kurdda ve arslanda (6) hattā dilküde dañı olur ve dirler ki kuduzun dañı (7) ışırdığı kuduz olur. (Z1) Hattā hikāyet iderler ki katıra binüp yolda giderken bir kuduz köpek anunı katırını ışırdı ve katır adamı ışırdı. Hep kuduz oldılar ve kimi ışırdılarsa kuduz oldu bir alay halk. Ve hilamm cerā-i ve kuduz (Z2) mübālağa ile dirler ki kedide dañı olur. Fe-emmā gayrı.. ışırmaz. Hemān birbirine düşerler ve koğuşurlar. Belki gāhī birbirlerini öldürür ışıra ışıra. Kuduz (8) bundan ma'lūm olur ki: Gözleri kızarur ve dili şarkar (9) ve yaşı akar ve kıyruğı egeri olur ve yöridüğü vaktin (10) toğrı yörimez. Sarhoş gibi kalker düşer yörir. (11) Ve ağzından yarı akar ve gördüğü nesneye hamle ider (12) ve bir nesneden korkmaz ve sāyir hayvānāt anı (13) görünce behūt kalurlar ve gendüye dik gelmezler. (Z3) Ve bu 'alāmetler ışırtıcı kuduzun nişānlarıdır ve dirler ki: Bunlar ışırtılmışsa dañı nuql olınurlar ve anda mezkūr vech-ile zuhūr iderler. Hemān

²² Metinde نشادر şeklinde yazılmıştır.

²³ Metinde بكرم şeklinde yazılmıştır.

²⁴ Metinde جانور şeklinde yazılmıştır.

[63a] (1) gendüden kurtulup kaçmağa tevdi²⁵ iderler ve at (2) bu aşl derde uğrayıncağ 'alâmeti budur ki: Gözleri (3) kızarur dili aşığa şarkar ve ağızından şu akar (4) ve başını aşığa tutar ve kulakları kurı olur (5) ve yem yemez ve şu içmez ve yöridüğü vaqtın sarhoş (6) gibi ayakları tolaşur varıcağ yöriyicek sürçer (7) ve ürkütdükleri vaqtın kımıldanmaz ve (Z1) hikmet ehlünj ke-ennehū sāyir hayvānāt eger gendününj nev'ī ve eger gayrı ol hālī bilür gibi kuduzdan bīzār olurlar ve köpekler cem'iyetine rāst geldüğü vaqtın aña yaltaqlanurlar ve başların aşığa idüp müdārā ider gibi üzerlerinden şavarlar. (Z2) Ve ādem dibelik şu içmez ve ekşer kuduz talmış adamlarınj helākī şusuzluğdan olur ve içmenünj sebebi budur ki dirler ki şu içinde kuduz şüretin taḥayyül ider yāḥūd görür. Andan korçar içemez ve ba'zı miḥneti dirler ki şu içmekden gendüye bir hāl olur ditremek ve infi'āl gibi. Ve ol sebep-ile suyu yudamaz ve bu söz yoḡaruki sözden enseb ve 'aqla akrebdür. Daḡı bir eyüce 'alâmet (8) budur ki: Ol ışırlan yara koḡ içini oḡuşdurup (9) soḡra etmek ile döğeler ve tavuğa yedüreler. Eger tavuğ (10) ölürse ma'lüm olur ki ol ışıran cānvār²⁶ kuduzdur. (11) Eger ölmezse kuduz degüldür. Ve bir imtiḡānı daḡı budur ki: (12) Bir diri tavuğı tutup şol yumurda çıkacağ yerini (13) ol ışırlan yere tutsalar. Eger tavuğ ölürse at kurtulur

[63b] (1) ve eger tavuğ ölmezse at ölür. (Z1) Zirā tavuğ ölünce ol yaranınj zehrini almış olur ve atda zehr qalmaz kurtulur. Ve eger zehr tavuğa sirāyet etmezse atda qalır yayılır yüregine irişince öldürür. 'İlācı budur ki: (2) evvel emrde ol ışırlan yeri sür'at-ile beş altı (3) yerde derin çizeler. Tā ki vāfir qan aqa veyāḡūd (4) üzerine şışe uralar çekeler. Ba'dehū soḡanı (5) sarımsağı oḡlan aşını şerāb-ıla döğeler. Merhem gibi (6) ideler ve birez tuz qatalar ve cerāḡat üzere uralar (7) ve daḡı tiryāğ-ı fārūqı şerāb-ıla ezeler ve aña (8) bir mıqdār tavuğ tersinden qatalar ve şıḡır yaḡını eridüp (9) bu mezkūrı içine ezüp ve eger yaḡ bulunmazsa süd (10) kifāyet ider. Ba'dehū atınj başını yoḡaruya tutup (11) burnından dökeler veyā ağızından qoyalar. Fāyide ide. (12) Ve eger cerāḡat atınj ayaḡında olsa gerekdür ki (13) üsti yanından berk baḡlayalar. Tā ki sirāyet itmeye.

[64a] (1) Ve daḡı bu 'ilācı ideler ki: Tavşan māyesi sezāb (2) çörek otı sarımsağ berāberce döğeler. Şıḡır yaḡı-y-ıla (3) qarışduralar ve birez tuz daḡı qatalar ve birkaç kez (4) ol yaranınj üzerine dürteler. (Z1) Ve bir daḡı meşhūr 'ilācıdur ki toḡuz odını şu-y-ıla ezüp burnına tanzıralar. Eyü ola. Fe-emmā (5) bu ešnāda gerekdür ki at başqa bir ev içinde tura (6) ve eksüksüz yoqlayalar gözedeler. Ve bu zaḡmetünj (7) korqısı kırk güne dek. Ya kurtulur veyā ölür. (Z2) Ve ba'zı kimseler dirler ki: Kırk gün içinde eger kuduz gendüsü helāk olursa

²⁵ Metinde تود şeklinde yazılmıştır.

²⁶ Metinde جانور şeklinde yazılmıştır.

ışırduğı kırtulur ve eger helāk olmazsa gendüsi kırtulur ve ışırduğı helāk olur. Ve ba'zıları dirler ki: Kıruduz ışırduğı eger ādem eger ĥayvān zembūrlar toğurur. Ve eger toğuracak olursa řađ kıalmaz ve ehl-i ĥibrete ve řāĥib-i fikrete ma'lūmdur ki mezkūr zembūrlar meger ol zehr māddesidür ki süzölüp veled çıkacak yoldan mezkūr şifatlar-ıla çıkar. (8) **Faşl-ı rābi: Atuđ sıtması 'ilācındadır:** (9) Ma'lūm ola ki atuđ sıtması iki kıısmıdır. Biri (10) budur ki öñce ditredür şonra kıızardur. Ve bir dağı (11) budur ki ditretmeden tutar. Ve sebep budur ki yazın (12) ısıcak günlerde atı çulsuz ısıcakda (13) kıoyalar veyāĥūd güz zamānında yağmurda açuđ bağlayalar. (Z3) Ve ba'zı kimseler dirler ki ısıcak nāfi'dür ve andan zarar görmez. Fe-emmā ĥaqq budur ki eger bu söz.. 'Arab atlarında olur ki beriye.. ısıcak yerlere öğrenmişdir. Fe[-emmā].. ĥayr yerüñ atı şovukdan nice ısıcakdan dağı görür. İfrāt..

[64b] (1) 'Alāmeti budur ki (?) ditrer. Topı kıalkar (2) ve yemini az yer ve řuya çok meyl ider (Z1) şuyı gördüği vağtın aña bağınur ve şudan yaña çekinür. Fe-emmā inen çok içmez. Hemān başını řuya ileride turur veyāĥūd ağzını burnını řuya şoğar yüregindeki ĥarāreti def etmek-çün. Ve başını (3) aşağa tutar ve kıulağların birağur ve şoluğın (4) kıatı kıatı alur virür ve burnı şişer ve kıanatları (5) kıalkar ve nefesi serd olur ve gözlerinden yař (6) dökülür ve gevdesine degincek besbellü ısıcak (7) gelür ve eřřānı kııpkıızıl olur ve yatur (8) uzanur ve gözleri kııpkıızıl olur. (Z2) Ve bu 'ilāc ditretmedin tutma sıtmasıdır. Ve ditreme ile tutanuğ 'ilācı aşağada zıkr olınsa gerekdür. Egerçe ba'zı 'ilācda müşterek olurlar. Ve 'ilācı (9) budur ki anı rāĥat-ıla tutalar. Bir iki gün binmeyeler (10) ve yükletmeyeler. Veyā bārī rıfķ-ıla üstine āsān (11) tutalar ve yemini az vireler ve şuyı istedükçe gece vireler. (12) Fe-emmā tamām toğunca içürmeyeler. Ve bu 'ilācı dağı ideler ki (13) kıızıl şandal on dirhem kışnız toğumu on dirhem

[65a] (1) havuç toğumını on dirhem göğercin boğı on dirhem (2) bunları avuç ol kıadar řuy-ıla kıaynadalar süzeler. (Z1) Süzdükden şonra şuyın alalar ve bāķī kıalan çirkin mirkin yabana atalar. (3) Ba'dehū elli dirhem tereyağı kıatup alıcağ iken (4) atuđ boğazına dökeler. (Z2) Ve ma'lūm ola ki bu duvāllar ki zıkr olınmişdur. Atuđ boğazına kıoyduğları vağtın gerekdür ki bir üsküre kıadar ola ve üsküre bunlaruğ ĥurfetde işçi keçesi kıadar ki ne kıatı böyüğ ve ne kıatı küçüğ. Ve eger ayılmazsa (5) bu ĥukneyi ideler ki bir mıkđar çükündür yaprağı (6) bir mıkđar feslegen ile řu içinde kıaynadalar. (7) şuyına birez şırlağın veyā zeyt yağını kıatalar. (8) Ilıcağ-ıla atuđ dübürine dökeler ĥukne tulumı-y-ıla. (9) Ve eger at gevdelü olsa ve kıanı çok veyā- (10) -ĥūd kıan ĥalebesinüñ niřānı varsa atuđ (11) iki öñ ayağından veyā boynınuñ iki yanından (12) kıan almağ fāyidedür. (Z3) Ve ādemde dağı ĥāl böyledür. Kıaçan sıtma.. Ĥuřuřā ki sofrada ola veyā bahār veyā.. olsa fi'l-ĥāl kıan alalar.. Nice kez

tecribet olunmuşdur. Fe-emmā... geçdikden sonra kan almak müfid olm[az] zararı vardır. Andan ğaflet.. Ve ba'zı ahvâlde sıtma (13) belürdüğü birle kan alıcak fi'l-hâl koyı virür. Mücerrebdür.

[65b] (1) Ve eger ditredürse bu 'ilâcı ideler ki: Bir buçuk dirhem (2) tiryāk-ı fārūkı bir üsküre şerāb-ıla ezüp (3) içüreler. Sıtmasın def' ide. Veyāhūd bunu (4) ideler ki: Defne yaprağı mersin yaprağı güyegü otı (5) papadya sarımsak şapı şaman tozu bunlardan (6) ne deñlü ele girerse birer mıkđār alup cem olduğdan sonra (7) bir edviye kadar şerāb ve iki ol kadar şuy-ıla (8) cümlesini kaynadup bir çukur kazalar ve kazanı (9) çukur içine koyalar ve atı anuñ üzerine götüreler. (10) Tā ki andan çıkan buğ atuñ ağızına ve burnına (11) gire ve gevdesine yayıla. Bir iki kez atı kazanuñ (12) tolayı yanına tolaşduralar. (Z1) Ya'nī bir zamān atuñ başını çak kazanuñ üstinde tutalar ve üzerine balās veyā keçe örteler. Ba'dehū bir iki kez etrāfına tolaşduralar. (?) sağ yanını buğ üstine ve gāh şol yanını ve gāh ardını ve gāh önini tutalar. Bu vech-ile ol eczānuñ kuvveti çıkup atuñ ağızına ve burnına ve siñir bir a'zāsına girü ve sıtmayı koğ[ar]. (Z2) Ve bu deñlü ideler ki at derleye veyā gevdesi yaş olmağa başlaya. Ol eczānuñ kuvveti (13) aña sirāyet eyleye. Allāh'ıñ 'avnı-y-ıla sıtmadan kırtula.

[66a] (1) Ve bu eyyāmda atuñ yemini ısladup vireler. Ve eger (2) kök zamānı-y-ısa yonca veyā kaşıl vireler eyü olunca. (Z2) Ve bunun hikmeti budur ki at hasta iken kuvveti za'if olur ve ğizā hazmına ol deñlü kādır olamaz. Ammā baş veyā kök olunca mülāyim olur ve tabī'ata anuñ hazmı āsān olur. (3) **Faşl-ı Hāmis: Atuñ ayaklarında olan (4) maraźlaruñ esbāb ve 'alāmātında ve 'ilācları beyānındadır:** (5) **Tağha:** Bu bir 'illetdür ki atuñ ön ayaklarında (6) olur. Başından mādde dökülür. Ayaklarına iner (7) 'alāmeti budur ki: Atuñ kolu şişer yoğun (8) olur. (Z3) Ve eger madde iki yanından indiyse iki kolu birle şişer ve eger bir yanından indiyse ol cānibde olan kolu şişer. Andan ğaflet olmaya. Ayakların depredemez. Giderek topal olur (9) veyā bir yanına urur. Ayak egri olur. Ve 'ilâcı (10) budur ki: Evvel iki kıçından kan alalar. (Z1) Ve ma'lūm ola ki kan almak şol vaqtın fāyide ide ki maraź olan a'zānuñ muqabelesinden çıka farzā ki maraź sağda ise kanı şoldan almak gerek ve eger şolda ise sağdan almak gerek ve eger öninde ise girüsinden almak gerek ve dañı 'aksī. Zīrā maraźuñ karşıısından olunca mādde ol cānibden def' olup gider. Ve eger maraź olan yerden kan alınursa kan ol yerde cem' olur ve maraź ziyādesine sebep olur ve bu nükte hāzık olanlara ma'lūmdur. Ba'dehū hatmī (11) yaprağı papadya ısırğan otı kepek şarmaşık şapı (12) bunları şırf şarp sirke ile kaynadalar. Tā ki (13) sirke döküne gide. Ba'dehū bu otları ısıcağ-ıla

[66b] (1) atun ayağına şaralar. Üstinde bir gün bir gece tura. (2) Andan sonra çözerler. Bir iki gün şabr ideler. Eger (3) şağaldıysa fe-bi-hā vallāhu bunu dağı ideler ki kaşnı (4) oğlan aş sarımsak ucını şerāb-ıla kaynadalar. (5) Kuvvetin alduğdan sonra içine birez bezir ve bir mıkđār (6) tuz katalar kaynadalar. Tā şol hadde kim şerāb (7) döküne gide. Ve edviye koyu ola. Andan sonra evvelki (8) gibi atun ayağına ısıcağ-ıla dürteler. Ve üstinde (9) birkaç gün koyalar. Ve eger bir iki üç def'a etseler (10) gāyet nāfi'dür. Ve bir 'ilācı dağı budur ki: Peynir (11) tulumı alalar. Şerāb-ıla haşlayalar ve ısıcağ-ıla (12) atun ayağına şara koyalar. Bütün gece üstinde (13) tura. Ve gündüzün gidereler. Bir iki def'ada eyü ola.

[67a] (1) Ve bu mezkūr ilāclar olunurken atı gündüz turgurmayalar (2) bineler gezdüreler. Mütehammil olduğı kadar yörideler. (Z1) Ve dağı sāyir 'ilāclarda atı turgurmadan gāhı yörideler ve eger kuvveti varsa bineler ve'l-hāşıl kehellige öğretmeyeler. Şağladığı vaktın bir uğur on kuvvet üzerine ola. (3) Ve eger mezkūr mādde bir yere cem' olup tomalursa (4) neşter-ile dişeler. Üzerine yumurda şarusı-y-ıla (5) un karışık uralar. Berk bağlayalar. Beş altı (6) günde (?) gelir in-şāa'llāhu te'ālā. Ve eger katılanup (7) kuru yumrı olsa topuğı üzerinde birkaç çibık (8) şeklinde tađ uralar işledeler. Ol mādde andan (9) çıkar gider. **İntişār:** Bu bir 'illetdür ki (10) atun boynından iner siñirlerini tutar ve siñirler (11) gerilür kaşkatı olur. Ve nişānı budur ki: At (12) yöriyemez ve tırduğı yerde debelenür ve siñirine (13) degicek gücenür. Gitdükçe siñir çekilür ve ayak egrilür.

[67b] (1) Ve eger tedārik olunmazsa dibelik sakať olur gider. (2) 'İlācı budur ki: Tuzı süd-ile kaynadalar ve aña (3) birez nişāsta katalar. Koyı ola. (Z1) Ve şöyle uralar ki: Otun çoğı ve koyusı siñirden yaña ola ve dağı gerekdür ki atun topuğından dizine dek ola. (Z2) Ve bu ot ne kadar koyı olsa dağı yegdür. Şöyle ki bālūha kıvāmında veyā dağı katıca ola eyüdür. Ve eger şovık ise ya çok kaynadalar veyā nişāsta ile koyı eyleyeler. Ba'dehū ısıcağ-ıla (4) atun ayağına uralar ve üzerine şerāb (5) tulumından bir pāre şara koyalar ve muhkem bağlayalar. (6) Birkaç gün tura. Ve eger def' olmazsa yine tekrār (7) ideler eyü olunca. Ve eger atun dizinden kan alsalar (8) eyü ola. Ve ma'lüm ola ki atun dizinden sehel (9) yokarı bir ince tamar vardur ki aña şāfi dirler. (10) Üstād cerrahlar ve hāzık baytārlar eyi bilürler. (11) Andan kan alalar. Andan sonra üzerine bu edviye şara (12) koyalar ki şabır Sokoťrā (Z3) Sokoťrā didükleri şundan ötridür ki Hindüstān vilāyetinde bir cezire vardur ki aña Sokoťrā dirler ve şabruñ eyüsi andan gelir. Hatmī tohumı günlük (13) bir avuç arpa unı bunları havanda muhkem dögüp

[68a] (1) eledükden sonra beş yumurda şarusı-y-ıla karışduralar. (2) Merhem gibi ola. Andan sonra mezkûr tamar üzere biz-ile (3) yapışdura koyalar ve üzerine keçe şarup muhkem bağlayalar. (4) Üzerinde bir hafta tura. Ba`dehû atı şu içinde yörideler. (5) Tâ ki ol üstinde olan ıslanup gendü gendiden koya. (Z1) Ve bu kıyâs üzerine hem kaçan ki atun ayağına bunun gibi bir nesne bağlayup kurıduktan sonra bî-tekellûf çeküp koparmayalar. Hemân atı şu içinde yörideler. ıslanur. Gendü gendiden koyar. (6) **Şu innemk:** Ya`nî²⁷ atun ayağına şu inse (7) sebebi budur ki derlemişken şu virürler ve şu virdükden (8) sonra yöritmezler bağlayu korlar. (Z2) Ol sebebdendirler ki atun ekşer saķat[1] şudan olur. Ya vaktısız şu virürler veyâhûd derlemiş veyâ yorgunken şu virürler ve ardı yöritmezler ile olsa gerekdir ki şu içdüğinden birez yöriye. Tâ ki şu hazm ola. Yoksa kurı ayağına. Ve `alâmeti budur ki: (9) Atun aşıkları şişer yumrı olur ve yerinden (10) kımıldanup yöriyemez. Ve ba`zı ayağına şu inmiş atlar (11) vardır ki bir yerde turıcaķ ağırlanur ve ayağı bağlanur (12) yöriyemez. Fe-emmâ sehel yöridükden sonra ayağı açılır (13) ve sağ gibi yörir. Ve turunca yine ayağı tutulur kalur.

[68b] (1) Ve `ilâcı budur ki kepegi sirke ile kaynadalar ve aña (2) birez tuz katalar. Ba`dehû ısıcağ-ıla biz üstine (3) yayup atun aşığına berk bağlayalar. Bir gece tura (4) ırte çözel. Bir ğayr dahı kaynadup bayağı gibi bağlayalar (5) veyâhûd âdem necâsetini ısıcağ-ıla uralar veyâ (6) sarımsaķ şapını şu-y-ıla kaynadalar. Birez tuz ve bir (7) mıkđâr bezir yağı katalar. Bişdükdün sonra biz-ile aşığına (8) bağlayalar veyâhûd arpa döğüp bulđur gibi ideler. (9) Ba`dehû tuz-ıla kaynadalar. Bulamaç gibi olduğdan sonra (10) uslûb-ı mezkûr üzerine uralar. Birkaç kez eyleyeler. (11) Veyâhûd ğardeli sarımsaķ birle döğeler ve içine (12) âdem sidüğü katalar ve birez arpa unını bile ğalt (13) ideler. Ba`dehû ışıdup ısıcağ-ıla aşığına uralar.

[69a] (1) Ve eger bu `ilâclar-ıla gitmezse birkaç yerde tağlayalar. (2) işledeler. Andan def` olur çıkar gider Allâhu a`lem. (3) **`Azümü's-Sabķ:** Bir `illetdür ki atun ayağında (4) şu iner ve `ilâcında ihmâl ve teĥîr iderler. (Z1) Ve buña azümü's-sabķ didükleri şundan ötri ki kemük peydâ olur ve kemüğe `Arabîce `azm dirler ve sabķ didükleri şundan ötri ki ekşer ön ayaklarda olur ve ğâhî kıç ayakda var olurmuş. Ammâ azdur. Belki vücûdı yokdur. Zîrâ tettebbu` ve tecribet-ile ön ayakda bulmuşlar. Ancaķ giderek (5) bir yerden baş virür ve içinden kemük gibi bir nesne (6) çıkar ve gitdüķçe uzar ve ata tamâm ıztırâb virür. (7) Belki anuñ-ıla bir ğatve yörimäge kâdir olmaz. Hemân saķat (8) olur gider. (Z2) ve Fârisîde dirdirîşte didükleri budur ve.. dahı olurmuş ki ökçesi üstinde siñir içinde bir [nesne] peydâ

²⁷ Metinde يعنتى şeklinde yazılmıştır.

olur kıl başı gibi gitdükçe uzanur ve âdem yörimekte mâni' olur ve ziyâde ıztırâb virür ve ekser Hindüstânda.. ve ısıcağ yerlerde fe-emmâ şovuk vilâyetlerde iken olmaz. Ve 'ilâcı budur ki: yumur demür-ile iki (9) yanından muhkem tağlayalar ve ol tağlar içinde delükler deleler. (10) Ve üzerine yağ dürteler. Ve kabuğı soyulduktan sonra (11) ol delükler açuk tursa gerekdür. Ba'dehü qaraca otı (12) bir mıkđâr bora ile döğeler. Od görmüş bal-ıla katalar (13) ve eski panbuğdan fitil idüp mezkûr-ıla buluşduralar. (Z3) Ve bir 'ilâc dahı budur ki: Mezkûr kemük mıkđâr[inca] bizden halka idüp üzerine geçüreler ve bu[nları] ısıcağ etmek furundan çıkduğı birle.. çıkarup üzerine uralar. Birkaç.. eridür gider veyâhüd lehe şoğanı.. şoğandan anuñ mıkđârınca kesüp.. üzerine geçüreler. Ol dahı olduğı eridür. Mücerrebdür.

[69b] (1) Ve ol delüklere birer fitil uralar. Üç dört kez (2) olunca ol mādde eriyüp döğün yerinden ve ol (3) delüklerden akar gider. Eyü ola. (Z2) Ve ba'zı kimseler mezkûr kemügün iki yanını tağladuğdan sonra anı oyarlar çıkarırlar ve yeri çukur kalur ve tağları işlerken yine ol çukura mezkûr fitillerden şokarlar. Fe-emmâ bu 'ilâc gâyet korkı üzerinedür. Ba'dehü yara bitürici (4) 'ilâclar ideler. (Z3) Ve mezkûr 'ilâclar bu yoğaruda nice nice yerde zıkr olunmuşlardur. Şağala gide. **Hunân:** (5) Bu bir zahmetdür ki sıracaya benzer ve gayrıya dahı sirâyet (6) ider. (Z1) Hattâ âdemdeki freng zahmetine benzetmişler. (Z4) Ya'nî bu zahmetlü at yanına bir sağ at olsa aña geçe. Ol dahı hunâna mübtelâ olur. Hattâ mübâlağa yüzinden dirler ki bir âhür içinde yüz at olsa biri.. Belki bundan çirkin ve 'ilâcı güç ve giç (7) şağalur. Maraz yokdur ve ekser yavuz gözden olur. (8) Ve aşil güzel kıymetlü atlarda olur. Ve sebebi (9) budur ki: Atuñ dimâğından mādde iner ve kulağ ardındaki (10) tamarlar içinden aşığa iner kimi toğrı öñ (11) ayakları ve kimi gögse inüp göğüsden yan sıra (12) kıç ayaklara varur. Zîrâ atuñ kulağları ardında (13) mücevvef tamarlar vardur ki mezkûr mādde anlaruñ içinde

[70a] (1) ta'biye olur. Ve mezkûr tamarlar bellü ve yoğun tamarlardur. Her biri (2) kulağ ardından gögsine dek iner ve anda bahş (3) olunup bir bölüğü öñ ayaklara iner ve bir bölüğü qarın (4) altından ve yan sıra girü kıç ayaklarınuñ iç (5) yüzünden aşığa ayaklarına iner ve çıkduğı yerden (6) tâ nihâyetine varınca öñ ayaklarda ve qarında ve yanda (7) ve kıçlarda göz göz ve baş baş olur cābecā. (8) Ve ol başlar üstinden kıl dökülür ve açılır (9) ve gāhî andan kan ve şarı şu ve iriñ akar ve gāhî (10) kurur. Fe-emmâ yeri bellüdür ve birkaç zamāndan sonra (11) yine açılır akar. (Z1) Çok kimseler bu zahmeti sıracaya şanurlar ve sıracaya 'ilâcı-y-ıla 'ilâc iderler. Müfid olmaz. (Z2) Ve bu maraz eger taylarda olsa veyâ siyâh atlarda olsa şifâ bulur ve tiz 'ilâca kâbil olur. Fe-emmâ eger yaşlu atda veyâhüd kır veyâ al atda olsa

degmede kâbil 'ilâc olmaz. Ve 'ilâcî budur ki mezkûr cerâhatleri (12) tettebbu' idüp bu edviye ile yaqalar ki şaru zernîh (13) kalye nişâdir²⁸ kireç bora her birinden birer dirhem

[70b] (1) şıçan otı buçuğ dirhem bunları dögeler. Sögüd (2) Gölinüñ şuyı-y-ıla yoğuralar. Merhem gibi ola. Andan şonra (3) mezkûr olan cerâhatlere birer birer süreler. İbtidâ (4) başladığı yerden nihâyetine varınca ve atuş başını (5) kışa bağlayalar tâ kaşanmaya. Bir gece tura. Andan şonra (6) açalar. Yerine yağ dürteler tâ cerâhatün mîh kopunca. (7) Andan şonra üzerine bu merhemi uralar ki sümüklü böcek (8) kiremid unı Trablus şâbünü yumurda şarusı (9) şığır yağı-y-ıla havan içinde dögeler. Merhem ola. Ba'dehü (10) mezkûr yaralara süreler. Eyü ola gide in-şâa'llâhu te'âlâ. (Z1) Ve eger qatrân dahı sürseler gâyet eyü ola. Ve ba'zı baytârâmelerde mezkûr zahmete yalanuz qatrân sürülse nâfi'dür dirler. (11) Ve bir 'ilâc dahı budur ki: Zencâr 'anzarot (12) günlük çam şakızı her birinden ikişer dirhem (13) şay²⁹ yağı on dirhem bal mûmı on beş dirhem

[71a] (1) zeyt yağı yigirmi dirhem bunlardan dögülecek nesnelere (2) dögeler eleyeler ve eriyecek nesnelere erideler (3) ve birbirine qatalar. Merhem ola. Ba'dehü günde iki kez (4) mezkûr cerâhatleri şovuk şu-y-ıla muhkem yuyalar ve bu (5) merhemi üstine çalalar. Eyü ola. Ve eger mezkûr (6) zahmet atuş gögsine ulaşup anda zühür (7) iderse kesmek gerek. Ve kesmenün tarîki budur ki (8) eger kulak ardında ol tamar bellü görünürse (9) eyü. Ol yerden keseler ve yerini çam şakızı-y-ıla (10) tağlayalar. Nitekim yoqaruda beyân olunmuşdur. (11) Ve eger yeri bellü degülse atı başup gögsini (12) yaralar. Ve gögsi içinde balık gibi bizler vardır ki (13) göz göz çıkın çıkın olurlar. Keseler gideler.

[71b] (1) ve yerini fevrî tağlayalar ve eger mezkûr tamar ol yara (2) içinde görünürse uçlarına ibrişim şarup (3) bağlayalar ve ol yarayı kireç-ile talduralar. Ba'dehü (4) qarşu qatrân süreler. Eyü ola gide. **Qurlağan:** (5) Bu zahmet ba'zı Türk tayıfesi tabâk toynağı dirler. (6) Ve 'Arab tayıfesi buña tabâk dirler. (Z2) Ve tabâk demek 'Arabîden ahz olunmuşdur. Fe-emmâ Türkîsi qurlağan dimekdür ve ba'zı Etrâk fark idüp âdemde olunca qurlağan dirler ve tavarda olunca tabâk toynağı dirler. Ve ekşer bu zahmet (7) şığırda olur. Huşüşâ quraklıqda ve âdemde dahı (8) olur. (Z1) Ve âdemde olunca 'Arab tayıfesi aña dâhis dirler. Ve eger şol cānibde olğandır Ve toynağ (9) bend-kuşâd³⁰ olur. Evvel kabarcuğ gibi bir nesne çıkar (10) dırnağ-ıla at arasında. Şonra dişilür. Andan (11) şarı şu ve irin açar. Ve eger tedârik olunmazsa (12)

²⁸ Metinde نشانر şeklinde yazılmıştır.

²⁹ Metinde صه şeklinde yazılmıştır.

³⁰ Metinde بندکشنده şeklinde yazılmıştır.

işler ve toynağı sürer. Ve bu zahmet iki kısımdur. (13) Biri erkektür ki toynağın uzunluğunda peydâ olur.

[72a] (1) Ve biri dişidür ki ince olur ve toynağı bütün (2) tutar çepçevre. (Z1) Ve dimek isterler ki diş bek ağrır ve at andan muhkem aksar. Ammâ şağalması âsândur. Ve erkek ol denlü ağrıtmaz ve atı aksadmaz. Fe-emmâ şağalması güçdür. Degme hâl-ile temizlenmez. Meger ki toynağ sürüle çıka ve yeñi bite. Ve 'ilâcı budur ki eger çok (3) olacak olursa veyâhüd şonradan toyulup (4) hayl işlemiş olsa toynağ sürülüp çıkması yegdür. (Z3) Belki aña ba'zı mu'in 'ilâclar etmek gerek ki tiz sürüle çıka. Ve çıkdığı birle atın ayağını keçe ile ve yumuşak nesne ile şarmağ gerek ve tâ şağalınca. Her gün atı birez yöritmek gerek. Yap yap ol ayak üzerine başup kuvvet-ile biter va'llâhu yumuşak ve za'if biter. Ba'dehû yine kurlağan olur veyâ gayr zahmete mübtelâ olur. (5) Ve eger ol mertebeye varmadıysa bu 'ilâcı ideler (6) ki on dirhem mazı ve beş dirhem hançal içi (7) ve bir dirhem 'anzarot bunları havanda muhkem dögeler. (Z2) Ve hançal didükleri meger berisinde biter. Küçük nakşlu karpuzlar endâmında. Ve Türkler aña ebücehl kavunu dirler. (8) Andan şonra bal-ıla yoğuralar. Ba'dehû atın ayağını ılıcağ (9) şu-y-ıla şâbün birle temiz yuyalar ve sileler ve mezkûr (10) edviye üzerine dürteler. Bir gece bağılu tura. (11) İrte yine vech-i meşrûh üzere yuyup dürteler (12) üç güne dek. Ve eger şağalmazsa bu 'ilâcı dağı (13) ideler ki kireci bir kitâb bizi içine koyalar

[72b] (1) ve şu içinde ezeler. Ol şu ağarur süd gibi olur (2) ve kirecün yumuşağı şu içinde ezilür. Ba'dehû (3) ol şuyı birez koyalar. Kireç aşagasına çöker (4) ve şu durulur şâfi olur. Ol şuyı üstinden (5) süzeler ve anuñ-ıla kurlağan olan ayağı yuyalar. (Z1) Ve ne kadar yuyabilürlerse dağı yegdür. Ve ba'zı baytârnâmelerde dimişler ki mezkûr şu-y-ıla ayağı yedi kez yuyalar. Ve ba'zısında muṭlak dirler ve haḫḫ budur ki mümkün olduğına göre ne kadar artuğ yuysalar dağı yegdür. (6) Ba'dehû bu merhemi üzerine süreler ki sülügen (7) beş dirhem mürdesenk on dirhem isfidâc³¹ (Z2) (?) döğülmüş ak nesnelere (8) ve kibrît ve zencâr ve râsuḫt her birinden beşer dirhem (9) zeyt yağı elli dirhem bunları havan içinde muhkem (10) döğüp merhem ideler ve bir mıqdâr saḫağ iderken (11) üzerine sirke ṭamzıralar. Merhem kıvâmı bulduktan şonra (12) günde iki kez dürteler. Üç dört günden şonra (13) toñuz yağı dürteler. Eyü ola. Şaḫîḫ mücerrebdür.

[73a] (1) **Bıclğan:** Bu dağı bir zahmetdür ki yoḫarukiye (2) yağındur. (Z2) Belki andan bir kısımdur. Ve 'Arab tayıfesi buña nemle dirler. (Z3) Ve neml qarınca dimektür ve mezkûr

³¹ Metinde اسفيداج şeklinde yazılmıştır.

zahmet tırnağda olunca karınca uvasına müşābih olur. Anuñ-çün bu ismi aña itlāk eylediler. Ve tırnağa oluşdukdan sonra harāb olur gider. Ve ekser (3) sebebi kuraklıkda ve taşlu yerde yörimekten hāşıl (4) olur. (Z1) Veyā atuñ ayağı bir taşā muhkem tokınur ve ol zamānda şuya girer ıslanur. Andan dañı hāşıl olur. Ve ‘alāmeti budur ki toynaguñ bir cānibi (5) işler ve içi çürür. Un gibi olur ve dırnağda (6) uzadukça böylesine olur gider. (Z4) Ve ekser öjinde olur ve öñ ayakda dañı çok vāki’ olur ve anda olunca āsān olur. Fe-emmā kıç ayakda olunca geç şağalur ve katı müşkül olur. Ve ba’zısı oñulur (7) ve’l-hāşıl eger tedārik olunmayacak olursa saķat olur (8) gider. Fe-emmā yörimesine māni’ degüldür. (Z5) Belki nice at vardur ki bu zahmet-ile olur gider ve kuvveti yerindedür. Nihāyet yöriyişi ağır olur veyā aķsaķ olur. Ve ‘ilācı budur ki (9) toprağı yumuşaķ sürülmüş tarla içinde yöriderler. (10) Kıza. Andan sonra ayağını ılıcaķ şu-y-ıla şābūn-ıla (11) muhkem yuyalar. Ba’dehū bu merhemi üzerine süreler ve anuñ-ıla (12) muhkem oğalar. Ve merhem budur ki: Kozı yaķup kül ideler. (13) Ba’dehū şeb³² zencār tuz bu cümle muhkem dögeler.

[73b] (1) Ve od görmüş bal-ıla karışduralar ve toynağına günde iki kez (2) uralar ve kat kat oğalar veyāhūd bal mūmı-y-ıla (3) zifti bezir yağı içinde erideler ve aña birez nefit (4) katalar ve ayağına dürteler. Birkaç kez böyle (5) idicek eyü ola. (Z1) Ve toñuz yağı dañı meşhurdur ve bu ‘illete gāyet nāfi’dür. Yalañuz kifāyet ider. Ve her gün yumaķ eyü ‘ilācdur. (6) Belki eger anuñ üzerine müdāvemem olınsa kifāyet ider. (7) **Örpek:** Bu bir zahmetdür ki uyuz gibi (8) olur ve atuñ ayağında toynağından yokarı (9) peydā olur. Ve gāhī çāk dizine dek çıkar (10) ve tüyini döker. Ve ‘ilācı budur ki Trablus (11) şābūnı-y-ıla muhkem yuyalar tā kızıl olunca. Andan sonra (12) pāk sileler ve üzerine yanmış bezir yağı-y-ıla (13) karılmış kaplubağa kabını dürteler. Eyü ola. (Z2) Ve ba’zı baytārnāmede dirler ki kaplubağa [kabını] dürteler. Bu dañı fāyidedür. Ammā ihtiyāc budur ki ikisini bile ideler tā ki..

[74a] (1) Veyāhūd aķ şoğanı encir-ile şerāb içinde (2) kaynadalar. (Z1) Ya’nī dögeler. Ba’dehū şerāb içinde kaynadalar. Koyı oldukdan sonra havan içinde (3) muhkem saħaķ ideler tā merhem gibi olunca. Ba’dehū paça (4) yağı veyā şıgır iligini katup mezküre günde iki kez (5) dürteler. (Z2) Ve eger şıgır paçasınuñ yağı olsa dañı yegdür. Şifā bula bi-izni’llāhi te’ālā. **Mih Degmek** (6) ve **katı na’llemek** Nişānı budur ki at yere başmaz ve yörیدی (7) vaķtın sürçer ve turduğı vaķtın ol ağrıyan (8) ayağını kaldurur. Ve bir ‘alāmet dañı budur ki toynağını (9) çekik ile kaķalar veyāhūd kısaç-ıla toynağı berk (10) tutalar. (Z3) Ya’nī kısacı açup toynağ üstinden ve na’l cānibinden ısırur gibi tutduralar. Ma’lūm olur. Kanķı cānibde

³² Metinde شاب şeklinde yazılmıştır.

ise oraya tokininca kocunur (11) ve bu didugimiz mih degmesinun nişanlarıdır. Fe-emmā (12) eger bek na'llemekden veyāhūd toynağı katı yonmağdan ise (13) mezkūr vech-ile neresine tokinsa kocunur. (Z4) Ya'nī eger mih degmekden ise 'alāmeti budur ki ol yerden kocunur ve ğayr yerine doğunmakdan kocunmaz ve eger bek na'llemek veya dırnağ katı yonmağdan ise toynağun neresine tokininca kocunur.

[74b] (Z1) Ve bu ehlden dimişler ki şoğan kabı kadar toynağ on na'l-benden yegdür. Zīrā haddenden ziyāde yununca incinür ve ayağına başamaz olur. Nitekim ādem tırnağını haddenden ziyāde kesince kanı çıkar ve andan tamām ıztırāb gelür. Kezālik bundan ata tamām za'if gelür. Fe-emmā ehl-i tecribet dimişler ki: Eger at āhūrda bağılu turursa bek na'llemek ve toynağı katı yonmak gerek. Zīrā çok turur ve eger sefer üzerinde ise bek na'llemek gerek ve katı yonmamak gerek. (1) Ve bunun sebebi budur ki na'l-bend toynağı katı (2) yunar ve māye yerine tokinur veyāhūd na'lı bir (3) mertebe yapışdurur ki toynağı şıkar ve anı incidür. (Z2) Huşūşā ki birkaç gün na'lsuz şonra na'llı ve toynağı. yuna dibelik harāb olur. (4) Ve bunun ilācı budur ki na'l çekilür. Ve geniş (5) na'lleyeler ve bir iki gün şabr ideler. Eger geçerse (6) fe-bi-hā. Ve eger geçmezse ma'lūm olur ki toynağun (7) māyesinesine mih degmişdür. Öyle-ise na'ln giydireler (8) ve kısaç-ıla toynağını çepçevre yer yer tutalar. (9) Ol mih degen yere gelince kısaç tutmasından (10) kocunup çabalasa gerekdür. Andan ma'lūm olur (11) ki ol yerde mih degmişdür. Anı arayup (12) bıçağ ucı-y-ıla açalar tā ki andan kan ağa ve eger (13) irinlü kan çıkar. Çıkduğça seng ile temizleyeler.

[75a] (1) Ba'dehū içine kaṭrān tolduralar ısıcağ. (Z1) Ve eger kaṭrāna birez tuz katarsalar dahı yeg gider. Ve üzerine (2) keçe şaralar. Ve ihtirāz ideler ki şuya ve balçığa (3) başmaya beş altı güne dek. (Z2) Zīrā eger şuya veyā balçığa başacağ olursa tekrār şulanur ve irin bağlar. Belki giderek toynağ hep işler harāb olur. Andan şonra şıgıruğ (4) iç yağı-y-ıla çam şakızın ve Trablus şābūnın (5) dögüp merhem gibi ideler ve ol delügi anuğ-ıla tolduralar. (6) Bir iki gündenden şonra bir yufka keçe veyā deri üstine (7) koyup üzerinden yumuşağ na'l uralar ki (8) eger irin cem' olursa yoğaru tırnağ girişinden (9) kuşar. Gāhī gāhī yoklayup temizleyeler. Ve eger ğaflet (10) olınup tīmār olınmazsa işler ve giderek toynağı (11) düşürür. (Z3) Ve eger irin cem' olup çıkacağ yol bulmazsa anı yol açup andan şıklar çıkaralar. Ba'dehū ol irin çıkan yere şeb māzū (12) kızıl boya muhkem dögeler. Kaṭrān-ıla karışduralar. Günde (13) iki kez dürteler. Şifā bula gide bi-izni'llāhi te'ālā.

[75b] (1) **Şuqāk:** Ya'nī atun toynağı yarılrsa bu (2) zahmet ekşer öñ ayaklarda olur. (Z1) Ve ba'zı ehl-i tecrube dimişler ki: Aşlā kıç ayakda olmaz. Fe-emmā hağğ budur ki bunun sebebi

yübüsetdür ve atun mizâcına 'arız olduğu vaktin toynağında zühür ider. Nihâyet ekser öñ ayakda olur. Ve sebebi (3) budur ki at kuru yerde tırur (Z3) Ve bu sebepten ki atun ayağı altında fuşkı döşedürler. Zîrâ kuru yerde tura tura ve ayağı-y-ıla kuru yere depe depe toynağ yarılar ve yarılduğdan sonra erte gider ve toynağ uzadukça peydâ olur. Ve şarp yollarda (4) ve taşlu kayalu yerlerde yörir. (Z4) Ve dahı at gendü sidügi üzerinde dâyimâ başup yörimekten olur. Andan ihtirâz etmek gerekdür. Andan hâşıl olur. (5) Huşüşâ kaldırım üzerine yörimekten çok 'arız (6) olur (Z2) (?) Efendi (?). Hattâ ba'zı mevâlî-i mübâlağa yüzinden şöyle buyurdılar ki: Aşlâ İstanbulda sağ at bulunmaz. Zîrâ dâyimâ kaldırım üstine yörir. Huşüşâ 'Arab atı ki yumuşak toprakda ve kumsal yerlerde yörimege ögrenmişdür. Ve huşüşâ ki toynağı yumuşak ola. Elbette bu maķüle zahmete uğrar. Ve dahı çok arpa yemekden ve dahı şaman huşüşâ buğday şamanından (7) yemekden ve yulafdan veyâ besin almaz aç nesnelere (8) hâşıl olur. Ve toynağ çatladuğdan sonra güç (9) olur. Zîrâ atun ağrı(sı) anuñ üstindedür (10) ve dâyimâ depinüp yörise gerekdür. Gidükçe müstemirr (11) olur gider. Ve ata haylî iztirâb virür. 'İlacı (12) budur ki: Toynağı dâyimâ zeyt ve bezir yağı-y-ıla (13) yağlayalar ve yumuşak yerde yöriderler ve yumuşak tezek (14) üstine bağlayalar. (Z5) Ve gâh olur ki mücerred yumuşak yerde yörimek .. sağalur ve fakîr bir kez İstanbulda 'Arabî [at] var-idi ki toynağına çatlağ peydâ olmuş-idi. Birkaç yıl 'ilâc.. Fe-emmâ kaldırım üstinde yörüyince yine.. gelürdi. İttifâğ Şâma sefer eyledim ve.. yumuşak yerlerde yöridürdüm. Allâhuñ.. yolda sağaldı ve ol zahmetden kurtuldu.

[76a] (1) Ve eger hâdden ziyâde olsa veyâhüd andan kan (2) veyâ irin aķsa bu 'ilâcı ideler ki kuru (3) encîri şuda işladup ezilmege başladuğdan (4) sonra el-ile muhkem ezeler. Herîse gibi ola. Ba'dehü (5) zernîh borak kireç jengâr berâberce döğüp (6) anuñ-ıla karışduralar ve şuķâķ olan toynağı (7) ısıcağ şu-y-ıla muhkem yuyalar ve mezkûr otı (8) biz üstine yayup üzerine bağlayalar ve yumuşak (9) toprak veyâ fuşkı üzerine turguralar ve şuya (10) ve balçığa başmağdan ve gendü sidüginde tırmağdan (11) ihtirâz ideler. (Z1) Ve gâh olur kim şuķâķ olan yeri bağ mûmı-y-ıla talduralar. Fe-emmâ fâyidesi yokdur. Meger kim şatmağa kasd ideler. Bu vech-ile olunca şuķâķ görünmez ve 'gaybı gizlü olur. Eyü ola gide. Ve bir 'ilâc dahı budur ki (12) böğürtlen yaprağını kaplubaga kabınuñ kül-ile döğüp (13) şıgıruñ iç yağı-y-ıla karışduralar ve günde iki kez dürteler (14) eyü olunca.

[76b] (1) Ve bir 'ilâc dahı budur ki: Kıızıl boya tuz jengâr³³ (2) zernîh berâberce döğüp bal-ıla karışduralar (3) ve üzerine birez sirke tanzıralar. Günde iki kez (4) dürteler. Eyü ola. (Z2)

³³ Metinde ژذكار şeklinde yazılmıştır.

Ve ba'zı bayfārnāmede dimişler ki eger qar yağmış olsa qar üstinde yöritmek fāyide ider. Bunu dağı tecribet etmek gerek. **Topuđ Çalmak:** Bu (5) 'illet ekşer öñ ayaklarda olur (Z3) ve gāhī kıç ayaklarda olur. Fe-emmā nādir vāki' ola. Ve atı katı zebūn olmağdan veyā ayak egri olmağdan veyā bir hālden olur. Ve ba'zısı (6) arıklığdan ve ba'zısı zebūnluđdan ve ba'zısı (7) na'l-bendūñ ustalığından olur ki na'lı (8) egri yapışdurur veyāhūd toynağı onat (9) onulmaz ve ba'zısı 'ādet olur ki tavar (10) bir dürlü yöriyiş öğrenür. Andan topuğı çalar (Z4) Ya'nī bu şonraki dürlüsine ki 'ādet ola. Ve bu şundan ma'lūm olur ki evvelā olmaz şonra peydā olur veyā gāhī olur gāhī olmaz. (11) Ve bundan mā-'adā gāhī olur ve gāhī olmaz. (Z1) Ya'nī bu şonra giden mā-'adā ki arıklığdan veyā na'llamağdan ola. Her zamān olmaz. Sebebi olduğı vağtın olur ve öñ sebep zāyil olunca ol dağı zāyil olur. (12) Ve buña 'ilāc budur ki: İki barmağ yaşşılığında (13) kayış kesüp üzerinde aşıklar dike koyalar. (Z5) Ya'nī koyun aşıklarından birkaç dāne bir bir yanında dizeler ve küçük.. yapışduralar veyāhūd delüp dik[eler].

[77a] (1) Ba'dehū ol kayışı atuñ topuğına bağlayalar. Bir- (2) -kaç gün anuñ-ıla yörideler. Ol hüynı keser. Şonra (3) topuğın çalmaz olur bi-izni'llāhi tebārek ve te'ālā. (4) **Bāb-ı rābi':** (5) **Atlaruñ iğerüsinde olan zağmetler beyānında** (6) **ve tīmār 'ilāclarındadır: Sancu:** (7) Bunuñ sebebi budur ki derlemişken şu vireler (8) veyāhūd kızmışken şovuk şu iče veyāhūd (9) çok yörimişken veyā ağır yük çekmiş iken (10) şovuğa koyalar. (Z1) Veyāhūd yorgunken gezdürmeden bağlayu koyalar. Elbette birez gezdürmek gerek tā deri alışınca veyā kızgınlığı zāyil olunca. Ve ekşer marağ andan olur. Ve 'alāmeti budur ki yatur yuvalanur (11) ħarnı şişer ve böğri ħaşkatı olur (12) ve terslemez ve ħaşanmaz ve burnınuñ iki ħanadı (13) ħalkar ve şoluğı katı katı alur virür

[77b] (1) ve başını yere döger ve yöridüğü vağtın dönüp (2) ardına bakar. (Z1) Ve bu zağmet ħutlu ve etlü olan atda zuhūr idince bir gün ancağ döyer. Ba'dehū bihūd düşer ve eger tedārik olunmazsa çatlar el-'ıyāzu bi'llāh. Ve 'ilācı budur ki tiryāħ-ı fārūkı (3) şerāb-ıla ezüp bilesince birez zeyt yağı (4) ħatalar ve ılıcağ-ıla atuñ burnına ħamzıralar. (Z2) Ya'nī yoğaruda zıkr etdüğümüz gibi atuñ başını yoğaruya tutup burnına ħamzırduđdan şonra birez şöyle başını yoğaru tutalar alışınca. (5) Ba'dehū üstinde ħalıñ çul uralar. Ve üzerine (6) binüp bek bek yörideler. Tā kim kıza. Kırup (7) derledüginleyin ħaşanur ħurtulur. Veyāhūd (8) iki kişi bir degnegi iki ucından tutup (9) atuñ ħarnı altında tutup şan'at-ıla şıgalar. (10) Bu vech-ile yap yap terslemege başlar. (Z3) Zīrā ol sancu şundan olur ki atuñ bağarsuğında tersi ħaşkatı olup tağılur turur ħabz olan ādem gibi. Ve ol yābis nesne çığmayınca elem ciğer yörir. Ve ħarnını şıħma ile sürülür çığar. Ve eger terslemeze (11) bir pāre şābūnı dübürine şoğalar. Veyā zeyt

(12) veyā bezir yağını zārāfet-ile dübürine akduralar. Veyā (13) şābūn-ıla veyāhūd yağ-ıla bir kişi elini yağlayup

[78a] (1) ve atıñ dübürini dağı yağlaya ve elini şafrasına şokup (2) yolunan tersini birer birer irteleye çıkara. Bir 'ilāc (3) dağı budur ki şoğanı döğüp şuyını çıkaralar. (4) Ve aña bir mıkdār ādem sidügi katalar. Ve birez tuz (5) dağı koyalar. Ilıcağ-ıla burnına tamzıralar. Fi'l-hāl (6) kaşanur ve eger bu 'ilāclar-ıla def olmazsa (7) eski şamanı şerāb-ıla kaynadup atıñ karnı (8) altına koyalar. Tā kim buğı aña çıka. Andan şonra (9) atı muhkem yörideler. Tā kim derleye kırtula bi-izni'llāhi te'ālā. (10) Ve bu eşnālarda atıñ yemini ısladup vireler (11) ve şuyı ılıdup içüreler. Şifā bula in-şāa'llāhu te'ālā. (12) **Arpa Tutmağ:** (Z1) Ya'nī at çok arpa yese ki her gün 'ādetinden ziyāde olsa veyāhūd buğday yese veyāhūd şüret darusını yese bu derde uğrar. Nitekim ādem tuğme olur çok yemekden. Nişānı budur ki siñirleri tutulur (13) yörimiz olur ve öñ ayaklarını güç-ile kaldıur ağır olur.

[78b] (1) Ve 'ilācı budur ki iki öñ ayağından kan alalar. (Z1) Ve meşhūr olan budur ki gögsinden kan alalar ki gögsinde yumrı nesnelere vardır balık gibi. Anlardan kan alınca eyü ola. (2) Ba'dehū şay yağını veyā beziri ısıcağ-ıla (3) ol kan aldukları yerine süreler ve dağı (4) öñ ayaklarına gögsinden topuğına varınca (5) yağlayup şıgayalar. Eyü ola. Ve şovuk şuda (6) yöritmek dağı fāyide ider. Fe-emmā bundan eyü (7) olmaya ki yemini giç vireler ve az ideler. (Z2) Ya'nī yem virdükleri vaqtın her zamānda virdüklerinün yarısı kadar ancak vireler. Bir dağı bir dağı tā kırtulunca. Zīrā yem çokluğından ölür. Yine yem azlığı-ıla 'ilāc olunur. Ve şuyını (8) dağı kezālik ve eger şuyı ılıdup içürseler (9) gāyet fāyide ider. **Öksürük:** Sebebi (10) budur ki derlemişken şovuk şu vireler veyāhūd (11) yem içinde yün veyāhūd kıl vāki' olur. (12) Yem-ile bile yer. Boğazında tırur veyāhūd kuş (13) yelegini yem veyā otluğ arasında yudar. (Z3) 'Ilācı ve kuş yelegi tavara gāyet zārardur huşūşā eger böyük olsa. hattā ba'zısı vardır ki ata gāyet (iztirāb) virür ve burnından şābūn köpüğü gibi bir nesne akar ve eger çıkup.. yutmayacak olursa öldürür el-'ıyāzu bi'llāh.

[79a] (1) Ve 'ilācı budur ki şıgır yağından altmış dirhem mıkdārını (2) yüz dirhem süd-ile ve yüz dirhem şerāb-ıla (3) cümlesini ateş üzerine koyalar yağ eriyince. (4) Andan şonra ılıcağ-ıla şabāh vaqtında atıñ (5) boğazına dökeler. Ve eger bir kez-ile zāyid olmazsa (6) bir iki kez dağı ideler. Ve bir 'ilāc dağı budur ki (7) labada didükleri (Z3) ve bir nām dağı üvelik otuñ kökünü birez za'ferān-ıla (8) şerāb içinde kaynadalar ve aña birez şıgır yağın (9) katalar ve ılıcağ-ıla atıñ boğazına dökeler. (10) Ba'dehū binüp kızınca yörideler. Ve bir 'ilāc dağı (11) budur ki elli dirhem kara üzüm ve yigirmi dirhem bādem (12) ve yigirmi dāne kıru

encir şerâb-ıla kaynadup (13) üç güne dek her gün andan bir çanak mîkdârını atup (14) boğazına akduralar. (Z2) Ve bir 'ilâc dahı Bukrâtdan rivâyet olunmuşdur ki tokuz yumurdayı sirke içinde.. koyup yumuşaduktan sonra atup boğazına arqurı ağaç geçirür. Üç güne dek her gün üçer [üçer] yutduralar. Ğâyet nâfi'dür (Z1) Ve ba'zı öksürük vardır ki atup öykeninde olur ve anup 'ilâcî şığır süd-ile olur ki ılıdup boğazına dökeler. Mücerredür.

[79b] (1) **İshâl:** Ya'nî atup içi geçse sebebi budur ki (2) ata şovuk geçmiş ola veyâhüd yemi yedüğü (3) birle tîz şu vireler. Andan mi'desi bozulur. (Z1) Ve bu didüğimiz şol vakt olur ki eger atup kuvveti yerinde ola va'llâhu eger at yem yemezse ve za'f 'alâmeti varsa ve dahı içinden çıkan nesnede kan belürse veyâhüd katı çirkin³⁴ kokusu varsa ol vakt atup içinde bir âfet olmuş olur el-'ıyâzu bi'llâh. Andan ferâgat etmek gerek. (4) Ve 'ilâcî budur ki kıyruğunu dibinden muhkem (5) bağlayalar. Bir gün bir gice yem ve şu virmeyeler. (6) Yerine gele. Ve eger tırmazsa mersin (7) tohumunu keçi boynuz-ıla ve ballût ağacınun (8) kab-ıla havanda muhkem döğüp şığırın iç yağ-y-ıla (9) katalar. Ve andan fındık kadar yuvalaklar idüp (10) boğazına atalar. Ba'dehü eger tırmazsa (11) şovuk şu içinde haylî zamân turguralar. (12) Eyü ola gide bî-iznillâhi te'âlâ. **'Usru'l-Bevl:** (13) Ya'nî atup sidüğü tütulsa kaşanmasa

[80a] (1) Sebebi budur ki şovuk geçmiş ola veyâhüd yolunurken (2) kavuğı döner. Sidük yolu tütulur. Ve 'alâmeti (3) budur ki bilini eger tırmaz ve inler. Fe-emmâ yatup (4) yolunmaz. (Z1) Zîrâ ol zahmet gendüye mâni' olur ve kavuğı tolmış ağrır. Anup-çün yatup yolunmağa kâdir olmaz. Ve gâh olur kim iki üç güne dek tütulur (5) kaşanmaz ve gâh olur kim tedârigine ihmâl olunur. (6) Giderek içi tolar ve karnı yarıılır veyâ içine (7) bir derd peydâ olur ki andan hâlâş bulmaz. Ve 'ilâcî (8) budur ki kızıl şoğan kabını kızıl boya ile (9) ve birez za'ferân-ıla şerâb içinde kaynadup (10) birez tuz dahı katalar ve bir iki tamlâ adam sidüğinden (11) katalar ve atup burnına tırmazlar. Fi'l-hâl kaşanur. (Z2) Ve dahı topraklı tamlar üzerinde kuş etmegi dirler. Ak çiçeklü ot vardır. Anı yolup kırıdurlar ve kaçan ata bu aşl hâl olur. Andan bir tütam mîkdârı şu-y-ıla kaynadup atup burnına tırmazlar. Fi'l-hâl açılır. (12) Ve eger bu deñlü 'ilâc-ıla kaşanmazsa bir ehl-i (13) ma'rifet kişi eline şâbün veyâ zeyt yağı sürüp

[80b] (1) ve atup dübürine dahı süre. Andan sonra zarâfet-ile (2) yap yap elini şafirasına şokup kavuk (3) yakın yerde olur. Eger dönmiş olacak olursa (4) döndüre veyâhüd âsânlıg-ıla şığa şığa yolını (5) öğrene³⁵. Zîrâ içi sidük-ile tolmışdur. Nihâyet (6) döndüğünden yolu

³⁴ Metinde چركن şeklinde yazılmıştır.

³⁵ Metinde اوكره şeklinde yazılmıştır.

bağlanur veyāhūd şovuk (7) dokunduğundan yekinür. Mezkūr vech-ile yap yap (8) açılır ve kaşanmağa başlar. Andan sonra üzerine (9) binüp muhkem yöriderler. Tā kim kıza ve içinde habs (10) olan nesne āsānılg-ıla aқа gide vallāhu a'lem. (11) **Қан Қағанмақ:** Sebebi budur ki ağır yük (12) uralar veyāhūd қатı bineler veyā katı sekideler (13) veyā yüksek yerden şıçradalar. Bilinde bir nesne (14) peydā olur

[81a] (1) veyā bere olur. Ol қан andan gelür. 'İlācı (2) budur ki eger ibtidāsında ise iki kıçınıу (3) iç yanından birez қан alalar ammā çok olmaya. (4) Ve bu 'ilācı ideler ki mor zanbaқ köki ve demür (5) dikeni ve za'ferān her birinden birer mıқdār alup (6) şerāb-ıla қaynadalar süreler. Şuyın alalar ve anuу (7) içine bir dirhem tiryāқ-ı fārūқı ezüp atuу (8) burnına tāmzıralar. Ve eger kesilmezse bunu ideler (9) ki mevīz zencebīl biber cevz dārıfulful (10) aқ һardel her birinden beşer dirhem havanda muhkem (11) dögdükden³⁶ sonra iki yüz dirhem zift yüz dirhem (12) çam saқızı elli dirhem bezir bu üç nesne (13) çölmek içine қoyup erideler. (Z1) Mevīz didükleri bir toһumdur ki Türkіce aқа it üzümü dirler. Ve cevz-i bevva didükleri bayağı söz ki ıssı otlar kısmındandır ve dārıfulful biber gendüsüdür. Ammā çiçekdür. Henüz danesi birbirinden ayrılmamış salқım gibi olur. Andan sonra sābıқа

[81b] (1) mezkūr olan otları buқа қатup muhkem қarışdurular. (2) Ba'dehū bir қalıу biz üzerine süreler. Isıcaғ-ıla (3) atuу biline yaқı gibi uralar. Allahuу irādet-ile (4) geçe. Bir iki üç günden sonra gidereler. Eyü ola. (5) Ve eger bunuу-ıla daһı geçmezse ma'lūm olur ki (6) biline bir āfet olmışdur. İki üç yerde (7) biline taғ uralar ve çāre şalıvereler (8) veyāhūd yonca veyā kök yedüreler. Şifā bula bī-izni'llāhi te'ālā. (9) **Tuһme:** Sebebi budur ki çok şu içmiş (10) veyāhūd çok yem yemiş ve ardınca şu içmiş (11) ola. (Z1) Ve bu maқūle-i zahmet arpa tütmaқ kısmındandır. Fe-emmā at bunda 'amelden қalmaz ve arpa tütmaқda dibelik yörimez olur ve öу ayakları ağır olur. Nitekim yoқaruda beyān olınmışdur. Ve 'alāmeti budur ki gegirir ve қarnı (12) şişer veyā tor ve kehel olur. Ve 'ilācı (13) budur ki yüz dirhem eski şerāb ve elli dirhem (14) sirke

[82a] (1) sirke ve on dirhem gögercin tersi ve on dāne (2) soğan şuyı ve elli dirhem şıғır yaғı bu cümle (3) bir yere қoyup muhkem қarışdurular. Ba'dehū atuу (4) boғazına aқdurular ve bir iki gün yem virmeyeler. (5) Şonra buғdayı ışladup az az vireler. Üç (6) dört günden sonra yemi vireler. (Z1) Fe-emmā bu aralıқda gözetmek gerek. Şöyle ki at yem virmekten zebūn olmaya. Hemān zahmet def' olacaқ mıқdār yemi keseler. Şonra 'ādet üzere vireler. Ve eger қarnı (7) ziyāde şişerse һuқne ideler ve şan'atı (8) budur ki çükündür yaprağını şu-

³⁶ Metinde دوكدن şeklinde yazılmıştır.

y-ıla kaynadup şuyına (9) susam yağı ve bir mıkḍār tuz katarlar. Andan sonra (10) tulum-ıla atıñ dübürine aḳduralar. Def' ola gide. (11) **Bāb-ı Hāmīs:** (12) **Veşāyā-yı nāfi'a ve tedbīrāt-ı cāmī'a** (13) **beyānındadır** ki at belin kimseye lāzım ve mühimdür.

[82b] (1) **Binmek ve İnmek:** Ma'lūm ola ki at gāyet 'aḳllu (2) ve idrāklüdür ve şāhibini bilür ve sāyis-ile (3) ülfet bağlar. Öyle-ise gerekdür ki aşıl ata gendü (4) şāhibinden ğayrı kimse binmeye (Z2) Ḥattā diyar-ı 'Arabda begler vardur ki gendü atına gendüden ğayrı kimse binmez ve eger sāyis veyāhūd hıdmetkār binerse öldürürler ve dirler ki at 'avrat gibidür. Nice ki 'avrate gendü erinden ğayrı kimse ile muḳārin olsa ḥarāb olur gider. Kezālik at ıssından ğayrı kimse aña binerse ḥarāb olur ve hūy bağlar³⁷. Ve eḳall mā-yekūn (5) üç günde bir kez bine ve eger hīç maşlahatı (6) yoğ-ısa da üstine binüp birez gezdüre. Ammā (7) gezdüğü yer ḳatı ırāḳ olmaya (Z1) Zīrā ırāḳ yerde gezerse at şanur ki sefere veyā ırāḳ yere gider. Muḳayyed olmaz. Ammā yakın yerde ol[ursa] ḥazz ider ve iner ve fikr ve feraseti yerinde olur. Ḥuşuşā ki āḥūrı göz gör yerde ola. Tecribet olunmuşdur. Ve üstine (8) bindüğü vaḳtın bir yüksek yerde veyā taş (9) üzerinde başup bine veyā bārī üzengisini (10) tutalar ki ata zaḥmet olmaya. Ve çok at (11) binmekden yağır olur. Ve üstine geldükden sonra (12) bir uğurdan yöritmeye. Birez sükūn eyleye. (Z3) Ve buña vaḳfetü'l-mülük dirler. Zīrā pādişāhlar ata bindükleri vaḳtın birez sükūn iderler. Tā ki eteklerini ögürüp gendüleri düzeldeler. Andan sonra yörimge başlarlar. Fe-emmā levendler ve uslūb bilmeyenler at üstine geldüğü birle eşür virür ve bu gāyet 'abeşdür³⁸ hem ata ve hem atluya. Nitekim ehl-i ma'lūmdur. Ve (13) eteklerini düzelde ve ayaklarını üzengide berāber tuta.

[83a] (1) Andan sonra yöriye ve yolda giderken toğru (2) yöriye. Şapa şuya yörimeye ve kimse-y-ile muşāḥabet (3) etmeye ve ellerini ve ayaklarını çok depretmeye ve bī-sebeb (4) gāh yöriyüp gāh tırmaya. Zīrā at gāyet (5) incinür ve şāhibini gözedür. Ḥattā ke-ennehū gönlinde (6) ne varduğunu bilür. Belki baḳışından ve iltifātından (7) ḳanḳı yola gideceğini bilür ve çün muḥālif olur (8) bī-ḥuzūr olur ve yöriyişi şaşurur ve hūyı (9) ögrenür. Ve eger ırāḳ yolda giderse gerekdür ki (10) üç mīl ḳadar yer yöridükden sonra andan inüp (11) ḳolanını çöze ve bir iki egerini tegeltüsini depreşdüre (12) tā ki aralığına havā gire ve (?) zāyil ola. (Z1) Ve bu aḥvāl şol kimseye lāzımdur ki atını şaḳınup yağır olmaḳdan hıfz eyleye veyā evvelā ḳılğa gide. Bu vech-ile olunca atıñ pervāsı olmaz ve zaḥmetden ve yağırdan biri olur. (13) Andan sonra ḳolanını çeküp bine ve yolına gide

³⁷ Metinde بخر şeklinde yazılmıştır.

³⁸ Metinde عبسدر şeklinde yazılmıştır.

[83b] (1) ve kaçan menzile irişe. (Z1) Ve dimişler ki tohumına beş yüz hatve mıkhdarı yörیدeler. Bārī yüz hatveden eksük etmeyeler. Birez gezdüre ve bī-tekellüf (2) egerin almaya. Hüşüşā ki derlemiş veyā kızmış ola (3) ve hüşüşā ki kış günü ola. Deri alışup (4) arkası şolmayınca³⁹ egerin almayalar ve aldıkları birle (5) çulını üzerine örteler ve āteşe ve tütüne (6) yakın yerde bağlamayalar. (Z2) Zīrā atıñ mizācı gāyet ıssıdır. Ateşden ziyāde bī-ħuzūr olur ve tütünden incinür ve boğazında maraž peydā olur. Belki zīku'n-nefes andan peydā olur. Ve ħazān vaktında yağmurdan (7) gāyet şakınalar ve uzak yola gidecek (8) günde iki kez şu vireler. 'Alef ve Āhūr Ahvāli: (9) Gerekdür atıñ yemini ğırbāl-ıla temizleyüp taşdan (10) ve muħālif nesnelere pāk eyleyeler. Ve şaman (11) virdükleri vaktın bir arpa ve bir şaman ve eger (12) zārūrī olup buğday virürlerse bir buğday (13) iki şaman vireler. Ve yaz günlerinde kara arpa virmeyeler.

[84a] (1) Zīrā kim tabī'atı gāyet ıssıdır. Atı kızdurur yaqar. (2) Ammā şovukda ve kış zamānında eyüdü ve buğday (3) ata eyüdü. Ammā çok olunca tuħme ider ve yulaf (4) atı semirdür. Ammā kuvveti yokdur. (Z1) Ve'l-hāşıl yulaf kepek gibi. Nitekim kepek ile beslenen at semirür şişer. Ammā bir iki gün yol yöriyince iner arık olur. Bu daħı ancılayın. Fe-emmā arpa ile qarışık olsa gāyet eyüdü. Berāber olunca⁴⁰. Āhūrda turan (5) ata yarar. Yolda yaqışmaz. Zīrā atı gevşek ider. (6) Yoldan qalur. Ve bir ot vardur ki 'Arabice aña (7) ħabāzā dirler. Ve Türkice aña ebemgümece dirler. (8) Atı gāyet-ile semirdür. Şöyle ki yonca ile qarışdurup (9) yedürelere veyā atı acıkdurup yedürseler (10) birkaç gün içinde şöyle semirdür ki vaşfa kābil (11) degüldür ve daħı gerekdür ki atıñ başını şöyle (12) boş komayalar. Yular-ıla bağlayalar. Vaktı uzatmayalar (13) ve kışa daħı etmeyeler. Hemān başı qaşanacaq yere irişe.

[84b] (1) Ve birini temiz dutalar. Tā ki tezegin ve sidügin başmaya. (Z2) Ve (?) ba'dehü mezkūr olan maražlar hāşıl olur. Andan gāyet ihtirāz gerekdür. (2) Ve peyvendsüz komayalar ve gündünüñ tezegin kurıdalar. (3) Yumuşak ideler ve altında hüşş ideler ve yemini (4) irkenden vireler. Daħı güneş tolnmadın aşalar (5) ve şuyı iki kez vireler. Bir kaba kuşluk zamānında (6) ve bir daħı ikindü zamānında ve eksüksüz ayakların (7) ılıcağ şu-y-ıla yuyalar. Ve qaşağusın daħı (8) eksük etmeyeler. (Z3) Zīrā qaşağı atıñ cemī' maražlarını ve zahmetlerini döker. A'zāsından çeker alur ve derisini bol ider ki semirmek andan hāşıl olur ve atıñ ħarāretini def' ider. Ve gāh olur ki ba'zı yeri geçişür ve başı bağlu ve dili yok söylemege ve andan ziyāde bī-ħuzūr olur. Belki kimerde qaşanmaq qaşına bir

³⁹ Metinde صوماينجه şeklinde yazılmıştır.

⁴⁰ Metinde اونجه şeklinde yazılmıştır.

yanına dürülür veyāhūd bir hāle uğrar ki saķaķ olmasına sebep olur. Günde ne ķadar mümkün olursa uralar. (Z1) Ve olası oldur ki günde iki kez uralar. Bir şabāh ve bir aķşam veyā bārī günde bir kez ola. Ve eger bir kez iderlerse gerekdür ki kış zamānında aķşam ve yaz zamānında şabāh vaktında gerek. (9) Ve dağı ķarşu binüp gezdürmek gerek. Ve ba'zı gün (10) şöyle bağlayu ķomaķ gerek. Tā ki ayakları açıla ve kuvveti (11) yerinde bākī kala. Ve ehl-i tecribet dimişler ki gerekdür ki (12) tađmīnen üç günde bir gün tura. Rāhat ola ve iki gün (13) yöriye ve segirtdüği vaktın meydānı iki yüz

[85a] (1) iki yüz arşun mıķdārından dört yüz arşun (2) mıķdārına varınca gerekdür ve bu ķadar segirtmek-ile (3) at rāhat olur ve gendüye ziyān olmaz. Muţlakā (4) ve dağı gerekdür ki at yem ve 'alef vaktından ğayr zamānda (5) uyansuz olmaya. Bārī ķantarma ile turgurmağa (6) öğredeler. Ğāyet müfid nesnedür. (Z1) Zīrā atdan murād kuvvetdür ve segirtmekdür ve bu işe ķābukluk ve ĥiffet münāsibdür ve at uyan-ıla veyā ķantarma ile olunca kehel olmaz ve ğāfil deprenmez. Belki dāyimā gözi açık olup hāzır boş olur. Fe-emmā gice yular-ıla olmaķ evvelidür. Ve dağı gerekdür (7) mümkün olduğı ķadar arpasını ve otluğını (8) āĥūr-ıla vireler. (Z2) Āĥūrdan murād ma'lūmdur. Ya'nī şol yer ki at öninde yapılır ĥavz gibi. Ve lafz āĥūr müşterekdür. Hem buña ve hem iştābl ma'nāsına dinilür. Torba ile virmeyeler. Zīrā (9) torba içinde teneffüs ider. Ve ba'zı atıñ nefesi (10) yemi ĥarāb ider veyā ışladur. Fe-emmā āĥūr ğāyet-ile (11) nāfi'dür. Ve evveli budur ki āĥūruñ dibinde taĥta ola (12) ki delük delük⁴¹ ğalbur gibi ola tā ki toz ve toprak (13) andan aşığa eline geķe veyā bārī şāfi ķum döşeyeler. (Z3) Ya'nī eger mezkūr taĥta gibi bilinde olursa āĥūruñ dibinde ķum döşeyeler. At yemini anuñ üstinden divşürür.

[85b] (1) Ve ma'lūm ola ki bu vech-ile beslenen at ķatı nāzik (2) ve laţif olur ve dīvāna ve mevkibe binmege yaķıřur. (Z1) Ve bu şol cem'iyete dirler ki pādişāh vezr ile ve erkān-ıla ayak dīvānı ider veyā namāza veyā ğayrıya hengāme ile çıkar ve'l-hāşıl böyük cem'iyete dirler. (3) Fe-emmā segirtmege vaktı bula. İñen döymez. Meger ki (4) arpasında taķşir olinmamış ola. Olduğı (5) bir iki günde alışur. Ve yükden ve yoldan kayırmaz. (6) **Na'llemek Aĥvāli:** Ma'lūm ola ki atlaruñ (7) ekşer belāsı na'ldan olur ve saķaķ olması (8) na'l-bendden gelür. (Z2) Ĥattā menelde dimişler ki soğan ķabı ķadar toynaķ na'l-bendüñ yüzinden yegdür ve andan bir sirād budur ki na'l-bend ne ķadar usta-kār olsa toynağı ziyāde yonıcaķ ĥatā ider. Öyle-ise ihtirāz gerekdür. Öyle-ise gerekdür ki na'llemek zamānında (9) toynağını bek yonmayalar. Ve mīĥ kaķmada ziyāde (10) ihtirāz ideler ki toynađuñ māyesine

⁴¹ Metinde دلک دلک şeklinde yazılmıştır.

degmeye. (11) Ve eger hatā-y-ıla toynağdan çok alınursa gerekdür (12) ki na'l altında bir pāre dericük döşeyeler (13) ve daḥı cehd eyleyeler ki mīḥların ignesi incecük ola.

[86a] (1) Ve eger at topuğı çalgın olsa toynağı iç (2) yanından egeleyeler ve mīḥ uçlarını belirtmeyeler. (3) Ve ba'zı kimseler ol cānibdeki topuk çalınur. (Z2) Ve bu hāl şundan ma'lūm olur ki dāyimā na'l ol cānibden irinür ve ayak ol ya ki aḡa.. (4) Bir mīḥ eksük iderler. Hattā kaşd ile na'lında delmezler. (Z1) Zīrā çalduğı ol cānibden olur. Eyüce egilince ve mīḥ uçları belürsüz olunca zarar etmez. (5) Ve daḥı toynağ her ne cānibe artuk başarsa (6) ol cānibde palan egeri koyalar. Ya'nī bir mīḥi (7) na'l delüğine öjinden⁴² geçürürler ve ignesini (8) keserler ve na'lda yapışdururlar tā ki ayağa tayağ ola. (9) Ve eger ayak som üzerine başarsa ya'nī öjin başars (10) olsa öjinde iki mīḥ karşı bakar. Şu yüksek ideler. (Z3) Ya'nī mīḥ yolu yumrı ideler tā ki kalkup kalan mīḥlardan yüksek ola ve ayağı kaldura. (11) Ve eger ardına başarsa 'aksin ideler. Ya'nī ardından (12) iki egeri yüksek ideler. Ve ba'zı toynağ vardır ki (13) içi yumuşak veyā katıdır. Yek delük gibi olur.

[86b] (1) ve gāhī anuñ içinde toprak ve kaya tıkkılır veyā (2) bir maraz mübtelā ola ve toynağ za'if ola. Ol (3) vaktın na'lını şafīha etmek gerek. Ya'nī dümdüzce (4) tahta gibi ideler ve orta yerini açuk komayalar. (5) Ve eger toynağ bek olsa anuñ 'aksin ideler. (6) Ya'nī na'lı açuk koyalar ve daḥı na'l ne kadar yufka (7) olsa ata rāhat virür ve bi'l-cümle atı nalsuz (8) komayalar. (Z1) Ve ba'zı baytārnāmede dimişler ki eger toynağ degirmi bir yol olsa zaḥīme⁴³ na'l aḡa yegdür ve eger yumrı güccük olsa açuk na'l anuñ hakkında yegdür ve ba'zı dimişler ki tağlu ve taşlu yerde na'l zaḥīme⁴⁴ gerek ve topraklı ve kumsal yerde açuk gerek. Meger çayıra çıkardıkları zamānda dirler ki (9) at na'lsuz çayıra başmak eyüdüdür. Hem atı semirdür (10) ve hem çayıra zarar eylemez. Fe-emmā çok zamān olmamak (11) gerek. Nihāyet bir hafta mīqdārı na'lsuz ola. Şonra (12) na'lleyeler. Zīrā na'l atun temelidür ve ayağınun kuvveti (13) anuñ-ıladur. Ve ata bundan zararlı nesne olmaya ki

[87a] (1) bir ayağından na'l düşüp na'lsuz yöriye (2) veyāḥūd na'lun bir kanadı uvanur ve bākīsi (3) ayakda kalur. Zinhār andan ihtirāz ideler. Delük⁴⁵ (4) çıkup ayak na'lsuz olmak yegdür. Ol maḡüle na'l-ıla (5) olmağdan ve erbāb-ı ḥibret ve aşḥāb-ı tecribet (6) şöyle dimişler ki: Zārūrī olsa na'l yolunmasa (7) yeşil kurbağayı döğüp merhem gibi ideler. Ve atun (8) toynağına dürteler. Berk tutar ve beş on (9) güne dek na'la ihtiyāc komaz. Hattā

⁴² Metinde يدن اوکند şeklinde yazılmıştır.

⁴³ Metinde صخيمه şeklinde yazılmıştır.

⁴⁴ Metinde صخيمه şeklinde yazılmıştır.

⁴⁵ Metinde دلک şeklinde yazılmıştır.

dirler ki bir yer (10) canibinde na'l bulunmaz ve yaban 'Arabları bu vech-ile (11) kullandururlar. Ve anlaruñ atlarına ašlā na'l olmaz. (12) Hemān böylesine geçinürler ve kara ve yeşil toynağ ziyāde (13) döyer. Ve aq ve şarı toynağ katı muħanneş za'if olur. (Z1) Ve ma'lüm ola ki ba'zı baytārnāmede degirmide degirmi toynağı ihtiyār (iderler) ve ba'zısında yumrıyı ihtiyār iderler. Fe-emmā haqq budur ki ovada ve kumsal yerlerde degirmi yegdür ve tağlu taşlu yerde yumrı yegdür. Fe-emmā eger hem yumrı ve hem degirmi olsa cümlesinden yegdür.

[87b] (1) **Segirtmek Aħvāli:** Eger atı koşmak isterlerse (2) veyāhūd yarışdururlarsa gerekdir ki andan evvel (3) atuñ na'linı yoqlayalar oñaralar ve atı bir karañlık (4) āhūr içinde bağlayalar ve uyanını başından çıkarmayalar (5) ve yemini ve 'alefini birez eksük vireler ve bölük bölük (6) yedürelor (Z1) Ve ba'zı Türk baytārnāmesinde yazmışlar ki yemini eksük vireler. Fe-emmā şahih budur ki şu virmekte ata zarar yoqdur. Ĥarāreti def ider ve yemini hażm ider ve fāyidesi çoqdur. Ve her zamānda şu göstereler. İstedügince (7) içe ve günde iki kez yumuşaq yere iletüp birez (8) yolunmağa koyı vireler (Z2) Ya'nī topraqlı yer ki tavarlar anda yolunurlar. Ve eger şāfi kum olsa daħı yegdür vallāhu. Fuşkı.. üstinde yoldalar. Ĥāyet fāyidelüdür. Ve yularını üzdeler ve ayağında (9) köstegi ve pā-yı bend⁴⁶ komayalar. İstedügi kadar yoluna (10) ve taħmīnen yüz arşun mıqdārı yer yörüye. Fe-emmā katı (11) yorultmayalar. Andan soñra āhūra götürelor ve öñine (12) otluğını dutam dutam atalar. Ba'dehū uyanı başına (13) çekeler ve kaşağusun eksük etmeyeler. Şabāh ve aħşam

[88a] (1) irte daħı böylesine ideler ve yemini birez daħı eksük (2) vireler. İrte daħı ve'l-ħāşıl üç güne dek mezķūr (3) vech-ile tedbir ideler ve her gün eksüksüz atuñ (4) kulağına şıklık vireler. Ol at kim hūnerlüdür (5) veyāhūd başına gelmişdür. Bilür kim yarış vardur. (6) Ol daħı yaraqlanmağa başlar ve ādem gibi Ĥāzırlanur (7) ve 'alāmeti budur ki gözleri ışılar ve uyanı (8) katı katı çiynege başlar ve öñ ayağı-y-ıla yeri eşer (9) ve bir yerde тұrmaz gezer ve keşd ve bi'l-cümle cenge veya (10) güreşe Ĥāzırlanmış pehlüvān gibi Ĥāzırlanur тұrur. (11) Andan soñra yarışa çıkardukları zamānda āhūr (12) içinde egerleyeler (Z1) Ve ba'zı 'Arablar atı egersüz koşarlar. Hemān çıplak segirdürler. Fe-emmā haqq budur ki eger ata binen kimse ya'nī ādem veyā oğlancuğ olsa çıplak segirtmesi yegdür ve eger büyük ādem birez eger-ile olmağ gerek. Fe-emmā eger mışır egeri gibi Ĥāfif ve yumuşaq [olsa] gerek ve (?) bendi ve (?) olmaya daħı yegdür. Ve egerüñ tavlumbazına vāfir çalalar. (13) Ve eger tavlumbaz yoğ-ısa eger kaşana kaçalayu vireler.

⁴⁶ Metinde بئذ şeklinde yazılmıştır.

[88b] (Z1) Ve böyle etmek-ile at kızar ve şevka gelür ve gendü gendüden segirtmek ister. (1) Ba' dehü yarış yerine varınca binmeyeler. Şöyle ideler: (2) Ve eger ne veyā tavlumbazına kaçalar. Bu vech-ile at (3) meydan başına varınca kızar ve gendü gendinden segirtmek (4) ister. Huşūşā ki eger ğayr at-ıla görürse yer üzerine (5) тұramaz ve meydāna varınca tersler ve қаşанur. (6) Gendüyi yenildür. Ve eger қаşанup terslemeze (7) meydān ucında birez gezdürüp тұрғурмақ gerek (8) tā gendü gendinden tersleye. Andan şonra binen kimse (9) omuzından girürek otura ve birez öje egilür (10) gibi bine. Dik oturmaya ve ayakların şallamaya ve қарнина (11) depmeye. Hemān ol һамlede dizginini iki yanından (12) berāber eyleyüp bir uğurdan⁴⁷ қойы virmeye. Ve atuñ (13) başını ibtidāsında zabt eyleye. Şonra yap yap (14) қойы vire. (Z2) Zīrā atı kime teşbīh eyledeler ve uyanı.. Şu münāsebet-ile ki kimi yel ile yörir ve at.. yaradılmışdur ve kiminüñ zabtı duman-ıla atuñ zabtı uyan-ıladur. Öyle-ise aña göre.. gerek ve atı uyan-ıla terāzülemek gerek ve tā toğrulup alışınca қойы virmek gerek.

[89a] (1) Ve dañı қойы virdügi zamānda hayқırup қамçıyı (2) üstine қалdurмақ gerek. (Z1) Ya'nī başını şallıyordu ki zamānda üzerine bir kez hayқırмақ gerek ve қамçı veyā çubuğı üstine қалdurup göstermek gerek. Fe-emmā urmamaқ gerek. Hemān bilsün ki uracaқ nesne vardur. Bu қадarı kifāyet ider. Ve eger һurmā çubuğı olsa ki ciriddür. Yarup iki şaққ iderler ve şalduқları vaқtın.. çıkar ve atı incitmez gayet-ile eyüdü. Bir һамleden şonra başını (3) şalı vire ve қамçıyı iki yanına şala. Ammā çok degül. (4) Ve meydān tamām olduқdan şonra atı тұрғурmayalar. (5) Hemān çullayup gezdüreler ve eger қış zamānı ise (6) üstine birkaç çul uralar. Andan şonra yap yap (7) deri alışduқça birer birer indireler ve ol gün (8) yemini ve şuyını giç vireler ve evvelki 'ādet üzerine (9) bölük bölük vireler. Andan şonra tadrīc-ile arturalar (10) tā қарārına varınca. **Ve ma'lūm ola ki** kehel atı şatmaқ (11) içün şöyle ırıқ iderler ki mezkūr vech-ile bir gün (12) āñūr içinde uyan-ıla baғlayu қorlar ve yemini az virürler (13) ve қамçı-y-ıla veyā degnek ile ikide bir döгерler. Қızınca

[89b] (1) Ve at bu aşl һāl görünce yavuzlanur ve tabī'atında (2) һarāret peydā olur. Ne қадар kehel olursa çābuk (3) deprenür. Ğāfil olmamaқ gerek ve almaқda şaқınмақ gerek. (4) Şöyle ki bāzāra gelen at uyanı muһkem çiyneye (5) ve dilini çıkarup iline ve dik dik baқа. Ma'lūm (6) olur ki ol belā başına gelmişdür ve bu aһvāl (7) cānbāzlara ma'lūmdur ve yaramaz atı bu vech-ile (8) şatarlar ve dañı һile iderler ki eyü at şāhibine (9) saқaғ gibi gösterirler ve ucuz baha-y-ıla alurlar. (10) Nitekim тоңузlan didükleri қара böcegi diriyken (11) atuñ sofrasına

⁴⁷ Metinde اوغرادن şeklinde yazılmıştır.

şoqarlar ve at andan ziyāde zebūn (12) olur ve düşer debelenür ve şāhibi şanur kim (13) belāya uğramışdur. Gendüden bīzār olur ve ucuz (14) şatar.

[90a] (1) ve dağı el-‘iyāzu bi’llāh düşmen olunca kızıl veyā (2) şaru zernīhi döğüp un gibi iderler ve atuş (3) yemine kıatalar. Fi’l-hāl helāk olur el-‘iyāzu bi’llāh. (Z1) Ve mezkūr zernīh ma’deni zehrlendür Zīrā ki zehr üç kıısmdur. Biri ma’den eczāsındandır ve biri hayvān ve biri nebāt kıısmındandır ve bu aqsāmdan ma’den kıısmı gāyet çirkīn ve.. Ve şıçan otı didükleri aq zernīhdür ve.. maqūleyi zıkr etmek egerçi münāsib degüldür. Fe-emmā.. andan ihtirāz etmek-çün zıkr olındı vallāhu a’lem. (4) Ve dağı ma’lūm ola ki atuş aqvāli çokdur (5) ve bu risālede mezkūr olan cüzvī nesnedür. (6) Geregi gibi olmaq nite mümkün ola. Fe-emmā tākāt-ı beşerıyye (7) mıqdārınca ve lāzım olacaq deqlü beyān olınmışdur. (8) Ümīzdür ki aql-ıla bunu görüp tettebbu’ eyleyen kimseler (9) gayr baytārnāmeye muhtāc olmayalar ve bu faqīr haqīri (10) du’ā-yı bi’l-hayr ve zıkr-i bi’l-cemīl etmekden (?) etmeyeler. (11) Ve eger ‘ibāretde sehv vāqī’ olduysa lūtuflarından ögeler. (12) Ferağa min kitābetihi vü taħririhi müellifü el-Ömer el-‘Arabī (13) el-müderriş yevmeiz bī-medreseti Aybek fi Rumili.⁴⁸

---

⁴⁸ “Rumeli’de Aybek okulunda öğretmen olarak çalışmış olan Ömer Ali El Arabî tarafından yazıldı ve düzenlendi.”

4.4. AÇIKLAMALI DİZİN

A

‘abeş(Ar.) Boş, anlamsız, saçma (şey).

‘a.+dür 82b/12

[=1]

acı Tadı bu nitelikte olan.

a. 47a/12, 50b/09

[=2]

acıkdur- Aç bırakmak.

a.-up 84a/09

[=1]

aç Yemek yemesi gereken, tok karşıtı.

a. 75b/07

[=1]

aç- Bir şeyi kapalı durumdan açık duruma getirmek.

a. yol aç- 75a/11

a.-alar 48a/01, 50a/08, 50b/12, 51b/12, 57b/06, 57b/06, 61a/12, 70b/06, 74b/12

a.-dukdan 48a/01

a.-dukları 48a/09

a.-up 50a/11, 74a/10, 75a/11

[=15]

açıl- Açma işine konu olmak.

a.-a 84b/10

a.-duğı 48a/01

a.-duğlayın 48a/01

a.-mağa 51a/11

a.-miş 52b/12

a.-up 51a/11, 51b/05

a.-ur 51a/06, 51a/08, 52a/12, 52b/10, 56a/02, 68a/12, 70a/08, 70a/11, 80a/11, 80b/08

[=17]

açuğ Açılmış, kapalı olmayan, kapalı karşıtı.

a. 69a/11, 86b/04, 86b/06, 86b/08, 86b/08

a. bağla- 64a/13

a. ol- 85a/06

[=7]

adam(Ar.) İnsan.

a. 60a/12, 80a/10

a.+ı 62b/07

a. için 60a/10

a.+laruğ 63a/07

[=5]

ādem(Ar.) İnsan, insanoğlu, adam.

ā. 51a/13, 51a/13, 54b/11, 55a/10, 57b/13, 63a/07, 64a/07, 68b/05, 68b/12, 74b/01, 78a/04, 78a/12, 88a/12, 88a/12

ā.+çün 60a/10

ā.+de 45b/03, 45b/04, 45b/08, 45b/10, 54b/03, 71b/06, 71b/08

ā.+de dağı 50a/12, 65a/12, 71b/07

ā.+deki 54b/01, 58a/13, 69b/06

ā.+e 69a/08

ā. gibi 45b/10, 77b/10, 88a/06

[=32]

‘ādet(Ar.) 1. Alışkanlık.

‘ā. 82a/06

‘ā.+inden 78a/12

‘ā. ol- 76b/09, 76b/10

2. Topluluk içinde eskiden beri uyulan kural, töre.

a. 89a/08

[=5]

‘ādetā(Ar.) Hemen hemen, sanki.

‘ā. 45b/07

[=1]

āfet(Ar.) Sakınılması gereken, tehlikeli, büyük zarar verecek olan kimse veya şey.

ā. ol- 79b/03, 81b/06

[=2]

ağaç Meyve verebilen, gövdesi odun veya kereste olmaya elverişli bulunan ve uzun yıllar yaşayabilen bitki.

a. 56b/12, 79a/14

a.+a (ağaca) 54a/13, 57a/07

a.+ı (ağacı) 53b/13

a.+ıla 49a/13

a.+ında (ağacında) 56b/10

a.+ından (ağacından) 57b/08

a.+ınuğ (ağacınuğ) 56b/03, 79b/07

a.+lara 53a/10

[=11]

ağar- Beyazlaşmak.

a.-ur 72b/01

[=1]

ağır 1. Tartıda çok çeken, hafif karşıtı.

a. 47b/12, 47b/12, 77a/09, 80b/11

a. ol- 73a/08, 78a/13, 81b/11

2. Yoğun.

a. 56b/09

[=8]

ağırlan- Ağırlaşmak, üzerine ağırlık çökmek.

a.-ur 68a/11

[=1]

ağız Yüzde, avurtlarla iki çene arasında bulunan, ses çıkarmaya, soluk alıp vermeye yarayan ve besinlerin sindirilmeye başlandığı organ.

a. gibi 54b/03

a.+ı (ağzı) 46a/13, 48a/01, 52b/12, 54b/03, 57a/09, 58a/04, 58a/06, 61a/07

a.+ına (ağzına) göre 60a/07

a.+ına (ağzına) 47a/08, 47b/10, 57b/02, 57b/06, 57b/06, 60a/05, 65b/10, 65b/12

a.+ından (ağzından) 62b/11, 63a/03, 63b/11

a.+ını (ağzını) 47b/12, 61a/06, 61a/07, 61a/07, 61b/04, 64b/02

[=27]

ağrı Vücudun herhangi bir yerinde duyulan şiddetli acı.

a.+(sı) 75b/09

[=1]

ağrı- Vücudun bir yeri ağırlı durumda olmak.

a.-r 72a/02, 80a/04

a.-yan 74a/07

[=3]

ağrıt- Ağırmasına yol açmak.

a.-maz 72a/02

[=1]

ağu Zehir.

a. 53b/13

[=1]

āhar(Ar.) Başka, diğer.

ā. 50b/07, 52b/09

[=2]

aḥlāt(Ar.) Bir karışımı meydana getiren unsurlar.

a. 62b/02

[=1]

aḥmer(Ar.) Atın sağrısının birkaç yerinde irili ufaklı beyazlıklar olması durumuna verilen ad.

a. ile 60a/10

[=1]

aḥşam Güneşin batmasına yakın zamandan gecenin başlamasına kadar olan vakit, akşam vakti, akşamleyin.

a. 84b/08, 84b/08, 87b/13

[=3]

āhūr(Far.) Ahır.

a. 69b/06, 83b/08, 85a/08, 85a/10, 87b/04, 88a/11, 89a/12

ā.+a 87b/11

ā.+da 74b/01, 84a/04

ā.+dan 85a/08

ā.+ı 82b/07

ā.+ıla 85a/08

ā.+uḡ 85a/11, 85a/13

[=15]

aḥvāl(Ar.) Durum, vaziyet, hal.

a. 83a/12, 89b/06

a.+de 65a/12

a.+i 83b/08, 85b/06, 87b/01, 90a/04

[=7]

aḥz(Ar.) Alma, alış.

a. alın- 71b/06

[=1]

aḡ Beyaz renkte olan.

a. 49a/08, 49a/09, 49b/03, 57a/05, 58b/02, 72b/07, 74a/01, 80a/11, 81a/10, 87a/13, 90a/03

a.+ça 54b/03, 56a/13

a.+ı-y-ıla(aḡı-y-ıla) 60a/02

a.+ını (aḡını) bile 55a/12

[=15]

aḡ- Sıvı maddeler veya çok ince taneli katı maddeler bir yerden başka bir yere doğru gitmek.

a.-a 52b/06, 61a/09, 63b/03, 74b/12, 80b/10

a.-ar 46a/03, 53b/04, 55a/04, 56b/03, 59a/03, 62b/09, 62b/11, 63a/03, 69b/03, 70a/09, 70a/11, 71b/11, 78b/13

a.-arsa 54b/04

a.-duḡça 52b/06

a.-ıncaya 46a/04

a.-maz 53a/13

a.-sa 56b/09, 76a/02

a.-mādde aḡ- 54b/04

[=25]

aḡdur- Akıtmak.

a.-alar 50a/11, 62a/13, 77b/12, 79a/14, 82a/04, 82a/10

[=6]

aḡıt- Akmasını sağlamak, akmasına yol açmak, dökmek.

- a.-mayalar** 46a/03
a.-salar 55b/10
 [=2]
 `a**qıl**(Ar.) Akıllı kimse.
 `a. 51a/13
 [=1]
 `a**ql**(Ar.) Düşünme, anlama, kavrama ve davranışlarını ayarlama melekesi, us.
 `a.+a 63a/07
 [=1]
 `a**qllu** Akıllı, doğruyu görecekt ve ona göre davranacak, gerekeni yapacak derecede olan.
 `a. 82b/01
 [=1]
aqreb****(Ar.) Daha yakın, en yakın.
 a.+d**ür** 63a/07
 [=1]
 `a**ks**(Ar.) Bir şeyin zıddı, karşıtı, tersi.
 `a.+in 86a/11, 86b/05
 [=2]
aksa-**** Hafifçe topallamak.
 a.-du**ğ**ı 48b/02, 48b/02, 48b/02
 a.-r 48b/02, 48b/02, 50b/05,
 72a/02
 [=7]
aksak**** Aksayan, hafifçe topallayan.
 a. ol- 73a/08
 [=1]
aksām****(Ar.) Kısımlar, bölümler.
 a.+dan 90a/03
 [=1]
aksat-**** Aksayarak, hafifçe topallayarak yürümesine neden olmak.
 a.-maz (a**ksadmaz**) 72a/02
 [=1]
 `a**ksi**(Ar.) Ters, zıt, aykırı.
 `a. 66a/10
 [=1]
al Bu renkte olan (at).
 a. 70a/11
 [=1]
al- Bir şeyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak.
 a.-alar 46a/02, 46a/08, 47a/05,
 48a/02, 48b/03, 53a/13, 53a/13, 55a/08,
 55a/08, 56b/05, 61b/06, 65a/02, 65a/12,
 66a/10, 66b/11, 67b/11, 78b/01, 78b/01,
 81a/03, 81a/06
 a.-du**ğdan** 66b/05
 a.-du**ğları** 78b/03
 a.-du**ğları birle** 83b/04
 a.-ıca**ğ** 65a/13
 a.-ıca**ğ iken** 65a/03
 a.-ınca 49b/04, 78b/01
 a. (k**an al-**) 53a/13, 55a/08, 55a/08,
 65a/12, 65a/12, 65a/12, 65a/13, 66a/10,
 67b/07, 67b/11, 78b/01, 78b/01, 78b/01,
 78b/03, 81a/03
 a.-ma**ğ** 46a/03, 55a/08, 65a/12,
 65a/12, 66a/10, 66a/10, 66a/10
 a.-ma**ğda** 89b/03
 a.-ç**ün** (almag-ç**ün**) 48b/07
 a.-m**aya** 83b/02
 a.-m**ayalar** 83b/04
 a.-m**az** 75b/07
 a.-m**ış** 63b/01
 a.-s**alar** 67b/07
 a.-u**p** 47b/06, 48b/04, 52a/04,
 65b/06, 81a/05
 a.-u**r** 55b/07, 60b/08, 61b/04,
 64b/04, 77a/13, 84b/08
 a.-u**rlar** 89b/09
 [=68]
 `a**lāmāt**(Ar.) Alâmetler, nişanlar, izler.
 `a. 45b/02
 `a.+ında 66a/04
 [=2]
 `a**lâmet**(Ar.) İşâret, belirti, nişan, emâre,
 alem, araz.
 `a. 63a/07
 `a. da**hı** 74a/08
 `a.+i 47a/02, 50b/01, 56a/02,
 56b/01, 58b/01, 61b/01, 61b/12, 63a/02,
 64b/01, 66a/07, 68a/08, 73a/04, 74a/13,
 77a/10, 79b/03, 80a/02, 81b/11, 88a/07
 `a.+inde 48b/12
 `a.+ler 62b/13
 [=22]
alay Kalabalık, topluluk, cemâat, gürüh.
 a. 62b/07
 [=1]
 `a**lef**(Ar.) Hayvan yemi.
 `a. 83b/08, 85a/04
 `a.+ini 87b/05
 [=3]
 `a**lel-fevr**(Ar.) Derhal, hemen.
 `a. 52a/09
 [=1]

âlet(Ar.) Bir işi yapmak için kullanılan nesne, araç, makine, aygıt

â. 60a/10

â.+dür 57b/06

[=2]

alın- Alma işi yapılmak.

a.-ıp 55b/03

a.-sa 46a/04

a.-ursa 66a/10, 85b/11

a. kıan alın- 66a/10

[=5]

alış- Uyar duruma gelmek, intibak etmek.

a.-dıkça 89a/07

a.-ınca 77a/10, 77b/04, 88b/14

a.-up 83b/03

a.-ur 45b/04, 85b/05

[=7]

Allâh(Ar.) İslâm dinine göre bütün kemal sıfatlarının kendisinde bulunduğu, mutlak, hakiki, eksiksiz, ezeli, ebedî, her şeyin yegâne sâhibi, mâliki ve yaratıcısı olup eşi benzeri ve zıddı tasavvur edilemeyen, diğer varlıkların zarurî kaynağı ve gerçek sebebi olan varlık.

a.+uñ 50b/13, 65b/13, 81b/03

a.+u a'lem 69a/02

[=4]

alt Bir şeyin yere bakan yanı, zir, üst karşıtı.

a.+ına 78a/08

a.+ında 45b/04, 45b/04, 49a/01, 75b/03, 77b/09, 84b/03, 85b/12

a.+ından 53a/13, 58a/06, 70a/04

[=11]

altı Beşten sonra gelen sayı.

a. 51a/08, 63b/02, 67a/05, 75a/03

[=4]

altmış Elli dokuzdan sonra gelen sayı.

a. dirhem 79a/01

[=1]

'amel(Ar.) Bir maksatla yapılan iş, eylem, fiil.

'a.+den 81b/11

[=1]

amma(Ar.) Zıt ve aykırı hüküm ifade eden iki cümleyi birbirine bağlayan bağlaç; ancak, fakat, lâkin.

a. 50a/12, 51a/08, 53b/13, 55a/09, 58a/13, 58b/07, 60b/10, 66a/02, 69a/04, 72a/02, 73b/13, 81a/03, 81a/13, 82b/06,

82b/07, 84a/02, 84a/03, 84a/04, 84a/04, 89a/03

[=20]

ana Temel, asıl, esas.

a.+sı 49a/04

[=1]

ancağ 'Yalnızca' anlamında, sınırlama bildiren bir söz, bir.

a. 45b/04, 69a/04, 77b/02, 78b/07

[=4]

'anğarîb(Ar.) Pek yakında, yakında, çok geçmeden.

'a. 53a/01

[=1]

'anzarot(Ar.) Sıcak memleketlerde yetişen, aynı addaki ağaçtan çıkarılan ve yara tedâvisinde kullanılan bir reçine.

'a. 47b/05, 50a/09, 56b/10, 70b/11, 72a/07

[=5]

apağ Bembeyaz.

a. 56b/10

[=1]

appağ Bembeyaz.

a. 49a/04

[=1]

ara İki şeyi birbirinden ayıran uzaklık, aralık, boşluk, mesafe.

a.+sında 53b/04, 56a/13, 58a/01, 71b/10, 78b/13

[=5]

ara- Araştırmak, yoklamak.

a.-yup 74b/11

[=1]

'Arab(Ar.) Arap kavminden olan kimse.

'a. 49b/09, 50a/12, 64a/13, 71b/06, 71b/08, 73a/02, 75b/06

'a.+(diyar-ı 'Arab) 82b/04

'a.+lar 88a/12

'a.+ları 87a/10

[=10]

'Arabîce Hâmî-Sâmî dil âilesinin Sâmî dalından, yapı bakımından bükümlü diller grubuna giren, Asya ve Afrika'da birçok halkın konuştuğu, bütün İslâm âleminin dîni lisânı hâline gelmiş bulunan dil, Arap dili, Arabî.

'a. 69a/04, 84a/06

[=2]

'Arabî(Ar.) Araplara, Arap kavmine âit.

- ‘a. 50a/12, 75b/14
‘a.+den 71b/06
[=3]
aralık Ara.
a.+da 82a/06
a.+ina (aralığına) 83a/12
a.+ında (aralığında) 53b/04
[=3]
ardıç Servigillerden, güzel kokulu yapraklarını kışın da dökmeyen, yuvarlak kara yemişleri ilaç olarak kullanılan bir ağaççık (Juniperus).
a. 49b/06, 51a/01
[=2]
arık Zayıf, cılız, kuru, sıska.
a. ol- 84a/04
[=1]
arıqlat- Zayıflatmak.
a.-ur (arıqladur) 57a/06
[=1]
arıklık Zayıflık, sıskalık.
a.+dan 76b/06, 76b/11
[=2]
arıt- Temizlemek.
a.-up (arıdup) 52a/01
[=1]
‘**arız(Ar.)** (Hoş olmayan bir durum veya bir hastalık) Görülmeye başlamak, gelip çatismak, musallat olmak.
‘**ā. ol-** 59b/12, 62b/04, 75b/02, 75b/05
[=4]
arqa Bir şeyin sırt durumunda olan yüzeyi.
a.+sı 83b/04
a.+sında 48b/11, 58a/13
[=3]
arqurı Eğri, yan üstü, tersine, aykırı, yanlamasına, karşı, ters.
a. 79a/14
[=1]
arpa Buğdaygillerden bir bitki nin ekmek ve bira yapımında kullanılan, hayvanlara yem olarak verilen taneleri.
a. 46b/10, 61b/06, 62a/06, 67b/13, 68b/08, 68b/12, 75b/06, 78a/12, 78a/12, 81b/11, 81b/11, 83b/11, 83b/13
a.+ile 46b/02, 84a/04
a.+sında 85b/04
a.+sımı 85a/07
a.+ya 46b/08
[=18]
arslan Aslan.
a.+da 62b/05
[=1]
arşun Yaklaşık 68 santimetreye eşit olan uzunluk ölçüsü.
a. 87b/10
a. (dört yüz arşun) 85a/01
a. (iki yüz arşun) 85a/01
[=3]
art Arka, geri.
a.+ı (ardı) 61a/07, 61a/07, 68a/08
a.+ina (ardına) 77b/02, 86a/11
a.+mca (ardınca) 50a/01, 81b/10
a.+ında (ardında) 69b/12, 71a/08
a.+ındaki (ardındaki) 69b/09
a.+ından (ardından) 70a/02, 86a/11
a.+ını (ardını) 65b/12
[=13]
artuğ 1. Artık, bundan böyle.
a. 60b/03
2. Fazla, ziyade.
a. 72b/05, 86a/05
[=3]
artur- Artmasını sağlamak, çoğaltmak.
a.-alar 89a/09
[=1]
aş- Bir şeyi aşağıya sarkacak bir biçimde bir yere iştirip sarkıtmak.
a.-alar 84b/04
[=1]
āsān(Far.) Kolay.
ā. 47b/03, 64b/10
ā.+dur 51a/07, 52a/08, 53a/13, 56b/03, 72a/02
a. ol- 66a/02, 73a/06
[=9]
āsānlık Kolaylık.
ā.+ıla (āsānlıg-ıla) 58a/08, 61a/02, 80b/04, 80b/10
[=4]
aşhāb(Ar.) Bir şeyle ilgili olanlar, bir şeye veya bir kimseye mensup bulunanlar.
a.+ı tecribet 87a/05
[=1]
aşil(Ar.) Asâlet sâhibi, soylu, necip.
a. 69b/08, 82b/03
[=2]

aşl(Ar.) Bir şeyin temelini oluşturan, ana.

a. 52a/08, 52a/08, 57a/09, 57b/13, 60a/10, 63a/02, 80a/11, 89b/01

a.+ıla 90a/08

[=9]

aşlā(Ar.) Hiçbir vakit, hiçbir zaman, hiçbir şekilde, kesinlikle, kat'iyen.

a. 75b/02, 75b/06, 87a/11

[=3]

aşlī(Ar.) Asıl olan.

a. ol- 59a/01

[=1]

aş Yemek.

a.+ı 66b/04

a.+ımı 47a/05, 63b/05

[=3]

aşağa Aşağı.

a. 49b/10, 49b/11, 52b/06, 60b/06, 63a/03, 63a/04, 63a/07, 64b/03, 69b/10, 70a/05, 85a/13

a.+da 64b/08

a.+dan 52b/01

a.+sına 56a/03, 72b/03

[=16]

aşık Aşık kemiği.

a.+ına (aşığına) 68b/03, 68b/07, 68b/13

a.+lar 76b/13

a.+ları 68a/09

a.+larından 76b/13

[=6]

at Binme, yük çekme ve taşıma hizmetlerinde kullanılan, Orta Asya menşeli, tek tırnaklı, memeli hayvan.

a. 45b/05, 45b/06, 46b/13, 47b/01, 48b/02, 50a/13, 51b/07, 52a/13, 53a/10, 54a/11, 56a/12, 56b/03, 57b/01, 58a/06, 59b/10, 59b/11, 63a/01, 63a/13, 63b/01, 64a/05, 65a/09, 65b/12, 66a/02, 67a/11, 69b/06, 69b/06, 69b/06, 71b/10, 72a/02, 73a/08, 74a/06, 74b/01, 75b/03, 75b/04, 75b/06, 75b/14, 78a/12, 79b/03, 81b/11, 82a/06, 82a/13, 82b/01, 82b/04, 82b/04, 82b/07, 82b/10, 82b/12, 83a/04, 84a/04, 85a/03, 85a/04, 85a/06, 85a/08, 85a/13, 85b/01, 86a/01, 86b/09, 88a/04, 88b/01, 88b/02, 88b/14, 89b/01, 89b/04, 89b/08, 89b/11

a.+a 51a/08, 56a/13, 57b/01, 58a/02, 60b/01, 69a/06, 74b/01, 75b/11,

78b/13, 79b/02, 80a/11, 82b/03, 82b/10, 82b/12, 82b/12, 84a/03, 84a/05, 86b/07, 86b/13, 87b/06, 88a/12

a.+da 57a/05, 57b/01, 63b/01, 63b/01, 70a/11, 70a/11, 77b/02

a.+dan 46a/04, 51a/08, 85a/06

a.+ı 47a/01, 47a/11, 49b/13, 51a/08, 52a/07, 54a/12, 57a/06, 57a/09, 60b/06, 64a/12, 64a/13, 65b/09, 65b/11, 67a/01, 67a/02, 68a/04, 68a/05, 71a/11, 72a/02, 72a/04, 75b/06, 76b/05, 78a/09, 84a/01, 84a/04, 84a/05, 84a/08, 84a/09, 86b/07, 86b/09, 87b/01, 87b/03, 88a/12, 88b/14, 88b/14, 89a/02, 89a/04, 89a/10, 89b/07

a.+ıla 88b/04

a.+ına 82b/04

a.+ımı 83a/12

a.+lar 53b/04, 68a/10

a.+larda 69b/08, 70a/11

a.+larına 87a/11

a.+larında 64a/13

a.+laruğ 77a/05, 85b/06

a.+uğ 45b/01, 45b/04, 45b/04, 45b/07, 45b/09, 46a/12, 46b/11, 48a/12, 48b/11, 49a/01, 49b/09, 49b/11, 53a/09, 53a/13, 54b/05, 55a/06, 55a/07, 55b/07, 55b/11, 56a/13, 56b/03, 56b/03, 57a/01, 57a/03, 57a/09, 57b/01, 58a/01, 58a/12, 58a/13, 59b/08, 60a/10, 61a/02, 61b/07, 62a/10, 62a/13, 63b/10, 63b/12, 64a/08, 64a/09, 65a/04, 65a/04, 65a/08, 65a/10, 65b/10, 65b/12, 65b/12, 66a/01, 66a/03, 66a/05, 66a/07, 66b/01, 66b/08, 66b/12, 67a/10, 67b/03, 67b/04, 67b/07, 67b/08, 68a/05, 68a/06, 68a/08, 68a/09, 68b/03, 69a/03, 69b/09, 69b/12, 70b/04, 71a/06, 72a/04, 72a/08, 73a/04, 73b/08, 75b/01, 75b/02, 75b/03, 75b/09, 77a/01, 77b/04, 77b/04, 77b/09, 77b/10, 78a/01, 78a/07, 78a/10, 79a/04, 79a/09, 79a/13, 79a/14, 79a/14, 79b/01, 79b/03, 79b/03, 79b/13, 80a/11, 80a/11, 80b/01, 81a/07, 81b/03, 82a/03, 82a/10, 83a/12, 83b/06, 83b/09, 84a/11, 84b/08, 84b/08, 85a/09, 86b/12, 87a/07, 87b/03, 88a/03, 88b/12, 88b/14, 89b/11, 90a/02, 90a/04

[=263]

at- Koymak.

a.-alar 65a/02, 79b/10, 87b/12

- a.-salar** 62a/11
a.-up 62a/10
 [=5]
āteş(Far.) Odun, kömür gibi maddelerin yandıktan sonraki sıcak ve kırmızı durumu, yanmış kömür ve odun, kor.
ā. 59b/05, 60b/13, 79a/03
ā.+den 83b/06
ā.+e 57b/10, 83b/05
 [=6]
atlu Atı olan.
a.+ya 82b/12
 [=1]
ʿavnı(Ar.) Başkası değil, yine o.
ʿa.+y-ıla 65b/13
 [=1]
ʿavrat(Ar.) Zevce, kadın.
ʿa.+e 82b/04
ʿa. gibi 82b/04
 [=2]
avuç Elin iç kısmı.
a. 65a/02, 67b/13
 [=2]
aya Elin iç tarafında bilekle parmaklar arasında kalan düz kısım, avuç içi.
a. kadar 58a/13
a.+sı 56b/04
 [=2]
ayak Bacakların bilekten aşağıda bulunan ve yere basan bölümü.
a. 66a/09, 67a/13, 72a/04, 76b/05, 85b/02, 86a/03, 86a/09, 87a/04
a.+a (ayağa) 86a/08
a.+da 46b/13, 50b/04, 50b/05, 69a/04, 69a/04, 73a/06, 75b/02, 75b/02, 87a/03
a.+da dağı 73a/06
a.+dan 48b/02
a.+ı (ayağı) 47a/12, 68a/11, 68a/12, 68a/13, 72b/05, 72b/05, 73a/04, 75b/03, 86a/10
a.+ı-y-ıla (ayağı-y-ıla) 75b/03, 88a/08
a.+ına (ayağına) 66b/01, 66b/08, 66b/12, 67b/04, 68a/05, 68a/06, 68a/08, 68a/10, 73b/04, 74b/01
a.+ında (ayağında) 63b/12, 69a/03, 73b/08, 87b/08
a.+ından (ayağından) 48b/02, 48b/03, 65a/11, 78b/01, 87a/01
a.+ını (ayağını) 72a/04, 72a/08, 73a/10, 74a/08
a.+ınığ (ayağınuğ) 49b/11, 86b/12
a.+lara 69b/12, 70a/03
a.+larda 69a/04, 70a/06, 75b/02, 76b/05, 76b/05
a.+ları 63a/06, 69b/11, 81b/11, 84b/10
a.+ların 66a/08, 84b/06, 88b/10
a.+larına 66a/06, 70a/05, 78b/04
a.+larında 66a/03, 66a/05
a.+larında dağı 49b/11
a.+larını 78a/13, 82b/13, 83a/03
a.+larınığ 53a/13, 70a/04
 [=82]
ayıl- Sarhoşluk, baygınlık vb. bir durumdan kurtulmak, kendine gelmek.
a.-mazsa 65a/04
 [=1]
ayırtla- Ayıklamak, temizlemek.
a.-mağ 57a/09
 [=1]
ayrıl- Ayırma işine konu olmak.
a.-mamış 81a/13
 [=1]
ayruğ Başka, gayri, maada, diğer.
a. 48b/03, 57a/12
 [=2]
ayu Memelilerin etobur takımından, beş parmaklı, tabanlarına basarak yürüyen, yurdumuzda boz türü bulunan, iri gövdeli hayvan, kocaoglan (Ursus arctos).
a. yağı 58a/05
 [=1]
az Nicelik, nitelik, güç, süre, sayı bakımından eksik, çok karşıtı.
a. 58a/13, 64b/02, 89a/12
a. az 82a/05
a.+dur 69a/04
a. it- 78b/07
a. vir- 64b/11
 [=7]
ʿazā(Ar.) Vücûdu meydana getiren parçalar, organlar; organ.
ʿa.+nuğ 66a/10
ʿa.+sına 65b/12
ʿa.+sından 84b/08
ʿa.+ya 45b/04
ʿa.+yı batına 60b/04

[=5]
azacuk Azıcık, birazcık.
a. 46b/08
[=1]
azgım Çabuk iltihaplanan, yarası hemen kapanmayan.
a. 52b/01
[=1]
azlık Az olma durumu.
a.+ıla (azlık-ıla) 78b/07
[=1]
‘azm(Ar.) Kemik.
‘a. 69a/04
‘a.+ü’s-sabk 69a/03, 69a/04
[=3]

B

bā-ḥuşūş(Far.) Husûsiyle, bilhassa, özellikle.
b. 60a/11
[=1]
bāb(Ar.) Kapı; bir kitabın her bölümlerinden biri.
b.+ı ḥāmīs 82a/11
b.+ı rābi’ 48b/13, 77a/04
[=3]
ba‘c(Ar.) Deşilmek, çatlak, yarılmak.
b. 59b/08, 59b/08, 60b/01
[=3]
ba‘dehū(Ar.) Ondan sonra, daha sonra.
b. 46a/08, 46b/03, 47b/07, 48a/11, 48b/07, 49b/02, 49b/04, 50a/11, 51a/08, 51b/01, 52b/06, 53b/06, 54a/04, 55a/13, 55b/04, 56b/03, 57a/01, 57b/05, 58a/11, 58b/04, 58b/07, 58b/09, 59a/10, 59b/07, 61a/05, 63b/04, 63b/10, 65a/03, 65b/12, 66a/10, 66a/13, 67b/03, 68a/04, 68b/02, 68b/09, 68b/13, 69a/11, 69b/03, 70b/09, 71a/03, 71b/03, 72a/04, 72a/08, 72b/02, 72b/06, 73a/11, 73a/13, 74a/02, 74a/03, 75a/01, 75a/11, 76a/04, 77a/01, 77b/02, 77b/05, 78b/02, 79a/10, 79b/10, 81b/02, 82a/03, 84b/01, 87b/12, 88b/01
[=63]
bādem(Far.) Badem.
b. 46a/10, 46b/03, 79a/11
[=3]
bağ Demet, bağlam.
b. 76a/11

[=1]
bağarsuk Bağırsak.
b. 59b/09, 59b/10, 60b/03, 60b/04, 60b/05, 60b/08, 60b/10, 61a/04, 61a/05, 61a/07, 61a/07
b.+dur 56a/03
b.+ı 48a/02, 60b/09, 60b/13, 61a/01, 61a/02.
b.+ında (bağarsuğında) 77b/10
b.+ını (bağarsuğını) 60b/06
b.+ları 60b/02
[=20]
bağla- Dügümlemek; yaraya ilaç koyup bezle sarmak.
b.-mak 54a/12
b.-mayalar 83b/06
b.-maz 51a/08
b.-r 52a/08, 75a/03, 82b/03, 82b/04
b.-sa 51b/06
b.-yalar 47b/13, 48a/08, 48b/06, 49a/06, 50a/07, 50a/11, 55b/07, 58a/11, 63b/13, 64a/13, 67a/05, 67b/05, 68a/03, 68b/03, 68b/04, 68b/08, 70b/05, 71b/03, 75b/14, 76a/08, 77a/01, 79b/05, 84a/12, 87b/04
b.-yu 60a/08, 61a/11, 68a/08, 77a/10, 84b/10, 89a/12
b.-yup 68a/05
b. (açuk bağla-) 64a/13
b. (berk bağla-) 63b/13, 67a/05, 68b/03
[=43]
bağlan- Bağlama işine konu olmak.
b.-ur 68a/11, 80b/06
[=2]
bağlu Bir bağ ile tutturulmuş olan.
b. 47b/13, 48a/09, 50a/07, 50a/11, 52b/03, 72a/10, 74b/01, 84b/08
b. tur- 54b/12
[=9]
bahā(Far.) Paha.
b.+y-ıla 89b/09
[=1]
bahār(Far.) İlkbahar.
b. 65a/12
[=1]
baḥş(Far.) Verilmek, bağışlanmak, ihsân edilmek.
b. olın- 70a/02

[=1]
ba'īd(Ar.) Uzak, ırak.
b. 60b/04
 [=1]
bağ- Bakışı bir şey üzerine çevirmek.
b.-a 89b/05
b.-ar 77b/02, 86a/10
 [=3]
bağın- Çevreye göz gezdirmek, araştırmak.
b.-ur 64b/02
 [=1]
bağış Bakma işi.
b.+ından 83a/06
 [=1]
bāğī(Ar.) Kalan kısım veya meblağ, alt taraf, mâbad.
b. kal- 65a/02, 84b/11
b.+si 87a/02
 [=3]
bal Bal arılarının bitki ve çiçeklerden topladıkları bal özünden yapıp kovanlarındaki petek gözlerine doldurdukları, rengi beyazdan esmere kadar değişen tatlı, koyu, sıvı madde.
b. 57b/03, 59b/04, 70b/13, 73b/02
b.+dan 46a/09
b.+gibi 46a/10
b.+ıla 46a/05, 50a/10, 56b/13, 69a/12, 72a/08, 73b/01, 76b/02
 [=13]
balās(Far.) Bir saç bezi, çul; şilte.
b. 65b/12
 [=1]
balçık İçinde çeşitli organik maddeler bulunan, genellikle killi, koyu, yapışkan çamur, mil.
b.+a (balçığa) 75a/02, 75a/03, 76a/10
 [=3]
baldıran Maydanozgillerden, nemli yerlerde yetişen zehirli bitkilerin ortak adı, ağı otu, baldırgan (Conium maculatum)
b. 54a/05
 [=1]
balgam Solunum organlarının salgıladığı, ağızdan dışarı atılan sümüksü madde.
b.+dan 53b/04
 [=1]

balık Omurgalılardan, suda yaşayan, solungaçla nefes alan ve yumurtadan üreyen hayvanların genel adı.
b. gibi 71a/12, 78b/01
 [=2]
bāliğ(Ar.) Bülûğa eren, döl verme çağına gelmiş olan, ergin.
b. 51a/13, 51a/13
 [=2]
ballūt(Far.) Meşe.
b. 55a/11, 79b/07
 [=2]
ban- Katı bir şeyi sulu veya tuz, biber vb. toz durumundaki maddelerin içine batırıp çıkarmak, bandırmak.
b.-up 56b/07
 [=1]
banbıl Bambulotu.
b. 52a/02
 [=1]
bārek'allāh(Ar.) Allah mübârek etsin, hayırlı uğurlu olsun anlamında bir söz.
b. 50a/11
 [=1]
bārī(Far.) Hiç olmazsa.
b. 61b/10, 82b/09, 83b/01, 84b/08, 85a/05, 85a/13
b. (veya bārī) 64b/10
 [=7]
barmaq Parmak.
b. 47a/07, 47a/07, 76b/12
b. (barmaq ol-) 53b/13
 [=4]
baş- Vücudun ağırlığını verecek bir biçimde ayak tabanını bir yere veya bir şeyin üzerine koymak.
b.-acağ 75a/03
b.-amaz 74b/01
b.-ar 47b/12, 86a/09
b.-arsa 86a/05, 86a/09, 86a/11
b.-ıcağ 48b/02
b.-ma ile 47b/12
b.-mağ 86b/09
b.-mağdan 76a/10
b.-maya 75a/03, 84b/01
b.-maz 74a/06
b.-mış 48a/13
b.-up 47a/11, 47b/08, 51a/03, 60b/06, 71a/11, 72a/04, 75b/04, 82b/09
 [=23]

başdur- Basma işini yaptırmak.

b.-alar 50a/11

b.-up 60a/08

b.-a koyalar 47b/11, 48a/07

[=4]

baş İnsan ve hayvanlarda beyin, göz, kulak, burun, ağız vb. organları kapsayan, vücudun üst veya önünde bulunan bölüm, kafa, ser.

b. 47a/06, 66a/02, 70a/07, 70a/07

b.+da 59a/03

b.+ı 50a/12, 54a/12, 58a/06, 84a/13, 84b/08

b.+ı gibi 58b/01, 69a/08

b.+ına 50a/12, 87b/12, 88a/05, 88b/03, 89b/06

b.+ından 66a/06, 87b/04

b.+ımı 46a/12, 55b/03, 61b/03, 63a/04, 63b/10, 64b/02, 64b/02, 65b/12, 70b/04, 77b/01, 77b/04, 77b/04, 84a/11, 88b/13, 89a/02, 89a/02

b.+lar 70a/08

b.+ların 63a/07

b.+vir- 50b/07, 50b/07, 58a/06, 69a/05

b.cuğazlar 50b/01

[=42]

başka Bilinenden ayrı, değişik, farklı, özge.

b. 46a/05, 46a/11, 64a/05

[=3]

başla- Bir işe girişmek, harekete geçmek.

b.-dıkdan 76a/03

b.-duğı 70b/04

b.-duğınlayım 51a/11

b.-r 52a/08, 60b/13, 77b/10, 80b/08, 88a/06, 88a/08

b.-rlar 82b/12

b.-ya 65b/12

[=11]

bayağı Evvelki, eski, eskisi.

b. 81a/13

b. gibi 68b/04

[=2]

baytār(Ar.) Mesleği hayvan hastalıklarını teşhis ve tedâvi etmek olan kimse, hayvan hekimi, veteriner.

b.+lar 67b/10

[=1]

baytārname(Ar.) Hayvan (bilhassa at) hastalıkları ve tedavileri üzerine yazılmış eserlerin genel adı.

b.+de 73b/13, 76b/04, 86b/08, 87a/13

b.+lerde 53a/13, 70b/10, 72b/05

b.+sinde 87b/06

b.+ye 90a/09

[=9]

bāzār(Far.) Pazar kelimesinin eskiden kullanılan asıl şekli, çarşı, alış veriş yeri.

b.+a 89b/04

[=1]

ba'zı(Ar.) 1. Birtakım, bir kısım.

b. 46b/13, 53a/13, 53b/13, 57b/13, 59a/02, 59b/10, 59b/13, 60b/04, 63a/07, 64a/07, 64a/13, 64b/08, 65a/12, 68a/10, 69b/03, 70b/10, 71b/05, 71b/06, 72a/04, 72b/05, 73b/13, 75b/02, 75b/06, 76b/04, 79a/14, 84b/09, 86a/03, 86a/12, 86b/08, 87a/13, 87b/06, 88a/12

[=32]

2. Hepsi olmayıp içlerinden birkaçı, kimi.

b. 84b/08, 85a/09, 86b/08

b.+ları 64a/07

b.+sı 73a/06, 76b/05, 76b/06, 76b/06, 76b/09, 78b/13

b.+sında 72b/05, 87a/13

[=12]

be-her(Far.) Her bir.

b.+hāl 53b/05

[=1]

beg Erkek özel adları yerine kullanılan bir söz.

b.+ler 82b/04

[=1]

behağ(Ar.) Deride pigment kaybına bağlı olarak açık renkli alanların oluştuğu bir tür deri hastalığı, vitiligo.

b. 58a/13

[=1]

behūt(Ar.) Duyanları hayrete düşüren iftira, yalan.

b. kal- 62b/13

[=1]

bek Pek, sağlam.

b. 59b/11, 72a/02, 74a/12, 74a/13, 74b/01, 74b/01, 85b/09

b. bek 77b/06

b. ol- 86b/05
[=9]
bel Hayvanlarda omuz başı ile sağrı arası.
b.+in 82a/13
b.+ine 55b/07
[=2]
belā(Ar.) Büyük sıkıntıya ve zarara sebep olan olay, âfet, musîbet, felâket.
b. 89b/06
b.+sı 85b/07
b.+ya 89b/13
[=3]
belki(Far.) Olabilir, olabilir ki, bir ihtimâlê göre, muhtemelen.
b. 47b/03, 48a/01, 55a/08, 60a/10, 62b/07, 69a/04, 69a/07, 69b/06, 72a/04, 73a/02, 73a/08, 73b/06, 75a/03, 83a/06, 83b/06, 84b/08, 85a/06
[=17]
bellü Belli, aşikâr.
b. 45b/04, 50b/07, 57b/05, 70a/01, 71a/08, 71a/11
b.+dür 47a/02, 55a/07, 56a/02, 70a/10
b. ol- 50b/07
[=11]
belür- Meydana çıkmak, zuhur etmek, belli olmak.
b.-dügi birle 65a/13
b.-se 45b/10, 79b/03
b.-üp 58a/08
[=4]
belürsiz Belirli olmayan, belgisiz, gayrimuayyen, vuzuhsuz.
b. 86a/04
[=1]
belürt- İzhar etmek, meydana çıkarmak.
b.-meyeler 86a/02
[=1]
bend(Far.) Bağ.
b.+(pā-yı bend) 87b/09
[=1]
bend-kuşad(Far.) Bağ, eklem.
b. 71b/09
[=1]
beñze- Benzemek, andırmak.
b.-r 49b/09, 57a/03, 69b/05
[=3]
beñzet- Benzer duruma getirmek.
b.-mişler 69b/06

[=1]
berāber(Far.) Birlikte.
b. 82b/13, 84a/04, 88b/12
b.+ce 49b/07, 53b/12, 54a/10, 56a/10, 56b/11, 58b/06, 60a/02, 64a/02, 76a/05, 76b/02
[=13]
beraş(Ar.) Vücutta yer yer lekeler şeklinde görülen hastalık, abraşlık, alaca hastalığı.
b. 58a/13
[=1]
bere Bir yere çarpma, incitme veya vurma sonucu vücudun herhangi bir yerinde oluşan çürük.
b. 81a/01
[=1]
beri Konuşanın önündeki iki uzaklıktan kendisine daha yakın olanı, öte karşıtı.
b.+sinde 72a/07
b.+ye 64a/13
[=2]
berk Sağlam, sıkı, muhkem, kuvvetli; katı.
b. 49a/04, 50a/07, 51b/03, 74a/09, 87a/08
b. bağla- 63b/13, 67a/05, 68b/03
b. ol- 54b/03, 54b/10
b. tüt- 61a/06, 61a/07
[=12]
besbellü Açık bir biçimde.
b. 64b/06
[=1]
besin Yenilebilir, beslenmeye elverişli her tür madde, azık, gıda.
b. 75b/07
[=1]
beslen- Kendini beslemek.
b.-en 84a/04, 85b/01
[=2]
beş Dörtten sonra gelen sayının adı.
b. 51a/08, 60a/08, 61a/11, 63b/02, 67a/05, 68a/01, 75a/03, 87a/08
b. (on beş) 47b/13, 48a/09
b. (on beş dirhem) 49a/12, 70b/13
b. dirhem 62a/06, 72a/06, 72b/07
b. yüz haţve 83b/01
[=16]
beşer Beş sayısının üleştirme sayı sıfatı.
b. dirhem 78b/08, 81a/10

[=2]
beşeriyye(Ar.) Beşerî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli

b. (tâkât-ı beşeriyye) 90a/06
[=1]

beyân(Ar.) Açıklama, anlatma, söyleme.

b.+ında 45b/02, 48b/12, 77a/05
b.+ındadır 66a/04, 82a/13
b.+olun- 71a/10, 81b/11, 90a/07
[=9]

bez Belli bir iş için, farklılaşmış hücrelerden ibâret olup salgıladıkları sıvıyı kana, sindirim kanalına veya cilt yüzeyine akıtan küçük anatomik organ, gudge.

b. 45b/04
b. gibi 46b/13
[=2]

bezir (< Ar. bezr) Keten tohumundan çıkan yağ.

b. 47a/06, 47a/13, 55a/04, 55b/04, 55b/08, 56b/03, 56b/03, 59b/06, 66b/05, 68b/07, 73b/03, 73b/12, 75b/12, 77b/12, 81a/12

b.+i 78b/02
[=16]

bıçılğan Hayvanların ayaklarında hasıl olan yara, çatlak.

b. 73a/01
[=1]

bıçak Bir sap ve çelik bölümden oluşan kesici araç.

b. 52a/08, 60b/01, 74b/12
b.+ıla (bıçağ-ıla) 56b/03, 56b/05
[=5]

bıraç- Sarkıtmak.

b.-ur (bıraçur) 61b/14, 64b/03
[=2]

bî-ḥuzûr(Far.) Huzursuz.

b. 83b/06
b. ol- 83a/08, 84b/08
[=3]

bi-izni'llâh(Ar.) “Allah’ın izniyle” anlamında bir söz öbeği.

b.+i te'âlâ 74a/05, 75a/13, 78a/09, 79b/12, 81b/08

b.+i teberek ve teala 77a/03
[=6]

bî-sebeb(Far.) Sebepsiz.

b. 83a/03

[=1]

bî-tekellûf(Ar.) Zahmetsiz.

b. 68a/05, 83b/01
[=2]

Biber(Yun.) Patlıcangillerden, yurdumuzda çok yetişen ve çeşitli türleri bulunan bir bitki (Capsicum annuum).

b. 62a/06, 81a/09, 81a/13
[=3]

biçil- Yarılmak, bölünmek, kesilmek.

b.-miş 46b/08
b.-ür 60a/10
[=2]

bîḥûd(Far.) Kendinden geçmiş, medhuş.

b. 77b/02
[=1]

bil Bel, hayvanlarda omuz başı ile sağrı arası.

b.+inde 80b/13, 85a/13
b.+ine 81b/03, 81b/06, 81b/07
b.+ini 80a/03
[=6]

bi'l-cümle(Ar.) Bütün, hep.

b. 51b/07, 86b/07, 88a/09
[=3]

bi'l-ḥâl(Ar.) Hâl ile.

b. 57a/09
[=1]

bi'l-küllîye(Ar.) Tamamen, büsbütün.

b. 49a/08, 50b/07
[=2]

bil- Bir şeyi anlamış veya öğrenmiş bulunmak.

b.-meyerler 82b/12
b.-sün 89a/02
b.-ür 56a/13, 82b/02, 83a/06, 83a/07, 88a/05
b.-ür gibi 63a/07
b.-ürler 67b/10
[=9]

bile Birlikte, beraber; dahi, de; ile.

b. 48a/04, 49b/03, 55a/12, 59b/13, 60a/12, 61a/01, 68b/12, 73b/13, 78b/12
[=9]

bilesince Beraberinde, yanında, birlikte.

b. 77b/03
[=1]

billûr(Far.) Çok berrak ve pürüzsüz, parıltılı, ışıklı.

b. gibi 56b/10
[=1]
bin- Yüksek bir şeyin veya bir hayvanın üstüne çıkıp ayaklarını sallandırarak oturmak.
b.-dügi 82b/08
b.-dükleri 82b/12
b.-e 82b/05, 82b/09, 83a/13, 88b/10
b.-eler 56a/01, 67a/02, 67a/02, 80b/12
b.-en 88a/12, 88b/08
b.-erse 82b/04, 82b/04
b.-mege 85b/02
b.-mek 82b/01
b.-mekden 82b/11
b.-meye 82b/04
b.-meyeler 64b/09, 88b/01
b.-mez 82b/04
b.-üp 51a/08, 62b/07, 77b/06, 79a/10, 80b/09, 82b/06, 84b/09
[=28]
binil- Binme işi yapılmak.
b.-mekde 53a/05
b.-meye 51a/08
b.-ürse 51a/08
[=3]
bir 1. Sayı sıfatı.
b. 45b/03, 45b/08, 45b/10, 46a/04, 46b/01, 46b/05, 46b/13, 46b/13, 47a/05, 47a/06, 47a/07, 47b/11, 48a/02, 48b/02, 48b/04, 48b/06, 48b/06, 49a/02, 49a/04, 49a/09, 49a/09, 49b/09, 50a/11, 50b/09, 50b/11, 51a/06, 51a/08, 51a/08, 51b/03, 51b/11, 51b/11, 52a/08, 54a/02, 54b/12, 55a/02, 55b/02, 55b/07, 56b/03, 56b/10, 56b/12, 57a/02, 57b/06, 57b/08, 57b/10, 58a/06, 58a/12, 58b/12, 59a/01, 59a/02, 59a/03, 59a/09, 59a/09, 60a/10, 61a/06, 61a/07, 61a/07, 62b/01, 62b/04, 62b/07, 63a/07, 63a/11, 63a/12, 64b/09, 65a/04, 65b/02, 65b/07, 65b/08, 65b/11, 65b/12, 65b/12, 66a/05, 66a/08, 66a/09, 66b/01, 66b/01, 66b/02, 66b/09, 66b/10, 66b/13, 67a/02, 67a/03, 67a/09, 67b/09, 67b/12, 67b/13, 68a/04, 68a/05, 68a/11, 68b/03, 68b/04, 69a/03, 69a/05, 69a/05, 69a/07, 69a/08, 69a/13, 69b/05, 69b/06, 69b/06, 70a/03, 70a/03, 70b/05, 70b/11, 71b/09, 72a/10, 72a/13, 73a/01, 73a/02, 73a/04,

73b/07, 74a/08, 74b/02, 74b/05, 75a/06, 75a/06, 76a/11, 76b/01, 76b/05, 77b/08, 77b/11, 77b/13, 78a/02, 78b/13, 79a/06, 79a/07, 79a/10, 79a/13, 79a/14, 79b/03, 79b/05, 79b/05, 80a/07, 80a/10, 80a/11, 80a/12, 80b/13, 81a/13, 81b/02, 81b/04, 81b/06, 82a/03, 82a/04, 82b/08, 82b/12, 83a/11, 83b/11, 83b/11, 83b/12, 84a/04, 84a/06, 84b/05, 84b/08, 84b/08, 84b/08, 84b/08, 84b/08, 84b/12, 85b/05, 85b/12, 86a/04, 86a/06, 86b/08, 86b/11, 87a/01, 87a/02, 87a/09, 87b/03, 88a/09, 88b/12, 89a/02, 89a/11, 89a/13
b. buçuk dirhem 65b/01
b. dirhem 49b/03, 72a/07, 81a/07
b. dürlü 76b/10
b. dürlü dağı 56b/03
b. iki kez 56b/06, 57a/01, 79a/06
b. kez 55a/09, 75b/14, 82b/05, 84b/08, 89a/02
b. kez ile 79a/05
b. mıkdar 46a/09, 46b/04, 55b/04, 56b/11, 61a/07, 63b/08, 65a/05, 65a/06, 66b/05, 68b/06, 69a/12, 72b/10, 78a/04, 82a/09
b. pare 67b/05
2. Belgisiz zamir
b. 48a/08, 49a/05, 49a/10, 49a/13, 50b/07, 51a/12, 51b/10, 52b/09, 53b/04, 54a/12, 54b/03, 56b/10, 58a/06, 59b/09, 60b/13, 62b/07, 62b/12, 64a/05, 77b/02, 85b/08, 86b/02
b. (her bir) 46a/06, 47b/06, 49b/07, 52a/04, 56b/11, 70a/01, 70a/13, 70b/12, 81a/05, 81a/10
b.+i 71b/13, 72a/01
b.+bir 48a/06, 76b/13
b.+biri 45b/13
b.+birinde 45b/08
b.+birinden 81a/13
b.+birine 62b/07, 71a/03
b.+biri-y-ile 48a/01
b.+lerini (bir birleri) 62b/07
b.+birlerini 62b/07
b. dağı 45b/08, 45b/13, 48a/01, 50b/02, 50b/03, 50b/03, 51a/09, 53b/11, 54a/09, 55a/09, 56a/13, 57a/12, 64a/04, 64a/10, 78b/07, 78b/07, 84b/06
b. hâl ol- 63a/07

b.+i 64a/09, 69b/06, 83a/12, 90a/03, 90a/03, 90a/03
b.+ini 84b/01
b.+kaç 45b/08, 69a/13
b.+kaç cıbık 67a/07
b.+kaç çul 89a/06
b.+kaç dane 46a/10, 76b/13
b.+kaç gün 54b/08, 64a/03, 66b/09, 67b/06, 74b/03, 77a/01, 84a/10
b.+kaç katdur 59b/10
b.+kaç kerre 60b/13
b.+kaç kez 51a/01, 68b/10, 73b/04
b.+kaç vech 55b/12
b.+kaç yerde 46b/13, 50b/07, 55a/03, 55b/10, 59a/03, 69a/01
b.+kaç yıl 75b/14
b.+kaç zaman 70a/10
b.+mıkdâr 50b/07
[=302]
birer Bir sayısının üleştirme sayı sıfatı.
b.+birer 70b/03, 78a/02, 89a/07
b.+dirhem 70a/13
b.+fitil 69b/01
b.+mıkdâr 46a/06, 47b/06, 49b/07, 52a/04, 65b/06, 81a/05
b.+birer 57a/09
[=12]
birez Biraz.
b. 46a/10, 46b/03, 47a/06, 48a/04, 48a/04, 49b/01, 51a/08, 54a/03, 54b/07, 55a/01, 56a/05, 57a/10, 58b/07, 60b/07, 63b/06, 64a/03, 65a/07, 66b/05, 67b/03, 68a/08, 68b/02, 68b/06, 68b/12, 72a/04, 72b/03, 73b/03, 75a/01, 76b/03, 77a/10, 77b/03, 77b/04, 78a/04, 79a/07, 79a/08, 80a/09, 80a/10, 81a/03, 82b/06, 82b/12, 82b/12, 83b/01, 87b/05, 87b/07, 88a/12, 88b/07, 88b/09
b. dağı 88a/01
[=46]
biri Bir tanesi.
b. 55b/13, 56b/10
b.+ne 53a/08
[=3]
birle İle.
b. 48a/01, 53a/01, 56a/04, 72a/04, 72a/09, 79b/02, 82b/12, 83b/04
b. (belürdüğü birle) 65a/13
b. (çıktığı birle) 69a/13
b. (iki kolu birle) 66a/08

b. (sarımsak birle) 68b/11
b. (tulüm birle) 62a/13
b. (yerleşdüğü birle) 61a/05
[=14]
biş Beş.
b.+güne dek 45b/11
[=1]
biş- Pişmek.
b.-dükden 55b/05, 68b/07
[=2]
bişir- Pişirmek.
b.-üp 49a/10
[=1]
bit-
1. Bitmek, tükenmek.
b.-e 52b/07, 72a/02
2. Bitişmek, kaynaşmak.
b.-ecek 52a/08
3. Bitki, tüy, saç vb. şeyler çıkıp yetişmek.
b.-er 57a/03, 57a/09, 72a/04, 72a/04, 72a/07
b.-erse 57a/09, 57a/12, 58a/06
b.-mege 52a/08
b.-meye 57a/12
b.-miş 49b/09
b.-üp 58a/06
[=15]
bitiş- Birbirine dokunacak kadar yaklaşmak.
b.-miş 48a/01, 48a/01
b.-ür 47b/12
[=3]
bitür- Bitiştirmek, kaynaştırmak.
b.-ici 52b/06, 52b/06, 61a/13
b.-mede 47b/12
b.-ür 53a/01
[=5]
bitürici Birleştirici, kaynaştırıcı.
b. 69b/03
[=1]
biz(Ar.) Kumaş parçası, çaput.
b. 48b/04, 49a/04, 55a/13, 56b/12, 60a/04, 68b/02, 76a/08, 81b/02
b.+den 69a/13
b.+e 61a/11
b.+i 72a/13
b. ile 47b/12, 54b/03, 54b/06, 55b/01, 55b/06, 68a/02, 68b/07
b.+ler 49b/11, 71a/12
[=20]

bi'z-zarûre(Ar.) Zarûrî olarak, ister istemez.

b. 60b/04

[=1]

bîzâr(Far.) Bıkılmış, usanmış, bezmiş; tedirgin, rahatsız.

b.ol- 63a/07, 89b/13

[=2]

boğaz Boynun ön bölümü ve bu bölümü oluşturan organlar, imik, kursak.

b. 45b/04

b.+ı 45b/09, 53a/13

b.+ına 46b/05, 62a/10, 65a/04, 65a/04, 79a/05, 79a/09, 79a/14, 79a/14, 79a/14, 79b/10, 82a/04

b.+ında 45b/04, 78b/12, 83b/06

[=17]

bol Nicelik bakımından olağandan veya alışıldandan çok, kıt karşıtı.

b. bol 59b/13

b. it- 84b/08

[=2]

bora Beyaz toz hâlinde mâden, bûre, boraks.

b. 70a/13

b. ile 69a/12

[=2]

borak(< Ar. bûraq) Boraks.

b. 53b/11, 76a/05

[=2]

boş İçinde, üstünde hiç kimse veya hiçbir şey bulunmayan, dolu karşıtı.

b. 84a/12

b. ol- 85a/06

[=2]

boşan- Bol bol akmak.

b.-sa 48a/01, 48a/01

[=2]

boy Kök.

b.+ı (mercimek boy) 46a/06

[=1]

boya Renk vermek, dış etkilerden korumak için eşyanın üzerine sürülen veya içine katılan renkli madde.

b. 47b/06, 53b/11, 56b/09, 75a/12, 76b/01

b. ile 80a/08

[=6]

boynuz Bazı hayvanların başında bulunan, tırnaksı bir maddeden, uzun, kıvrık veya çatallı korunma organı.

b.+ıla 79b/07

[=1]

boyun Gövdenin başla omuz arasında kalan bölgesi.

b.+ına (boynına) 47b/01

b.+ında (boynında) 45b/01, 46b/11, 49a/01, 49b/11

b.+ından (boynından) 67a/10

b.+ınuğ (boynınuğ) 47a/04, 65a/11

[=8]

boz- Geçersiz bir duruma getirmek.

b.-ar 54a/13

[=1]

bozul- Sağlıklı ve dinç durumunu kaybetmek, kuvvetten düşmek, zayıflamak, çirkinleşmek.

b.-ur 79b/03

[=1]

böcek Eklem bacaklıların, altı bacaklı, çoğu kanatlı ve vücutları baş, göğüs, karın olarak eklemlerden oluşmuş hayvan sınıfı, haşere.

b. 70b/07

b.+i (böceği) 89b/10

[=2]

bögür İnsan ve hayvan vücudunun kaburga ile kalça arasındaki bölümü.

b.+i (böğri) 77a/11

[=1]

bögürtlen Gülgillerden, bahçe çitlerinde, yol kenarlarında kendiliğinden yetişen dikenli ve çok yıllık bir çalı, diken dutu, it üzümü (Rubus caesus).

b. 76a/12

[=1]

bölük Bir bütünden ayrılmış olan parça, kısım.

b. bölük 87b/05, 89a/09

b.+i (bölüğü) 70a/03, 70a/03

[=4]

böyle Bunun gibi, buna benzer.

b. 50b/03, 50b/03, 51a/01, 57a/01, 57a/12, 59b/10, 73b/04, 88b/01

b.+dür 53a/04, 65a/12

b.+sine 56a/03, 56b/06, 58b/13, 73a/06, 87a/12, 88a/01

[=16]
böyü- Genişlemek.
b.-r 49a/03
[=1]
böyük Büyük.
b. 51a/13, 65a/04, 85b/02, 88a/12
b.+(dağı böyük) 58a/13
b. ol- 78b/13
[=6]
böyüt- Büyütmek.
b.-eler (böyüdelər) 61a/07
b.-üp (böyüdüp) 57b/06
b.-memek-çün 60a/10
[=3]
bu 1. İşaret sıfatı.
b. 46a/05, 46b/13, 46b/13, 47a/10, 48b/02, 49a/05, 50a/01, 50a/08, 50a/12, 51a/08, 51a/11, 52a/01, 52a/08, 53a/07, 53b/01, 54a/11, 54b/01, 54b/05, 55a/11, 56a/01, 56a/03, 56a/08, 56b/03, 56b/03, 56b/09, 57a/05, 57a/09, 57b/01, 58a/12, 58b/04, 59a/03, 59a/08, 59a/11, 59b/08, 59b/08, 59b/10, 59b/13, 60a/11, 60b/05, 61a/02, 62a/04, 62a/07, 62a/11, 62b/01, 62b/05, 62b/13, 63a/02, 63a/07, 63b/09, 64a/01, 64a/05, 64a/06, 64a/13, 64b/08, 64b/12, 65a/04, 65a/05, 65b/01, 65b/12, 66a/01, 66a/10, 66a/13, 67a/01, 67b/03, 67b/11, 68a/05, 69a/01, 69a/13, 69b/03, 69b/04, 69b/06, 70a/11, 70a/11, 70a/12, 70b/07, 71a/04, 71b/05, 71b/06, 71b/12, 72a/05, 72a/12, 72b/06, 73a/02, 73a/08, 73a/11, 73a/13, 73b/05, 74a/11, 74b/01, 75b/01, 75b/03, 75b/06, 76a/02, 76b/04, 76a/11, 76b/10, 76b/11, 77b/02, 77b/10, 78a/06, 78a/10, 78a/12, 79b/03, 80a/11, 81a/04, 81a/12, 81b/11, 82a/02, 82a/06, 83a/12, 83a/12, 85a/06, 85b/01, 85b/02, 86a/03, 87a/10, 88b/02, 89b/01, 89b/06, 89b/07, 90a/03, 90a/05, 90a/09
b.+deñlü 65b/12, 80a/12
b.+kadar 85a/02, 89a/02
b.+nuş 53b/13
[=130]
2. İşaret zamiri
b. 45b/03, 57a/02, 58a/13, 59a/01, 59b/10, 66a/05, 67a/09, 69b/05, 73b/07, 76b/10, 82b/12
b.+dağı 45b/04, 45b/10, 49b/09, 54b/03, 73a/01, 73b/13, 84a/04

b.+dur 45b/04, 45b/08, 46a/01, 46b/01, 46b/06, 46b/13, 47a/01, 47a/02, 47a/05, 47a/11, 48a/02, 48a/13, 48b/01, 48b/03, 49a/02, 49a/04, 49a/11, 49b/05, 50a/03, 50a/11, 50b/01, 50b/06, 50b/07, 51a/02, 51a/12, 52a/02, 52b/01, 53b/04, 53b/06, 53b/11, 54a/02, 54a/09, 54b/03, 55a/07, 55b/02, 55b/13, 56a/03, 56a/04, 56a/13, 56b/01, 56b/03, 56b/03, 57a/09, 57b/02, 58b/01, 58b/03, 59a/04, 59a/14, 59b/08, 60a/10, 60b/01, 60b/04, 61b/01, 61b/05, 61b/12, 62a/01, 63a/02, 63a/07, 63a/08, 63a/11, 63b/01, 64a/10, 64a/11, 64a/11, 64a/13, 64b/01, 64b/09, 66a/02, 66a/07, 66a/10, 66b/10, 67a/11, 67b/02, 68a/07, 68a/08, 68b/01, 69a/08, 69a/13, 69b/09, 70a/11, 70b/11, 71a/07, 72a/02, 72b/05, 73a/04, 73a/08, 73a/12, 73b/10, 73b/13, 74a/06, 74a/08, 74a/13, 74b/01, 74b/04, 75b/02, 75b/03, 75b/12, 76a/11, 76b/01, 76b/12, 77a/07, 77a/10, 77b/02, 78a/03, 78a/12, 78b/01, 78b/01, 78b/10, 79a/01, 79a/06, 79a/11, 79b/01, 79b/04, 80a/01, 80a/03, 80a/08, 80b/11, 81a/02, 81b/09, 81b/11, 81b/13, 82a/08, 85a/11, 85b/08, 87a/13, 87b/06, 88a/07, 88a/12
b.+nda 46b/13, 59b/13, 60b/03, 81b/11
b.+ndan 45b/05, 46b/13, 50a/13, 62b/08, 69b/06, 74b/01, 76b/11, 78b/06, 86b/13
b.+nı 65b/03, 81a/08, 90a/08
b.+nı dağı 66b/03, 76b/04
b.+nun 55a/06
b.+nuş 53a/13, 56a/01, 66a/02, 74b/01, 74b/04, 75b/02, 77a/07
b.+nuş-ıla 60a/09
b.+nuş-ıla dağı 81b/05
b.+nuş gibi 52b/01, 68a/05
b.+ğa 45b/08, 49a/01, 49a/10, 50a/12, 54a/01, 69a/04, 71b/06, 73a/02, 76b/12, 81b/01, 82b/12, 85a/08
b.+ğa dağı 47a/03
[=321]
buçuk Yarım, yarı.
b. (bir buçuk dirhem) 65b/01
b. dirhem 59a/06, 70b/01
[=3]
bud But.
b.+da 45b/04

b.+ında 49b/11
[=2]
buğ Buğu, buhar.
b. 65b/10, 65b/12
b.+ı 78a/08
[=3]
buğday Buğdaygillerin örnek bitkisi (Triticum).
b. 48a/04, 75b/06, 78a/12, 83b/12, 83b/12, 84a/02
b.+ı 82a/05
[=7]
Buqrāt Hipokrat.
b.+dan 79a/14
[=1]
bul- Bulmak.
b.-a 74a/05, 75a/13, 78a/11, 81b/08, 85b/03
b.-a (bula) 46a/13
b.-duğı 57a/07
b.-duğdan 50a/02, 72b/11
b.-maz 80a/07
b.-mazsa 75a/11
b.-mışlar 69a/04
b.-ur 70a/11
b. (şifā bul-) 70a/11, 74a/05, 75a/13, 78a/11, 81b/08
[=18]
bulamaç Sulu ve cıvık hamur ve bu kıvamdaki karışım.
b. gibi 68b/09
[=1]
bulaş- Alude olmak, bulanmak.
b.-mış 61a/02
[=1]
bulğur Kaynatılıp kurutulduktan ve kabuğu çıkarıldıktan sonra kırılan buğday.
b. gibi 68b/08
[=1]
bulun- Sağlanmak, tedârik ve temin edilmek.
b.-ur 56a/13
b.-mayacak 48a/01
b.-maz 75b/06, 87a/10
b.-mazsa 56a/07, 58b/07, 63b/09
b.-ursa 48a/01
[=7]
buluşdur- Bir araya gelmelerini sağlamak, bir araya getirmek.
b.-alar 56b/13, 69a/13

[=2]
bunlar “Bu” zamirinin çokluk biçimi.
b. 62b/13
b.+dan 65b/05, 71a/01
b.+ı 46b/02, 50a/10, 54a/03, 56b/03, 58b/06, 59b/05, 65a/02, 66a/12, 67b/13, 70b/01, 72a/07, 72b/09
b.+uğ 47b/06, 65a/04
[=17]
burçak Baklagillerden, taneleri hayvan yemi olarak kullanılan yıllık bir yem bitkisi (Vicia ervilia).
b. 58b/05, 60a/01
[=2]
burun Alınla üst dudak arasında bulunan, çıkıntılı, iki delikli koklama ve solunum organı.
b.+ı (burnı) 64b/04
b.+ına (burnına) 64a/04, 65b/10, 65b/12, 77b/04, 77b/04, 78a/05, 80a/11, 80a/11, 81a/08
b.+ından 58a/06
b.+ından (burnından) 63b/11, 78b/13
b.+ını (burnını) 64b/02
b.+ınığ (burnınığ) 77a/12
[=15]
buruş- Düzgünlüğü bozulmak, üzerinde kırışık ve katlamalar oluşmak.
b.-mış 60b/12
b.-up 56a/03
[=2]
buyur- Söylemek, demek, düşüncesini bildirmek.
b.-dılar 75b/06
[=1]
bügrük Böbrek.
b. 53a/04
b.+inde (bügrüğünde) 60a/10
[=2]
büre Pire.
b. 56a/13, 61a/02
[=2]
bütün 1. Eksiksiz, tam.
b. 66b/12
2. Mükemmel, tamam, sağlam, eksiksiz, parçalanmamış.
b. 72a/01
[=2]
büzül- Büzme işi yapılmak.

b.-mege 60b/13
[=1]

C

cābecā(Far.) Yer yer.

c. 70a/07
[=1]

cān(Far.) Yaşama, hayat.

c. 45b/08, 46a/01
[=2]

cānbāz(Far.) At alıp satan ve yetiştirip terbiye eden kimse.

c.+lara 89b/07
[=1]

cānib(Ar.) Yan, taraf, yön, cihet.

c.+de 66a/08, 71b/08, 74a/10, 86a/06

c.+deki 86a/03

c.+den 48b/02, 57b/06, 66a/10, 86a/03, 86a/04

c.+e 48b/02, 48b/02, 48b/02, 57b/06, 86a/05

c.+i 54b/03, 73a/04

c.+inde 87a/10

c.+inden 74a/10

[=19]

cānvār(Far.) Azgın, vahşî, yırtıcı hayvan (kurt, domuz, yılan vb.).

c. 63a/10

c.+larda 62b/02

[=2]

carab(Ar.) Uyuz hastalığı.

c. 53a/07, 53b/01

[=2]

cāyız(Ar.) Yerinde, uygun, doğru olan (şey).

c. 46a/03, 46a/03

c.+dür 46a/04, 46a/04, 61b/08

[=5]

cehd(Ar.) Çalışıp çabalama, büyük gayret sarfetme, uğraşma.

c. eyle- 85b/13

[=1]

cem´(Ar.) Toplama, toplanma, bir araya gelme, getirilme.

c. et- 59b/13

c.+i 54b/05

c. it- 49a/10, 49a/10

c. ol- 54b/05, 60b/04, 65b/06, 66a/10, 67a/03, 75a/08, 75a/11

[=11]

cemī´(Ar.) Bütün, hep, cümle.

c. 84b/08

[=1]

cem´iyyet(Ar.) Topluluk, kalabalık.

c.+e 85b/02, 85b/02

c.+ine 63a/07

[=3]

ceng(Far.) Mücâdele, kavga, çekişme.

c.+e 88a/09

[=1]

cerā(Ar.) “Olmuş” anlamına gelen bir kelime.

c.-yı kıduz (62b/07)

[=1]

cerāhat(Ar.) Kanın damar dışına sızmasıyla vücut dokularında meydana gelen, ak yuvarların hâkim olduğu donuk renkli birikinti, irin, yangı.

c. 47b/01, 52b/08, 61a/09, 63b/06, 63b/12

c.+e 59b/07

c.+ine 52a/09

c. it- 52b/13

c.+lere 70b/03

c.+leri 70a/11, 71a/04

c.+üñ 70b/06

[=12]

cerrāh(Ar.) Ameliyat yapan uzman hekim, hariciyeci, operatör.

c. 58a/06

c.+lar 49a/10, 52a/08, 67b/10

c.+ta 60b/04

[=5]

cevf(Ar.) Boşluk, oyuk.

c. 60b/04

[=1]

ceviz(Ar.) Ceviz.

c. 81a/09

c.+i bevva 81a/13

[=2]

cezire(Ar.) Ada.

c. 67b/12

[=1]

ciger Hayvanlarda akciğer, yürek ve karaciğerin oluşturduğu takım.

c. 77b/10

[=1]

cirid(Ar.) Kabuğu soyulmuş hurma, ağaç dalı.

c.+dür 89a/02

[=1]

cümle(Ar.) Herkes, her şey, bütün, hep, tüm.

c. 73a/13, 82a/02

c.+den 62a/07

c.+sinden 51a/10, 87a/13

c.+sini 65b/08, 79a/03

[=7]

cüz'î(Ar.) Pek az, az miktarda, az.

c. 59a/04

[=1]

cüzvi(Ar.) Birkaç, bir parça, özel, önemsiz.

c. 90a/05

[=1]

Ç

çabala- Güç bir durumdan kurtulmaya uğraşmak.

ç.-r 45b/10

ç.-sa 74b/10

[=2]

çabuk(Far.) Hızlı, süratli, serî.

ç. 45b/07, 89b/02

[=2]

çabukluk Çabuk olma durumu, hız, sürat.

ç. 85a/06

[=1]

çağ Ta, tam, tamam.

ç. 50a/03, 54b/03, 57b/09, 65b/12, 73b/09

[=5]

çal- 1. Sürmek, sürüşürmek, tıla etmek.

ç.-alar 71a/05, 88a/12

2. Yaralamak, sakatlamak.

ç.-ar 76b/10

ç.-duğı 86a/04

ç.-mağ 76b/04

ç.-maz 77a/03

ç. (vāfir çal-) 88a/12

[=7]

çalgın Kötürüm, inmeli, sakat.

ç. 86a/01

[=1]

çalın- Yaralanmak.

ç.-ur 86a/03

[=1]

çalğa- Çalkalamak.

ç.-yalar 46a/12

[=1]

çam(Ar.) Çamgiller denen büyük bitki familyasını meydana getiren, iğne yapraklı, reçineli ağaçların ortak adı.

ç. 47b/05, 49b/06, 50a/09, 50a/11, 50a/11, 50b/09, 52a/04, 59b/04, 70b/12, 71a/09, 75a/04, 81a/12

[=12]

çamur Su ile karışıp bulaşır ve içine batılır duruma gelmiş toprak, balçık.

ç.+ıla 54a/10

[=1]

çanağ Toprak, metal vb. bir maddeden yapılmış yayvan, çukurca kap.

ç. 79a/13

[=1]

çäre(Far.) İstenen noktaya varmak, bir engeli aşmak için tutulması gereken yol, çıkar yol.

ç. 60b/04, 81b/07

ç. it- 60a/10

[=3]

çarpma Çarpmak işi.

ç. 54b/01

[=1]

çatla- Parçaları ayrılıp dağılmayacak bir biçimde yarılmak.

ç.-duğdan 75b/08

ç.-mağ 59b/08

ç.-r 53b/03, 56b/03, 77b/02

[=5]

çatlağ Çatlamış olan.

ç. 75b/14

[=1]

çayır Sulak ve rutûbetli olduğu için üzerinde kendiliğinden gür ot biten veya hayvan yemi olarak kullanılmak üzere özellikle ot yetiştirilen düz yer, tabîi veya sun'î yem sâhası, otlak, mera, böyle yerde biten ot.

ç.+a 86b/08, 86b/09, 86b/10

[=3]

çek- Bir şeyi tutup kendine veya başka bir yöne doğru yürütmek.

ç. (zahmet çek-) 59a/03

ç.-di 58a/06

ç.-e 51a/08

ç.-eler 51b/03, 51b/03, 52b/12, 57b/07, 63b/04, 87b/13

ç.-er 57b/06, 84b/08

ç.-meyüp 59a/03

ç.-miş 77a/09

ç.-üp 56a/13, 57a/04, 57b/01, 62a/03, 68a/05, 83a/13

[=19]

çekik Çivi çakma, madenleri dövme vb. işlerde kullanılan saplı bir el aleti.

ç. ile 74a/09

[=1]

çekil- Çekme işi yapılmak.

ç.-üp 60b/13

ç.-ür 57a/10, 67a/13, 74b/04

[=4]

çekin- (Bir şeyi yapmaktan herhangi bir korku veya düşünceyle) Geri durmak, kaçınmak, sakınmak, içtinap etmek, hazer etmek.

ç.-ür 64b/02

[=1]

çekirdek Etli meyvelerin içinde bir veya birden çok bulunan, çoğu sert bir kabukla kaplı tohum.

ç.+i (çekirdegi) 46b/01

[=1]

çevir- Döndürerek hareket ettirmek.

ç.-eler 52b/04

[=1]

çevre Bir şeyin yakını, dolayı, etraf, periferi.

ç. 49a/06, 52b/11

ç.+sinde 57a/09

ç.+sinde dahı 57a/09

ç. (çepçevre) 72a/02, 74b/08

[=6]

çiban Vücudun herhangi bir yerinde oluşan ve çoğu, deride veya deri altında şişkinlik, kızartı, ağrı ve ateş ile kendini gösteren irin birikimi.

ç. 54b/01, 54b/02, 54b/03

ç. gibi 50b/01, 58a/06, 59a/03

[=6]

çıbık Düz çizgi.

ç.+(birkaç çıbık) 67a/07

[=1]

çık- İçeriden dışarıya varmak, gitmek.

ç.-a 66a/10, 72a/02, 72a/04,

78a/08

ç.-a gelür 45b/08, 58a/06

ç.-acağ 56b/03, 63a/12, 64a/07, 75a/11

ç.-an 56a/03, 56b/03, 60a/04, 60b/06, 65b/10, 75a/11, 79b/03

ç.-ar 50b/01, 50b/03, 54b/05, 55b/13, 56a/03, 56a/13, 56b/03, 56b/03, 58a/06, 58a/06, 59a/03, 60b/02, 64a/07, 67a/09, 69a/02, 69a/06, 71b/09, 73b/09, 74b/01, 74b/13, 77b/10, 85b/02, 89a/02

ç.-duğça 74b/13

ç.-duğdan 58a/09

ç.-duğı 56a/04, 56a/04, 70a/05

ç.-duğı birle 69a/13, 72a/04

ç.-duğdan 57b/07

ç.-madan 60b/11

ç.-mağ 53b/04, 55b/11

ç.-ması 72a/04

ç.-masından 56a/13

ç.-masınuğ 57b/02

ç.-mayınca 77b/10

ç.-maz 53b/04

ç.-mazsa 49a/04, 54b/06

ç.-miş 46b/01

ç.-sa 55b/12, 58a/07, 60b/13

ç.-up 57b/01, 59b/09, 65b/12, 78b/13, 87a/04

ç. (şofra çık-) 55b/11

ç. (teşhîre çık-) 60b/02

[=69]

çıkār- Birinin veya bir şeyin çıkmasını sağlamak, çıkmasına sebep olmak.

ç.-a 78a/02

ç.-acağ 57b/01

ç.-alar 49a/04, 57b/06, 57b/07, 57b/11, 58a/09, 75a/11, 78a/03

ç.-dı 58a/06

ç.-duğları 56a/13, 57b/01, 86b/08, 88a/11

ç.-ınca 58a/02

ç.-ırlar 46a/05, 57b/06, 69b/03

ç.-madan 46a/05

ç.-mağ 50a/01, 58a/01

ç.-ması 58a/01

ç.-mayalar 87b/04

ç.-up 46a/11, 49a/08, 53a/01, 59a/10, 59b/01, 69a/13, 89b/05

ç.-ur 56a/13

[=31]

çıkın Üzerinde birçok göz, delik bulunan.

ç. 71a/13, 71a/13
[=2]
çıplak Üstünde bulunması gereken giysi, örtü vb. bulunmayan, üryan.
ç. 51a/04, 88a/12, 88a/12
[=3]
çiçek Çiçek açan süs bitkisi.
ç.+**dür** 81a/13
ç.+**i (çiçeği)** 53b/13
[=2]
çiçeklü Çiçeği olan.
ç. 80a/11
[=1]
çiriş(Far.) Çiriş otu kökünün öğütülmesi sonucu elde edilen bir tozla yapılan yapıştırıcı mâcun, bir nevi tutkal.
ç.+**den** 60a/02
[=1]
çirkin(Far.) Göze ve kulağa hoş gelmeyen, bet, kabih.
ç. 48a/01, 50a/13, 51a/11, 51b/03, 69b/06, 79b/03, 90a/03
ç. **mirkin** 65a/02
[=8]
çiyne- Ağza alınan bir şeyi dişler arasında ezmek, öğütme.
ç.-**mege** 88a/08
ç.-**ye** 89b/04
[=2]
çiz- Çizgi biçiminde yaralamak.
ç.-**eler** 55a/03, 63b/03
ç.-**seler** 55b/10
[=3]
çok Sayı, nicelik, değer, güç, derece vb. bakımından büyük ve aşırı olan, az karşıtı.
ç. 45b/04, 46a/03, 46a/03, 49a/01, 51a/08, 52a/11, 54b/05, 56a/01, 61b/02, 64b/02, 64b/02, 65a/09, 67b/03, 70a/11, 72a/02, 73a/06, 74b/01, 75b/05, 75b/06, 77a/09, 78a/12, 78a/12, 81a/03, 81b/09, 81b/10, 82b/10, 83a/03, 84a/03, 85b/11, 86b/10, 89a/03
ç.+**dur** 45b/04, 49b/11, 87b/06, 90a/04
ç.+**ı (çoğı)** 67b/03
[=36]
çokluk Çoğunluk.
ç.+**ından (çokluğundan)** 78b/07
[=1]
çök- Tortu dibe inmek.

ç.-**er** 72b/03
[=1]
Çölmek Çömlük.
ç. 81a/13
[=1]
çörek otı Dügün çiçeğigillerden, çiçekleri sapının ucunda bulunan otsu bir bitki, karacaot, çöreotu (Nigella damascena).
ç. 64a/02
[=1]
çöz- Dügümlü, bağı veya sarılı bir şeyi açmak.
ç.-**e** 83a/11
ç.-**eler** 66b/02, 68b/04
ç.-**üp** 51a/08
[=4]
çubuğ Mâden veya herhangi sert bir maddeden sopa biçiminde dar, ince ve düz parça.
ç.+**ı (çubuğı)** 89a/02, 89a/02
[=2]
çukur Çevresine göre aşağı çökmüş olan yer.
ç. 50a/05, 53a/01, 65b/08, 65b/09, 69b/03
ç.+**a** 69b/03
ç. **gibi** 52a/08, 55b/03
ç.+**ı** 53a/01
[=9]
çul(< Ar. cull) Hayvanların üzerine konan kıl, kenevir veya yünden yapılmış örtü.
ç.+**(birkaç çul)** 89a/06
ç.+**mı** 83b/05
ç. **ur-** 77b/05
[=3]
çulla- Hayvana çul örtmek.
ç.-**yup** 89a/05
[=1]
çulsuz Çulu olmayan.
ç. 64a/12
[=1]
çükündür Pancar.
ç. 65a/05, 82a/08
[=2]
çün(Far.) Ne vakit ki, vaktâ ki.
ç. 49b/11, 83a/07
[=2]
çürü- Sağlamlığını, dayanıklılığını yitirmek.
ç.-**r** 73a/05

[=1]
çürük Çürümüş olan.
ç. 51b/07, 51b/12, 59a/12, 59a/14
[=4]

D

da Bağlaç.
d. 82b/06
[=1]
dağı Dahı, de; daha (Sıfatların başında).
d. 45b/04, 45b/04, 45b/08, 45b/10, 45b/13, 46a/05, 46a/05, 46a/10, 46a/12, 46b/01, 46b/05, 46b/09, 47a/03, 47a/05, 47b/12, 48a/01, 48a/01, 48a/01, 48a/02, 48b/08, 49a/01, 49a/01, 49b/09, 49b/11, 50a/11, 50a/12, 50b/02, 50b/03, 50b/03, 50b/07, 51a/09, 51a/13, 52a/08, 53a/04, 53b/11, 53b/13, 54a/01, 54a/02, 54a/09, 54b/02, 54b/03, 55a/09, 55b/02, 56a/01, 56a/01, 56a/13, 56b/03, 56b/10, 56b/10, 57a/09, 57a/09, 57a/12, 57b/13, 58a/13, 58b/10, 59b/11, 60a/10, 61a/01, 61a/03, 61a/07, 62b/06, 62b/06, 62b/07, 62b/13, 63a/07, 63a/11, 63b/07, 64a/01, 64a/03, 64a/04, 64a/10, 64a/13, 64b/12, 65a/12, 66a/10, 66b/03, 66b/10, 67a/02, 67b/03, 68b/04, 69a/08, 69a/13, 69a/13, 69b/05, 69b/06, 70b/10, 70b/11, 71b/07, 72a/12, 73a/01, 73a/06, 73b/05, 73b/13, 74a/08, 75b/04, 75b/06, 75b/06, 76a/11, 76b/01, 76b/04, 76b/11, 78a/01, 78a/02, 78a/04, 78b/03, 78b/08, 79a/06, 79a/06, 79a/07, 79a/10, 79a/14, 79b/03, 80a/10, 80a/11, 80b/01, 81b/05, 84a/04, 84a/11, 84a/13, 84b/04, 84b/06, 84b/07, 84b/09, 85a/04, 85a/06, 85b/13, 86a/05, 86b/06, 88a/01, 88a/01, 88a/02, 88a/06, 88a/12, 89a/01, 89b/08, 90a/01, 90a/04
d. (andan dağı) 73a/04
d. büyük 58a/13
d. fâyide 78b/06
d. katıca 67b/03
d. küçük 58a/14
d. yeg 56a/06, 62a/11, 67b/03, 72b/05, 72b/05, 74a/05, 75a/01, 87b/08
d. yine 50a/03
[=151]
dāhis(Ar.) Parmak ucunda tırnağa yakın veya tırnak ile et arasındaki hücre

dokusunun iltihaplanması veya şiddetli ağrının eşlik ettiği parmak ucunda şişlik ve irin olması.

d. 71b/08

[=1]

dānduk(Ar.) Hendek.

a. 56a/01

[=1]

dāne(Far.) Tohum gibi ufak, yuvarlak şeyler için kullanılır, tâne.

d. 46a/10, 76b/13, 79a/12, 82a/01

d.+lerini 62a/04

d.+si 81a/13

d.+sini 62a/09

[=7]

dānek(Ar.) Her şeyin altıda biri, bir ölçü birimi.

d. 50b/09

[=1]

dārifülül(Far.) Tarçın tohumu da denen, karabibere benzer, uzun tâneli bir baharat çeşidi.

d. 81a/09, 81a/13

[=2]

dāyimā(Ar.) Her vakit, her zaman, devamlı olarak, sürekli.

d. 57a/09, 75b/04, 75b/06, 75b/10, 75b/12, 85a/06, 86a/03

[=7]

dāyire(Ar.) Çember biçimindeki şekil.

d. 52a/08

[=1]

debe Fitıklı, kasığı yarık.

d. 60a/10

[=1]

debelen- Çırpınmak, tepinmek, kımıldanmak

d.-ür 67a/12, 89b/12

[=2]

def(Ar.) Savmak, uzaklaştırmak, kovmak; gidermek, ortadan kaldırmak, yok etmek, bertaraf etmek.

d. et- 64b/02

d. it- 57b/13, 65b/03, 84b/08, 87b/06

d. ol- 47a/10, 66a/10, 67b/06, 69a/02, 78a/06, 82a/06, 82a/10

[=12]

def'a(Ar.) Sayı sıfatları ile ve ilk, son, her, bâzı, bu, çok... gibi sıfatlarla

kullanıldığında bir şeyin oluş, yapılış ve tekrarlanış sayısını, zamânını, sırasını bildirir, kere, kez, sefer.

d. (bir iki üç def'a) 66b/09

d.+da (bir iki def'ada) 66b/13

[=2]

defli Ağu, ağacı ve yaprağı söğüt şekline yakın zehirli bitki.

d. 53b/12, 53b/13

[=2]

defne(Yun.) Defnegillerden, yaprakları güzel kokulu ve yaz kış yeşil olan bir ağaç, develik (*Laurus nobilis*).

d. 65b/04

[=1]

deg- Ulaşmak, erişmek, dokunmak, isabet etmek.

d.-dügi 55a/10

d.-en 74b/09

d.-icek 67a/13

d.-incek 64b/06

d.-mek 74a/05

d.-mekden 74a/13

d.-mesinüj 74a/11

d.-meye 51a/08, 54a/13, 85b/10

d.-mişdür 74b/07, 74b/11

d. (zarar deg-) 51a/08

[=13]

degirmi Yuvarlak.

d. 52a/08, 86b/08, 87a/13, 87a/13, 87a/13

d.+de 87a/13

[=6]

degme Her.

d. 45b/05, 45b/08, 45b/10, 45b/12, 49a/01, 57b/13, 59a/03, 60a/12, 61a/02, 72a/02

d.+de 70a/11

[=11]

degnek Elde taşınacak incelikte düzgün ağaç, sopa, çomak.

d.+i (degnegi) 77b/08

d. ile 89a/13

[=2]

degül İsim cümlelerini olumsuz yapmak için kullanılan bir söz.

d. 51a/13, 89a/03

d.+dür 46a/03, 46a/04, 46b/13, 60b/04, 63a/11, 73a/08, 84a/11, 90a/03

d.+dür (mümkün degül) 58a/01

d.+se 50a/05, 71a/11

[=13]

degür- Dokundurmak, değdirmek.

d.-meyeler 61a/04

[=1]

değiş- Yerine başka şey veya kimse gelmek.

d.-miş 60b/12

[=1]

dek Belirtilen zamanı, yeri vb.ni içine almayacak bir biçimde, kadar, değin.

d. 45b/10, 45b/11, 45b/11, 45b/12, 46a/04, 46a/04, 48a/09, 50b/07, 60b/04, 64a/07, 67b/03, 70a/02, 72a/12, 73b/09, 75a/03, 79a/13, 79a/14, 80a/04, 87a/09, 88a/02

[=20]

del- Delik açmak, delik duruma getirmek.

d. 60b/04

d.-dükden 54b/06

d.-dükleri 54b/03

d.-eler 54b/03, 54b/03, 54b/03, 69a/09

d.-mezler 86a/04

d.-üp 52b/02, 76b/13

[=10]

delâlet(Ar.) Delil, işaret, nişan.

d. it- 55a/08

[=1]

delicek Buğdaygillerden, genellikle buğday tarlalarında yetişen, tohumu zehirli, yabancı bir bitki (*Lolium temulentum*).

d. 61a/07

[=1]

delük Delik.

d. 52b/03, 52b/04, 53a/06, 87a/03

d. delük 85a/12

d.+den 52b/06

d. gibi 86a/13

d.+i (delügi) 52b/07, 75a/05

d.+ine (delügine) 51b/08, 52b/02, 54b/06, 86a/07

d.+ler 52b/06, 69a/09, 69a/11

d.+lerden 52b/06, 69b/03

d.+lere 69b/01

[=19]

delür- Delirmek.

d.-mek gibi 62b/03

[=1]

demren Okun ucuna geçirilen kemik veya demir parça.

d. 57b/01, 57b/01, 57b/01, 57b/01, 57b/09, 57b/12, 57b/13, 57b/13, 58a/05, 58a/06, 58a/06, 58a/06, 58a/06

d.+e 57b/04, 58a/06

d.+i 57b/06, 57b/07, 57b/13

d.+keş 57b/06, 57b/06

[=20]

demür Demir.

d. 59b/13, 59b/13, 59b/13, 59b/13, 60b/13, 81a/04

d.+ile 69a/08

d. boķı 59b/13

[=8]

deñlü Kadar.

d. 61a/07, 65b/06, 65b/12, 66a/02, 72a/02, 80a/12, 90a/07

[=7]

dep- Tepmek.

d.-e 75b/03, 75b/03

d.-meye 88b/11

d.-miş 48b/01

[=4]

depe Tepe.

d.+si 54b/03

[=1]

depin- Tepinmek.

d.-üp 75b/10

[=1]

depren- Hareket etmek, harekete gelmek, kımıldanmak, sarsılmak.

d.-mez 85a/06

d.-ür 51a/08, 52a/11, 89b/03

[=4]

depreşdür- Depreşmesine sebep olmak

d.-e 51a/08, 83a/11

d.-mek 46a/03

[=3]

depret- Kımıldatmak, sarsmak, harekete getirmek.

d.-eler (depredeler) 52b/04, 61a/02

d.-emez (depredemez) 66a/08

d.-meye 83a/03

[=4]

der Ter.

d.+ini 51a/08

[=1]

derd(Far.) Devam eden, geçmeyen hastalık, illet, ağrı sızı.

d. 80a/07

d.+e 56a/01, 63a/02, 78a/12

[=4]

deri İnsan ve hayvan vücudunu kaplayan tüy, kıl veya pulla kaplı tabaka, cilt, ten.

d. 59b/10, 59b/10, 75a/06, 77a/10, 83b/03, 89a/07

d.+den 54b/03

d.+dür 59b/10

d.+nüñ 59b/10

d.+sini 84b/08

d.+cük 85b/12

[=11]

deriñ Dibi yüzeyinden veya ağzından uzak olan.

d. 50b/07, 54b/03, 57b/13, 63b/03

d.+dür 50a/03

[=5]

derle- Terlemek.

d.-dünleyn 77b/07

d.-miş 51a/08, 68a/08, 83b/02

d.-mişken 51a/03, 68a/07, 77a/07, 78b/10

d.-ye 65b/12, 78a/09

[=10]

dermān(Far.) İlâç, şifâ, devâ, çâre.

d. 50a/03

[=1]

dermānsuz İyileşmez, şifâ bulmaz, çâresiz, devâsız.

d. ol- 60a/11

[=1]

deşil- (Çıban ve yara için) Kendiliğinden yarılmak, delinmek.

d.-ür 59a/02

[=1]

devā(Ar.) İlâç, derman, şifâ.

d.+yı 50a/09

[=1]

deve Geviş getiren memelilerden, boynu uzun, sırtında bir veya iki hörgücü olan, yük taşımakta kullanılan hayvan (Camelus).

d.+lerde 49a/01

[=1]

dırnaķ Tırnak.

d. 74a/13

d.+ıla (dırnağ-ıla) 71b/10

d.+da 73a/05
[=3]
di- Söylemek, söz söylemek.
d.-dügimiz 60b/01, 74a/11, 79b/03
d.-dügimiz gibi 46b/05
d.-dükleri 46a/05, 46b/13, 50b/09, 53b/13, 54b/03, 55b/03, 59b/13, 67b/12, 69a/04, 69a/04, 69a/08, 72a/07, 79a/07, 81a/13, 81a/13, 89b/10, 90a/03
d.-dükleridür 56b/10
d.-düklerim 52a/08
d.-mek 71b/06, 72a/02
d.-mekdür 49b/09, 71b/06, 73a/02
d.-mişler 53a/13, 72b/05, 74b/01, 74b/01, 75b/02, 76b/04, 83b/01, 84b/11, 85b/08, 86b/08, 86b/08, 87a/06
d.-rler 45b/08, 46b/08, 46b/08, 49a/01, 49a/10, 49a/10, 50a/12, 50a/12, 51a/10, 53a/08, 53a/09, 53b/01, 53b/01, 53b/13, 53b/13, 55b/03, 58b/05, 58b/07, 59b/10, 59b/13, 62b/06, 62b/07, 62b/13, 63a/07, 63a/07, 64a/07, 64a/07, 64a/13, 67b/09, 67b/12, 68a/08, 69a/04, 69b/06, 70b/10, 71b/05, 71b/06, 71b/06, 71b/06, 71b/08, 72a/07, 72b/05, 73a/02, 73b/13, 80a/11, 81a/13, 82b/04, 82b/12, 84a/07, 84a/07, 85b/02, 85b/02, 86b/08, 87a/09
d.-yü 46b/08, 51a/08
[=95]
dibelik Tamamen, büsbütün.
d. 51a/08, 63a/07, 67b/01, 74b/03, 81b/11
[=5]
dik 1. Yatık durmayan, sert.
d. 88b/10
2. Dek, kadar.
d. (gendüye dik) 62b/13
3. Sert (bakış).
d.+dik 89b/05
[=3]
dik- Biçilmiş veya yırtılmış kumaş, deri, yara vb.ni iğneye geçirilmiş iplikle tutturmak.
d.-eler 76b/13
d.-e koy- 76b/13
d.-eler 61a/07
[=3]
diken Bazı bitkilerin dal, yaprak, meyve kabuğu vb. bölümlerinde ve bazı

hayvanların derisinde bulunan sert, ucu sivri ve batıcı çıkıntılardan her biri.

d.+i 81a/05

[=1]

dikil- Dikme işi yapılmak.

d.-ince 61a/07

[=1]

dikkat(Ar.) Bir husus gözüne çarpıp ilgisini çekmek, bir şeyi farkedip görmek.

d. it- 49a/04

[=1]

dil 1. Ağız boşluğunda, tatmaya, yutkunmaya, sesleri boğumlamaya yarayan etli, uzun, hareketli organ, tat alma organı.

d.+i 62b/08, 63a/03, 84b/08

d.+ini 89b/05

2. İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban.

d.+ince 53b/13

d.+inde 49b/09

[=6]

dilkü Tilki.

d.+de dağı 62b/06

[=1]

dimāğ(Ar.) Beyin.

d.+dan 45b/04

d.+ından 69b/09

[=2]

dinil- Söylenmek, sözü edilmek.

d.-ür 85a/08

[=1]

diñ- Sona ermek, bitmek, durmak.

d.-miş 48a/01

d.-mese 47b/04

[=2]

dip Kök.

d.+i (dibi) 57a/05

d.+inde (dibinde) 57a/03, 85a/11, 85a/13

d.+inden (dibinden) 79b/04

[=5]

dir Tir tir.

d. dir 61b/12

[=1]

dirdirışte(Far.) Atın yürümesine engel olan ve kemik çıkaran bir hastalık.

d. 69a/08

[=1]
dirhem(Ar.) Okkanın dört yüzde birine eşit eski bir ağırlık ölçüsü birimi (3,2075 gr.).
d. (altmış dirhem) 79a/01
d. (beş dirhem) 62a/06, 72a/06, 72b/07
d. (beşer dirhem) 78b/08, 81a/10
d. (bir buçuk dirhem) 65b/01
d. (bir dirhem) 49b/03, 72a/07, 81a/07
d. (birek dirhem) 70a/13
d. (buçuk dirhem) 59a/06, 70b/01
d. (elli dirhem) 49a/13, 62a/07, 62a/12, 62a/12, 65a/03, 72b/09, 79a/11, 81a/12, 81b/13, 82a/02
d. (iki dirhem) 62a/05
d. (iki yüz dirhem) 46a/04, 81a/11
d. (ikişer dirhem) 70b/12
d. (on beş dirhem) 49a/12, 70b/13
d. (on dirhem) 49a/11, 49b/01, 49b/02, 62a/05, 64b/13, 64b/13, 65a/01, 65a/01, 70b/13, 72a/06, 72b/07, 82a/01
d. (üç dirhem) 62a/05
d. (yigirmi dirhem) 62a/06, 71a/01, 79a/11
d. (yüz dirhem) 62a/11, 79a/02, 79a/02, 81a/11, 81b/13
[=50]
diri Güçlü, zinde.
d. 63a/12
d.-yken 89b/10
[=2]
diş- Deşmek.
d.-eler 67a/04
[=1]
dişi Kadın.
d. 72a/02
d.+dür 72a/01
[=2]
dişil- Deşilmek.
d.-di 58a/06
d.-ecek 54b/03
d.-mek 59b/08
d.-mez 54b/03, 61a/02
d.-ür 59a/03, 59b/10, 71b/10
d.-ürse 60b/03
[=9]

diş Diş, çene kemiklerinin üstüne dizili, ısırp koparmaya ve çiğnemeye yarayan sert, beyaz organlardan her biri.
d.+lerin 62a/01
[=1]
dişük Deşilmiş olan, deşik.
d. 59b/10
[=1]
ditre- Titremek.
d.-me 64b/08
d.-mek 63a/07
d.-r 61b/12, 64b/01
[=4]
ditret- Titretmek.
d.-meden 64a/11
d.-medin 64b/08
d.-ür (ditredür) 64a/10
d.-ürse (ditredürse) 65b/01
[=4]
dīvān(Far.) Büyük meclis, yüksek meclis.
d.+a 85b/02
d.+ı 85b/02
[=2]
dīvār(Far.) Duvar.
d.+a 54a/13, 57a/07, 61b/03
d.+lara 53a/10
[=4]
divşür- Toplamak, derlemek, bir araya getirmek.
d.-ür 85a/13
[=1]
diyār(Ar.) Memleket, ülke, belde, el.
d.+ı 'Arabda 82b/04
[=1]
diyü Diye.
d. (ilac vardır diyü) 60b/04
d. (tılay diyü) 58b/05
[=2]
diz Kaval, baldır ve uyluk kemiğinin birleştiği yer.
d.+inden 67b/07, 67b/08
d.+ine 49b/11
d.+ine dek 67b/03, 73b/09
[=5]
diz- Dizmek.
d.-eler 76b/13
[=1]
dizgin Gemin uçlarına bağlanarak hayvanı yöneltmeye yarayan kayış.
d.+ini 88b/11

[=1]
doğun- 1. Değmek, dokunmak.
d.-mağdan 74a/13
 2. Sağlığını bozmak.
d.-duğından 80b/07
 [=2]
dög- Dövmek, ezmek.
d.-dükden 81a/11
d.-eler 46a/07, 47b/07, 48a/03, 49b/04, 53b/09, 56b/11, 58b/06, 59a/05, 63a/09, 63b/05, 64a/02, 68b/11, 69a/12, 70b/01, 70b/09, 71a/02, 72a/07, 73a/13, 74a/02, 75a/12
d.-er 77b/01
d.-erler 89a/13
d.-ilmiş 46b/02
d.-ülmiş 54a/02
d.-üp 49a/12, 49b/08, 50a/10, 50b/07, 52a/05, 53b/12, 54a/05, 54a/10, 56a/10, 59b/13, 62a/08, 67b/13, 68b/08, 72b/10, 75a/05, 76a/05, 76a/12, 76b/02, 78a/03, 79b/08, 87a/07, 90a/02
 [=47]
dögül- Dövülmek, ezilmek.
d.-ecek 71a/01
d.-miş 51b/08
d.-miş 47a/07, 72b/07
 [=4]
dögün Yakı, dağlamakla açılan yara.
d. 69b/02
 [=1]
dök- Belli bir yere boşaltmak.
d.-dükleri 59b/13
d.-eler 54b/13, 63b/11, 65a/04, 65a/08, 79a/05, 79a/09, 79a/14
d.-er 73b/10, 84b/08
 [=10]
dökül- Dökme işi yapılmak veya dökme işine konu olmak, belli bir yere boşaltılmak.
d.-e 57a/13
d.-miş 61a/09
d.-ür 45b/04, 54b/05, 58b/02, 64b/05, 66a/06, 70a/08
d. (yaş dökül-) 64b/05
 [=9]
dökün- Kendi üstüne dökmek.
d.-e 66a/13, 66b/07
 [=2]

dön- Kendi ekseninde veya başka bir şeyin dolayında hareket etmek.
d.-düğinden 80b/06
d.-er 80a/02
d.-meye 61a/07
d.-mezse 56a/10
d.-miş 80b/03
d.-üp 61a/07, 77b/01
 [=7]
döndür- Dönmesini sağlamak.
d.-e 80b/04
d.-eler 60b/09
d.-üp 60b/13, 61a/02
 [=4]
Dört Dört sayısı, üçten bir artık.
d. 58a/06, 69b/01, 72b/12, 82a/06, 85a/01
 [=5]
döşe- (Bir yeri) Bir şeyle kaplamak.
d.-yeler 85a/13, 85a/13, 85b/12
 [=3]
döşen- Döşeme işi yapılmak.
d.-mişdür 59b/10
 [=1]
döşet- Döşeme işini yaptırmak.
d.-ürler (döşedürler) 75b/03
 [=1]
döy- Tahammül etmek, dayanmak.
d.-er 77b/02, 87a/13
d.-mez 85b/03
 [=3]
du`ā(Ar.) Güçsüzlük ve ihtiyâcını ortaya koyarak Allah'a yalvarma, bir şeyin olmasını veya olmamasını isteme, yakarış, niyaz.
d.+yı bi'l-hayr 90a/10
 [=1]
duman Yanan bir maddeden çıkan, içinde tamâmıyla yanmamış katı zerrelere ve buğu bulunan gaz.
d.+ıla 88b/14
 [=1]
durul- Duru duruma gelmek.
d.-ur 72b/04
 [=1]
dut- Tutmak.
d.-alar 84b/01
d.-up 61a/11
 [=2]
dutam Tutam.

d.+dutam 87b/12
[=1]
duvāl(Far.) Üzengi kayışı.
d.+lar 65a/04
[=1]
dübür(Ar.) Makat, verâ.
d.+i 56a/02
d.+inde 56a/13
d.+ine 56a/12, 62a/13, 65a/08,
77b/11, 77b/12, 82a/10
d.+ine dağı 80b/01
d.+ini dağı 78a/01
[=10]
dümdüz Çok düz.
d.+ce 86b/03
[=1]
dürül- Bükülmek.
d.-ür 84b/08
[=1]
dürlü Türü.
d.+sine 76b/10
[=1]
dürt- Sürmek, sürtmek.
d.-eler 46a/05, 46b/07, 47a/09,
47a/13, 47b/08, 48a/11, 48b/09, 49a/10,
50a/06, 50b/12, 51a/01, 53b/11, 53b/13,
54a/08, 54b/12, 55a/09, 55b/09, 57a/13,
58a/05, 58a/11, 58b/12, 61a/12, 64a/04,
66b/08, 69a/10, 70b/06, 72a/10, 72a/11,
72b/12, 72b/13, 73b/04, 73b/13, 73b/13,
74a/05, 75a/13, 76a/13, 76b/04, 87a/08
[=38]
düş- Konmak, inmek, nüzul etmek;
durduğu, bulunduğu, tutunduğu yerden
ayrılarak veya dayanağını, dengesini
yitirerek yukarıdan aşağıya inmek.
d.-dükden 50b/13, 59a/12
d.-er 56a/13, 62b/10, 77b/02,
89b/12
d.-erler 62b/07
d.-mekden 56a/01
d.-ünce 59a/12
d.-üp 87a/01
[=10]
düşmen(Far.) Düşman.
d. 90a/01
[=1]
düşür- Düşmesine yol açmak, düşmesine
sebepl olmak.
d.-ür 75a/11

[=1]
düzel- Düzgün duruma getirmek.
d.-e (düzelde) 82b/13
d.-eler (düzeldeler) 82b/12
[=2]
düzensüz Düzeni olmayan veya düzeni
bozuk, karışık, tertipsiz, intizamsız,
gayrimuntazam, aritmik.
d. 48b/02
[=1]
düzül- Yapılmak, tertip, tanzim olunmak,
hazırlanmak.
d.-miş 53a/01
[=1]

E

ebengümece Ebegümecegillerden, mor
renkli çiçekleri ilaç, yaprakları sebze
olarak kullanılan, kendiliğinden yetişen
çok yıllık bir bitki (Malva sylvestris).
e. 84a/07
[=1]
ebucehl kavunu Kabakgillerden, elma
büyüklüğündeki meyvesi çok acı ve iç
sürdürücü, ishal yapıcı bir bitki, acı elma,
acı karpuz, acı kavun (Citrullus
colocynthis).
e. 72a/07
[=1]
eczā(Ar.) İlâç.
e. 48a/01, 59b/10
e.+dan 49a/10, 49a/10, 58b/05
e.+nuş 65b/12, 65b/12
e.+sındandur 90a/03
e.+y1 46a/05, 62a/07
[=10]
edviye(Ar.) Devâlar, ilâçlar, çâreler.
e. 66b/07, 67b/11, 72a/10
e.+den 46a/10
e. ile 70a/12
e. kadar 65b/07
[=6]
efşân(Far.) Yüz.
e.+ı 64b/07
[=1]
eg- Eğmek.
e.-er 80a/03
[=1]
egele- Ege ile düzleştirmek, aşındırmak.

e.-yeler 86a/02
[=1]
eger Binek hayvanlarının sırtına konulan, oturmaya yarayan nesne,eyer.
e. 48a/13, 51a/03
e.+den 51b/03
e.+i 51b/03, 62b/09, 86a/06, 88a/12, 86a/12
e.+ile 88a/12
e.+in 83b/02, 83b/04
e.+ini 51a/08, 51b/02, 83a/11
e.+üñ 88a/12
e.+süz 88a/12
[=16]
eger(2)(Far.) Şart anlamını güçlendirmek için şartlı cümlelerin başına getirilen kelime, şayet.
e. 45b/11, 46a/03, 46a/03, 46a/04, 46a/04, 46b/13, 47a/08, 47a/10, 47b/01, 47b/02, 47b/04, 48a/01, 48a/01, 48b/04, 48b/07, 49a/04, 50a/05, 50b/05, 50b/07, 50b/07, 50b/07, 51a/04, 51a/06, 51a/07, 51a/08, 51a/08, 51a/08, 51a/08, 51a/12, 51b/03, 51b/05, 51b/07, 51b/07, 51b/07, 51b/07, 52a/08, 52a/08, 52a/11, 52b/08, 52b/11, 52b/12, 53a/01, 53a/13, 53a/13, 53b/02, 53b/04, 54b/04, 54b/05, 54b/08, 54b/12, 55a/08, 55a/09, 55a/09, 55b/09, 55b/11, 56a/05, 56a/07, 56a/10, 56a/11, 56b/03, 56b/08, 57a/12, 57b/06, 57b/06, 57b/12, 57b/13, 58a/04, 58a/06, 58a/06, 58a/12, 58b/07, 59b/01, 59b/12, 60a/09, 60a/09, 60a/12, 60a/12, 60b/03, 60b/04, 60b/05, 60b/07, 60b/13, 61a/12, 61b/07, 61b/10, 62a/02, 62a/11, 63a/07, 63a/07, 63a/09, 63a/11, 63a/13, 63b/01, 63b/01, 63b/09, 63b/12, 64a/07, 64a/07, 64a/07, 64a/07, 64a/07, 64a/13, 65a/04, 65a/09, 65b/01, 66a/01, 66a/08, 66a/08, 66a/10, 66a/10, 66a/10, 66b/02, 66b/09, 67a/02, 67a/03, 67a/06, 67b/01, 67b/03, 67b/06, 67b/07, 69a/01, 70a/11, 70a/11, 70b/10, 71a/05, 71a/08, 71a/11, 71b/01, 71b/08, 71b/11, 72a/02, 72a/05, 72a/12, 73a/07, 73b/06, 74a/05, 74a/12, 74a/13, 74a/13, 74b/01, 74b/01, 74b/05, 74b/06, 74b/12, 75a/01, 75a/03, 75a/08, 75a/09, 75a/11, 76a/01, 76b/04, 77b/02, 77b/10, 78a/06, 78b/08, 78b/13, 78b/13, 79a/05, 79b/03, 79b/03, 79b/06, 79b/10, 80a/12, 80b/03, 81a/02,

81a/08, 81b/05, 82a/06, 82b/04, 82b/05, 83a/09, 83b/11, 84b/08, 85a/13, 85b/11, 86a/01, 86a/09, 86a/11, 86b/05, 86b/08, 86b/08, 87a/13, 87b/01, 87b/08, 88a/12, 88a/12, 88a/13, 88a/13, 88b/02, 88b/04, 88b/06, 89a/02, 89a/05, 90a/11
e.+çe 60b/04, 64b/08
e.+çi 60a/13, 90a/03
[=197]
egerle- At üzerine eyeri koyup bağlamak, eyer vurmak.
e.-yeler 88a/12
[=1]
egersüz Eyeri olmayan.
e. 88a/12
[=1]
egil- Bir yana doğru eğik duruma gelmek.
e.-ince 86a/04
e.-ür gibi 88b/09
[=2]
egri Yatay veya düşey olmayan, bütünüyle bir yana eğilmiş bulunan, eğik, mâil.
e. 76b/05, 76b/08
e. ol- 66a/09
[=3]
egril- Eğri duruma gelmek.
e.-ür 67a/13
[=1]
ehl(Ar.) Bir işin ustası, o işte becerikli, mahâretli, ehliyetli, muktedir, yeterli kimse.
e. 56b/03
e.+den 74b/01
e.+i 56a/13
e.+i hibrete 64a/07
e.+i ma'lûm 82b/12
e.+i ma'rifet 80a/12
e.+i tecrîbe 75b/02
e.+i tecribet 74b/01, 84b/11
e.+üñ 63a/07
[=10]
ek- Dökmek, saçmak, serpiştirmek.
e.-eler 49a/10, 49a/10, 49b/08, 50b/07, 51b/01, 52a/01, 52a/07, 56a/09, 56a/10, 56b/14, 61a/10
e.-üp 56a/12
[=12]
eğall(Ar.) En az, en azından.
e. 57b/06, 82b/04

[=2]
ekin Buğday.
 e.+i 49a/12
 [=1]
ekşer(Ar.) Genellikle, umûmiyetle, ekseriya.
 e. 45b/04, 45b/04, 48b/02, 48b/03, 49a/01, 49a/01, 49b/11, 53a/09, 56a/01, 59b/11, 61a/07, 63a/07, 68a/08, 69a/04, 69a/08, 69b/07, 71b/06, 73a/02, 73a/06, 75b/02, 75b/02, 76b/05, 77a/10, 85b/07
 [=24]
eksük Eksik.
 e. 87b/05, 87b/06, 88a/01
 e.+et- 83b/01, 84b/08, 87b/13
 e.+it- 86a/04
 [=7]
eksüksüz Eksiği olmayan.
 e. 64a/06, 84b/06, 88a/03
 [=3]
ekşi Bu tadı veren şey.
 e. 56a/09, 58b/07
 [=2]
el Kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü.
 e. 56b/04
 e.+i 55a/06, 55b/01
 e.+i-y-ile 55a/10
 e.+ile 76a/04
 e.+ine 80a/13, 85a/13
 e.+ini 77b/13, 78a/01, 80b/02
 e.+iyi 55b/06
 e.+leri-y-ile 61a/07
 e.+lerini 83a/03
 e.+e gir- 65b/06
 e. vir- 57b/06
 [=15]
el-‘ıyāzu bi’llāh(Ar.) “Allah’a sığınırız, Allah korusun, Allah saklasın.” anlamında bir dua.
 e. 45b/03, 45b/08, 46b/13, 57b/13, 58a/01, 60b/13, 77b/02, 78b/13, 79b/03, 90a/01, 90a/03
 [=11]
elbette(Ar.) Her hâlde, şüphesiz, kuşkusuz, elbet.
 e. 57b/04, 58a/06, 60b/04, 75b/06, 77a/10
 [=5]

ele- Elek yardımıyla ayıklamak veya incesini kabasından ayırmak, elekten geçirmek.

e.-dükden 68a/01

e.-yeler 49b/08, 52a/06, 56a/10, 56b/12, 71a/02

[=6]

elek Taneli veya un gibi toz durumunda olan şeyleri yabancı maddelerden ayıklamak veya incesini kabasından ayırmak için kullanılan, tahta bir kasnak ve tek tarafa gerilmiş, gözenekli tel, kıl, bez vb.nden oluşan araç.

e.+den 52a/06, 56a/10, 56b/12

[=3]

elem(Ar.) Ağrı, acı, sancı, sızı.

e. 77b/10

[=1]

elli Kırk dokuzdan sonra gelen sayının adı.

e. dirhem 49a/13, 62a/07, 62a/12, 62a/12, 65a/03, 72b/09, 79a/11, 81a/12, 81b/13, 82a/02

[=10]

emr(Ar.) Bir şeyin yapılması veya yapılmaması husûsunda bildirilen kesin hüküm, hükmüne uyulması istenen zorlayıcı söz, buyruk.

e.+de 61b/05, 63b/02

e.+i-y-ile 45b/05, 50b/13

[=4]

enār(Far.) Bu ağacın, içinde sıra hâlinde dizili ve üzeri yenmeye elverişli kırmızımsı saydam etsi bir kısımla kaplı çok sayıda çekirdek bulunan, portakal büyüklüğündeki sert kabuklu meyvesi, nar.

e. 56a/09

[=1]

encîr(Far.) Bu ağacın etli ve tatlı, içinde küçük çekirdekler bulunan meyvesi, incir.

e. 46b/02, 53b/08, 54a/03, 79a/12

e.+i 76a/03

e.+ile 53b/07, 74a/01

[=7]

endām(Far.) Beden, vücut.

e.+ında 72a/07

[=1]

engebe Arızalı, meyilli yer.

e. 52a/12

[=1]

- eniş** İniş.
e. 52a/12
[=1]
- enseb(Ar.)** Hoş, tavsiye edilebilir, uygun, en uygun.
e. 63a/07
e.+**dür** 61a/02
[=2]
- eñ** Başına geldiği sıfatların üstün derecede olduğunu gösteren kelime.
e. 45b/08, 59b/10
[=2]
- eñse** Arka.
e.+**sine** 58a/06
[=1]
- er** Koca.
e.+**inden** 82b/04
[=1]
- erbāb(Ar.)** Bir işten iyi anlayan, o işte becerikli, usta, mâhir olan kimse.
e.+**ı ħibret** 87a/05
[=1]
- eri-** Katı cisim sıvı içine karışarak sıvı durumuna geçmek, erimek.
e.-**miş** 49a/04
e.-**yecek** 71a/02
e.-**yince** 79a/03
e.-**yüp** 69b/02
[=4]
- erit-** Erimesini sağlamak, erimesine yol açmak.
e.-**eler (erideler)** 59b/06, 71a/02, 73b/03, 81a/13
e.-**ici (eridici)** 51b/08
e.-**üp (eridüp)** 46b/06, 63b/08
e.-**ür (eridür)** 69a/13, 69a/13
[=9]
- erkān(Ar.)** Bir topluluğun başlıca kimseleri, ileri gelenler, devletin, ordunun sayılı kimseleri, üstler.
e.+**ıla** 85b/02
[=1]
- erkek** Canlı varlıkların üreme bakımından ayrıldığı iki cinsten dişisini dölleyecek şekilde yaratılmış olanı, dişinin karşıt cinsi, er.
e. 72a/02
e.+**dür** 71b/13
[=2]
- erte** Ertesi, gelecek, sabah, şafak sökme zamanı, yarın.
e. 75b/03
[=1]
- esbāb(Ar.)** Sebepler.
e. 48b/12, 66a/04
[=2]
- eski** Çok zamandan beri var olan, üzerinden zaman geçmiş olan, kadim.
e. 47b/07, 48a/05, 49b/04, 50a/06, 50a/11, 50b/10, 50b/12, 51a/13, 51b/13, 53a/01, 53a/03, 53b/06, 55a/01, 59a/07, 59a/13, 59a/14, 59b/02, 69a/13, 78a/07, 81b/13
e.+**den** 59b/02
e.+**sine** 59b/10
[=22]
- eski-** Zaman etkisiyle veya kullanılmaktan ötürü yıpranmak, aşınıp bozulmak, yeniliğini kaybetmek.
e.-**miş** 52b/08
[=1]
- eṣnā(Ar.)** Bir işin yapıldığı veya olduğu zaman, sıra, an.
e.+**da** 61b/09, 64a/05
e.+**larda** 78a/10
[=3]
- eş-** Çok derine gitmeden kazmak.
e.-**er** 88a/08
[=1]
- eşek** Atgillerden, uzun kulaklı binek ve hizmet hayvanı, merkep, karakaçan, uzun kulaklı (Equus asinus).
e. 57b/13
[=1]
- eşür(Ar.)** İşaret.
e. **vir-** 82b/12
[=1]
- et** İnsanlarda, hayvanlarda deri ile kemik arasındaki kas ve yağdan oluşan tabaka.
e. 51b/12, 52a/08, 59a/12, 59a/14
e.+**i** 51b/07, 52a/08, 54b/03
e.+**leri** 45b/04
[=8]
- et-** Bir işi yapmak.
e.-**düğimiz gibi** 77b/04
e.-**mek** 48a/01, 59b/13, 60b/10, 72a/04, 75b/04, 76b/04, 79b/03, 86b/03, 90a/03
e.-**mek-çün** 64b/02, 90a/03

e.-mekden 90a/10
e.-mesine 49a/04
e.-meye 83a/02
e.-meyeler 83b/01, 84a/13, 84b/08, 87b/13, 90a/10
e.-meyince 57a/08
e.-mez 51a/13, 86a/04
e.-mezse 63b/01
e.-seler 66b/09
e. (eksük et-) 84b/08
e. (cem´ et-) 59b/13
e. (def´ et-) 64b/02
e. (eksük et-) 83b/01, 87b/13
e. (ferāgat et-) 79b/03
e. (fāyide et-) 51a/13
e. (ihtirāz et-) 75b/04
e. (ihtiyāṭ et-) 60b/10
e. (muşāḥabet et-) 83a/02
e. (şafiḥa et-) 86b/03
e. (sirāyet et-) 63b/01
e. (tecribet et-) 76b/04
e. (tedārik et-) 57a/08
e. (zarar et-) 86a/04
e. (zıkr et-) 90a/03, 90a/03
[=39]

etek Giysinin alt kenarı.
e.+lerini 82b/12, 82b/13
[=2]

etlü Dolgun, kalın.
e. 55b/03, 77b/02
[=2]

etmek Ekmek.
e. 69a/13
e.+i (etmegi) 80a/11
e.+ile 55a/09, 63a/09, 88b/01
[=5]

eṭrāf(Ar.) Bir yer veya şeyi kuşatan, çevreleyen yerler, çevre, yöre.
e.+ına 57b/03, 65b/12
e.+ında 49b/09
[=3]

Etrāk(Ar.) Türkler.
e. 71b/06
[=1]

ev Bir âilenin oturması için yapılmış yapı, içinde yaşanan, ikāmet edilen yer, konut, mesken, hâne, ikametgâh.
e. 64a/05
[=1]

evla(Ar.) Daha uygun, daha iyi, daha lâayık, yeğ, müreccah.
e. 61a/02
e.+sı 50b/07
[=2]

evvel(Ar.) Başlangıçta, evvelâ, ilk önce, ilk olarak.
e. 61b/05, 63b/02, 66a/10, 71b/09, 87b/02
e.+i 85a/11
e.+idür 85a/06
[=7]

evvela(Ar.) İlk önce, ilk olarak.
e. 58b/03, 76b/10, 83a/12
[=3]

evvelki Daha önceki, bundan önce gelen veya olan.
e. 54a/07, 89a/08
e. gibi 48a/01, 48a/08, 66b/07
[=5]

eyi İyi.
e. 67b/10, 71a/09
[=2]

eyle- Etmek, yapmak.
e.-diler 73a/02
e.-dim 75b/14
e.-mek 58a/03
e.-mez 50b/07, 52a/13, 86b/10
e.-mişdür 58a/06
e.-ye 65b/13, 82b/12, 83a/12, 88b/13
e.-yeler 61a/04, 67b/03, 68b/10, 83b/10, 85b/13
e.-yen 90a/08
e.-yince 57a/06, 58b/13
e.-yincek 57a/01
e.-yüp 88b/12
e. (cehd eyle-) 85b/13
e. (ḥıfz eyle-) 83a/12
e. (iktizā eyle-) 58a/06
e. (itlāk eyle-) 73a/02
e. (ferāgat eyle-) 58a/03
e. (kār eyle-) 50b/07, 52a/13
e. (koyı eyle-) 67b/03
e. (pāk eyle-) 83b/10
e. (sefer eyle-) 75b/14
e. (sirāyet eyle-) 65b/13
e. (sükün eyle-) 82b/12
e. (tetebbu´ eyle-) 90a/08
e. (zabt eyle-) 88b/13

e. (zarar eyle-) 86b/10
e. (zuhür eyle-) 57a/06
 [=37]

eylet- Ettirmek.
e.-eler (eyledeler) 88b/14
 [=1]

eyü İyi.
e. 73b/05, 89b/08
e.+ce 63a/07, 86a/04
e.+dür 51a/13, 60b/08, 67b/03, 84a/02, 84a/03, 84a/04, 86b/09, 89a/02
e. ol- 46b/10, 50a/11, 50a/11, 50b/07, 52a/08, 53a/03, 54b/08, 55a/05, 55a/09, 55a/09, 55b/02, 56a/12, 56b/03, 57a/02, 58a/12, 58b/13, 59b/07, 60a/09, 61b/10, 62a/13, 64a/04, 66a/02, 66b/13, 67b/07, 67b/08, 69b/03, 70b/10, 70b/10, 71a/05, 71b/04, 72b/13, 73b/05, 73b/13, 76a/11, 76a/14, 76b/-04, 78b/01, 78b/05, 78b/06, 79b/12, 81b/04
e.+si 67b/12
e.+sinde 45b/08
 [=55]

eyyām(Ar.) Günler.
e.+da 66a/01
 [=1]

ez- Sıvı içinde bastırıp karıştırarak eritmek.
e.-eler 46a/10, 46a/10, 63b/07, 72b/01, 76a/04
e.-üp 58b/07, 63b/09, 64a/04, 65b/02, 77b/03, 81a/07
 [=11]

ezil- Ezme işine konu olmak.
e.-mege 76a/03
e.-ür 72b/02
 [=2]

F

faķır(Ar.) Zavallı, âciz, bîçâre (kimse).
f. 58a/06, 75b/14, 90a/09
 [=3]

Fârisî(Far.) Farsça, Acemce, İran dili.
f. 53b/13
f.+de 69a/08
 [=2]

farķ(Ar.) Bir kimse veya nesnenin bir başkasıyla karıştırılmamasını sağlayan

ayrılık, benzer şeyleri birbirinden ayıran özellik, başkalık, ayırım, nüans.
f. 45b/04
f.+ı 46b/13
f. it- 56b/03, 71b/06
 [=5]

farzā(Ar.) Faraza, diyelim ki.
f. 66a/10
 [=1]

faşl(Ar.) Bölüm, kısım.
f.+ı hamīs 66a/03
f.+ı rābi' 64a/08
f.+ı şāni' 45b/01
f.+ı sālīş 48b/10
 [=4]

fāyide(Ar.) İşe yarama, işe yaramanın meydana getirdiği iyi durum, olumlu sonuç, yarar, nefi.
f.+dür 53a/13, 65a/12, 73b/13
f. et- 51a/13
f. it- 51a/11, 51a/13, 52a/09, 55b/10, 63b/11, 66a/10, 76b/04, 78b/06, 78b/09
f.+si 54b/05, 59a/14, 76a/11, 87b/06
 [=17]

fāyidelü Faydası olan, faydalı.
f.+dür 87b/08
 [=1]

fe-bi-hā(Ar.) Pek âlâ, ne iyi, tamam.
f. 66b/03, 74b/06
 [=2]

fe-emmā(Ar.) Kaldı ki, gelince.
f. 45b/04, 46a/02, 46b/13, 46b/13, 48b/02, 49a/01, 49a/01, 49b/11, 51a/07, 51a/11, 51b/07, 52a/08, 52a/10, 53a/05, 53a/12, 53a/13, 53b/04, 53b/05, 56a/03, 56a/13, 62b/07, 64a/04, 64a/13, 64a/13, 64b/02, 64b/12, 65a/12, 68a/12, 69a/08, 69b/03, 70a/10, 70a/11, 71b/06, 72a/02, 73a/06, 73a/08, 74a/11, 74b/01, 75b/02, 75b/14, 76a/11, 76b/05, 78b/06, 80a/03, 81b/11, 82a/06, 82b/12, 84a/04, 85a/06, 85a/10, 85b/03, 86b/10, 87a/13, 87a/13, 87b/06, 87b/10, 88a/12, 88a/12, 89a/02, 90a/03, 90a/06
 [=61]

fen(Ar.) Herhangi bir konuya âit olan ilim, bir ilim kolu.
f.+de 59b/08, 59b/08

[=2]
ferāgat(Ar.) Hakkından vazgeçmek, el çekmek.

f. et- 79b/03

f. eyle- 58a/03

[=2]

ferāset(Ar.) Hemen anlama, çabuk kavrama, zihin uyanıklığı, anlayış, sezgi, iz'an.

f.+i 82b/07

[=1]

feslegen(< Yun. basilikion) Ballıbabagillerden, saksılarda süs bitkisi olarak yetiştirilen, keskin kokulu, ufak yeşil yaprakları kekik gibi bahar ve koku verici olarak kullanılan, küçük beyaz çiçekli bitki.

g. ile 65a/06

[=1]

fevrî(Ar.) Ânî bir kararın, kuvvetli bir duygunun etkisiyle birdenbire yapılan (hareket), söylenen (söz).

f. 71b/01

[=1]

fındık(<Far. funduk) Bu ağacın sert bir kabuk içindeki yağlı, nişastalı, yuvarlak veya beyzî meyvesi.

f. kadar 79b/09

[=1]

fitk(Ar.) İç organlardan bir bölümünün, karın çeperinin zayıf noktalarından geçerek cilt altına çıkması sonucu meydana gelen şişlik şeklindeki ârıza.

f. 59b/08, 59b/08, 59b/08, 60a/03, 60a/07

f.+ı 60a/10

f.+ıla 60a/12

f. ol- 59b/10, 60a/10, 60a/10

[=10]

fi-ba'd(Ar.) Bir boyutta.

f. 51a/08

[=1]

fikr(Ar.) Akıl, zihin; düşünce.

f. 82b/07

[=1]

fikret(Ar.) Düşünme, düşünce, fikir.

f. (şâhib-i fikret) 64a/07

[=1]

fi'l-ḥaḳīka(Ar.) Gerçekten, hakîkatte, doğrusu.

f. 54b/01, 56a/03, 58a/13, 58b/07

[=4]

fi'l-ḥāl(Ar.) O anda, hemen şimdi.

f. 65a/12, 65a/13, 78a/05, 80a/11, 80a/11, 90a/03

[=6]

fitil(Ar.) Kanamayı durdurmak, cerâhati boşaltmak için derin yaraların içine sokulan, ilâçlı veya ilâçsız steril bez.

f. 59a/09

f. (bিরer fitil) 69b/01

f. it- 59a/07, 69a/13

f.+lerden 69b/03

[=5]

freng Frengi hastalığı.

f. 69b/06

[=1]

frenk kavunu Bir meyve adı.

f. 56a/03, 56b/01

[=2]

fuli(Ar.) Bir maden adı.

f. gibi 56b/10

[=1]

furun(Yun.) Ekmek, simit, börek vb. hamur işlerini pişirmeye yarayan, ön kısmında bir açıklık bırakılmış, tavanı tonoz biçiminde yapı.

f.+dan 69a/13

[=1]

fuşkı(Yun.) Hayvan tersi, tâze gübre.

f. 75b/03, 76a/09, 87b/08

[=3]

G

ḡafil(Ar.) Çevresinden ve gerçeklerden habersiz olan, gaflet içinde bulunan, dalgın, dikkatsiz ve düşüncesiz (kimse), aymaz.

ḡ. 85a/06

ḡ. ol- 89b/03

[=2]

ḡaflet(Ar.) Çevresinde olanları farkedememe, açık gerçeği görememe, dalgınlık, dikkatsizlik, aymazlık, ḡafillik.

ḡ. 65a/12

ḡ. olun- 66a/08, 75a/09

[=3]

ḡah(Far.) Bâzan, bâzı zaman, kâh.

g. 45b/13, 46b/12, 46b/13, 48b/02, 48b/02, 49a/04, 50b/07, 50b/07, 52b/09, 52b/09, 56a/01, 56a/10, 56a/13, 56b/03, 56b/03, 57b/13, 58a/13, 59a/01, 59a/02, 59b/10, 61b/03, 61b/03, 65b/12, 65b/12, 65b/12, 75b/14, 76a/11, 80a/04, 80a/05, 83a/04, 83a/04, 84b/08

[=32]

gāhī(Far.) Ara sıra, bazen, bâzı defa.

g. 45b/04, 45b/04, 45b/04, 49b/10, 49b/10, 49b/11, 49b/11, 52b/04, 53b/04, 56a/13, 59b/10, 62b/07, 67a/02, 69a/04, 70a/09, 70a/09, 73b/09, 76b/05, 76b/10, 76b/10, 76b/11, 76b/11, 86b/01

g. gāhī 75a/09

[=24]

ğalbur(< Ar. ğirbāl) Tahıl ve başka iri taneli maddeleri elemek için kullanılan büyük delikli veya seyrek telli elek, kalbur.

ğ. gibi 85a/12

[=1]

ğalebe(Ar.) Üstün gelme, üstün olma, bastırma.

ğ.+sinden 62b/03

ğ.+sinüñ 65a/10

[=2]

ğalib(Ar.) Üstün gelen, yenen.

ğ. ol- 46a/03

[=1]

ğalız(Ar.) Kalın, sık, yoğun, kesif.

ğ.+dür 50a/03

[=1]

ğayb(Ar.) Göz önünde olmayan, gözle görülemeyen, gizli olan şey, hâl ve keyfiyet.

ğ.+ı 76a/11

[=1]

ğâyet(Ar.) Çok, pek, pek çok, son derece.

ğ. 45b/06, 51a/11, 52a/08, 58a/01, 61b/10, 66b/10, 69b/03, 70b/10, 73b/05, 78b/09, 78b/13, 78b/13, 79a/14, 82b/01, 82b/12, 83a/04, 83b/06, 83b/07, 84a/01, 84a/04, 84b/01, 85a/06, 87b/08, 90a/03

ğ.+ile 84a/08, 85a/10, 89a/02

[=27]

ğayr(Ar.) Başka, diğer.

ğ. 45b/08, 57b/06, 58a/07, 60b/13, 64a/13, 72a/04, 74a/13, 85a/04, 88b/04, 90a/09

ğ.+dahı 68b/04

[=11]

ğayrı(Ar.) Başka, diğer.

ğ. 50a/03, 62b/07, 63a/07, 82b/04, 82b/04, 82b/04, 82b/04

ğ.+ya 85b/02

ğ.+ya dahı 69b/05

[=9]

gece Güneş battıktan sonra başlayan ve gün ağarınca kadar süren karanlık zaman.

g. 51b/11, 64b/11, 66b/12, 70b/05

[=4]

geç Kararlaştırılan, beklenen veya alışılan zamandan sonra, erken karşıtı.

g. 73a/06

[=1]

geç- Tükenmek, bitmek, sona ermek, ortadan kalkmak.

g.-diyse 46a/03

g.-dükden 45b/10, 61b/09, 65a/12

g.-e 69b/06, 81b/04, 85a/13

g.-er 52b/06, 59b/10

g.-erse 74b/05

g.-işdügi 53b/04

g.-mez 45b/12

g.-mezse 48b/04, 48b/08, 74b/06,

81b/05

g.-miş 54b/09, 79b/02, 80a/01

g.-se 61b/01, 61b/11, 79b/01

g.-üp 46a/03

[=22]

geçin- ... gibi saymak, ... gibi görmek.

g.-ürler 87a/12

[=1]

geçiş- Birbirinin içine geçip karışmak, tedahül etmek.

g.-ür 84b/08

[=1]

geçışdür- Az bir zararla atlatmak, kurtulmak.

g.-ür 57a/06

[=1]

geçür- Bir şeyi kendisine ayrılmış olan yere yerleştirmek, takmak.

g.-eler 52b/02, 69a/13, 69a/13

g.-üp 55b/06, 60a/05

g.-ür 79a/14

g.-ürler 86a/07

[=7]

gegir- Midede toplanan gazı ağızdan sesli bir biçimde çıkarmak.

g.-ir 81b/11

[=1]

gel- Ulaşmak, varmak.

g.-dügi 63a/07

g.-dügi birle 82b/12

g.-dükden 82b/11

g.-e 79b/06

g.-en 89b/04

g.-ince 74b/09

g.-mezler 62b/13

g.-mişdür 88a/05, 89b/06

g.-üp (gelüp) 47b/02

g.-ür 45b/08, 54b/05, 58a/06, 59b/10, 64b/07, 67a/06, 67b/12, 74b/01, 74b/01, 81a/01, 85b/08, 88b/01

g.-ürdi 75b/14

g. (çıkā gel-) 58a/06

g. (ıztırāb gel-) 74b/01

g. (rāst gel-) 59b/10, 63a/07

g. (za`if gel-) 74b/01

[=28]

gendü Dönüşlülük zamiri.

g. 48a/03, 58a/03, 59a/03, 75b/04, 76a/10, 82b/03, 82b/04, 82b/04

g.+den 49b/09, 53a/12, 63a/01, 82b/04, 89b/13

g. gendiden 47b/03, 55b/13, 56a/13, 56b/03, 58a/06, 60b/13, 68a/05, 68a/05

g. gendinden 88b/03, 88b/08

g. gendüden 58a/07, 88b/01

g.+leri 82b/12

g.+nüñ 63a/07, 84b/02

g.+si 64a/07, 64a/07

g.+sidür 81a/13

g.+ye 63a/07, 80a/04, 85a/03

g.+ye dik 62b/13

g.+yi 53a/10, 88b/06

[=37]

geniş Alanı büyük olan, makro, dar karşıtı.

g. 74b/04

[=1]

gerek Mutlaka, herhâlde, muhakkak, lâzım, muktezi.

g. 48a/01, 50a/01, 54a/12, 57a/09, 57a/09, 58a/03, 58a/03, 58a/04, 59a/03, 59b/13, 66a/10, 66a/10, 66a/10, 71a/07,

72a/04, 72a/04, 72a/04, 74b/01, 74b/01, 74b/01, 76b/04, 77a/10, 79b/03, 82a/06, 84b/08, 84b/09, 84b/10, 86b/03, 86b/08, 86b/08, 86b/11, 88a/12, 88a/12, 88b/07, 88b/14, 88b/14, 88b/14, 89a/02, 89a/02, 89a/02, 89a/02, 89b/03, 89b/03

g.+dür 48a/01, 48b/08, 48b/13,

51a/08, 51b/06, 52b/10, 53a/01, 57b/04, 58a/07, 58b/07, 60b/10, 61a/01, 63b/12, 64a/05, 64b/08, 65a/04, 67b/03, 68a/08, 69a/11, 74b/10, 75b/04, 75b/10, 82b/03, 83a/09, 83b/09, 84a/11, 84b/01, 84b/08, 84b/11, 85a/02, 85a/04, 85a/06, 85b/08, 85b/08, 85b/11, 87b/02

g.+i (geregi) gibi 90a/06

[=81]

geril- Gergin bir durum almak, kasılmak, takallüs etmek.

g.-ür 67a/11

[=1]

getür- Eriştirmek, ulaştırmak.

g.-üp 48a/06, 56b/04

[=2]

gevde Gövde.

g.+de 48a/01

g.+si 65b/12

g.+si gibi 49b/09

g.+sinde 57b/01

g.+sine 54a/11, 54b/05, 61b/07, 64b/06, 65b/11

g.+sini 62a/02

[=10]

gevdelü İri yapılı.

h. ol- 65a/09

[=1]

gevşek 1. Sıkı veya gergin olmayan, gevşemiş olan.

g. 55b/13

g. ol- 56a/03, 59b/10

2. Cansız, hareketsiz, iradesiz.

g. it- 84a/05

[=4]

gevşet- Sertlik ve gerginliğini bozmak.

g.-e (gevşede) 51a/08

g.-üp (gevşedüp) 61b/13

[=2]

geyik Yırtıcı olmayan dört ayaklı hayvan.

g. 48b/05

[=1]

gez- Bir yerde dolaşmak, yürümek.

g.-dügi 82b/07
g.-er 88a/09
g.-erse 82b/07
 [=3]
gezdür- Birinin gezmesini sağlamak, dolaştırmak.
g.-e 82b/06, 83b/01
g.-eler 56b/07, 67a/02, 89a/05
g.-meden 77a/10
g.-mek 77a/10, 84b/09
g.-üp 88b/07
 [=9]
ğırbāl(Ar.) Kalbur.
ğ.+ıla 83b/09
 [=1]
gibi Benzetme edatı.
g. 45b/10, 46a/10, 46b/11, 46b/13, 48a/01, 48a/03, 48a/05, 48a/08, 49a/02, 49a/04, 49b/09, 50b/01, 50b/09, 51b/09, 52a/05, 52a/08, 52a/08, 52b/01, 52b/03, 53b/09, 54b/03, 54b/11, 55a/01, 55a/13, 55b/03, 56a/03, 56a/13, 56b/01, 56b/03, 56b/03, 56b/09, 56b/10, 56b/10, 56b/11, 57b/06, 57b/13, 58a/06, 58a/06, 58a/13, 58b/01, 58b/02, 58b/09, 58b/11, 59a/03, 59b/13, 60a/01, 60a/03, 60a/10, 62b/03, 62b/04, 62b/10, 63a/06, 63a/07, 63a/07, 63a/07, 63b/05, 66b/07, 68a/02, 68a/05, 68a/13, 68b/04, 68b/08, 68b/09, 69a/05, 69a/08, 70b/02, 71a/12, 71b/09, 72b/01, 73a/05, 73b/07, 74a/03, 74a/10, 75a/05, 76a/04, 77b/04, 77b/10, 78b/01, 78b/13, 81a/13, 81b/03, 84a/04, 85a/08, 85a/12, 85a/13, 86a/13, 86b/04, 87a/07, 88a/06, 88a/10, 88a/12, 88b/09, 89b/09, 90a/02, 90a/06
g. (anuñ gibi) 59b/10
g.+dür 58a/13, 82b/04
 [=98]
gice Güneş battıktan sonra başlayan ve gün ağarınca kadar süren karanlık zaman.
g. 48b/06, 49a/09, 50b/11, 51b/03, 54b/12, 59a/09, 66b/01, 68b/03, 72a/10, 79b/05, 85a/06
g.+de 55b/07
 [=12]
giç Kararlaştırılan, beklenen veya alışılan zamandan sonra, erken karşıtı.

g. 51a/08, 52a/08, 52a/08, 53a/05, 53a/13, 53b/05, 59a/03, 60b/04, 61a/12, 69b/06, 78b/07, 89a/08
 [=12]
gider- Uzaklaştırmak, çıkarmak, yok etmek, kaldırmak, izale etmek, defetmek.
g.-eler 58b/03, 66b/13, 81b/04
g.-üp 48b/06
 [=4]
gir- Dışarıdan içeriye girmek, sığmak.
g.-e 65b/11, 83a/12
g.-ecek kadar 61a/07
g.-er 73a/04
g.-erse 65b/06
g. (ele gir-) 65b/06
 [=6]
giriş Girme yeri, başlangıç.
g.+inden 75a/08
 [=1]
giriü Arka, geri; yine, tekrar, bir daha, sonra.
g. 48a/08, 52a/12, 65b/12, 70a/04
g.+rek 88b/09
g.+sinden 66a/10
g.+sini 57a/08
 [=7]
git- Yürümek, bir yere doğru yönelmek.
g.-dükçe 49a/03, 67a/13, 69a/06, 69a/08, 75b/10
g.-e (gide) 48b/10, 51a/02, 51a/08, 51b/12, 52b/06, 52b/07, 57a/13, 58a/12, 58b/09, 58b/13, 61a/09, 61a/13, 66a/13, 66b/07, 69b/04, 70b/10, 71b/04, 75a/13, 76a/11, 79b/12, 80b/10, 82a/10, 83a/12, 83a/13
g.-ecek (gidecek) 83b/07
g.-eckini (gidecegini) 83a/07
g.-eler (gideler) 71a/13
g.-en (giden) 76b/11
g.-er (gider) 46a/03, 47b/04, 49a/03, 50a/03, 50b/03, 50b/13, 52b/06, 53a/01, 53a/13, 53b/04, 54b/05, 54b/05, 56b/03, 57a/02, 60a/10, 60a/10, 66a/10, 67a/09, 67b/01, 69a/02, 69a/08, 69a/13, 69b/03, 73a/06, 73a/08, 73a/08, 75a/01, 75b/03, 75b/11, 82b/04, 82b/07
g.-erek (giderek) 50b/04, 51a/05, 52b/06, 53a/11, 56b/03, 58a/06, 60a/10, 66a/08, 69a/04, 75a/03, 75a/10, 80a/06

g.-erken (giderken) 62b/07,
83a/01
g.-erse (giderse) 83a/09
g.-et (gider) 73a/02
g.-mezse 69a/01
g. (ağa git-) 52b/06
g. (bite git-) 52b/07
g. (geçer git-) 52b/06
g. (koya gide) 51b/12
g. (oñulur git-) 53a/01
[=86]
giydir- Giyme işini yaptırmak.
g.-eler 74b/07
[=1]
ğizā(Ar.) Yemek, besin, erzak.
g. 66a/02
[=1]
gizlü Görünmez, belli olmaz bir durumda olan, edimsel karşıtı, mahfi, gizli.
g. 76a/11
[=1]
göbek Yağ bağlamış karın, batın.
g. 51a/10
[=1]
gögercin Güvercin.
g. 82a/01
g. bokı 65a/01
[=2]
gögüs Vücudun boyunla karın arasında bulunan ve kalp, akciğer vb. organları içine alan bölümü, sine.
g.+den 69b/11
g.+e (gögse) 69b/11
g.+i (gögsi) 71a/12
g.+inde (gögsinde) 48b/11, 49a/01,
49a/01, 49b/09, 49b/11, 58a/13, 78b/01
g.+inden (gögsinden) 53a/13,
78b/01, 78b/04
g.+ine (gögsine) 71a/06
g.+ine (gögsine) dek 70a/02
g.+ini (gögsini) 71a/11
[=16]
göl Oluşması genellikle tektonik, volkanik vb. olaylara bağlı olan, toprakla çevrili, derin ve geniş, tuzlu veya tuzsuz durgun su örtüsü.
g.+inüñ 70b/02
[=1]
göm- Bir nesnenin içine yerleştirmek, batırmak.

g.-eler 55b/05
[=1]
gönül Yürek.
g.+inde (gönlinde) 83a/05
[=1]
gör- Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek.
g. 82b/07
g.-dügi 62b/11, 64b/02
g.-düm 58a/06
g.-ince 62b/13
g.-memiş 50a/10
g.-mez 64a/13
g.-miş 69a/12, 73b/01
g.-ünce 89b/01
g.-üp 90a/08
g.-ür 63a/07, 64a/13
g.-ürse 88b/04
g. (zarar gör-) 64a/13
[=13]
göre Bir şeye uygun olarak, bir şey uyarınca, gereğince.
g. 46a/04, 57b/05, 72b/05, 88b/14
g. (ağa göre) 60a/06
g. (ol fitk ağzına göre) 60a/07
[=6]
görün- Görülür duruma gelmek, görülür olmak, gözükmek.
g.-di 58a/06, 58a/06
g.-mege 58a/08
g.-mez 50b/08, 76a/11
g.-üp 50b/07
g.-ür 50b/07, 57b/05
g.-ürse 71a/08, 71b/02
[=10]
göster- Görülmesini sağlamak, görmesine yol açmak.
g.-eler 87b/06
g.-irler 89b/09
g.-mek 89a/02
[=3]
götür- Bir kimseyi ya da hayvanı bir yere kadar yanında yürütmek.
g.-eler 65b/09, 87b/11
[=2]
göz Görme organı, basar.
g. 70a/07, 70a/07, 71a/13, 71a/13,
82b/07
g.+den 69b/07
g.+i 85a/06

g.+inüñ 58a/06
g.+leri 57a/09, 62b/08, 63a/02, 64b/08, 88a/07
g.+lerinden 64b/05
g.+üm-ile 58a/06
[=15]
gözet- Gözetlemek, beklemek, bakmak, ummak.
g.-eler (gözedeler) 56a/04, 61a/02, 64a/06
g.-mek 58a/04, 82a/06
g.-ür (gözedür) 83a/05
[=6]
ğurfet(< Ar. ğurfe) Çardak, köşk.
ğ.+de 65a/04
[=1]
güşe(Far.) Köşe.
g.+den 52a/08
[=1]
güşelü Köşeli.
g. 52a/08, 52a/08
[=2]
güccük Küçük.
g. 86b/08
[=1]
gücen- Acı sebebiyle irkilmek.
g.-ür 48b/02, 67a/13
[=2]
güç Ağır ve yorucu emekle yapılan, çetin, müşkül, kolay karşıtı.
g. 48a/01, 51a/08, 52a/08, 52a/08, 69b/06
g.+dür 72a/02
g.+ile 78a/13
g. ol- 58a/01, 75b/08
[=9]
gül(Far.) Gül ağacının güzel kokulu, pek çok çeşidi bulunan çok makbul çiçeği.
g. 55b/01, 58b/01
[=2]
gün Gündüz; yer yuvarlığının kendi eksenini etrafında bir kez dönmesiyle geçen 24 saatlik süre.
g. 46a/03, 48b/06, 49a/09, 50a/07, 50a/11, 51b/11, 55a/02, 56a/10, 58b/12, 58b/13, 59a/09, 59a/11, 59a/13, 60a/08, 61a/11, 62a/02, 64a/07, 64b/09, 66b/01, 66b/02, 72a/04, 73b/05, 74b/05, 77b/02, 78a/12, 79a/13, 79a/14, 79b/05, 82a/04,

84a/04, 84b/09, 84b/12, 84b/12, 88a/03, 89a/07, 89a/11
g. (birkaç gün) 54b/08, 66b/09, 67b/06, 74b/03, 77a/02, 84a/10
g. (biş güne dek) 45b/11
g. (iki üç güne dek) 80a/04
g. (on beş gün) 47b/13
g. (üç güne dek) 45b/11
g.+de 52a/06, 52a/07, 56b/03, 59b/02, 62a/09, 67a/06, 71a/03, 72b/12, 73b/01, 74a/04, 75a/12, 76a/13, 76b/03, 82b/05, 83b/08, 84b/08, 84b/08, 84b/08, 84b/12, 85b/05, 87b/07
g.+den 72b/12, 75a/06, 81b/04, 82a/06
g.+e 45b/12
g.+e dek 48a/09, 64a/07, 72a/12, 75a/03, 87a/09, 88a/02
g.+i 83b/03
g.+lerde 64a/12
g.+lerinde 83b/13
[=81]
gündüz Günün sabahtan akşama kadar süren aydınlık bölümü.
g. 67a/01
g.+ün 66b/13
[=2]
güneş Gezegenlere ve yer yuvarlığına ışık ve ısı veren büyük gök cismi.
g. 84b/04
[=1]
günlük Tütsü için kullanılan bir tür ağaç sakızı.
g. 49b/01, 49b/06, 50a/09, 67b/12, 70b/12
[=5]
güreş Belli kurallar içinde, güç kullanarak iki kişinin türlü oyunlarla birbirinin sırtını yere getirmeye çalışması.
g.+e 88a/10
[=1]
güşt(< Far. güşt) Et.
g.+i 58b/07, 58b/07
[=2]
güyegü Bir ot çeşidi.
g. otı 65b/04
[=1]
güz Sonbahar.
g. 64a/13
[=1]

güzel Göze ve kulağa hoş gelen, hayranlık uyandıran, çirkin karşıtı.
g. 69b/08
[=1]

H

ḥabāzā(Ar.) Ebegümecei.
ḥ. 84a/07
[=1]

ḥabb(Ar.) Tâne hâlinde ilâç, hap.
ḥ. 62a/04
[=1]

ḥabîs(Ar.) (Hastalık, çıban vb. için) Çok tehlikeli, öldürücü.
ḥ. 46b/13, 50a/13
[=2]

ḥabs(Ar.) Dışarı çıkmasına izin vermemek üzere bir yere kapatma.
ḥ. ol- 80b/09
[=1]

ḥadd(Ar.) Gerek; derece, mertebe.
ḥ.+en 56a/01, 66b/06, 74b/01, 74b/01, 76a/01
ḥ.+i vech-ile 61a/04
[=6]

ḥafîf(Ar.) Tartıda ağırlığı az gelen.
ḥ. 88a/12
[=1]

hafta(< Far. hefte) Birbiri arkasına gelen yedi günden ibâret zaman bölümü.
h. 68a/04, 86b/11
h.+ya 45b/10
[=3]

ḥaḳîr(Ar.) Eskiden bir kimsenin kendisi için kullanıldığı tevâzu sözü, bendeniz, kulunuz.
ḥ.+i 90a/09
[=1]

ḥaḳḳ(Ar.) Doğru, gerçek.
ḥ. 64a/13, 72b/05, 75b/02, 87a/13, 88a/12
ḥ.+ında 86b/08
[=6]

Ḥaḳḳ Te`ālā(Ar.) Yüce olan Allah, ulu Allah.
ḥ.+nuḥ 45b/05, 58a/06
[=2]

ḥāl(Ar.) Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum.

ḥ. 53b/05, 62b/05, 65a/12, 80a/11, 86a/03, 89b/01

ḥ.+den 76b/05

ḥ.+e 84b/08

ḥ.+i 63a/07

ḥ.+ile 45b/10, 51a/08, 57b/13, 59a/03, 61a/02, 72a/02

ḥ.+ine 59a/03

ḥ.+ine ko- 58a/03

ḥ. ol- 53b/04, 63a/07

[=19]

ḥalāş(Ar.) Kurtulmak, kurtuluş, kurtulma.
ḥ. 80a/07
[=1]

ḥālet(Ar.) Hâl, nitelik, keyfiyet.
ḥ.+dür 62b/01
[=1]

ḥalḳ(Ar.) Aynı yerde bulunan kimseler.
ḥ. 62b/07
[=1]

ḥalḳa(< Ar. ḥalaḳa) Ortası boş bir daire biçiminde olan şey, ortası boş yuvarlak.
ḥ. gibi 52b/03
ḥ. it- 69a/13
[=2]

ḥall(Ar.) Bir işin zor ve karanlık taraflarını çözme, çözümleme.
ḥ. it- 50b/08
ḥ. ol- 49b/02
[=2]

ḥalṭ(Ar.) Bir şeyi başka bir şeyle karıştırma, mezcetme.
ḥ. it- 68b/12
[=1]

ḥāmîs(Ar.) Beşinci.
ḥ. (bâb-ı ḥāmîs) 82a/11
ḥ. (fasl-ı ḥāmîs) 66a/03
[=2]

ḥamle(Ar.) İleri atılma, atılım, saldırı, savlet.
ḥ.+de 88b/11
ḥ.+den 89a/02
ḥ. it- 62b/11
[=3]

ḥanzal(Ar.) Ebûcehil karpuzu veya acı hıyar denen bitki.
ḥ. 72a/06, 72a/07
[=2]

ḥar-zehra(Far.) defli Ağu, ağacı ve yaprağı söğüt şekline yakın zehirli bitki.

h. 53b/13
[=1]
harāb(Ar.) Kötü durumda, bitik, perişan, yıkık.
h. it- 57a/06, 85a/10
h. ol- 73a/02, 74b/03, 75a/03, 82b/04, 82b/04
[=7]
harāret(Ar.) Susuzluk.
h. 89b/02
h.+i 53b/04, 64b/02, 87b/06
h.+ini 84b/08
[=5]
harbağ(Ar.) Çöplene denen bitki.
h. 62a/05
[=1]
hardel(Ar.) Turpgillerden, 100-150 santimetre yüksekliğinde, sarı çiçekli, deriyi yakıcı nitelikte olan ve tohumu hekimlikte kullanılan, tadı acı ve bir yıllık bir bitki (*Brassica nigra*).
h. 81a/10
h.+ı 68b/11
[=2]
hareket(Ar.) Davranış, davranma.
h.+inden 62b/02
[=1]
hāric(Ar.) Dışta kalmak üzere, dışında sayılmak üzere, müstesna.
h. 61a/03
h. kal- 53b/04
[=2]
hāşşiyet(Ar.) Bir şeye has nitelik, o nesnede bulunan meziyet, kuvvet, tesir, hassa.
h. 47b/12
[=1]
hāşıl(Ar.) Husûle gelen, olan, meydana çıkan.
h. 46b/08
h. ol- 73a/03, 73a/04, 75b/04, 75b/08, 84b/01, 84b/08
h. (ve'l-hāşıl) 57a/08
[=7]
hasta(Far.) Sağlık durumu bozuk olan (insan, hayvan veya organ).
h. iken 66a/02
[=1]

haşla- Kaynar suda pişirmek, kaynar suya batırmak, üstüne kaynar su dökmek.
h.-yalar 66b/11
h.-yup 48b/05
[=2]
haṭā(Ar.) Yanlış, yanlışlık.
h. it- 85b/08
h.+y-ıla 85b/11
[=2]
haṭarlu Tehlikeli.
h.+dur 48a/01
[=1]
haṭmī(Ar.) Ebegümeçigillerden, bazı cinslerinin kök ve çiçekleri hekimlikte kullanılan, çok yıllık otsu bir süs bitkisi, ağaçküpesi (*Althaea officinalis*).
h. 46a/06, 66a/10, 67b/12
[=3]
haṭṭ(Ar.) Çizgi.
h. 52b/11, 52b/11
[=2]
hattā(Ar.) “Bile, dahi, üstelik, bundan başka, hem de” gibi anlamı kuvvetlendirmek için kullanılır.
h. 52a/08, 57a/07, 62b/06, 62b/07, 69b/06, 69b/06, 75b/06, 78b/13, 82b/04, 83a/05, 85b/08, 86a/04, 87a/09
[=13]
haṭve(Ar.) Adım.
h. 69a/07, 83b/01
h.+den 83b/01
[=3]
havā(< Ar. hevā) Dünyâyı belli bir yüksekliğe kadar kaplayan, bütün canlıların nefes yoluyla alıp verdikleri, çok miktarda oksijen, azot ve az miktarda asit, su buharı ve başka gazlardan meydana gelmiş renksiz, kokusuz, hafif gaz.
h. 83a/12
h.+sın 48b/07, 60b/08
[=3]
havālan- 1. Temiz hava alması sağlanmak, havası değiştirilmek.
h.-miş 60b/08
2. Yara cerahatlanmek, şişmek, azmak.
h.-ur 51a/04
[=2]

havan(< Far. **hāven**) Toz hâline getirilmek veya ufalanmak istenen bir maddenin içine konulup dövüldüğü taş, tahta veya mâdenden çukur kap.

h. 49b/03, 52a/04, 53b/08, 70b/09, 72b/09, 74a/02

h.+da 48a/03, 49b/07, 54a/04, 59a/05, 67b/13, 72a/07, 79b/08, 81a/10
[=14]

havuç(< Far. **hevīc**) Maydanozgillerden, uzun ve sivri kökü sebze olarak yenen, vitamin bakımından zengin, besleyici, yetiştirilmesi kolay otsu bitki.

h. 65a/01

[=1]

havz(Ar.) Havuz, su biriktirme yeri.

h. gibi 85a/08

[=1]

hayât(Ar.) Organların canlının varlığını devam ettirecek şekilde işlemesi ve canlıların, organlarının gösterdiği faaliyet sonucunda varlıklarını sürdürmesi durumu, sürüp giden yaşama, canlı olma, dirilik.

h.+dadur 58a/06

[=1]

hāye(Far.) Erkeklik bezi, er bezi, husye, testis.

h.+sı 49a/01

h.+sine 58a/01

[=2]

haykır- Çok yüksek sesle bağırarak.

h.-mağ 89a/02

h.-mağdan dağı 59b/11

h.-up 89a/01

[=3]

hayl(Ar.) At, at sürüsü, yıldı.

h. işle- 72a/04

[=1]

haylî(Far.) Oldukça fazla, çokça, epey.

h. 46a/01, 51a/08, 56a/13, 75b/11

h. zamân 79b/11

[=5]

hayvân(< Ar. **hayevân**) Hizmete yarayan at, eşek, katır cinsinden yaratık.

h. 64a/07, 90a/03

h.+dan 46a/04

[=3]

hayvânât(Ar.) Hayvanlar.

h. 62b/12, 63a/07

[=2]

hazân(Far.) Güz, sonbahar.

h. 83b/06

[=1]

hazık(Ar.) Usta, maharetli.

h. 66a/10, 67b/10

[=2]

hâzır(Ar.) Belli bir işi yapacak veya belli bir işe yarayacak duruma getirilmiş olan (şey).

h. 85a/06

[=1]

hâzırlan- Kendini hazırlamak.

h.-mış 88a/10

h.-ur 88a/06, 88a/10

[=3]

hazm(Ar.) Yenen şeylerin vücutta değişikliklere uğrayarak kana karışacak duruma gelmesi işi, sindirim.

h.+ı 66a/02

h.+ına 66a/02

h. it- 87b/06

h. ol- 68a/08

[=4]

hazız(Ar.) Bir şeyin verdiği hoş giden tatlı duygu, zevk.

h. 82b/07

[=1]

helāk(Ar.) Mahvolma, yok olma, ölme.

h.+i 63a/07

i. ol- 64a/07, 64a/07, 64a/07, 90a/03

[=5]

hem(Far.) Kullanıldığı cümleye “üstelik, bir de, şu da var ki, zaten” mânâları katarak anlamı kuvvetlendirir.

h. 45b/04, 45b/04, 53a/13, 53a/13, 54b/05, 57b/09, 61a/01, 61a/01, 68a/05, 82b/12, 82b/12, 85a/08, 85a/08, 86b/09, 86b/10, 87a/13, 87a/13

[=17]

hemân(Far.) “Hemen” kelimesinin eski metinlerde geçen asıl şekli.

h. 46a/04, 46b/13, 47a/07, 48a/01, 49b/13, 50b/12, 51a/08, 51a/13, 51b/03, 56a/01, 58a/03, 62b/07, 62b/13, 64b/02, 68a/05, 69a/07, 82a/06, 84a/13, 87a/12, 88a/12, 88b/11, 89a/02, 89a/05

[=23]

hengāme(Far.) Vakit, zaman, hengâm.

h.+ile 85b/02
[=1]
henüz(Far.) Daha şimdi, yeni.
h. 51a/11, 51a/12, 55a/08, 58a/06, 59b/12, 81a/13
[=6]
hep Hiçbiri dışta tutulmamak veya eksik olmamak üzere, bütün, tüm olarak.
h. 46a/03, 62b/07, 75a/03
[=3]
her Önüne geldiği ismin benzerlerini “teker teker hepsi, birer birer hepsi, birer birer tamamı” anlamıyla kapsayacak biçimde genelleştiren söz.
h. 86a/05, 87b/06, 88a/03
h. biri 70a/01
h. birinden 46a/06, 47b/06, 49b/07, 52a/04, 56b/11, 70a/13, 70b/12, 78b/08, 81a/05, 81a/10
h. gün 58b/13, 59a/11, 62a/02, 72a/04, 73b/05, 78a/12, 79a/13, 79a/14
h. ne ilâc 54a/01
h. nerede 51a/11
h. zamân 55a/08, 76b/11
h. zamânda 78b/07
[=27]
herîse(Ar.) Keşkek yemeği.
h. gibi 76a/04
[=1]
hüdmekâr(Far.) Hizmet eden kimse, hizmetçi.
h. 82b/04
[=1]
hıfz(Ar.) Koruma, saklama, muhâfaza etme.
h. eyle- 83a/12
[=1]
hınâzîr(Ar.) “Domuz” kelimesinin çoğulu, domuzlar.
h. 50a/12
[=1]
hırızma Bazı hayvanların dudaklarına veya burun deliklerine geçirilen demir halka.
h.ile 58b/03
[=1]
hırh İyi, hayırlı, uğurlu, makbul.
h. 49a/01
[=1]

hıyârşenbe(< Far. hıyârçenber)
Baklagillerden, Doğu Hint, Antil ve Brezilya’da yetişen, hekimlikte kullanılan, siyah renkteki meyvelerinin terkibinde şeker, pektin, zambak, tanen ve esans bulunan ağaç, Hint hıyarı.
h. 46a/09, 46a/10
[=2]
hîbret(Ar.) Bir şey hakkındaki sağlam ve tam bilgi.
h. (ehl-i hîbret) 64a/07
h. (erbab-ı hîbret) 87a/05
[=2]
hîcâb(Ar.) Organlar arasındaki ince zar.
h. 59b/10, 59b/10
h.+ı 59b/08, 59b/10
[=4]
hîç(Far.) Olumsuz cümlelerde ve soru cümlelerinde anlamı kuvvetlendirir, kat’iyen, asla.
h. 52a/13, 82b/05
[=2]
hîffet(Ar.) Hafiflik.
h. 85a/06
[=1]
hikâyet(Ar.) Hikâye.
h. it- 62b/07
[=1]
hikke(Ar.) Bir uyuz çeşidi.
h. 53a/08
[=1]
hikmet(Ar.) Bilgelik.
h. 63a/07
h.+i 58a/06, 66a/02
[=3]
hilamm(Ar.) Güçsüz, zayıf.
h. 62b/07
[=1]
hîle(Ar.) Bir kimseyi aldatmak, kandırmak ve yanıltmak amacıyla yapılan tertip, düzen.
h. it- 89b/08
[=1]
Hindûstân(Far.) Hindistan ülkesi.
h. 67b/12
h.+da
[=1]
hukne(Ar.) Tenkiye âleti.
h. 62a/11, 65a/08
h. it- 82a/07

h.+yi 65a/05
[=4]
huld(Ar.) Sıracaya hastalığı.
h. 50a/12
[=1]
hunān(Ar.) Sıracaya ve frengiye benzeyen bir hastalık.
h. 69b/04
h.+a 69b/06
[=2]
hunnāk(Ar.) Bâdemcik iltihâbı, boğak, anjin.
h. 45b/03, 46b/07
h.+a 47a/03
h.+uḡ 46b/13
[=4]
hurmā(Far.) Hurma ağacının tatlı, besleyici, etli meyvesi.
h. 89a/02
[=1]
hurūc(Ar.) Dışarı çıkma, çıkış.
h. ul-mak' ad 55b/11
[=1]
huşuş(Ar.) Konu, iş, keyfiyet, madde.
h.+larda 46b/13
[=1]
huşuşā(Ar.) Bilhassa, hasseten, özellikle.
h. 46a/04, 71b/07, 74b/03, 75b/05, 75b/06, 75b/06, 75b/06, 78b/13, 82b/07, 83b/02, 83b/03, 88b/04
h.+ki 65a/12
[=13]
huşk(Far.) Kuru.
h. it- 84b/03
[=1]
hūy(Far.) Doğuştan olan tabiat, yaratılış, mizaç.
h. 82b/04
h.+ı 83a/08
h.+ını 77a/02
[=3]
hünerlü Hüneri olan, mârifet ve mahâret sâhibi, usta.
h. 45b/07
h.+dür 88a/04
[=2]

I

ılcağ ılıkça, az ılık.

ı. 48a/10, 51b/07, 52a/08, 60b/06, 72a/08, 73a/10, 84b/07
ı.+ıla (ılcağ-ıla) 65a/08, 77b/04, 78a/05, 79a/04, 79a/09
ı.+iken 46a/12, 46b/04
[=14]
ılt- ılık duruma getirmek.
ı.-alar (ıldalar) 62a/13
ı.-up (ıldup) 78a/11, 78b/08, 79a/14
[=4]
ırak Uzak.
ı. 82b/07, 82b/07, 82b/07, 83a/09
[=4]
ırık Zayıf.
ı. 89a/11
[=1]
ırmağ Çoğunlukla denize dökülen, özellikle genişliği ve taşıdığı su niceliği bakımından en büyük akarsu, nehir.
ı.+lar 53b/13
[=1]
ısıcak Sıcak.
ı. 47a/07, 55b/05, 60b/13, 61b/01, 62a/01, 62a/02, 62a/03, 64a/12, 64a/13, 64a/13, 64b/06, 69a/08, 69a/13, 75a/01, 76a/07
ı.+da 64a/12
ı.+dan dahı 64a/13
ı.+ıla (ısıcag-ıla) 46b/07, 48b/05, 51a/13, 55b/06, 55b/09, 58a/10, 66b/08, 66b/11, 67b/03, 68b/02, 68b/05, 68b/13, 78b/02, 81b/02
ı.+ılan (ısıcag-ılan) 50a/11
ı. iken 47a/07
ı. ol- 55a/11
[=34]
ıdır- Dişleri arasına alıp sıkamak veya koparmak.
ı.-a 62b/07, 62b/07
ı.-an 63a/10
ı.-dı 62b/07, 62b/07
ı.-dılarsa 62b/07
ı.-duğı 62b/07, 64a/07, 64a/07, 64a/07
ı.-maz 62b/07
ı.-ur gibi 74a/10
[=12]
ısrğan Isırgangillerden, her tarafı sert tüylerle kaplı, tüyleri kırıldığında karınca

asidi denilen çok kaşındırıcı bir madde çıkartan bir ot (Urtica).

1. otı 66a/11

[=1]

ısrırcı Isırma özelliği olan.

1. 62b/13

[=1]

ışırıl- Dişleri arasında sıkılmak veya koparılmak.

1.-an 63a/08, 63a/13, 63b/02

1.-mıssa dahı 62b/13

[=4]

ışıt- Sıcak duruma getirmek.

1.-up (ışıdup) 68b/13

[=1]

ışlan- Islak duruma gelmek.

1.-mış 56a/11

1.-up 68a/05

1.-ur 68a/05, 73a/04

[=4]

ışlat- Islak duruma getirmek.

1.-alar (ışladalar) 54a/03

1.-up (ışladup) 46b/10, 47a/13,

48a/10, 55a/12, 59a/05, 61b/11, 66a/01, 76a/03, 78a/10, 82a/05

1.-ur (ışladur) 85a/10

[=12]

ıssı **1.** Sıcak.

1. (ıssı otlar) 81a/13

1.+dur 84a/01

2. Sahip, iye.

1.+ndan 82b/04

[=3]

ışılāh(Ar.) Sâdece bir ilim ve sanat dalına mahsus olan kelime, terim.

1.+ında 49a/10

[=1]

ışıl- İşildamak, parıldamak.

1.-ar 88a/07

[=1]

ıztırāb(Ar.) Maddî veya mânevî acı, azap, eziyet, zahmet, sıkıntı.

1. gel- 74b/01

1. vir- 69a/06, 69a/08, 75b/11,

78b/13

[=5]

i- Bugün yalnız idi, imiş, ise, iken şekilleri kullanılan cevher fiili.

i.-di 58a/06

i.-diyse 60b/11

i.-ken 54a/06, 77a/09

i.-se 45b/04, 45b/11, 46a/02, 46a/04, 46a/04, 48b/02, 50b/07, 50b/08, 51a/08, 51a/12, 51b/07, 51b/07, 52b/11, 52b/12, 53b/02, 54b/05, 57b/06, 57b/06, 57b/13, 59b/02, 60a/09, 60a/13, 60b/08, 61a/09, 62a/02, 66a/10, 66a/10, 66a/10, 67b/03, 74a/10, 74a/12, 74a/13, 74a/13, 74b/01, 81a/02, 89a/05

i.-(-ise) 50b/07, 59b/13, 74b/07, 82b/03, 85b/08, 85b/08, 88b/14

i.-se (-ısa) 51b/03, 55a/08, 56a/10, 58a/06, 82b/06, 88a/13

i.-se (-y-ısa) 66a/02

i. (alıcağ iken) 65a/03

i. (hastā iken) 66a/02

i. (ılcağ iken) 46a/12, 46b/04

i. (ısıcağ iken) 47a/07

i. (oğulmuş iken) 45b/13

i. (sovuğ vilāyetlerde iken) 69a/08

i. (şış iken) 51a/11

i. (tāze iken) 51b/10

i. (zuhūr üzere iken) 45b/08

[=64]

‘ibāret(Ar.) Sadece -den meydana gelmiş, -den oluşmuş, başka bir şey değil, ancak bu.

‘i.+de 90a/11

[=1]

ibrişim(Far.) Bükülmüş ipekten iplik.

i. 71b/02

[=1]

ibtidā(Ar.) Bir işin, bir şeyin ilk defa ortaya çıkan kısmı veya başlama zamanı, başlangıç.

i. 70b/03

i.+sında 46a/02, 46a/03, 47a/04, 49a/02, 51a/12, 55a/08, 81a/02, 88b/13

[=9]

ibtidāen(Ar.) Başlangıçta, başlangıç olarak.

i. 59a/03

[=1]

iç Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dâhil, dış karşıtı.

i. 49b/12, 53a/13, 56a/13, 70a/04, 75a/04, 76a/13, 79b/08, 81a/03, 86a/01

i.+i 56a/03, 72a/06, 73a/05, 79b/01, 80a/06, 80b/05, 86a/13

i.+in 50a/08

i.+inde 46a/10, 46a/12, 46b/06, 48b/13, 49a/04, 49a/09, 49b/02, 49b/03, 52a/05, 52b/03, 52b/04, 52b/05, 53b/07, 53b/08, 55b/05, 56a/01, 57b/01, 58a/06, 58a/06, 59a/09, 59a/14, 59b/10, 60b/04, 60b/04, 61a/03, 63a/07, 64a/05, 64a/07, 65a/06, 68a/04, 68a/05, 69a/08, 69a/09, 69b/06, 69b/13, 70b/09, 71a/12, 71b/02, 72b/01, 72b/02, 72b/09, 73a/09, 73b/03, 74a/01, 74a/02, 74a/02, 78b/11, 79a/08, 79a/14, 79b/03, 79b/11, 80a/09, 80b/09, 84a/10, 85a/09, 86b/01, 87b/04, 88a/12, 89a/12

i.+indeki 46a/09, 49a/08, 53a/01

i.+inden 53b/03, 54b/04, 54b/05, 55a/03, 56a/02, 58a/06, 59b/09, 59b/10, 69a/05, 69b/10, 79b/03

i.+ine 46a/09, 46a/10, 46a/13, 47a/06, 47b/09, 50a/05, 53a/03, 54a/06, 55b/04, 55b/04, 55b/06, 56b/03, 57b/03, 57b/11, 58b/08, 59b/05, 60a/05, 63b/09, 65b/09, 66b/05, 68b/11, 72a/13, 75a/01, 80a/06, 81a/07, 81a/13

i.+ini 51b/06, 63a/08

i.+ini bile 61a/01

[=119]

iç- Bir sıvıyı ağza alıp yutmak.

i.-düğinden 68a/08

i.-e 77a/08, 87b/07

i.-emez 63a/07

i.-er 61b/02

i.-mekden 63a/07

i.-menüñ 63a/07

i.-mez 63a/05, 63a/07, 64b/02

i.-miş 81b/09, 81b/10

[=12]

içerü İç yan, iç bölüm, dışarı karşıtı.

i.+den 61a/08

i.+si 59b/10

i.+sinde 77a/05

i.+sine 54b/03, 54b/10

i.+ye 60b/13

[=6]

içün ... diye, maksadıyla, amacıyla.

j. (satmak için) 89a/11

i.+(adam için) 60a/10

i.+(bir mühim için) 46a/04

i.+(-çün) 73a/02

i.+(ādem-çün) 60a/10

i.+(anuç-çün) 52a/08, 54b/03, 80a/04

i.+(böyütmemek-çün) 60a/10

i.+(def etmek-çün) 64b/02

i.+(tavar-çün) 60a/10

i.+(yayladuğı-çün) 53b/04

[=12]

içür- İçmesine yol açmak, içmesini sağlamak.

i.-eler 65b/03, 78a/11

i.-seler 78b/08

i.-meyeler 64b/12

[=4]

idrāklü Anlama yeteneği olan, akıl erdirme yeteneği bulunan, anlayışlı.

i.+dür 82b/02

[=1]

ifrāt(Ar.) Aşırı gitme, ölçüyü aşma, gereğinden fazla ileri gitme.

i. 64a/13

[=1]

igne İki şeyi birbirine tutturmaya yarar ince, uzun, ucu sivri, metal araç.

i.+ile 61a/06

i.+si 85b/13

i.+sini 86a/07

[=3]

ihmāl(Ar.) Üstüne düşeni zamanında yapmama, gereken ilgiyi göstermeme, önem vermeyip kendi hâline bırakma.

i. (ve tehir it-) 69a/04

i.+olın- 80a/05

[=2]

ihtimāl(Ar.) Olabilir, mümkündür.

i. 47a/09

i.+dür 48a/01, 58a/01

[=3]

ihtirāz(Ar.) Çekinme, kaçınma, sakınma.

i. 84b/01, 85b/08

i. et- 75b/04, 90a/03

i.+ıla 50b/07

i. it- 75a/02, 76a/11, 85b/10, 87a/03

[=9]
ih̄tiyāc(Ar.) Gerekli olan, elde bulunmayan bir şeyin eksikliğini duyma.

i. 73b/13, 87a/09

i. ol- 48b/03

[=3]

ih̄tiyār(Ar.) Seçme, tercih etme.

i. 87a/13

i. it- 87a/13

[=2]

ih̄tiyāt(Ar.) Tedbirli ve ölçülü davranma.

i. et- 60b/10

[=1]

iki Birden sonra gelen sayının adı.

i. 46a/02, 47a/04, 47a/04, 47b/08, 48a/06, 48b/03, 51a/08, 52a/07, 52a/08, 52b/02, 53a/08, 55a/02, 55a/07, 56b/03, 56b/10, 57b/01, 57b/10, 58a/01, 58b/12, 59a/13, 60a/13, 61a/06, 61a/07, 61b/05, 61b/13, 64a/09, 64b/09, 65a/11, 65a/11, 65b/07, 65b/11, 65b/12, 66a/08, 66a/08, 66a/10, 66b/02, 66b/09, 66b/13, 69a/08, 69b/03, 71b/12, 74b/05, 75a/06, 76b/12, 77a/12, 77b/08, 77b/08, 78b/01, 80a/10, 81a/02, 81b/04, 81b/06, 82a/04, 83a/11, 83b/13, 84a/04, 84b/12, 84b/13, 85a/01, 85b/05, 86a/10, 86a/12, 88b/11, 89a/02, 89a/03

i. (bir iki kez) 56b/06, 57a/01, 79a/06

i.+de 89a/13

i. dirhem 62a/05

i. kez 52a/06, 59b/02, 71a/03, 72b/12, 73b/01, 74a/04, 75a/13, 76a/13, 76b/03, 83b/08, 84b/05, 84b/08, 87b/07

i.+sini 53b/07, 55b/08

i.+sini bile 59b/13, 73b/13

i. üç güne dek 80a/04

i. üç kez 58b/13

i. yüz dirhem 46a/04, 81a/11

[=91]

ikindü Öğle ile akşam arasındaki zaman dilimi, ikindi.

i. 84b/06

[=1]

ikişer İki sayısının üleştirme sayı sıfatı.

i. dirhem 70b/12

[=1]

ik̄tifā(Ar.) Önündeki örneğe uyma, arkasından gitme, ardı sıra gitme.

i. oln- 48b/03

[=1]

ik̄tizā(Ar.) Gerekme.

i. eyle- 58a/06

[=1]

‘ilāc(Ar.) Bir hastalığı, bir yarayı iyi etmek üzere içilmek, herhangi bir yolla vücuda verilmek veya dışarıdan sürülmek suretiyle kullanılan maddelere verilen isim, em.

‘i. 47a/03, 47a/03, 50a/03, 51a/11, 54a/01, 59b/10, 60b/04, 64b/08, 69b/03, 70a/11, 75b/14, 76b/12

‘i.+a 48b/03, 70a/11

‘i.+da 64b/08

‘i. dahı 46b/01, 46b/05, 47a/05, 48a/02, 50a/11, 54a/02, 55b/02, 69a/13, 76b/01, 78a/02, 79a/06, 79a/10, 79a/14

‘i.+dur 73b/05

‘i.+ı 46a/01, 47a/02, 47b/03, 48b/03, 49a/03, 50a/03, 50b/06, 51a/11, 52b/01, 53a/04, 53a/13, 53b/05, 54a/13, 54b/03, 55a/07, 55a/11, 56a/03, 56b/03, 56b/09, 57a/09, 58b/02, 59a/04, 59b/13, 61b/05, 62a/01, 63b/01, 64a/01, 64b/08, 64b/08, 65b/01, 66a/09, 67b/02, 68b/01, 69a/08, 69b/06, 70a/11, 70b/11, 72a/02, 72a/05, 73a/08, 73b/10, 74b/04, 75b/11, 76a/02, 76a/11, 77b/02, 78b/01, 79a/01, 79a/14, 79b/04, 80a/07, 81a/01, 81a/04, 81b/12

‘i.+ı-y-ıla 70a/11

‘i.+ı dahı 64b/12, 66b/10, 72a/12

‘i.+ıdur 64a/04

‘i.+ıla 80a/12

‘i.+ında 69a/04

‘i.+ındadur 64a/08

‘i. it- 52b/07, 55a/08, 55a/09, 56b/03, 57a/12, 60b/05, 61a/13, 70a/11

‘i.+lar 52a/13, 67a/01, 69b/04, 69b/04, 72a/04

‘i.+lar-ıla 69a/01, 78a/06

‘i.+larda 54a/11, 67a/02

‘i.+ları 66a/04

‘i.+larındadur 45b/02, 77a/06

‘i. oln- 78b/07

[=112]

‘ilācāt(Ar.) İlaçlar.

‘i.+ıla 47a/10

‘i.+ındadur 48b/13

[=2]

ile Kelimenin sonuna geldiğinde birliktelik, beraberlik, araç, neden veya durum anlatan cümleler yapmaya yarayan bir söz, edat türü.

i. 46a/08, 46b/02, 46b/13, 47b/12, 49a/07, 50b/08, 52b/06, 53b/10, 53b/13, 54a/03, 54b/05, 55a/02, 55a/03, 55a/04, 55a/12, 55b/09, 56a/11, 56b/03, 57b/13, 58a/06, 58b/03, 58b/04, 58b/07, 58b/11, 59a/05, 60a/10, 61a/04, 61a/06, 61a/13, 62b/07, 63a/09, 64b/08, 65a/06, 66a/12, 67b/03, 68a/08, 68b/01, 69a/12, 70a/12, 72a/04, 72a/04, 74a/09, 74b/13, 77b/10, 80a/08, 82b/04, 84a/04, 84a/04, 84a/08, 85a/05, 85a/06, 85a/08, 85b/02, 85b/02, 86a/04, 88b/14, 89a/13

i.+(-ıla) 46a/05, 46b/07, 47a/10, 47b/10, 48a/01, 48a/07, 48a/11, 48b/02, 48b/03, 48b/05, 48b/05, 49a/10, 49a/10, 49a/13, 49a/13, 50a/10, 50a/11, 50a/11, 50b/07, 51a/11, 51b/05, 51b/06, 51b/07, 51b/07, 51b/13, 52a/08, 53b/10, 53b/13, 54a/10, 55b/06, 55b/09, 56a/05, 56a/10, 56a/13, 56b/03, 56b/05, 56b/13, 57a/11, 57b/06, 57b/11, 58a/06, 58a/08, 58a/10, 58a/10, 58b/02, 58b/10, 59a/13, 60a/09, 60a/10, 60b/07, 60b/09, 61a/02, 61a/07, 61b/06, 61b/09, 62a/08, 63b/05, 63b/07, 64a/07, 64b/09, 64b/10, 65a/08, 65b/02, 65b/07, 66a/13, 66b/04, 66b/08, 66b/11, 66b/11, 67b/03, 68b/02, 68b/05, 68b/09, 69a/01, 69a/07, 69a/12, 69a/13, 70b/09, 71b/10, 72a/08, 72b/05, 72b/05, 73a/10, 73a/11, 73b/01, 74a/09, 74b/08, 75a/05, 75a/12, 76a/06, 76b/02, 77a/02, 77b/03, 77b/04, 77b/09, 77b/13, 77b/13, 78a/05, 78a/06, 78a/07, 78b/02, 78b/07, 79a/02, 79a/04, 79a/07, 79a/09, 79a/12, 79b/07, 79b/08, 80a/09, 80a/12, 80b/04, 81a/06, 81b/02, 81b/05, 82a/08, 82a/10, 83b/09, 84b/07, 85a/06, 85a/06, 85a/08, 85b/02, 85b/11, 86b/13, 87a/04, 88a/08, 88b/04, 88b/14, 88b/14, 88b/14, 89a/12, 90a/08

i.+(-ıla) bile 60a/12

i.+(-ile) 45b/05, 45b/10, 46b/04, 47a/01, 47a/09, 47b/03, 47b/12, 48a/01, 48a/10, 49a/05, 49a/05, 50b/13, 51a/08, 51a/08, 51a/13, 51b/13, 52b/07, 53b/04, 53b/07, 54b/03, 54b/05, 54b/06, 55a/09,

55b/01, 55b/06, 57b/01, 57b/13, 58a/06, 59a/03, 59a/04, 59b/08, 59b/13, 60a/04, 60b/05, 61a/02, 61b/06, 62a/11, 62b/13, 63a/07, 63b/02, 65b/12, 67a/04, 67b/02, 68a/02, 68b/07, 69a/04, 69a/08, 71b/03, 72a/02, 72a/04, 73a/08, 74a/01, 74a/13, 76a/04, 76a/11, 76a/12, 77b/10, 77b/12, 78a/13, 78b/12, 79a/02, 79a/05, 79a/14, 80b/01, 80b/05, 80b/07, 81b/03, 82b/02, 83a/12, 84a/08, 85a/02, 85a/10, 85b/01, 87a/10, 88a/03, 88a/12, 88b/01, 88b/02, 88b/14, 89a/02, 89a/09, 89a/11, 89b/07

i.+(-y-ıla) 47a/06, 48a/10, 55a/01, 55a/05, 55a/05, 55b/01, 55b/08, 56a/07, 57a/10, 58a/11, 58b/10, 60a/02, 62a/02, 64a/02, 64a/04, 65a/02, 65a/08, 65b/13, 67a/04, 68a/01, 68b/06, 70a/11, 70b/02, 71a/04, 71a/09, 72a/09, 73a/10, 73b/02, 73b/11, 73b/12, 74b/12, 75a/04, 75b/03, 75b/12, 76a/07, 76a/11, 76a/13, 79b/08, 80a/11, 89a/13, 89b/09

i.+(-y-ile) 55a/10, 61a/07, 83a/02

i.+(yapışdırmağ-ıla) 60b/04

[=319]

ileri Herhangi bir şeye göre daha ötede olan yer, geri karşıtı.

i.+de 64b/02

[=1]

ilet- Götürmek, yerine ulaştırmak, eriştirmek.

i.-üp 87b/07

[=1]

ilik Kemiklerin iç boşluklarını dolduran ve kan hücrelerinin yapımını sağlayan doku.

i.+ini (iligini) 74a/04

[=1]

ilin- İlişmek, dokunmak, temas etmek.

i.-e 89b/05

[=1]

'illet(Ar.) Hastalık.

'i. 49b/09, 50a/12, 60a/11, 76b/05

'i.+dür 49b/09, 58a/12, 59a/01, 66a/05, 67a/09, 69a/03

'i.+e 73b/05

'i.+lerde 59a/04

[=12]

iltifât(Ar.) Yüzünü çevirip bakma, başını döndürme.

i.+ından 83a/06

[=1]
imtiḥān(Ar.) Sınama, deneme.
i.+ı daḥı 63a/11
[=1]
in-ṣāa'llāhu Te'ālā(Ar.) “Yüce Allah’ın izniyle” anlamında bir dua sözü.
i. 46a/13, 48b/10, 48b/13, 55a/05, 58a/06, 58b/14, 59b/07, 67a/06, 70b/10, 78a/11
[=10]
in- Yüksekten veya yukarıdan aşağıya doğru gelmek.
i.-diyse 66a/08, 66a/08
i.-e 48b/10
i.-er 48b/03, 56a/03, 66a/06, 67a/10, 69a/04, 69b/09, 69b/10, 70a/02, 70a/03, 70a/05, 82b/07, 84a/04
i.-mek 68a/06, 82b/01
i.-miş 68a/10
i.-se 68a/06
i.-üp 51a/08, 69b/11, 83a/10
[=22]
ince Kendi cinsinden olanlara göre dar ve kalınlığı az olan, kalın karşıtı.
i. 56a/10, 56b/12, 57b/02, 67b/09, 72a/01
[=5]
incecük İncecik.
i. 85b/13
[=1]
incerek Daha ince.
i. 49a/05
[=1]
incin- Çarpma, sıkışma, burkulma vb. etkenlerle vücudun bir yeri ağrı verir duruma gelmek.
i.-ür 74b/01, 83a/05, 83b/06
i.-ürse 51b/03
[=4]
incit- İncinmesine yol açmak.
i.-meden 58a/04
i.-mez 89a/02
i.-miş 48a/13
i.-ür (incidür) 51a/03, 57a/09, 74b/03
[=6]
indir- Bir taşıt veya binek hayvanından aşağıya almak.
i.-eler 89a/07
[=1]

inek Dişi sığır.
i. 58b/07
[=1]
infī'āl(Ar.) Herhangi bir şeyden etkilenme.
i. gibi 63a/07
[=1]
iniş İnme işi.
i.+de 51a/08
[=1]
intişār(Ar.) Yayılma.
i. 46b/11, 46b/13, 46b/13, 67a/09
i. ile 46b/13
[=5]
iğen Çok.
i. 50b/07, 52a/13, 64b/02, 85b/03
[=4]
iğil İnleye inleye, inim inim.
i. iğil 45b/10, 56b/07
[=2]
iğle- Acı, üzüntü belirten kesik sesler çıkarmak, inildemek.
i.-di 59a/04
i.-r 45b/10, 80a/03
[=3]
ip İplik.
i.+i 49a/06
i.+i-y-ile 49a/05
i.+inden 53a/01
[=3]
ir- Yetişmek, neşvünema bulmak, kemale gelmek.
i.-ür 61b/13
[=1]
irādet(Ar.) İrāde.
i.+ile 81b/03
[=1]
iri Kaba, sert, katı, kalın.
i.+ce 57a/02
[=1]
irin- Aşınma etkisiyle ayrılıp incelmek.
i.-ür 86a/03
[=1]
iriğ Organizmanın herhangi bir yerinde iltihaplanma sonunda ölmüş hücre artıklarından ve bozulmuş akyuvarlardan oluşan, mikroplu veya mikropsuz, genellikle sarımtırak renkte koyuca sıvı, cerahat.

i. 49a/04, 51b/05, 52b/05, 53b/03, 60b/04, 61a/08, 70a/09, 71b/11, 75a/03, 75a/08, 75a/11, 75a/11, 76a/02

i. gibi 49a/04

[=14]

irişlen- Yarada irin oluşmak, iltihaplanmak, cerahatlanmak.

i.-dükden 51a/11

i.-ür 50b/02

[=2]

irişlü İrin toplamış, cerahatli.

i. 74b/13

[=1]

iriş- Bir yere ulaşmak, varmak.

i.-dügi 57b/09

i.-e 57b/10, 83b/01, 84a/13

i.-ince 63b/01

[=4]

irken Sabahın ilk saatlerinde.

i.+den 84b/04

[=1]

irte Ertesi, gelecek, sabah, şafak sökme zamanı, yarın.

i. 47a/12, 51b/12, 68b/04, 72a/11

i. dahı 88a/01, 88a/02

i.+si 56b/06

[=7]

irtele- Sonraya bırakmak, tehir etmek, tecil etmek, talik etmek.

i.-ye 78a/02

i.-yüp 49a/04, 57a/09

[=3]

isfidâc(Far.) Beyaz su, boyacılıkta kullanılan, kurşun karbonat ve kurşun hidroksitten ibâret zehirli madde, üstübeç.

i. 72b/07

[=1]

ishal(Ar.) Tabîî olandan daha çok, daha sık ve daha sulu dışkı çıkarma, amel, sürgün.

i. 79b/01

[=1]

ism(Ar.) Canlı varlıklarla nesnelere, kavramları, duyguları vb. belirtmeye yarayan kelime türü.

i.+i 73a/02

[=1]

iştabl(Ar.) Ahır.

i. 85a/08

[=1]

İstanbul Türkiye'nin Marmara Bölgesi'nde yer alan illerinden biri.

i.+da 75b/06, 75b/14

[=2]

iste- İstek duymak, arzulamak.

i.-dügi kadar 87b/09

i.-dügince 87b/06

i.-dükçe 64b/11

i.-r 53b/04, 88b/01, 88b/04

i.-rler 72a/02

i.-rlerse 87b/01

[=8]

istiḥkām(Ar.) Korunacak yer, siper.

i. 50a/02

[=1]

istiskā(Ar.) Vücudun çeşitli yerlerinde su toplanması.

i. ol- 60b/04, 60b/04

[=2]

iş Eş.

i.+dür 46a/01

i.+e 85a/06

i.+i 48a/01

i.+in 60a/13

i.+ler 57b/01

i.+lerde 58a/05

i.+lere 50a/03

[=7]

işçi Başkasının yararına bedenini, kafa gücünü veya el becerisini kullanarak ücretle çalışan kimse.

i. 65a/04

[=1]

işe- İdrar torbasında biriken sidiği dışarı atmak, çiş yapmak.

i.-yüp 51a/13

[=1]

işle- İçine girmek, etkilemek, nüfuz etmek.

i.-mesi 54b/10

i.-mez 54b/03

i.-miş 72a/04

i.-r 52b/10, 60a/13, 71b/12, 73a/05,

75a/03, 75a/10

i.-rken 69b/03

i.-rse 58a/04

i.-ye 48b/09

i. (hayl işle-) 72a/04

[=13]

işlet- Üzerine dağ (yara) işlemeyi yaptırmak.

i.-eler (işledeler) 67a/08, 69a/02

[=2]

it üzümü Böğürtlen (Solanum nigrum).

i. 81a/13

[=1]

it- Bir işi yapmak.

i.-e (ide) 55a/09, 63b/11, 65b/03, 66a/10

i.-ecek (idecek) 46a/07

i.-eler (ideler) 46b/04, 49a/04, 50b/07, 50b/08, 51b/07, 52a/01, 52b/07, 52b/13, 53a/01, 53a/01, 53a/06, 53b/06, 54a/05, 54b/08, 55a/08, 55a/11, 55b/03, 56a/10, 56a/10, 56b/03, 56b/06, 56b/06, 56b/09, 56b/11, 57a/12, 58b/06, 58b/11, 59a/06, 59a/07, 59a/11, 60a/03, 60a/10, 60b/05, 61a/13, 62a/09, 63b/06, 64a/01, 64b/12, 65a/05, 65b/01, 65b/04, 65b/12, 66b/02, 66b/03, 67b/06, 68b/08, 68b/12, 69b/04, 72a/05, 72a/13, 72b/10, 73a/12, 73b/13, 74a/03, 74b/05, 75a/02, 75a/05, 76a/02, 76a/11, 76a/11, 78b/07, 79a/06, 81a/04, 81a/08, 82a/07, 84b/03, 84b/03, 85b/10, 86a/10, 86a/10, 86a/11, 86a/12, 86b/04, 86b/05, 87a/03, 87a/07, 88a/01, 88a/03, 88b/01

i.-en (iden) 48b/13

i.-er (ider) 45b/04, 45b/08, 46a/03, 48a/01, 49b/13, 51a/13, 52a/09, 55a/08, 55b/10, 56a/08, 56a/10, 56b/03, 57a/06, 57b/13, 58b/07, 59a/14, 62b/11, 63a/07, 63a/07, 63b/10, 64b/02, 69b/05, 73b/05, 73b/06, 75b/02, 76b/04, 78b/06, 78b/09, 82b/07, 84a/03, 84a/05, 84b/08, 84b/08, 85a/09, 85a/10, 85b/02, 85b/08, 87b/06, 87b/06, 89a/02

i.-erken (iderken) 72b/10

i.-erler (iderler) 52a/08, 60a/10, 60a/10, 60a/10, 62b/07, 62b/13, 63a/01, 69a/04, 70a/11, 82b/12, 86a/04, 87a/13, 87a/13, 89a/02, 89a/11, 89b/08, 90a/02

i.-erlerse (iderlerse) 84b/08

i.-erse (iderse) 51a/08, 71a/06

i.-icek (idicek) 51a/02, 73b/05

i.-ince (idince) 77b/02

i.-meye 63b/13

i.-mez 51a/11

i.-üp (idüp) 46a/10, 49a/10, 49a/10, 49a/10, 51a/08, 63a/07, 69a/13, 69a/13, 70a/12, 71b/06, 79b/09

i. (az it-) 78b/07

i. (bol it-) 84b/08

i. (cem it-) 49a/10, 49a/10

i. (cerāhat it-) 52b/13

i. (çāre it-) 60a/10

i. (def' it-) 57b/13, 65b/03, 84b/08, 87b/06

i. (delālet it-) 55a/08

i. (diḳḳat it-) 49a/04

i. (eksük it-) 86a/04

i. (farḳ it-) 56b/03, 71b/06

i. (fāyide it-) 51a/11, 51a/13, 52a/09, 55b/10, 63b/11, 66a/10, 76b/04, 78b/06, 78b/09

i. (fitil it-) 59a/07, 69a/13

i. (gevşek it-) 84a/05

i. (ḥalka it-) 69a/13

i. (ḥall it-) 50b/08

i. (ḥalt it-) 68b/12

i. (ḥamle it-) 62b/11

i. (ḥarāb it-) 57a/06, 85a/10

i. (ḥaṭa it-) 85b/08

i. (ḥazm it-) 87b/06

i. (ḥikāyet it-) 62b/07

i. (ḥile it-) 89b/08

i. (ḥuḳne it-) 82a/07

i. (ḥuşk it-) 84b/03

i. (ihmāl ve tehīr it-) 69a/04

i. (iḥtirāz it-) 75a/02, 76a/11, 85b/10, 87a/03

i. (iḥtiyār it-) 87a/13

i. ('ilāc it-) 52b/07, 55a/08, 55a/09, 56b/03, 57a/12, 60b/05, 61a/13, 70a/11

i. ('ilācı it-) 56b/09, 64a/01

i. ('ilāclar it-) 69b/04

i. (kaşd it-) 76a/11

i. (kifāyet it-) 46a/07, 48a/01, 56a/08, 58b/07, 63b/10, 73b/05, 73b/06, 89a/02

i. (kül it-) 53b/06, 73a/12

i. (merhem it-) 54a/05, 72b/10

i. (meyl it-) 64b/02

i. (müdārā it-) 63a/07

i. (pāk it-) 52a/01

i. (pāk temiz it-) 59a/14

i. (rucū' it-) 56a/10

i. (şabr it-) 51a/08, 56a/10, 66b/02, 74b/05

i. (saḥaḥ it-) 59a/06, - 72b/10, 74a/03

i. (sirāyet it-) 63b/13, 69b/05

i. (sükün it-) 82b/12

i. (şakḥ it-) 89a/02

i. (taḥayyül it-) 63a/07

i. (tedārik it-) 51a/08

i. (tedbīr it-) 88a/03

i. (tekrār it-) 67b/06

i. (temiz it-) 51b/07, 54b/08, 56b/06

i. (teneffüs it-) 85a/09

i. (tetebbu' it-) 70a/12

i. (tevd it-) 63a/01

i. (yumrı it-) 86a/10

i. (yumuşak it-) 56a/10, 58b/06, 84b/03

i. (yüksek it-) 86a/12

i. (zuhūr it-) 48b/13, 62b/13, 71a/06, 75b/02, 77b/02

[=267]

iṭlāḥ(Ar.) Koyuverme, salıverme, bırakma.

i. eyle- 73a/02

[=1]

ittifāḥ(Ar.) Tesadüf, rast gelme.

i. 75b/14

[=1]

J

jengār(Far.) Zengâr, bakır yeşili, bakır pası.

j. 51b/09, 53b/12, 76a/05, 76b/01

j.+ıla 58b/10

[=5]

K

ḳabarcuḳ Vücutta oluşan sivilce gibi küçük şişkinlik.

ḳ. gibi 58a/06, 71b/09

[=2]

ḳabz(Ar.) Büyük abdest yapmakta çekilen güçlük, tabîi olarak ve gerektiği kadar dışarı çıkamama, peklik, inkıbaz.

ḳ. ol- 77b/10

[=1]

ḳābil(Ar.) Olabilir, mümkün.

ḳ. 70a/11, 84a/10

ḳ.+dür 49b/11

ḳ. ol- 57b/06, 70a/11

[=5]

ḳabuḳ Bir şeyin üstünü kaplayan ve onu dış etkilere karşı koruyan, kendiliğinden oluşmuş sertçe bölüm, kışır.

ḳ. 51a/08, 52a/08

ḳ.+ı (ḳabuḡı) 69a/10

[=3]

ḳaç Birçok.

ḳ.+(birḳaç) 69a/13

ḳ.+(birḳaç çıbıḳ) 67a/07

ḳ.+(birḳaç çul) 89a/06

ḳ.+(birḳaç dāne) 76b/13

ḳ.+(birḳaç gün) 66b/09, 67b/06,

74b/03, 77a/01, 84a/10

ḳ.+(birḳaç kez) 64a/03, 68b/10,

73b/04

ḳ.+(birḳaç yerde) 69a/01

ḳ.+(birḳaç yıl) 75b/14

ḳ.+(birḳaç zamāndan) 70a/10

[=15]

ḳaç- Kimseye bildirmeden bulunduğu yerden ayrılmak, firar etmek, koşmak, seğırtmek.

ḳ.-maḡa (kaçmaḡa) 63a/01

[=1]

ḳaçan Ne zaman, ne zaman ki, her ne zaman, vakta ki, nasıl, ne suretle, ne vakit.

ḳ. 58a/06, 65a/12, 68a/05, 80a/11,

83b/01

[=5]

ḳadar(Ar.) Bir şeyin, kıyaslandığı diğer bir şey ölçüsünde, derecesinde veya büyüklüğünde olduğunu anlatan edat.

ḳ. 51a/08, 53b/04, 54b/05, 58a/13,

60a/13, 62a/09, 65a/02, 65a/04, 65a/04,

65b/07, 65b/07, 67b/03, 72b/05, 72b/05,

74b/01, 78b/07, 79b/09, 83a/10, 85a/02,

85a/07, 85b/08, 85b/08, 86b/06, 87b/09,

89b/02

ḳ.+(duḡı ḳadar) 47a/07, 67a/02

ḳ.+(ecek ḳadar) 61a/07

ḳ. (ne ḳadar) 84b/08

ḳ.+ı 89a/02

[=30]

ķadır(Ar.) Kudret ve kuvvet sâhibi, yapabilme gücüne mâlik olan (kimse), muktedir.

ķ. ol- 66a/02, 69a/07, 80a/04
[=3]

ķak- Çalmak, vurmak, itmek, tepmek, çakmak, saplamak.

ķ.-alar 74a/09, 88b/02
ķ.-mada 85b/09
[=3]

ķakala- Kakmak.

ķ.-yu 88a/13
[=1]

ķal- Varlığını korumak, sürdürmek.

ķ.-a 84b/11
ķ.-an 65a/02, 86a/10
ķ.-maz 63b/01, 64a/07, 81b/11
ķ.-miş 57b/01, 58a/06, 61a/03
ķ.-miş ise 59b/02
ķ.-sa 57b/01
ķ.-up 49a/04
ķ.-ur 48a/01, 52b/06, 53b/04,
56a/03, 57b/01, 59a/03, 59b/10, 59b/10,
62b/04, 63b/01, 68a/13, 69b/03, 84a/06,
87a/03

ķ.-urlar 62b/13
ķ. (bâķi ķal-) 65a/02, 84b/11

ķ. (behût ķal-) 62b/13
ķ. (hâric ķal-) 53b/04
ķ. (şâğ ķal-) 59b/10, 64a/07
[=33]

ķaldırım Yollarda taşlarla yapılan döşeme.

ķ. 75b/05, 75b/06, 75b/14
[=3]

ķaldur- Yukarı doğru hareket ettirmek.

ķ.-a 86a/10
ķ.-maķ 89a/02
ķ.-up 46a/13, 51a/08, 89a/02
ķ.-ur 60a/10, 74a/08, 78a/13
ķ.-urlar 60a/10
[=9]

ķalıñ Cisimlerde uzunluk ve genişlik dışında üçüncü boyutu çok olan (cisim), ince karşıtı.

ķ. 54b/03, 60a/04, 77b/05, 81b/02
ķ.+dur 49b/11
[=5]

ķalıñca Kalına yakın.

ķ. 48a/08

[=1]

ķalk- Hayvan iki art ayağı üzerinde dik durum almak.

ķ.-ar 61b/12, 62b/10, 64b/01,
64b/05, 77a/13

ķ.-up 86a/10
[=6]

ķalye(Ar.) Sade yağ ile pişirilmiş etsiz yâhut az etli kabak veya patlıcan yemeği.

ķ. 70a/13
[=1]

ķamçı Bir ucuna ip, deri vb. bağlı olan vurma, dövme aracı.

ķ. 89a/02
ķ.+y-ıla 89a/13
ķ.+yı 89a/01, 89a/03
[=4]

ķan Atardamar ve toplardamarların içinde dolaşarak hücrelerde özümleme, yadımlama görevlerini sağlayan plazma ve yuvarlardan oluşmuş kırmızı renkli sıvı

ķ. 46a/02, 46a/03, 46a/03, 46a/03,
46a/04, 46b/13, 47a/05, 47a/08, 47b/04,
48a/01, 48a/01, 48b/03, 48b/03, 53a/12,
53b/04, 55a/08, 56b/03, 56b/03, 56b/09,
60b/04, 61a/08, 61b/05, 63b/03, 65a/10,
66a/10, 70a/09, 74b/12, 74b/13, 76a/01,
79b/03, 80b/11, 81a/01

ķ.+a 53b/04

ķ. al- 53a/13, 55a/08, 55a/08,
65a/12, 65a/12, 65a/12, 65a/13, 66a/10,
67b/07, 67b/11, 78b/01, 78b/01, 78b/01,
78b/03, 81a/03

ķ. alın- 66a/10

ķ.+dan 56b/03

ķ.+ı 47b/12, 48a/01, 55b/10,
65a/09, 66a/10, 74b/01

ķ.+ından 48a/04
[=57]

ķana- Vücudun herhangi bir yerinden kan akmak, kan gelmek.

ķ.-yup 56b/08
[=1]

ķanadlı Kanatlı, kanadı olan.

ķ. 57b/01
[=1]

ķanat Yan, taraf.

ķ.+ı (ķanadı) 77a/12, 87a/02
ķ.+ları 64b/04

[=3]
kanķı Hangi?
ķ. 48b/02, 74a/10, 83a/07
 [=3]
ķantarma Azılı atları zapt etmek için dillerini bastırarak biçimde yapılmış demir araç.
ķ. ile 85a/05, 85a/06
 [=2]
ķap Kabuk, kışır.
ķ.+a (ķaba) 84b/05
ķ.+ı (ķabı) 56a/09, 56b/03
ķ.+ı (ķabı) ķadar 74b/01, 85b/08
ķ.+ını (ķabını) 73b/13, 73b/13, 80a/08
ķ.+ınıı (ķabınıı) 52a/03, 76a/12
ķ.+ıla 79b/08
 [=11]
ķaplubaęa Kaplumbağa.
ķ. 52a/03, 73b/13, 73b/13, 76a/12
 [=4]
ķar Atmosferdeki su buharının yoęunlařmasıyla oluřan ve yeryüzüne beyaz ve hafif billurlar biçiminde donarak dūřen su buharı
ķ. 76b/04, 76b/04
ķār(Far.) Yarar, fayda.
ķ. eyle- 50b/07, 52a/13
 [=5]
ķar- Karıştırmak, katmak, birleştirmek, mezcetmek.
ķ.-alar 58b/08
 [=1]
ķara En koyu renk, siyah, ak, beyaz karşıtı.
ķ. 46a/10, 47a/06, 54a/09, 54a/10, 55b/03, 56b/09, 56b/10, 79a/11, 83b/13, 87a/12, 89b/10
 [=11]
ķaraca otı örek otu.
ķ. 54b/07, 69a/11
 [=2]
ķaranlık Işık olmama durumu.
ķ. 87b/03
 [=1]
ķarār(Ar.) Tam ölçüsünde, ne az ne çok.
ķ.+ına 89a/10
 [=1]
ķarıl- Karışmak, karıştırılmak.
ķ.-mış 73b/13

[=1]
ķarın İnsan ve hayvanlarda gövdenin kaburga kenarlarından kasıklara kadar olan ön bölgesi, mide.
ķ. 59b/10, 59b/10, 70a/03
ķ.+da 70a/06
ķ.+ı (ķarnı) 48b/13, 58a/02, 59b/08, 59b/10, 77a/11, 77b/09, 78a/07, 80a/06, 81b/11, 82a/06
ķ.+ına (ķarnına) 88b/10
ķ.+ında (ķarnında) 48b/11, 60a/10
ķ.+ından (ķarnından) 48b/13
ķ.+ını (ķarnını) 77b/10
 [=19]
ķarınca Zar kanatlılardan, toplu olarak yaşayan, yuvaları toprağın altında olan ve birçok türü bulunan böceklerin genel adı (Formica).
ķ. 60b/04, 73a/02, 73a/02
 [=3]
ķarıřdur- Karıştırmak.
ķ.-alar 49a/10, 49a/13, 50a/11, 53b/13, 55a/01, 55a/13, 57a/11, 58a/10, 58b/08, 61b/06, 64a/03, 68a/01, 73b/01, 75a/12, 76a/06, 76a/13, 76b/02, 81b/01, 82a/03
ķ.-up 54a/11, 60a/02, 62a/08, 84a/08
 [=23]
ķarıřık Saf olmayan, mahlut, karışmış olan.
ķ. 67a/05, 84a/04
 [=2]
ķarīb(Ar.) Yakın.
ķ. ol- 58a/08
 [=1]
ķarpuz(< Far. ķarbūz) Kabakgiller familyasından, sürüngen gövdeli bir yıllık bitki.
ķ.+lar 72a/07
 [=1]
ķarřu Mukabil, karşılık olarak; karşı.
ķ. 46b/07, 48b/09, 53a/02, 53a/02, 54b/07, 57a/09, 58a/05, 58a/06, 58a/11, 71b/04, 84b/09, 86a/10
ķ.+sından 66a/10
 [=13]
ķařd(Ar.) Niyet, istek, amaç, gāye.
ķ.+ına 84b/08

ķ. ile 86a/04
ķ. it- 76a/11
[=3]
ķařıl(Ar.) Hayvanlara yedirilmek üzere erken ekilen ve yeşilken biçilen ekin.
ķ. 46b/08, 46b/08, 66a/02
[=3]
ķařkatı Çok katı.
ķ. ol- 53b/02, 54b/03, 67a/11, 77a/11, 77b/10
[=5]
ķasnı Cadruşağı, şeytanterisi ağacı vb. bitkilerden elde edilen bir zamk.
ķ. 66b/03
[=1]
ķařađı Hayvanları tımar etmek için kullanılan, sacdan, dişli araç.
ķ. 84b/08
[=1]
ķařađu Hayvanları tımar etmek için kullanılan, sacdan, dişli araç.
ķ.+sın dağı 84b/07
ķ.+sın 87b/13
[=2]
ķařan- Hizmet ve binek hayvanları durup işemek.
ķ.-a 88a/13
ķ.-acaķ 84a/13
ķ.-mağa 80b/08
ķ.-maķ 80b/11, 84b/08
ķ.-masa 79b/13
ķ.-maya 70b/05
ķ.-maz 77a/12, 80a/05
ķ.-mazsa 80a/12
ķ.-up 88b/06
ķ.-ur 77b/07, 78a/06, 80a/11, 88b/05
[=15]
ķařın- Kaşıntısı olmak, kaşıma işteği duymak.
ķ.-ur 54a/13
[=1]
ķařındur- Kaşınmasına yol açmak, kaşıntı vermek.
ķ.-ur 57a/08
[=1]
ķařu- Vücutun herhangi bir yerindeki kaşıntıyı gidermek için tırnakla veya başka bir şeyle deriyi hafifçe ovmak.
ķ.-r 53a/11

[=1]
ķat Bir yüzey üzerine az veya çok kalın bir biçimde, düzgün olarak yayılmış bulunan şey.
ķ. (birķaç ķatdur) 59b/10
ķ. ķat 73b/02
[=2]
ķat- Bir şeyin içine, üstüne veya yanına, niteliğini değiştirmek veya niceliğini artırmak için başka bir şey eklemek, karıştırmak.
ķ.-alar 46a/10, 46b/03, 48a/04, 49b/02, 54a/07, 55a/12, 63b/06, 63b/08, 64a/03, 65a/07, 66b/06, 67b/03, 68b/02, 68b/07, 68b/12, 69a/12, 71a/03, 73b/04, 77b/04, 78a/04, 79a/09, 79b/09, 80a/10, 80a/11, 82a/09, 90a/03
ķ.-salar 60b/07, 61b/08, 75a/01
ķ.-up 46a/10, 46a/12, 49b/03, 50b/09, 56b/03, 59a/06, 62a/13, 65a/03, 74a/04, 81b/01
[=39]
ķatı Çok, çok ziyade, pek, şiddetli, iyice, sıkı, sıkı sıkı, sert, pek.
ķ. 45b/04, 46b/09, 47a/07, 47a/07, 51b/03, 52a/08, 52a/08, 52a/10, 52b/08, 54b/03, 55a/10, 55a/11, 56a/01, 57b/13, 58a/13, 59b/02, 59b/10, 60b/04, 65a/04, 65a/04, 73a/06, 74a/06, 74a/12, 74a/13, 74b/01, 74b/01, 74b/01, 76b/05, 79b/03, 80b/12, 80b/12, 82b/07, 85b/01, 87a/13, 87b/10
ķ.+ca 59b/10
ķ.+dur 86a/13
ķ. ķatı 64b/04, 77a/13, 88a/08
ķ. ol- 53b/05
[=41]
ķatıca Sertçe, iyice.
ķ. (dağı ķatıca) 67b/03
[=1]
ķatılan- Yara için katılaşmak, kabuk bağlamak.
ķ.-miş 54b/09
ķ.-up 67a/06
[=2]
ķatır Atgillerden, kısarak ile erkek eşeğin çiftleşmesinden doğan melez hayvan.
ķ. 62b/07
ķ.+a 62b/07
ķ.+da dağı 49a/01

ķ.+ımı 62b/07
[=4]
ķaṭrān(Ar.) Organik maddelerden kuru damıtma yoluyla elde edilen, sıvı yağ kıvamında, kara renkte, ağır, is kokulu, suda erimeyen bir madde.
ķ. 48a/01, 50a/05, 51a/01, 70b/10, 71b/04, 75a/01
ķ.+a 75a/01
ķ.+dahı 70b/10
ķ.+ı 50a/06, 50a/11
ķ.+ıla 48a/01, 48a/11, 75a/12
[=13]
ķavī(Ar.) Güçlü, kuvvetli.
ķ. 45b/11, 46b/09
[=2]
ķavuk Mesane.
ķ. 80b/02
ķ.+ı (ķavugı) 80a/02, 80a/04
[=3]
ķavun Kabakgillerden, sürüngen gövdeli, iri meyveli bir bitki (Cucum).
k. (ebucehl ķavunı) 72a/07
k. (frenk ķavunı gibi) 56a/03, 56b/01
[=3]
ķaya Büyük ve sert taş kütlesi.
ķ. 86b/01
[=1]
ķayalu Kayası olan, kayası bulunan.
ķ. 75b/04
[=1]
ķayır- Sakınmak, çekinmek.
ķ.-maz 56b/03, 58a/06, 61a/07, 85b/05
[=4]
ķayış Bağlamak, tutmak veya sıkmak amacıyla kullanılan, dar ve uzun kösele dilimi.
ķ. 76b/13
ķ.+ı 77a/01
[=2]
ķayna- Bir sıvı, sıcaklığı belli bir dereceyi bulduğunda buhar durumuna geçerek fokurdamak.
ķ.-masından 53b/04
ķ.-mış 56a/06, 56a/07
ķ.-yup 49b/01
[=4]
ķaynat- Kaynamasını sağlamak.

ķ.-alar (ķaynadalar) 46a/08, 49a/13, 53b/07, 55b/08, 56b/03, 58b/07, 65a/02, 65a/06, 66a/12, 66b/04, 66b/06, 67b/02, 67b/03, 68b/01, 68b/06, 68b/09, 74a/02, 74a/02, 79a/08, 81a/06
ķ.-up (ķaynadup) 46b/02, 47a/06, 50a/11, 51b/04, 54a/04, 56b/03, 65b/08, 68b/04, 78a/07, 79a/12, 80a/09, 80a/11, 82a/08
[=33]
ķaz Perde ayaklılardan, uzun, beyaz veya gri boyunlu, suda ve karada yaşayan, uçan, yabani veya evcil kuş (Anser).
ķ. 47a/12
[=1]
ķaz- Herhangi bir araçla toprağı açmak, oymak.
ķ.-alar 65b/08
[=1]
ķazan Çok miktarda yemek pişirmeye veya bir şey kaynatmaya yarayan büyük, derin kap.
ķ.+ı 65b/08
ķ.+uğ 65b/11, 65b/12
[=3]
ķazı- Tıraş etmek.
ķ.-yalar 58b/04
[=1]
ķazıķ Toprağı çakılmak için hazırlanmış, ucu sivri demir veya ağaç.
ķ.+a (ķazıga) 59b/10
[=1]
ķeçe
k. 65b/12, 68a/03, 75a/02, 75a/06
k. ile 72a/04
k.+ler 62a/03
k.+si (işi ķeçesi ķadar) 65a/04
[=7]
ķeçi
k. 79b/07
[=1]
ķedi
k.+de dahı 62b/07
[=1]
ķe-ennehū(Ar.) Sanki, güya.
k. 63a/07, 83a/05
[=2]
ķehel(Ar.) Tembел.
k. 61b/02, 61b/13, 81b/12, 89a/10
k. ol- 85a/06, 89b/02

- [=6]
kehellik Tembellik.
k.+e (kehellige) 67a/02
 [=1]
kelb(Ar.) Köpek.
k. 58b/10, 58b/11
 [=2]
kelef(Ar.) Atın omuzu veya arkasında yer yer lekeler şeklinde görülen hastalık, abraşlık, alaca hastalığı.
k. 58a/12, 58b/09
 [=2]
kelem(Far.) Lahana.
k. 55b/03
 [=1]
kem(Far.) Kötü, fena.
k. 50b/06
 [=1]
kemük İnsanın ve omurgalı hayvanların çatisını oluşturan türlü biçimdeki sert organların genel adı, kemik.
k. 58a/06, 58a/06, 69a/04
k.+e (kemüğe) 69a/04
k. gibi 69a/05
k.+i (kemügi) 53b/06
k.+mıkdar 69a/13
k.+üñ (kemügün) 69b/03
 [=8]
kenār(Ar.) Bahsedilen şeyin yakınındaki yer, yan.
k.+ında 53b/13
 [=1]
kendir Kendirgiller familyasından, sap liflerinden halat ve çuval yapılan bitki, kenevir.
k. 49a/05, 53a/01
 [=2]
kene(Far.) Köpek, at, koyun, deve vb. hayvanların derilerine yerleşip kanlarını emen asalak böcek, sakırğa.
k. gibi 56a/13
 [=1]
kepek Un elendikten sonra, elek üstünde kalan kabuk kırıntıları.
k. 66a/11
k. gibi 58b/02, 84a/04
k.+i (kepegi) 51b/04, 68b/01
k. ile 53b/10, 84a/04
 [=7]
kerneb(Ar.) Etlı, iri lahana.
k. 55b/02, 55b/03
 [=2]
kerre(Ar.) Defa, kez, sefer.
k.+(birkaç kerre) 60b/13
 [=1]
kes- Bıçak, makas vb. bir araçla bir şeyi ikiye ayırmak, parçalamak, doğramak.
k.-eler 71a/09, 71a/13, 82a/06
k.-er 49a/04, 77a/02
k.-erler 86a/08
k.-erlerse 53a/01
k.-ince 74b/01
k.-mek 71a/07
k.-üp 52a/08, 61a/07, 69a/13, 76b/13
 [=13]
kesil- Kesme işi yapılmak, katolunmak.
k.-en 47b/08, 48a/06
k.-mezse 81a/08
k.-miş 60a/06
k.-üp 47b/04
k.-ür 47b/12
k.-ürse 50a/02
 [=7]
keskin Çok kesici, iyi kesen.
k. 56a/03, 56b/05, 60b/02
 [=3]
kesme Kesmek işi.
k.+nüñ 71a/07
 [=1]
kettān(Ar.) Keten sözünün eski metinlerde kullanılan asıl şekli.
k. 54a/02
 [=1]
kez Bazı sayı sıfatlarıyla birlikte kullanılarak bir olayın ve olgunun her bir tekrarlanışını bildiren söz, defa, kere, sefer, yol.
k. 57b/10, 84b/08
k. (bir iki kez) 56b/06, 57a/01, 65b/11, 65b/12, 79a/06
k. (birkaç kez) 51a/01, 64a/03, 68b/10, 73b/04
k. (bir kez) 55a/09, 75b/14, 82b/05, 84b/08, 89a/02
k. (iki kez) 52a/06, 59b/02, 71a/03, 72b/12, 73b/01, 74a/04, 75a/13, 76a/13, 76b/03, 83b/08, 84b/05, 84b/08, 87b/07
k. (iki üç kez) 58b/13
k. (nice kez) 65a/12

- k. (üç dört kez)** 69b/01
k. (yedi kez) 72b/05
k.+ile 79a/05
 [=34]
kezâlik(Ar.) Bu da öyle, yine öyle, kezâ.
k. 74b/01, 78b/08, 82b/04
 [=3]
ķibrisî-i şeb Alüminyum ve potasyum sülfatından veya amonyum alüminyum sülfatından oluşan, sıcak suda eriyen, tadı buruk, antiseptik bir madde.
k. 56b/10
 [=1]
ķıç Kuyruk sokumu bölgesi, kaba et, kaba but, makat.
ķ. 49b/11, 50b/05, 53a/13, 69a/04, 69b/12, 70a/04, 73a/06, 75b/02, 76b/05
ķ.+ından 55a/07, 66a/10
ķ.+ınuş 81a/02
ķ.+larda 70a/07
 [=13]
ķıçırdat- Gıcırtı çıkarmasına yol açmak.
ķ.-ur (ķıçırdadur) 62a/01
 [=1]
ķıl Bazı hayvanların derisinde, insan vücudunun belli yerlerinde çıkan, üst deri ürünü olan ipliksi uzantı.
ķ. 52b/02, 52b/03, 57a/11, 69a/08, 70a/08, 78b/11
ķ.+dur 57a/02
ķ.+ına 57a/03
ķ.+ımı 58b/03
ķ.+lar dahı 57a/09
ķ. (toñuz ķılı) 57a/02
 [=11]
ķıl- Etmek, yapmak.
ķ.-ğa 83a/12
 [=1]
ķılıç Uzun, düz veya eğri, ucu sivri, bir veya her iki yüzü keskin, kım içinde bele takılan, çelikten silah.
ķ. 47b/01, 52a/08, 57b/13, 60b/01
 [=4]
ķımıldan- Kımıldamak.
ķ.-maya 52a/13
ķ.-maz 61b/02, 63a/07
ķ.-up 68a/10
 [=4]
ķımıldat- Yerinden biraz oynatmak, hafifçe hareketlendirmek.
- ķ.-mayalar** 52a/07
 [=1]
ķına(< Ar. ĥinnā) Kına ağacının kurutulmuş yapraklarından elde edilen ve saç, tırnak ve elleri turuncu bir renge boyamakta kullanılan toz.
ķ. 52a/03
ķ. gibi 58b/09
 [=2]
ķıpķızıl Her yanı kızıl, çok kızıl.
ķ. ol- 64b/07, 64b/08
 [=2]
ķır Beyazla az miktarda siyah karışmasından oluşan renk.
ķ. 70a/11
 [=1]
ķırķ Otuz dokuzdan sonra gelen sayının adı.
ķ. 64a/07, 64a/07
 [=2]
ķırmızı Al, kızıl renk.
ķ.+dur 53b/13
 [=1]
ķısa Boyu, uzunluğu az olan, uzun karşıtı
ķ. 50a/01, 70b/05
ķ. dahı 84a/13
 [=3]
ķısaç Kısaç, kerpeten.
ķ. 74b/09
ķ. gibi 57b/06
ķ.+ı (ķısacı) 74a/10
ķ.+ıla 74a/09, 74b/08
ķ. ile 58a/06
 [=6]
ķısıl- Azalmak, gücü hafiflemek.
ķ.-ur 45b/09
 [=1]
ķısm(Ar.) Bir bütünün bir bölümü.
ķ. 59a/03
ķ.+dahı 56b/10
ķ.+dur 53a/08, 56b/10, 64a/09, 71b/12, 73a/02, 90a/03
ķ.+ı 90a/03
ķ.+ındandur 81a/13, 81b/11, 90a/03
 [=12]
ķış Kuzey yarım kürede 22 Aralık-21 Mart tarihleri arasındaki zaman dilimi,

sonbaharla ilkbahar arasındaki soğuk mevsim.

ķ. 51b/07, 83b/03, 84a/02, 84b/08, 89a/05

[=5]

ķivām(Ar.) Bir sıvının koyuluk derecesi, koyuluk, kesâfet.

ķ. 49b/01

ķ.+ı 49b/04, 72b/11

ķ.+ında 67b/03

[=4]

ķıvrak Kıvrık.

ķ.+ları 56a/13

[=1]

ķiyās(Ar.) Bir şeyi diğeri bir şeye göre değerlendirme, başka bir şeye benzeterek hakkında hüküm verme, karşılaştırma, mukâyese etme.

ķ. 45b/10, 68a/05

[=2]

ķiyetlü Değerli.

ķ. 69b/08

[=1]

ķız- Isıtılan veya ısınan bir nesnenin sıcaklığı çok artmak.

ķ.-a 73a/10, 77b/06, 80b/09

ķ.-ar 88b/01, 88b/03

ķ.-ınca 79a/10, 89a/13

ķ.-miş 60b/13, 83b/02

ķ.-mişken 77a/08

ķ.-up 77b/06

[=11]

ķızar- Kırmızı veya ona yakın bir renk almak.

ķ.-miş 55a/08, 55a/10

ķ.-ur 62b/08, 63a/03

[=4]

ķızart- Kızarmasına neden olmak.

ķ.-ur (ķızardur) 64a/10

[=1]

ķızdur- Isıtmak, hararetlendirmek.

ķ.-up 50a/04, 50a/11, 57b/10

ķ.-ur 84a/01

[=4]

ķızgınluk Sıcaklık, hararet.

ķ.+ı (ķızgınlığı) 77a/10

[=1]

ķızıl Parlak kırmızı renkte olan.

ķ. 46b/01, 47b/06, 48b/05, 53b/11, 56a/03, 56b/02, 64b/13, 73b/11, 75a/12, 76b/01, 80a/08, 80a/08, 90a/01

ķ.+rak 56b/10

[=14]

ķi(Far.) Bir bağlaç.

ķ. 45b/03, 45b/04, 45b/08, 45b/13, 46a/01, 46a/05, 46a/05, 46b/01, 46b/06, 46b/08, 46b/12, 46b/13, 46b/13, 47a/01, 47a/02, 47a/05, 47a/11, 48a/01, 48a/02, 48a/13, 48b/01, 48b/03, 48b/08, 49a/02, 49a/04, 49a/04, 49a/05, 49a/10, 49a/10, 49a/11, 49b/05, 49b/07, 49b/09, 50a/03, 50a/09, 50a/11, 50b/01, 50b/06, 50b/07, 51a/02, 51a/08, 51a/08, 51a/11, 51a/12, 51b/06, 51b/07, 52a/02, 52a/08, 52a/10, 52b/01, 52b/04, 52b/05, 52b/10, 53a/01, 53a/06, 53a/08, 53a/13, 53b/01, 53b/04, 53b/04, 53b/06, 53b/11, 54a/02, 54a/09, 54a/12, 54b/03, 55a/07, 55a/08, 55a/11, 55b/02, 55b/03, 55b/03, 55b/13, 56a/01, 56a/02, 56a/03, 56a/04, 56a/09, 56a/10, 56a/13, 56a/13, 56b/01, 56b/03, 56b/03, 56b/03, 56b/03, 56b/09, 56b/09, 56b/10, 56b/10, 56b/10, 57a/03, 57a/09, 57a/09, 57b/01, 57b/02, 57b/11, 57b/13, 58a/01, 58a/06, 58a/12, 58a/13, 58b/01, 58b/03, 58b/05, 59a/01, 59a/04, 59a/14, 59b/08, 59b/10, 59b/13, 59b/13, 59b/13, 59b/13, 60a/07, 60a/10, 60a/10, 60a/11, 60b/01, 60b/04, 60b/04, 60b/04, 60b/06, 60b/10, 61a/01, 61a/02, 61a/04, 61a/08, 61b/01, 61b/05, 61b/12, 62a/01, 62a/04, 62a/11, 62b/02, 62b/06, 62b/07, 62b/07, 62b/08, 62b/13, 63a/02, 63a/07, 63a/07, 63a/07, 63a/08, 63a/10, 63a/11, 63b/01, 63b/03, 63b/12, 63b/13, 64a/01, 64a/04, 64a/05, 64a/07, 64a/07, 64a/07, 64a/07, 64a/09, 64a/10, 64a/11, 64a/11, 64a/13, 64a/13, 64a/13, 64b/01, 64b/09, 64b/12, 65a/04, 65a/04, 65a/04, 65a/04, 65a/12, 65b/01, 65b/04, 65b/10, 65b/12, 66a/02, 66a/05, 66a/07, 66a/10, 66a/10, 66a/10, 66a/12, 66b/03, 66b/10, 67a/09, 67a/11, 67b/02, 67b/03, 67b/03, 67b/03, 67b/08, 67b/09, 67b/12, 67b/12, 67b/12, 68a/05, 68a/05, 68a/07, 68a/08, 68a/08, 68a/08, 68a/08, 68a/11, 68b/01, 69a/03, 69a/04, 69a/04, 69a/08, 69a/08, 69a/13, 69b/05, 69b/06, 69b/09, 69b/13, 70a/11, 70a/12,

70b/07, 70b/11, 71a/07, 71a/12, 71b/13,
72a/01, 72a/02, 72a/02, 72a/02, 72a/04,
72a/06, 72a/13, 72b/05, 72b/05, 72b/06,
73a/01, 73a/04, 73a/08, 73a/08, 73a/12,
73b/07, 73b/10, 73b/13, 73b/13, 73b/13,
74a/06, 74a/08, 74a/13, 74b/01, 74b/01,
74b/01, 74b/03, 74b/03, 74b/04, 74b/06,
74b/11, 74b/12, 75a/02, 75a/07, 75b/02,
75b/02, 75b/03, 75b/03, 75b/06, 75b/06,
75b/06, 75b/12, 75b/14, 75b/14, 76a/02,
76a/11, 76b/01, 76b/04, 76b/07, 76b/09,
76b/10, 76b/10, 76b/11, 76b/12, 77a/07,
77a/10, 77b/02, 77b/10, 78a/03, 78a/12,
78a/12, 78b/01, 78b/01, 78b/01, 78b/07,
78b/10, 78b/13, 79a/01, 79a/06, 79a/11,
79a/14, 79a/14, 79a/14, 79b/01, 79b/03,
79b/04, 80a/01, 80a/03, 80a/07, 80a/08,
80b/11, 81a/02, 81a/04, 81a/09, 81a/13,
81a/13, 81b/05, 81b/09, 81b/11, 81b/13,
82a/06, 82a/08, 82a/13, 82b/01, 82b/03,
82b/04, 82b/04, 82b/04, 82b/07, 82b/07,
82b/10, 82b/12, 83a/09, 83a/12, 83a/12,
83b/01, 83b/02, 83b/03, 84a/06, 84a/08,
84a/10, 84a/11, 84b/01, 84b/08, 84b/08,
84b/08, 84b/08, 84b/08, 84b/10, 84b/11,
84b/11, 85a/04, 85a/08, 85a/11, 85a/12,
85a/12, 85b/01, 85b/02, 85b/03, 85b/06,
85b/08, 85b/08, 85b/08, 85b/10, 85b/12,
85b/13, 86a/03, 86a/03, 86a/08, 86a/10,
86a/12, 86b/08, 86b/08, 86b/08, 86b/13,
87a/06, 87a/09, 87a/13, 87a/13, 87b/02,
87b/06, 87b/06, 87b/08, 88a/07, 88a/12,
88b/04, 88b/14, 89a/02, 89a/02, 89a/02,
89a/10, 89a/11, 89b/04, 89b/06, 89b/08,
90a/03, 90a/04, 90a/08

k.+(ḥuṣūṣā ki) 65a/12

[=394]

kibrīt(Ar.) Kükürt.

k. 72b/08

[=1]

kiçik Boyutları, benzerlerinininkinden daha ufak olan, mikro, büyük karşıtı, küçük.

k. 53a/09, 53a/13, 53a/13, 54a/08

k.+e (kiçiğe) dahı 54a/01

[=5]

kifāyet(Ar.) Yeter miktarda olma, yetişme, elverme, kâfi olma.

k. it- 46a/07, 48a/01, 56a/08, 58b/07, 63b/10, 73b/05, 73b/06, 89a/02

[=8]

kim Ki bağlacı.

k. 57b/13, 60a/10, 66b/06, 76a/11, 76a/11, 77b/06, 78a/08, 78a/09, 80a/04, 80a/05, 80b/09, 84a/01, 88a/04, 88a/05, 89b/12

k.+e 88b/14

[=16]

kimerde Bazen, ara sıra.

k. 84b/08

[=1]

kimesne Kimse.

k. 51a/08

[=1]

Kimi Kimisi, bazısı.

k. 56b/10, 60b/04, 62b/07, 69b/10, 69b/11, 88b/14

k.+nüñ 88b/14

[=7]

kimse Herhangi bir kişi, kim olduğu bilinmeyen kişi, kim olsa.

k. 58a/06, 82b/04, 82b/04, 82b/04, 88a/12, 88b/08

k.+ile 82b/04

k.+ler 59b/13, 64a/07, 64a/13, 69b/03, 70a/11, 86a/03, 90a/08

k.+y-ile 83a/02

k.+ye 82a/13, 83a/12

[=17]

kireç(< Far. gireç) Mermer, tebeşir, kireç taşı, alçı taşı gibi birçok taşın özünü oluşturan kalsiyum oksit.

k. 57a/13, 70a/13, 72b/03, 76a/05

k.+i (kireci) 72a/13

k.+ile 71b/03

k.+üñ (kirecüñ) 72b/02

[=7]

kireçlü Birleşiminde kireç olan veya kireci çok olan.

k. 58b/01

[=1]

kiremid(< Yun. keramida) Çatıları örtmekte kullanılan, yan yana dizilerek suyu aşağıya geçirmeden dışarı akıtacak biçimde yapılmış, kızıl toprağın renginde, pişmiş balçık levha.

k. 52a/03, 60a/07, 70b/08

[=3]

kişi İnsan, adam, kimse.

k. 47a/07, 58a/06, 61a/07, 77b/08, 77b/13, 80a/13

k.+lere 60a/10
[=7]
kişniz(Far.) Maydanozgillerden, yaprakları maydanozu andıran, 20-60 santimetre yüksekliğinde, tüysüz, bir yıllık ve otsu bir bitki (Coriandrum sativum), kişniş.
k. 64b/13
[=1]
kitāb(Ar.) Bir araya getirilmiş yazılı veya basılı yapraklardan meydana gelen bütün.
k. 72a/13
k.+ta 90a/12
[=2]
ko- Bırakmak, koymak.
ķ.-maķ 58a/03, 59a/03, 84b/10
ķ.-mayalar 84a/12, 84b/02, 86b/04, 86b/08, 87b/09
ķ.-maz 52a/11, 87a/09
ķ.-rlar 51a/04, 68a/08, 89a/12
ķ. (kendü hāline ko-) 58a/03
[=14]
koça İhtiyar.
ķ.+dahı 51a/13
[=1]
koçun- Çekinmek, ihtiraz etmek, korkmak.
ķ.-maz 74a/13
ķ.-up 74b/10
ķ.-ur 74a/10, 74a/13, 74a/13, 74a/13
[=6]
koçaķ Koç.
k.+ını (koçağını) 49a/08
[=1]
koğuş- Koşmada yarışmak, yarış etmek, birbirini kovalamak.
ķ.-urlar 62b/07
[=1]
koķu Nesnelere yayılan küçük zerrelere burun zarı üzerindeki özel sinirlerde uyandırdığı duyu.
ķ.+sı 79b/03
[=1]
kol At, koyun, dana, kuzu vb.nde ön ayağın üst bölümü.
ķ.+ı 66a/07, 66a/08
ķ.+ı birle 66a/08
ķ.+ından 46a/02, 47a/04
[=5]

ķolan At, eşek vb. hayvanların semerini veya eyerini bağlamak için göğsünden aşırı olarak sıkılan yassı kemer.

ķ.+ını 51a/08, 51a/08, 51a/08, 51b/03, 83a/11, 83a/13
[=6]

ķolay Sıkıntı çekmeden, yorulmadan yapılabilen, emeksiz, zahmetsiz, zor karşıtı.

ķ. 47b/03, 49a/04, 58a/06

ķ.+dur 51a/07

[=4]

ķoltuķ Omuz başının altında, kolun gövde ile birleştiği yer.

ķ. 45b/04

ķ.+ı (ķoltuğı) 49a/01

ķ.+ında (ķoltuğında) 49b/10

[=3]

ķon- Koyma işi yapılmak.

ķ.-up 56a/06

[=1]

ķop- Yerinden ayrılmak.

ķ.-ar 50b/13

ķ.-duğı 57a/11

ķ.-mamış 51b/07

ķ.-unca 70b/06

ķ.-up 50b/13

[=5]

ķopar- Ayırmak, gidermek, kopmasını sağlamak, kopmasına yol açmak.

ķ.-duķları 57a/04

ķ.-maķ 57a/09

ķ.-mayalar 68a/05

[=3]

ķorķ- Korku duymak, ürkmek, çekinmek.

ķ.-ar 63a/07

ķ.-maz 62b/12

[=2]

ķorķı Bir tehlike veya tehlike düşüncesi karşısında duyulan kaygı, üzüntü.

ķ. 45b/10, 69b/03

ķ.+sı 45b/10, 64a/07

[=4]

ķoş- Adım atışlarını artırarak ileri doğru hızla gitmek.

ķ.-arlar 88a/12

ķ.-maķ 87b/01

[=2]

ķoy- Bırakmak, katmak, eklemek.

ķ.-a 51b/12, 68a/05

ķ.-alar 46a/13, 46b/05, 47a/07, 47b/11, 48a/07, 48a/10, 51b/08, 56b/03, 60a/08, 61a/08, 61a/11, 62a/04, 63b/11, 64a/13, 65b/09, 66b/09, 66b/12, 67b/05, 67b/12, 68a/03, 72a/13, 72b/03, 76b/13, 77a/10, 77a/10, 78a/05, 78a/08, 79a/03, 86a/06, 86b/06

ķ.-ar 68a/05

ķ.-duķları 65a/04

ķ.-ı vir- 65a/13, 87b/08, 88b/12, 88b/14, 88b/14, 89a/01

ķ.-mayınca 50a/03

ķ.-up 51b/10, 52b/13, 53b/08, 55b/05, 59b/05, 75a/07, 79a/14, 81a/13, 82a/03

ķ. (basdura ķoy-) 47b/11, 48a/07
[=52]

ķoyı Yoğunluğundan dolayı g¼ę akan, sulu karşıtı, koyu.

ķ. eyle- 67b/03

ķ. ol- 54a/04, 67b/03, 67b/03, 74a/02

[=5]

ķoyu Yoğunluğundan dolayı g¼ę akan, sulu karşıtı.

ķ. 49a/04, 59a/06

ķ.+dur 58b/05

ķ. ol- 66b/07

ķ.+sı 67b/03

[=5]

ķoyun Geviş getirenlerden, eti, s¼t¼, yapaağısı ve derisi için yetiştirilen evcil hayvan (Ovis aries).

ķ. 48a/02, 51b/09, 76b/13

[=3]

ķoz Ceviz.

ķ. 63a/08

ķ. gibi 49a/02

ķ.+ı 73a/12

ķ. ķadar 62a/09

[=4]

ķozak Koza, kozalak.

ķ.+ı (ķozaaęı) 56b/03, 56b/10

[=2]

K¼k K¼k sap, k¼k.

k. 61b/10, 66a/02, 66a/02, 81b/08

k.+i 49a/04, 50a/03, 81a/04

k.+ini 79a/07

[=8]

k¼pek K¼pekgillerden, boy ve biçim bakımından pek çok cinsi olan, çok iyi koku alan, sadık, bekçilik ve avılık gibi işler için beslenen memeli hayvan (Canis familiaris).

k. 62b/07

k.+de 62b/05

k.+ler 63a/07

[=3]

k¼p¼k Sabun, deterjan vb.nin suda erimesinden oluşan beyaz kabarcık.

k.+i (k¼p¼gi) gibi 78b/13

[=1]

k¼r ıban Başı olmamış çıban.

k. 54b/03

[=1]

k¼stek Koşulan atların tepmesini ¼nlemek için kuskun kayışına eklenen kayış.

k.+i (k¼stegi) 87b/09

[=1]

ķuduz K¼pek, kedi, tilki vb. memeli hayvanlardan ısırma, tırmalama veya salya yolu ile insana geçen, genellikle çırpınma, sudan korkma şeklinde beliren, zamanında aşı yapılmazsa ¼l¼mle sonuçlanan hastalık.

ķ. 62b/01, 62b/07, 62b/07, 62b/09, 63a/07, 63a/07, 63a/11, 64a/07, 64a/07

ķ.+dan 63a/07

ķ.+dur 63a/10

ķ. ol- 62b/07, 62b/07, 62b/07

ķ.+uņ 62b/13

ķ.+uņ dağı 62b/06

[=16]

ķuduzluķ Kuduz olma durumu.

ķ. 62b/01

[=1]

ķulaķ Başın her iki yanında bulunan işitme organı.

ķ. 69b/09, 70a/02, 71a/08

ķ.+ına (ķulaęına) 88a/04

ķ.+ları 63a/04, 69b/12

ķ.+ların 61b/13, 64b/03

[=8]

ķullandur- Kullanma işini yaptırarak.

ķ.-urlar 87a/11

[=1]

ķum Silisli k¼tlelerin, kayaların, doğal etkenlerle parçalanarak ufalanmasından

oluşan, deniz kıyısı, dere yatağı vb. yerlerde çok bulunan, ufak, sert tanecikler.

ķ. 85a/13, 85a/13, 87b/08

[=3]

ķumsal Kumlu, kumluk (yer).

ķ. 75b/06, 86b/08, 87a/13

[=3]

ķuraklık Kurak olma durumu, kurak hava, yağışsızlık.

ķ.+da 71b/07, 73a/03

[=2]

ķurb(Ar.) Yakın.

ķ.+ında 49a/01

[=1]

ķurbaķa Kurbaķalardan, yumurta ile üreyen, yavruları gelişimlerini durgun sularda tamamladıktan sonra kuyruķu ve solungacı körelerek karada yaşayabilen, sıçrayarak yürüyen ve suda iyi yüzen küçük hayvan.

ķ.+yı 87a/07

[=1]

ķurd Köpekgillerden, Avrupa, Asya ve Kuzey Amerika'da yaşayan, postu gri sarı renkli, yırtıcı, etçil memeli hayvan (Canis lupus), kurt.

ķ.+da 62b/05

[=1]

ķurı Suyu, nemi olmayan, yaş ve nemli karşıtı, kuru.

ķ. 68a/08

ķ. ol- 63a/04

ķ.+y-ıla 49a/10

[=3]

ķurı- Islaklığını, nemini yitirerek kuru duruma gelmek.

ķ.-duķça 55a/09

ķ.-duķdan 68a/05

ķ.-r 47b/04, 52b/06, 54b/05, 70a/10

ķ.-yup 51a/08

ķ.-ya 51a/02

[=8]

ķurit- Suyunu ve ıslaklığını giderip kuru duruma getirmek.

ķ.-alar (ķurıdalar) 84b/02

[=1]

ķurlaķan Etyaran, dolama hastalığı.

ķ. 71b/04, 71b/06, 71b/06, 72a/04, 72b/05

[=5]

ķurt ķurd Köpekgillerden, Avrupa, Asya ve Kuzey Amerika'da yaşayan, postu gri sarı renkli, yırtıcı, etçil memeli hayvan (Canis lupus).

ķ. 56a/13

ķ.+cuĝazlar 56a/13

[=2]

ķurtar- Kurtulmasını sağlamak.

ķ.-maķ 46a/01

[=1]

ķurtul- Tehlikeli veya kötü bir durumu atlatmak.

ķ.-a 61a/13, 65b/13, 78a/09

ķ.-an 45b/06

ķ.-dı 75b/14

ķ.-maz 45b/05, 45b/08, 57b/13

ķ.-unca 78b/07

ķ.-up 63a/01

ķ.-ur 45b/12, 63a/13, 63b/01, 64a/07, 64a/07, 64a/07, 77b/07

[=17]

ķuru Suyu, nemi olmayan, yaş ve nemli karşıtı.

ķ. 62a/07, 67a/07, 75b/03, 75b/03, 75b/03, 76a/02, 79a/12

[=7]

ķurut- Suyunu ve ıslaklığını giderip kuru duruma getirmek.

ķ.-urlar (ķurudurlar) 80a/11

[=1]

ķus- Midenin içindekini basınçla ağızdan dışarı atmak, çıkarmak, kayyetmek, istifra etmek.

ķ.-ar 75a/09

[=1]

ķuş Yumurtlayan omurgalılarından, akciğerli, sıcakkanlı, vücudu tüylerle örtülü, gagalı, iki ayaklı, iki kanatlı uçucu hayvanların ortak adı.

ķ. 78b/12, 78b/13, 80a/11

[=3]

ķuşak Bele sarılan uzun ve enli kumaş.

ķ. gibi 60a/10

[=1]

ķuşluk Günün sabahla öğle arasındaki bölümü, kuşluk vakti.

ķ. zamānında 84b/05

[=1]
ķutlu Uğurlu.
ķ. 77b/02
 [=1]
ķuvvet(Ar.) Fiziksel g¼ę, takat.
ķ. 45b/10, 46a/03
ķ. (on ķuvvet) 67a/02
ķ.+d¼r 85a/06
ķ.+i 46b/13, 65b/12, 65b/12,
 66a/02, 67a/02, 73a/08, 79b/03, 84a/04,
 84b/10, 86b/12
ķ. ile 72a/04
ķ.+in 66b/05
ķ.+ine 46a/04
 [=17]
ķuvvetl¼ Genę.
ķ. 51a/13
 [=1]
ķuyruk Hayvanların çoğunda, g¼vdenin
 sonunda bulunan, omurganın uzantısı olan
 uzun ve esnek organ.
ķ.+ı (ķuyruęı) 54a/12, 57a/03,
 62b/09
ķ.+ında (ķuyruęında) 53a/09,
 53a/13
ķ.+ından (ķuyruęından) 51b/09
ķ.+ını (ķuyruęını) 53a/11, 56b/03,
 57a/07, 79b/04
 [=10]
ķ¼ę¼k Boyutları, benzerlerinininkinden
 daha ufak olan, mikro, b¼y¼k karşıtı.
ķ. 65a/04, 72a/07, 76b/13
ķ.+(dağı ķ¼ę¼k) 58a/14
 [=4]
ķ¼flen- K¼f oluşmak.
ķ.-miş 55a/08
 [=1]
ķ¼l Yanan şeylerden artakalan toz
 madde.
ķ. 55b/05
ķ.+i 52a/03
ķ.+i dağı 56b/10
ķ.+ile 76a/12
ķ.+ini 55a/11
ķ. it- 53b/06, 73a/12
 [=7]
ķ¼t¼k Sert.
ķ. 57a/04
 [=1]

L

labada(Yun.) Karabuğdaygillerden, dere
 kıyılarında, sulak ęayırlarda kendiliğinden
 yetişen, ęok yıllık ve yaprakları sebze
 olarak kullanılan bir bitki, efelek (Rumex
 patientia).
l. 79a/07
 [=1]
l¼den(Far.) Ladengillerden, Akdeniz
 ¼lkelerinde yetişen, t¼yl¼ ve genellikle
 yapışkan yapraklı, beyaz veya pembe
 ęięekli, reğinesi hekimlikte kullanılan bir
 bitki (Cistus creticus).
l. 55b/08
 [=1]
lafz(Ar.) Gerek anlamlı olsun (kelime),
 gerek anlamı başka kelimelerle ortaya
 ęıksın (edat) ağızdan ęıkan veya yazılan
 s¼z.
l. 85a/08
 [=1]
laşıf(Ar.) Zevk ve ruh okşayıcı ince bir
 g¼zellięe s¼hip olan, hoş, nazik, yumuşak.
l. 85b/02
 [=1]
l¼zım(Ar.) Gerekli, l¼zumlu.
l. 82a/13
l.+dur 47a/10, 83a/12
l. ol- 90a/07
 [=4]
lehe Bir soğan ęeřidi.
l. şoğanı 69a/13
 [=1]
levend(İt.) Kabadayı, cesur, yiğit,
 hareketli (kimse).
l.+ler 82b/12
 [=1]
luğat(Ar.) Bir dilin kelimelerini belli bir
 s¼raya g¼re ele alıp anlam veren eser,
 s¼zl¼k.
l.+da 59b/08, 59b/08
 [=2]
l¼t¼f(Ar.) Bağış, bağışlama, ihsan, kerem,
 c¼mertlik.
l.+larından 90a/11
 [=1]

M

mā-`adā(Ar.) –den başka, –den gayri.

m. 76b/11, 76b/11

[=2]

mā-yekūn(Ar.) Toplamı, hepsi.

m. 82b/04

[=1]

mādde(Ar.)

m. 46a/03, 49a/04, 52b/06, 53a/12, 53b/04, 54b/05, 56a/03, 56b/03, 56b/03, 61a/08, 66a/06, 66a/08, 66a/10, 67a/03, 67a/08, 69b/02, 69b/09, 69b/13

m. aḡ- 54b/04

m.+si 47a/09, 50a/03

m.+sidür 52b/05, 64a/07

m.+sine 49b/11

m.+yi 56b/05

[=25]

ma`den(Ar.) Yer kabuğunun bazı bölgelerinde çeşitli iç ve dış doğal etkenlerle oluşan, ekonomik yönden değer taşıyan mineral.

m. 90a/03, 90a/03

m.+i 90a/03

m.+idür 56b/10

[=4]

maḡmūd(Ar.) Bir ot çeşidi.

m. 61a/10

[=1]

maḡşūş(Ar.) Yalnız bir kimse, bir nesne veya bir yere ait olan, başkasında bulunmayan, hususileşmiş, has, özgü.

m. ol- 48b/02

[=1]

maḡ`ad(Ar.) Anüs.

m. (ḡurūc ul-maḡ`ad) 55b/11

[=1]

maḡūle(Ar.) Cins, tür, takım, çeşit, nevi; söylenen, bahsedilen, zikredilen.

m. 49b/11, 56b/03, 57a/05, 75b/06, 87a/04, 90a/03

m.+i zaḡmet 81b/11

[=7]

ma`lūm(Ar.) Herkes tarafından bilinen, öğrenilmiş olan (şey).

m. 46b/13

m.+dur 64a/07, 66a/10, 85a/08, 89b/07

m.+dur (ehl-i ma`lūmdur) 82b/12

m. ol- 50b/07, 52a/08, 55a/08, 57b/05, 62b/08, 63a/10, 64a/09, 65a/04, 67b/08, 74a/10, 74b/06, 74b/10, 76b/10, 81b/05, 82b/01, 85b/01, 85b/06, 86a/03, 87a/13, 89a/10, 89b/05, 90a/04

[=28]

ma`nā(Ar.) Anlam.

m.+sına 85a/08

m.+sınadur 59b/08

m.+yadur 59b/08, 59b/08

[=4]

māni` (Ar.) Bir işin yapılmasını önleyen şey, engel.

m. 73a/08

m. ol- 60a/13, 69a/08, 80a/04

[=4]

maraz(Ar.) Hastalık, illet.

m. 46a/03, 46a/03, 46a/03, 54b/01, 54b/05, 62b/04, 66a/10, 66a/10, 69b/07, 70a/11, 77a/10, 83b/06, 86b/02

m.+a 46a/03, 46a/03, 60b/13

m.+lar 84b/01

m.+lardandur 60a/11

m.+lardur 48b/13

m.+ları 45b/04

m.+larında 50a/13

m.+larını 84b/08

m.+larıḡ 48b/12, 66a/04

m. ol- 66a/10, 66a/10

m.+uḡ 66a/10

[=27]

ma`rifet(Ar.) İş yapma hususundaki ustalık, beceriklilik, hüner, maharet.

m. (ehl-i ma`rifet) 80a/12

[=1]

ma`rūf(Ar.) Bilinen, belli, malum.

m. 45b/04

[=1]

maşlahat(Ar.) İş, önemli iş, mesele.

m.+ı 82b/05

[=1]

maştaḡā(Ar.) Sakız ağacı, fıstık ağacı vb. kabuğundan elde edilen sakız, bir nevi reçine.

m. 47b/05, 49b/06, 50a/10, 59b/04, 61a/10

[=5]

māye(Far.) Öz, asıl, cevher, yaratılış, seciye, mâye.

m. 74b/02

m.+si 64a/01
m.+sine 85b/10
m.+sinesine 74b/07
 [=4]
māyil(Ar.) Bir yana, bir tarafa doğru eğilmiş, meyletmiş.
m. 57b/06
 [=1]
mazı(< Far. māsū) Servigillerden, yaprakları almaşık ve küçük pullar biçiminde, gövdesi düz olan, dipten dallanan bir süs bitkisi (Thuya).
m. 56b/03, 56b/10, 72a/06
 [=3]
māsū(Far.) Servigillerden, yaprakları almaşık ve küçük pullar biçiminde, gövdesi düz olan, dipten dallanan bir süs bitkisi (Thuya).
m. 56a/09, 75a/11
 [=2]
meger(Far.) “Ancak, yalnız, fakat, şu kadar ki, illâ” gibi anlamlarla istisnâ belirtir, meğerki.
m. 45b/05, 51a/08, 52a/13, 53a/05, 64a/07, 72a/02, 72a/07, 76a/11, 85b/03, 86b/08
 [=10]
muherrā(Ar.) İyice pişmiş (olan).
m. 53b/08
 [=1]
melhem “Merhem” kelimesinin halk ağzında kullanılan şekli.
m. 60a/10
m. gibi 48a/05
m. ile 52b/06
m.+ler 53a/01
m. ur- 60a/10
 [=5]
menel(Ar.) Kabul edilmiş, kabul görmüş.
m.+de 85b/08
 [=1]
menzil(Ar.) İki konak arasındaki uzaklık.
m.+e 83b/01
 [=1]
mercimek(< Far. mercumek) Baklagillerden, beyaz çiçekli bir tarım bitkisi (Lens culinaris).
m. 46a/05, 58b/05
 [=2]

merhem(Ar.) İçinde gerekli etkili maddeler bulunan, yumuşak ve koyu kıvamda, yağlı veya yağsız, deri üzerine sürülerek kullanılan ilaçların ortak adı.
m. 48b/07, 49a/10, 49a/10, 49b/03, 70b/09, 71a/03, 72b/11, 73a/12
m.+den 58b/05
m.+e 54a/07
m. gibi 48a/03, 50b/09, 53b/09, 54b/11, 55a/01, 55a/13, 56b/03, 58b/10, 60a/03, 63b/05, 68a/02, 70b/02, 74a/03, 75a/05, 87a/07
m.+i 48a/07, 53b/10, 54a/08, 55b/01, 70b/07, 71a/05, 72b/06, 73a/11
m. it- 54a/05, 72b/10
m. ur- 54b/03, 59b/01
 [=37]
mersin(< Yun. mirsini) Mersingillerden, kışın yapraklarını dökmeyen, Akdeniz sahillerinde çok bulunan, eğri büğrü gövdeli, beyaz çiçekli, hoş kokulu, uzun ömürlü ağaç.
m. 52a/02, 56a/05, 56a/07, 56b/03, 65b/04, 79b/06
 [=6]
mertebe(Ar.) Derece, miktar, kadar, ölçü.
m. 74b/03
m.+ye 72a/05
 [=2]
meşhūr(Ar.) Herkesçe bilinen, adı sanı her tarafa yayılmış, ünlü, şöhretli.
m. 64a/04
m.+dur 73b/05
m. ol- 78b/01
 [=3]
meşrūh(Ar.) Açıklanmış, şerhedilmiş.
m. (vech-i meşrūh) 54a/07, 55a/09, 72a/11
 [=3]
mevālī(Ar.) Osmanlı Devleti'nde görev yapan yüksek dereceli ilim adamları.
m.+i mübālağa 75b/06
 [=1]
mevīz(Far.) İt üzümü, kuş üzümü, kuru üzüm.
m. 81a/09, 81a/13
 [=2]
mevkib(Ar.) Atlı veya yaya olarak büyük bir zâtın yanında yürüyen, ona refakat eden heyet, takım, alay.

m.+e 85b/02
[=1]
meydān(Ar.) 1. Alan.
m.+ı 84b/13
2. Yarışma, eğlence veya karşılaşma yeri.
m. 88b/03, 88b/07, 89a/04
m.+a 88b/05
[=5]
meyl(Ar.) 1. Bir yöne doğru yönelmek, eğilmek, eğik duruma gelmek.
m.+i 48b/02
2. (Bir kimseye veya bir şeye) Yönelmek, sevgi, ilgi, alâka göstermek, istek ve arzu duymak.
m. it- 64b/02
[=2]
mezkūr(Ar.) Az önce adı geçen, sözü edilen, yukarıda anılan, zikrolunan.
m. 46a/10, 46a/11, 46b/07, 47a/08, 47a/11, 47b/09, 47b/09, 48a/07, 49a/05, 49b/09, 50a/03, 50a/11, 50b/10, 52a/12, 52b/03, 52b/06, 52b/08, 53b/10, 54a/06, 54a/08, 55b/01, 56a/10, 56a/11, 56b/13, 58b/08, 58b/09, 59a/09, 60a/05, 61b/08, 61b/09, 62b/13, 64a/07, 64a/07, 67a/01, 67a/03, 68a/02, 69a/13, 69b/03, 69b/03, 69b/04, 69b/13, 70a/01, 70a/11, 70b/10, 70b/10, 71a/04, 71a/05, 71b/01, 72a/09, 72b/05, 73a/02, 74a/13, 76a/07, 80b/07, 85a/13, 88a/02, 89a/11, 90a/03
m. (uslūb-ı mezkūr) 68b/10
m.+dan 60a/01
m.+e 74a/04
m.+ı 63b/09
m.+ıla 69a/13
m. ol- 59b/08, 59b/08, 61a/13, 70b/03, 81b/01, 84b/01, 90a/05
[=69]
mıkdār(Ar.) Ölçü.
m. 82a/06, 82a/09
m. (bir mıkdār) 46a/09, 46b/04, 50b/07, 55b/04, 56b/11, 61a/07, 63b/08, 65a/05, 65a/06, 66b/05, 68b/06, 69a/12, 72b/10, 78a/04
m. (birer mıkdār) 46a/06, 47b/06, 49b/07, 52a/04, 65b/06, 81a/05
m. (fitk olan yer mıkdārınca) 60a/03

m.+ı (iki yüz dirhem mıkdārı) 46a/04
m. (kifāyet idecek mıkdār) 46a/07
m. (mezkūr kemük mıkdār) 69a/13
m.+ı 80a/11, 83b/01, 86b/11, 87b/10
m.+ına 85a/02
m.+ınca 53a/01, 60a/03, 90a/07
m.+ınca (anuḡ mıkdārınca) 69a/13
m.+ından 85a/01
m.+ını 79a/01, 79a/13
[=38]
mıṣır(Ar.) Büyük şehir, başşehir, hükümet merkezi; ülke.
m. 88a/12
[=1]
mi'de(Ar.) İnsanlarda ve hayvanlarda karın boşluğunun üst kısmında bulunan ve yenilen yiyecekleri sindirmeye yarayan torba şeklindeki iç organ, kursak.
m.+si 79b/03
[=1]
mih(Far.) Çivi, büyükçe çivi.
m. 70b/06, 74a/05, 74a/11, 74a/13, 74b/07, 74b/09, 74b/11, 85b/09, 86a/02, 86a/04, 86a/04, 86a/10, 86a/10
m.+i 86a/06
m.+lardan 86a/10
m.+laruḡ 85b/13
[=16]
mihnet(Ar.) Sıkıntı, zorluk, eziyet, zahmet, meşakkat.
m.+i 63a/07
[=1]
mil(Ar.) Uzunluğu ülkeden ülkeye değişen bir uzaklık ölçüsü birimi.
m. 58a/06, 83a/10
m. kadar 51a/08
[=3]
min-ba'd(Ar.) Bundan sonra, bundan böyle.
m. 53a/13
[=1]
mizāc(Ar.) Canlı vücudunun fizyolojik yapısı, sağlık.
m.+ı 45b/11, 83b/06
m.+ına 75b/02

[=3]
mor Kırmızı ile mavinin karışmasından oluşan renk, menekşe renginin kırmızıya çalanı.

m. 81a/04

[=1]

mu'ayyen(Ar.) Belli, belirli.

m. ol- 60a/10

[=1]

muḥālif(Ar.) Uygun olmayan, uymayan, benzemeyen (şey), aykırı, zıt.

m. 83b/10

m. ol- 83a/07

[=2]

muḥammer(Ar.) Yoğrulmuş.

m. ol- 53b/04

[=1]

muḥannes(Ar.) Güçsüz, zayıf.

m. 87a/13

[=1]

muḥātaralu Tehlikeli, korku ve endişe verici.

m. 49b/12

[=1]

muḥkem(Ar.) Dayanıklı, güçlü duruma getirilmiş, sağlamlaştırılmış, sağlam, kuvvetli, metin.

m. 47b/12, 48a/03, 49a/07, 49a/12, 49b/08, 50a/04, 52a/05, 53b/10, 54b/04, 55a/13, 58b/11, 62a/08, 67b/05, 67b/13, 68a/03, 69a/09, 71a/04, 72a/02, 72a/07, 72b/09, 73a/04, 73a/11, 73a/12, 73a/13, 73b/11, 74a/03, 75a/12, 76a/04, 76a/07, 78a/09, 79b/04, 79b/08, 80b/09, 81a/10, 81b/01, 82a/03, 89b/04

m.+dür 61a/02

m. tut- 57b/07

[=39]

muḥtāc(Ar.) Bir şeye veya kimseye ihtiyâcı olan, ihtiyaç duyan.

m. ol- 90a/09

[=1]

muḥterik(Ar.) Ateşte yanmış olan.

m. ol- 53b/04

[=1]

mu'in(Ar.) Yardım eden, yardımda bulunan, destek olan, yardımcı.

m. 72a/04

[=1]

muḥābele(Ar.) Karşı.

m.+sinden 66a/10

[=1]

muḥārin(Ar.) Bir yerde, bir arada bulunan, birlikte olan, bitişik, yakın.

m. ol- 82b/04

[=1]

muḥarrer(Ar.) Olacağı veya yapılacağı şüpheye yer bırakmayacak şekilde kesinleşmiş, kesin, şüphesiz, muhakkak.

m.+dür 60b/04

[=1]

muḥayyed(Ar.) Bağlanmış, bağlı.

m. ol- 82b/07

[=1]

mūm(Far.) Bal mumu.

m. 57b/08

m. (bal mūmı) 57b/03

m.+da 57b/04

m.+ı 59b/04, 70b/13

m.+ı-y-ıla 73b/02, 76a/11

m.+ını 57b/03

[=8]

murād(Ar.) Anlaşılan, anlatılmak istenen şey, maksat, meram, niyet.

m. 48b/13, 85a/06, 85a/08

[=3]

muḥāḥabet(Ar.) Karşılıklı konuşma, görüşme, sohbet.

m. et- 83a/02

[=1]

muḥlaḳ(Ar.) Kesin olarak, mutlak sûrette, mutlaka, behemehal.

m. 72b/05

[=1]

muḥlaḳā(Ar.) Kesin olarak, kesinlikle, şüphesiz.

m. 85a/03

[=1]

muḥāyaḳa(Ar.) Sıkıntı, müşkülât.

m. 61a/07

[=1]

mübālaḡa(Ar.) Bir şeyi gerçekte olduğundan daha fazla, daha büyük gösterme, abartma.

m. 69b/06

m.+(mevālī-i mübālaḡa) 75b/06

m. ile 62b/07

[=3]

mübtelā(Ar.) (Bir hastalığa) Yakalanmış olmak, tutulmak.

m. ol- 69b/06, 72a/04, 86b/02
[=3]
mücerreb(Ar.) Denenmiş, sınanmış, tecrübe edilmiş.
m.+dür 65a/13, 69a/13, 72b/13, 79a/14
[=4]
mücerred(Ar.) Yalnız, sadece.
m. 75b/14
[=1]
mücevvef(Ar.) İçi boş, oyuk (şey).
m. 69b/13
[=1]
müdārā(Far.) Dalkavukluk yapmak, yüze gülmek.
m. it- 63a/07
[=1]
müdāvet(Ar.) Devamlı yapma, ara vermeden, yılmadan sürekli çalışma.
m. oln- 73b/06
[=1]
müdevver(Ar.) Yuvarlak.
m. 56b/10
[=1]
müfid(Ar.) Fayda veren, yarar sağlayan, faydalı, yararlı.
m. 85a/06
m. ol- 55a/08, 65a/12, 70a/11
[=4]
mühim(Ar.) 1. Lâzım, gerekli, lüzumlu.
m. 46a/04
2. Ehemmiyetli, önemli.
m.+dür 82a/13
[=2]
mükerrer(Ar.) Tekrar edilmiş, tekrarlanmış.
m. 46a/03
[=1]
mülāyim(Ar.) Yumuşak huylu, yumuşak, uysal, halim selim.
m. ol- 66a/02
[=1]
mümkün(Ar.) Olması, gerçekleşmesi imkân dahilinde olan, olabilir, kâbil, muhtemel.
m. 62a/02
m. degül 58a/01
m. ol- 72b/05, 84b/08, 85a/07, 90a/06
[=6]

münāsebet(Ar.) Sebep, vesîle.
m.+ile 59a/04, 59b/08, 88b/14
[=3]
münāsib(Ar.) Uygun, yerinde.
m. 90a/03
m.+dür 85a/06
[=2]
mürdesenk(Far.) Doğal kurşun oksit.
m. 49a/11, 72b/07
[=2]
müstemirr(Ar.) Devamlı, sürekli, kesintisiz.
m. ol- 75b/10
[=1]
müşābih(Ar.) Benzeyen, benzer, mümâsil.
m. ol- 46b/13, 50a/12, 73a/02
[=3]
müşkül(Ar.) Zor, güç, çetin.
m. 50b/06
m.+dür 51a/11, 52a/10
m. ol- 73a/06
[=4]
müşterek(Ar.) Birden çok kimse veya şeyi ilgilendiren, onlara has olan, onların katılmasıyla meydana gelen, ortak.
m.+dür 85a/08
m. ol- 64b/08
[=2]
mütehallil(Ar.) Çözülmüş, sökülmüş, ayrılmış olan.
m. ol- 60b/04
[=1]
mütehammil(Ar.) Tahammül eden, katlanan, dayanan, dayanıklı.
m. 47a/07, 60b/04
m. ol- 67a/02
[=3]
mütemekkin(Ar.) (Bir yere) Yerleşmiş, yerleşik, mukim.
m. 50a/01
[=1]

N

nā-bedīd(Far.) Meydanda olmayan, görünmez.
n. 45b/08
n. ol- 54b/03
[=1]

nā-maḳbūl(Far.) Kabul edilmeyen.

n. 60b/04

[=1]

nā-ma'ḳūl(Far.) Akla uygun olmayan.

n. 60b/04

n.+e dek 60b/04

[=2]

nā-ḳār(Far.) Çaresiz.

n. 59b/10

[=1]

nādir(Ar.) Az bulunur, az görülür, seyrek, ender.

n. 76b/05

[=1]

nāfi'(Ar.) Faydalı, faydası olan, menfaatli.

n.+dür 64a/13, 66b/10, 70b/10,

73b/05, 79a/14, 85a/11

[=6]

naḳşlu Nakışlı.

n. 72a/07

[=1]

na'l(Ar.)

n. 74a/10, 74b/04, 85b/12, 86a/03, 86a/07, 86b/06, 86b/08, 86b/08, 86b/08, 86b/12, 87a/01, 87a/06, 87a/10, 87a/11

n.+a 87a/09

n.+da 86a/08

n.+dan 85b/07

n.+ı 74b/02, 76b/07, 86b/06

n.+ıla 87a/04

n.+ın 74b/07

n.+ında 86a/04

n.+ını 86b/03, 87b/03

n.+uḡ 87a/02

n. ur- 75a/07

[=27]

na'l-bend(Far.) Hayvanların ayağına nal çakan kimse.

n. 74b/01, 85b/08

n.+den 74b/01, 85b/08

n.+üḡ 76b/07, 85b/08

[=6]

na'le- Hayvanın ayağına nal çakmak..

n.-mek 74a/06, 74a/13, 74b/01, 74b/01, 85b/06, 85b/08

n.-lemekden 74a/12

n.-yeler 74b/05, 86b/12

[=9]

na'lla- Hayvanın ayağına nal çakmak.

n.-maḳdan 76b/11

[=1]

na'llı Nalı olan.

n. 74b/03

[=1]

na'lsuz Nalı olmayan.

n. 74b/03, 86b/07, 86b/09, 86b/11, 87a/01, 87a/04

[=6]

nām(Ar.) İsim, ad.

n. daḡı 79a/07

[=1]

namāz(Far.) İslâm dinince belli kurallara göre günde beş vakit yapılması Müslümanlar üzerine farz kılınmış olan ve İslâm'ın beş şartından birini teşkil eden ibadet.

n.+a 85b/02

[=1]

nāşūr(Ar.) Nasır.

n. 59a/01, 59a/03, 59a/08, 59a/09

n. ol- 59a/03

[=5]

nāzik(Far.) İnce yapılı, kaba olmayan, narin.

n. 85b/01

[=1]

ne "Hangi" anlamında bir sözcük.

n. 47a/03, 52a/08, 52a/08, 54a/01, 60b/11, 61a/09, 65a/04, 65a/04, 83a/06, 86a/05, 88b/02

n. deḡlü 65b/06

n.+ise 60a/07

n. ḳadar 54b/05, 60a/13, 67b/03, 72b/05, 72b/05, 84b/08, 85b/08, 86b/06, 89b/02

[=21]

nebāt(Ar.) Bitki.

n. 90a/03

[=1]

necāset(Ar.) Dışkı.

n.+i 58b/10, 58b/11

n.+ini 54b/11, 68b/05

[=4]

nefes(Ar.) Akciğerlere hava alıp verme ve bu yolla alınıp verilen hava, soluk.

n.+i 64b/05, 85a/09

n.+ini 61b/04

[=3]

neft(Far.) Çoğunlukla boyacılıkta kullanılan, petrol türevlerinden bir tür mineral yağ, petrol yağı.

n. 47a/06, 54a/09, 73b/03

n. bile 49b/03

[=4]

neml(Ar.) Karınca.

n. 73a/02

[=1]

nemle(Ar.) Karınca.

n. 73a/02

[=1]

nere Nereye?

n.+de 51a/11, 57a/09

n.+sine 74a/13, 74a/13

n.+ye dek 50b/07

n.+den 50b/07

[=6]

nesne Belli bir ağırlığı ve hacmi, rengi olan her türlü cansız varlık, şey, obje.

n. 46a/10, 46b/13, 49a/03, 54b/06, 55a/08, 56a/03, 56a/03, 57a/05, 58b/02, 59a/03, 60b/02, 60b/13, 61a/02, 61a/03, 68a/05, 69a/05, 69a/08, 71b/09, 77b/10, 78b/13, 80b/10, 80b/13, 81a/12, 86b/13, 89a/02

n.+de 79b/03

n.+den 62b/12

n.+dür 59b/13, 85a/06, 90a/05

n.+ile 57b/13, 72a/04

n.+ler 46b/12, 56b/10, 72b/07, 78b/01

n.+ler-ile 52b/07

n.+lerden 75b/07, 83b/10

n.+leri 71a/01, 71a/02

n.+ye 58b/05, 59b/10, 62b/11

n.+yi 53a/01

[=45]

neşter(Far.) Cerrahların kesmek ve yarmak için kullandıkları keskin ve sivri uçlu ufak bıçak, bisturi.

n. 55b/09

n.+ile 55a/02, 67a/04

[=3]

nev´ī(Ar.) Cins, tür.

n. 63a/07

[=1]

nice Çok, birçok, hayli.

n. 45b/04, 57b/06, 64a/13, 73a/08, 82b/04

n. kez 65a/12

n. nice 69b/04

[=7]

niḥāyet(Ar.) Son.

n. 46b/13, 60b/04, 73a/08, 75b/02, 80b/05, 86b/11

n.+ine 70a/06, 70b/04

[=8]

nişādir(Far.) Amonyak tuzu, amonyum klorür.

n. 62a/05, 70a/13

[=2]

nişān(Ar.) İşaret, belirti, iz, alâmet.

n.+ı 45b/08, 48b/01, 49a/02, 55a/07, 57b/04, 65a/10, 67a/11, 74a/06, 78a/12

n.+larıdır 62b/13, 74a/11

[=11]

nişāsta(Far.) Tahıl tanelerinden, mercimek, bezelye vb. bakla türleri veya patates gibi birtakım yumrulardan özel yöntemlerle çıkarılan una benzer bir madde.

n. 67b/03

n.+ile 67b/03

[=2]

nite Nasıl, niçin.

n. 90a/06

[=1]

nitekim Gerçekten, hakikaten.

n. 45b/08, 45b/10, 54b/03, 58a/01, 71a/10, 74b/01, 78a/12, 81b/11, 82b/12, 84a/04, 89b/10

[=12]

nuḳl(Ar.) İçkiyle yenen yiyecek, meze, çerez.

n. olın- 62b/13

[=1]

nükte(Ar.) Söz, yazı, resim vb.nde ilk bakışta herkesin göremediği, ancak dikkat edilince çıkarılabilen ince mânâ.

n. 66a/10

[=1]

O

od Ateş.

o. 50a/10, 69a/12, 73b/01

o.+ımı 64a/04

[=4]

- og-** Ovmak.
o.-alar 73a/12, 73b/02
 [=2]
- oğlan** Çocuk, yavru.
o. 47a/05, 63b/05, 66b/04
 [=3]
- oğlancuğ** Çocuk, küçük çocuk.
o. 51a/13, 88a/12
 [=2]
- oğuğdur-** Ovuşturmak.
o.-up 63a/08
 [=1]
- ođ** Yayla atılan, ucunda sivri bir demir bulunan ince ve kısa tahta çubuk.
o. 47b/01, 57b/01
o.+dan 57b/01
o.+ı 57b/01, 57b/01
o.+ıla 58a/06
 [=6]
- ol** 1. İşaret sıfatı.
o. 45b/04, 45b/10, 46a/03, 46a/04, 46b/13, 47b/10, 48b/02, 48b/02, 49b/11, 49b/11, 50a/06, 50a/12, 50b/07, 51a/08, 51b/12, 52a/08, 52a/08, 52b/06, 52b/06, 52b/07, 53a/01, 53b/04, 53b/04, 54b/05, 56a/05, 56a/10, 56b/03, 57a/11, 57b/09, 57b/11, 57b/13, 58a/02, 58a/06, 58b/11, 59a/12, 59b/07, 59b/10, 60a/03, 60a/04, 60a/07, 60a/10, 60a/10, 60b/11, 61a/09, 61b/09, 63a/07, 63a/07, 63a/08, 63a/10, 63a/13, 63b/01, 63b/02, 64a/04, 64a/07, 65b/12, 65b/12, 66a/08, 66a/10, 66a/10, 67a/08, 68a/05, 68a/08, 69a/09, 69a/11, 69b/01, 69b/02, 69b/02, 69b/03, 70a/08, 71a/08, 71a/09, 71b/01, 71b/03, 72a/04, 72a/05, 72b/01, 72b/03, 72b/04, 73a/04, 74a/07, 74a/13, 74b/09, 74b/11, 75a/05, 75a/11, 75b/14, 77a/01, 77a/02, 77b/10, 77b/10, 78b/03, 79b/03, 80a/04, 81a/01, 86a/03, 86a/03, 86a/04, 86a/06, 86b/02, 87a/04, 88a/04, 88b/11, 89a/07, 89b/06,
o. dağı 69a/13, 76b/11, 88a/06
o. değlü 61a/07, 66a/02, 72a/02
o. đadar 53b/04, 65a/02, 65b/07
 2. Zamir.
o. 51a/10, 53a/05, 82b/07, 86a/03
o. (andan dağı) 73a/04
o. (anuğ-çün) 73a/02, 80a/04
o. (anuğ-ıla) 72b/05, 73a/11, 75a/05, 76a/06, 77a/02, 86b/13
- o. (ancılayın)** 54b/03, 84a/04
o. (anda) 45b/04, 48b/13, 49b/11, 62b/13, 70a/02, 71a/06, 73a/06, 87b/08
o. (andan) 45b/04, 45b/04, 45b/06, 45b/08, 45b/10, 45b/12, 46a/01, 46a/04, 46a/05, 46a/05, 46b/12, 47a/07, 48a/01, 48b/02, 48b/06, 49a/07, 49a/10, 49b/08, 50a/08, 50a/11, 51a/04, 51b/02, 51b/13, 53a/01, 53b/09, 54a/05, 54b/03, 54b/05, 54b/07, 55a/04, 55a/12, 56b/02, 56b/03, 57b/05, 57b/06, 57b/10, 59a/03, 59a/07, 59b/01, 59b/10, 59b/13, 60b/04, 60b/09, 61a/10, 61a/12, 62a/08, 63a/07, 64a/13, 65a/12, 65b/10, 66a/08, 66b/02, 66b/07, 67a/08, 67b/11, 67b/11, 67b/12, 68a/02, 69a/02, 70a/09, 70b/02, 70b/05, 70b/07, 71b/10, 72a/02, 72a/08, 73a/02, 73a/10, 73b/11, 74b/01, 74b/10, 74b/12, 75a/03, 75a/11, 75b/04, 75b/04, 76a/01, 76b/10, 77a/10, 78a/08, 79a/04, 79a/13, 79b/03, 79b/03, 79b/09, 80a/07, 80a/11, 80b/01, 80b/08, 81a/01, 81a/13, 82a/09, 82b/12, 83a/01, 83a/10, 83a/13, 83b/06, 84b/01, 84b/08, 84b/08, 85a/13, 85b/08, 87a/03, 87b/02, 87b/11, 88a/11, 88b/08, 89a/06, 89a/09, 89b/11, 90a/03
o. (anı) 46a/03, 49a/04, 49a/04, 56b/03, 58a/01, 58a/06, 59b/10, 62b/12, 64b/09, 69b/03, 74b/03, 74b/11, 80a/11
o. (anlara) 45b/04
o. (anlardan) 78b/01
o. (anlaruğ) 69b/13, 87a/11
o. (anuğ) 45b/04, 45b/08, 47a/09, 48a/03, 49a/04, 49a/06, 51b/08, 52b/13, 54b/03, 54b/03, 55b/04, 56b/13, 57a/13, 57b/04, 57b/12, 58b/07, 59a/13, 60a/06, 60b/13, 62b/07, 65b/09, 66a/02, 73b/06, 75b/09, 79a/14, 81a/06, 85a/13, 86b/01, 86b/05, 86b/08
o. (anuğ-çün) 52a/08, 54b/03
o. (anuğ-ıla) 57b/06, 57b/11, 60a/10, 69a/07
o. (anuğ gibi) 59b/10
o. (anuğ mıđđarınca) 69a/13
o. (ağa) 46b/13, 46b/13, 47a/07, 48a/04, 49a/10, 50a/03, 50a/12, 50b/07, 50b/09, 51a/10, 53a/09, 53b/01, 53b/13, 53b/13, 53b/13, 54b/03, 55b/03, 56a/03, 56b/02, 57b/05, 58b/07, 59a/08, 59b/10, 60a/10, 60b/04, 60b/04, 60b/07, 61b/07,

63a/07, 63b/07, 64b/02, 65b/13, 67b/02, 67b/09, 67b/12, 68b/01, 69b/06, 71b/08, 72a/04, 72a/07, 73a/02, 73b/03, 75a/11, 78a/04, 78a/08, 79a/08, 81a/13, 82b/04, 84a/06, 84a/07, 86a/03, 86b/08, 88b/14

o. (aşa göre) 60a/06

o. dahil 69b/06

o.+dur 84b/08

[=359]

ol- Meydana gelmek, varlık kazanmak, vuku bulmak; bir yardımcı fiil.

o.-a 46a/03, 46b/10, 46b/13, 47a/07, 48a/01, 48a/03, 48a/13, 48b/01, 49b/02, 49b/07, 49b/12, 50a/11, 50a/11, 51a/13, 52a/08, 52a/08, 53a/03, 53b/09, 55a/05, 55a/08, 55a/09, 55a/13, 55b/02, 55b/04, 56a/12, 56b/03, 58a/01, 58a/01, 58a/12, 58b/09, 58b/13, 59b/07, 60a/07, 61b/10, 62a/13, 64a/04, 64a/09, 65a/04, 65a/04, 65a/12, 66b/07, 66b/13, 67a/02, 67b/03, 67b/03, 67b/03, 67b/03, 67b/08, 67b/08, 68a/02, 68a/08, 69b/03, 70b/02, 70b/09, 70b/10, 70b/10, 71a/03, 71a/05, 71b/04, 72b/13, 73b/05, 73b/13, 75b/06, 76a/04, 76a/11, 76b/04, 76b/05, 76b/10, 76b/11, 78b/01, 78b/05, 79b/02, 79b/03, 79b/12, 80a/01, 81b/04, 81b/11, 82a/10, 82b/01, 82b/07, 83a/12, 83b/02, 83b/03, 84b/08, 84b/12, 85a/11, 85a/12, 85b/01, 85b/04, 85b/06, 85b/13, 86a/08, 86a/10, 86b/02, 86b/02, 86b/11, 87a/13, 89a/10, 90a/04, 90a/06

o.-acak 47a/09, 48b/02, 50b/04, 50b/05, 53a/13, 53b/04, 57b/06, 72a/03, 80b/03, 82a/06, 90a/07

o.-amaz 66a/02

o.-an 45b/01, 46b/13, 48b/12, 48b/13, 56b/03, 56b/03, 56b/10, 58b/11, 59a/03, 59a/08, 59b/08, 59b/08, 60a/03, 60a/10, 60a/10, 60a/11, 60b/04, 61a/13, 62a/07, 66a/03, 66a/08, 66a/10, 66a/10, 68a/05, 70b/03, 72b/05, 76a/06, 76a/11, 77a/05, 77b/02, 77b/10, 78b/01, 80b/09, 81b/01, 84b/01, 90a/05

o.-anlara 66a/10

o.-ası 84b/08

o.-dı 62b/07

o.-dılar 62b/07

o.-duğı 50b/07, 51a/13, 67a/02, 69a/13, 75b/02, 76b/11, 85b/04

o.-duğı-çün 50a/12

o.-duğı kadar 47a/07, 85a/07

o.-duğına 72b/05

o.-duğından 54b/03

o.-duğımlayun 58a/08

o.-duğça 54b/05

o.-duğdan 52a/05, 53b/08, 54a/04, 60a/01, 65b/06, 68b/09, 74a/02, 89a/04

o.-duysa 90a/11

o.-ğandır 49a/01, 49b/11, 71b/08

o.-ıcağ 49b/01

o.-ına 45b/06

o.-ınca 71b/06, 71b/06

o.-mağ 65b/12

o.-mağ 50a/01, 60b/04, 85a/06, 87a/04, 88a/12, 90a/06

o.-mağdan 76b/05, 76b/05, 83a/12, 87a/05

o.-mamak 86b/10, 89b/03

o.-ması 85b/07

o.-masına 84b/08

o.-masun 51a/08

o.-maya 46a/04, 47a/07, 51a/08, 60b/12, 61a/05, 78b/06, 81a/03, 82a/06, 82b/07, 82b/10, 85a/05, 86b/13

o.-maya dahil 88a/12

o.-mayalar 90a/09

o.-mayınca 50b/07

o.-maz 45b/10, 48a/01, 48b/02, 48b/03, 49a/01, 50a/13, 52a/08, 53a/12, 53a/13, 53b/05, 55a/08, 60a/12, 60a/13, 61a/02, 61a/02, 65a/12, 69a/07, 69a/08, 70a/11, 70a/11, 75b/02, 76b/10, 76b/10, 76b/11, 76b/11, 80a/04, 82b/07, 83a/12, 85a/03, 85a/06, 87a/11

o.-mazsa 46b/13, 47a/10, 60a/09, 64a/07, 67b/06, 78a/06, 79a/05

o.-miş 49a/04, 57b/12, 59a/14, 59b/12, 79b/03

o.-miş-idi 75b/14

o.-mişdur 46a/03, 81b/06

o.-sa 45b/08, 46a/03, 47b/02, 51a/06, 51a/08, 51a/11, 51b/07, 52a/08, 52a/08, 52a/08, 52b/08, 52b/10, 53a/13, 54b/09, 54b/10, 55a/08, 55a/08, 55a/08, 55a/11, 56a/06, 57b/01, 57b/01, 57b/12, 58a/01, 59b/13, 60a/10, 61a/03, 61b/01, 63b/12, 65a/09, 65a/12, 67a/07, 67b/03, 68a/08, 69b/06, 69b/06, 70a/11, 70a/11, 70a/11, 72a/04, 74a/05, 76a/01, 76b/04,

78a/12, 78b/13, 82b/04, 84a/04, 85b/08,
86a/01, 86a/10, 86b/05, 86b/07, 86b/08,
86b/08, 87a/06, 87a/13, 87b/08, 88a/12,
89a/02

o.-sun 51a/11

o.-unca 46a/03, 46b/09, 48a/11,
51a/08, 52a/08, 54b/08, 55a/09, 56b/03,
56b/03, 59a/06, 59b/03, 66a/02, 66a/02,
66a/10, 67b/07, 69b/02, 71b/08, 73a/02,
73a/06, 73a/06, 73b/11, 74a/03, 76a/11,
76a/14, 76b/11, 77a/10, 83a/12, 84a/03,
84a/04, 85a/06, 86a/04, 90a/01

o.-up 50a/02, 51a/08, 51b/03,
53b/04, 61a/07, 66a/10, 67a/03, 75a/11,
77b/10, 83b/12, 85a/06

o.-ur 45b/04, 45b/04, 45b/07,
45b/13, 46a/03, 46b/12, 46b/12, 46b/13,
46b/13, 46b/13, 47a/03, 47b/03, 48a/01,
48b/02, 48b/02, 48b/02, 49a/01, 49a/01,
49a/01, 49a/01, 49a/03, 49a/04, 49a/04,
49a/04, 49a/05, 49b/09, 49b/11, 49b/11,
49b/12, 50a/12, 50b/06, 50b/07, 50b/07,
50b/07, 50b/07, 51a/06, 51a/08, 51a/09,
51a/11, 52a/08, 53a/10, 53b/02, 53b/04,
53b/04, 53b/04, 53b/04, 53b/13, 53b/13,
54a/01, 54b/03, 54b/03, 54b/03, 54b/03,
54b/03, 54b/03, 55b/12, 55b/13, 56a/01,
56a/01, 56a/01, 56a/03, 56a/03, 56a/06,
56a/10, 56a/13, 56a/13, 56a/13, 56a/13,
56b/02, 56b/09, 56b/10, 56b/10, 57a/02,
57a/04, 57a/05, 57a/09, 57a/09, 57b/01,
57b/01, 57b/05, 57b/13, 57b/13, 58a/13,
58a/13, 58a/13, 58a/13, 58b/01,
59a/01, 59a/03, 59b/10, 59b/10, 59b/10,
59b/11, 59b/12, 59b/13, 59b/13, 60a/09,
60a/10, 60b/04, 60b/04, 60b/04, 60b/04,
62b/02, 62b/04, 62b/06, 62b/07, 62b/07,
62b/08, 62b/09, 63a/04, 63a/07, 63a/07,
63a/10, 63b/01, 64a/07, 64a/13, 64b/05,
64b/07, 64b/08, 66a/02, 66a/02, 66a/02,
66a/06, 66a/08, 66a/08, 66a/09, 66a/10,
66a/10, 67a/11, 67b/01, 68a/08, 68a/09,
69a/02, 69a/04, 69a/04, 69a/07, 69a/08,
69a/08, 69b/06, 69b/07, 69b/08, 70a/01,
70a/07, 70a/11, 71b/07, 71b/08, 71b/09,
71b/13, 72a/01, 72a/04, 72a/04, 72b/01,
72b/04, 73a/02, 73a/02, 73a/03, 73a/04,
73a/05, 73a/06, 73a/06, 73a/06, 73a/06,
73a/06, 73a/07, 73a/08, 73a/08, 73a/08,
73b/08, 73b/09, 74a/10, 74b/01, 74b/03,

74b/06, 74b/10, 75a/03, 75b/02, 75b/02,
75b/03, 75b/04, 75b/04, 75b/05, 75b/08,
75b/08, 75b/10, 75b/14, 76a/11, 76a/11,
76b/05, 76b/05, 76b/05, 76b/07, 76b/09,
76b/10, 76b/10, 76b/10, 76b/11, 76b/11,
76b/11, 77a/03, 77a/10, 77a/11, 77b/10,
78a/12, 78a/13, 78a/13, 78b/11, 79a/14,
79a/14, 79b/03, 79b/03, 80a/04, 80a/04,
80a/05, 80a/07, 80a/11, 80b/03, 80b/14,
81a/01, 81a/13, 81b/05, 81b/11, 81b/11,
81b/12, 82b/04, 82b/04, 82b/07, 82b/11,
83a/07, 83a/08, 83a/12, 83b/06, 83b/06,
83b/06, 84a/04, 84b/01, 84b/08, 84b/08,
84b/08, 84b/08, 85a/03, 85a/06, 85b/02,
85b/07, 86a/03, 86a/04, 86a/13, 87a/13,
89b/02, 89b/05, 89b/11, 89b/13, 90a/03

o.-urlar 63a/07, 64b/08, 71a/13

o.-urmuş 69a/04, 69a/08

o.-ursa 47a/03, 48a/01, 48b/02,
50b/04, 50b/05, 51a/11, 53a/13, 53b/04,
54a/01, 56b/03, 57b/06, 64a/07, 64a/07,
72a/03, 73a/07, 75a/03, 75a/08, 78b/13,
80b/03, 84b/08, 85a/13, 89b/02

o. (açuk ol-) 85a/06

o. (âdet ol-) 76b/09, 76b/10

o. (âfet ol-) 79b/03, 81b/06

o. (ağır ol-) 73a/08, 78a/13,
81b/11

o. (ağsağ ol-) 73a/08

o. (arık ol-) 84a/04

o. (âriz ol-) 59b/12, 62b/04,
75b/02, 75b/05

o. (âsân ol-) 66a/02, 73a/06

o. (aşlı ol-) 59a/01

o. (barmağ barmağ ol-) 53b/13

o. (bek ol-) 86b/05

o. (bellü ol-) 50b/07

o. (berk ol-) 54b/03, 54b/10

o. (bî-ħuzür ol-) 83a/08, 84b/08

o. (bir ħâl ol-) 63a/07

o. (bîzâr ol-) 63a/07, 89b/13

o. (boş ol-) 85a/06

o. (büyük ol-) 78b/13

o. (cem' ol-) 54b/05, 60b/04,
65b/06, 66a/10, 67a/03, 75a/08, 75a/11

o. (def' ol-) 47a/10, 66a/10, 67b/06,
69a/02, 78a/06, 82a/06, 82a/10

o. (dermânsuz ol-) 60a/11

o. (egri ol-) 66a/09

o. (eyü ol-) 46b/10, 50a/11, 50a/11, 50b/07, 52a/08, 53a/03, 54b/08, 55a/05, 55a/09, 55a/09, 55b/02, 56a/12, 56b/03, 57a/02, 58a/12, 58b/13, 59b/07, 60a/09, 61b/10, 62a/13, 64a/04, 66a/02, 66b/13, 67b/07, 67b/08, 69b/03, 70b/10, 70b/10, 71a/05, 71b/04, 72b/13, 73b/05, 73b/13, 76a/11, 76a/14, 76b/04, 78b/01, 78b/05, 78b/06, 79b/12, 81b/04

o. (fitk ol-) 59b/10, 60a/10, 60a/10

o. (gāfil ol-) 89b/03

o. (gevdelü ol-) 65a/09

o. (gevşek ol-) 56a/03, 59b/10

o. (göz göz çıkın çıkın ol-) 71a/13

o. (göz göz ve baş baş ol-) 70a/07

o. (güç ol-) 58a/01, 75b/08

o. (gālib ol-) 46a/03

o. (habs ol-) 80b/09

o. (hāl ol-) 53b/04

o. (hall ol-) 49b/02

o. (harāb ol-) 73a/02, 74b/03, 75a/03, 82b/04, 82b/04

o. (hāşıl ol-) 73a/03, 73a/04, 75b/04, 75b/08, 84b/01, 84b/08

o. (hazm ol-) 68a/08

o. (helāk ol-) 64a/07, 64a/07, 64a/07, 90a/03

o. (ısıcağ ol-) 55a/11

o. (ihtiyāc ol-) 48b/03

o. (istiskā ol-) 60b/04, 60b/04

o. (kâbız ol-) 77b/10

o. (kâbil ol-) 57b/06, 70a/11

o. (kâdir ol-) 66a/02, 69a/07, 80a/04

o. (karīb ol-) 58a/08

o. (kâşkatı ol-) 53b/02, 54b/03, 67a/11, 77a/11, 77b/10

o. (katı ol-) 53b/05

o. (kehel ol-) 85a/06, 89b/02

o. (kîp kızıl ol-) 64b/07, 64b/08

o. (koyı ol-) 67b/03, 67b/03, 74a/02

o. (koyu ol-) 54a/04, 66b/07

o. (kuduz ol-) 62b/07, 62b/07, 62b/07

o. (kurı ol-) 63a/04

o. (lâzım ol-) 90a/07

o. (maşşuş ol-) 48b/02

o. (ma'lûm ol-) 46b/13, 50b/07, 52a/08, 55a/08, 57b/05, 62b/08, 63a/10,

64a/09, 65a/04, 67b/08, 74a/10, 74b/06, 74b/10, 76b/10, 81b/05, 82b/01, 85b/01, 85b/06, 86a/03, 87a/13, 89a/10, 89b/05, 90a/04

o. (māni' ol-) 60a/13, 69a/08, 80a/04

o. (maraz ol-) 66a/10, 66a/10

o. (meşhūr ol-) 78b/01

o. (müşābih ol-) 46b/13, 50a/12, 73a/02

o. (mezkūr ol-) 59b/08, 59b/08, 61a/13, 70b/03, 81b/01, 84b/01, 90a/05

o. (mu'ayyen ol-) 60a/10

o. (muhālîf ol-) 83a/07

o. (muhammer ol-) 53b/04

o. (muhtāc ol-) 90a/09

o. (muhterîk ol-) 53b/04

o. (muķārin ol-) 82b/04

o. (muķayyed ol-) 82b/07

o. (mübtelā ol-) 69b/06, 72a/04, 86b/02

o. (müfid ol-) 55a/08, 65a/12, 70a/11

o. (mülāyim ol-) 66a/02

o. (mümkün ol-) 72b/05, 84b/08, 85a/07, 90a/06

o. (müstemirr ol-) 75b/10

o. (müşābih ol-) 46b/13, 50a/12, 73a/02

o. (müşkül ol-) 73a/06

o. (müşterek ol-) 64b/08

o. (mütehallil ol-) 60b/04

o. (mütehammil ol-) 67a/02

o. (nā-bedīd ol-) 54b/03

o. (nāşūr ol-) 59a/03

o. (pāre ol-) 61a/05

o. (peydā ol-) 45b/04, 46b/12, 46b/13, 46b/13, 49a/01, 49a/03, 50b/07, 56a/13, 69a/04, 69a/08, 71b/13, 73b/09, 75b/03, 75b/14, 76b/10, 80a/07, 80b/14, 83b/06, 83b/06, 89b/02

o. (rāhat ol-) 84b/12, 85a/03

o. (rusvāy ol-) 57a/09

o. (şāfi ol-) 72b/04

o. (saķağ ol-) 67b/01, 69a/07, 73a/07, 84b/08, 85b/07

o. (sebeb ol-) 66a/10, 84b/08

o. (serd ol-) 64b/05

o. (ta'biye ol-) 70a/01

o. (tamām ol-) 48a/01, 89a/04

o. (tar ol-) 61a/07
o. (tayak ol-) 86a/08
o. (tedarik ol-) 45b/06
o. (telef ol-) 60b/04
o. (temiz ol-) 59b/03
o. (topal ol-) 66a/08
o. (vâki' ol-) 49a/01, 73a/06, 76b/05, 78b/11, 90a/11
o. (var ol-) 69a/04
o. (yağır ol-) 83a/12
o. (yakın ol-) 58a/01
o. (yara ol-) 47b/02, 53a/12
o. (yaş ol-) 65b/12
o. (yeg ol-) 56a/06
o. (yumrı ol-) 68a/09
o. (yumuşak ol-) 75b/06
o. (yüksek ol-) 86a/10
o. (zağmet ol-) 82b/10
o. (zâ'if ol-) 66a/02, 86b/02, 87a/13
o. (zarûri ol-) 83b/12, 87a/06
o. (zâyid ol-) 79a/05
o. (zâyil ol-) 58b/09, 76b/11, 76b/11, 77a/10, 83a/12
o. (zebûn ol-) 76b/05, 82a/06, 89b/11
o. (zehrlü ol-) 57b/12
o. (ziyâde ol-) 53b/04, 55a/08, 76a/01, 78a/12
o. (ziyân ol-) 85a/03
 [=960]
olın- Olma işine konu olmak.
o.-dı 90a/03
o.-mamış 85b/04
o.-masına 53a/13
o.-maya 66a/08
o.-mayacak 73a/07
o.-mazsa 50b/02, 67b/01, 71b/11, 75a/10, 77b/02
o.-mışdır 53b/13, 65a/04, 65a/12, 71a/10, 71b/06, 79a/14, 81b/11, 82b/07, 90a/07
o.-mişlardır 69b/04
o.-sa 48b/13, 64b/08, 73b/06
o.-up 70a/02, 75a/09
o.-ur 48b/03, 78b/07, 80a/05
o.-urken 67a/01
o.-urlar 62b/13
o. (ahz olın-) 71b/06
o. (bahş olın-) 70a/02

o. (beyân olın-) 46b/13, 71a/10, 81b/11, 90a/07
o. (ğaflet olın-) 66a/08, 75a/09
o. (ihmâl olın-) 80a/05
o. (iğtifâ olın-) 48b/03
o. (ilâc olın-) 78b/07
o. (müdâvemet olın-) 73b/06
o. (nuql olın-) 62b/13
o. (rivâyet olın-) 79a/14
o. (tağşir olın-) 85b/04
o. (tecribet olın-) 65a/12, 82b/07
o. (tedârik olın-) 67b/01, 71b/11, 73a/07, 77b/02
o. (tîmâr olın-) 50b/02, 75a/10
o. (zîkr olın-) 48b/13, 53b/13, 64b/08, 65a/04, 69b/04, 90a/03
 [=63]
oluş- Belli bir varlık kazanmak, ortaya çıkmak, meydana gelmek, teşekkül etmek.
o.-dukdan 73a/02
 [=1]
omuz Boynun iki yanında, kolların gövdeye bağlandığı bölüm.
o. 51a/08, 52a/10
o.+ı 48a/12
o.+ında 51a/08, 58a/13
o.+ından 48b/02, 49b/10, 88b/09
o.+ını 48b/02
o.+uğ 52b/02
 [=10]
on Dokuzdan sonra gelen sayının adı.
o. 60a/08, 61a/11, 74b/01, 87a/08
o. beş 47b/13, 48a/09, 49a/12, 70b/13
o. dâne 82a/01
o. dirhem 49a/11, 49b/01, 49b/02, 62a/05, 64b/13, 64b/13, 65a/01, 65a/01, 70b/13, 72a/06, 72b/07, 82a/01
o. kuvvet 67a/02
 [=22]
oñar- Tamir etmek, düzeltmek, onarmak.
o.-alar 87b/03
 [=1]
oñat Doğru, uygun, iyi, mükemmel, layıkıyla, tamam, muvafık.
o. 61a/02, 76b/08
 [=2]
oñul- Şifa bulmak, iyileşmek, yara kapanmak, iltiyam bulmak.
o.-dukdan 59b/03

o.-maga 52a/11
o.-ması 50b/06, 51a/11
o.-maz 50a/02, 59a/03, 59a/03, 76b/09
o.-miş iken 45b/13
o.-ur 51a/08, 52a/08, 52a/08, 52b/06, 52b/09, 53a/01, 53a/05, 59a/02, 59a/03, 60a/10, 73a/06
o.-ursa 52a/11, 59a/03, 61a/12
 [=23]
oñult- Hastalığı, yarayı sağaltmak, iyileştirmek.
o.-ur (oñuldur) 52a/09
 [=1]
oñurga Omurga.
o.+nuñ 51a/09
 [=1]
ora O yer.
o.+ya 74a/10
 [=1]
orta Bir şeyin kenarlarından merkeze doğru yaklaşık olarak aynı uzaklıkta olan yer.
o. 51a/09, 86b/04
o.+sında 54b/03
 [=3]
ot İlaç; kokulu tohumlar, baharat.
o. 54b/07, 67b/03, 80a/11, 84a/06
o.+dan 59a/08
o.+dur 50b/09
o.+ı 47b/09, 52a/03, 65b/04, 66a/11, 69a/11, 70b/01, 76a/07, 90a/03
o.+ı (tırak ot) 46a/06
o.+ı-y-ıla (odı-y-ıla) 57a/10
o.+ıla 47b/10
o.+ımı 50b/09, 59a/06
o.+lar 51b/08, 81a/13
o.+lar ile 61a/13
o.+ları 58b/08, 66a/13, 81b/01
o.+uñ 56b/10, 67b/03, 79a/07
 [=28]
otluğ Otu bol olan yer.
o. 78b/13
o.+ını (otluğunu) 61b/11, 85a/07, 87b/12
 [=4]
otur- Ağırılığı kaba etlere vererek bir yere yerleşmek.
o.-a 88b/09
o.-maya 88b/10

[=2]
ova Çevrelerine göre çukurda kalmış, çoğunlukla alüvyonla örtülü, eğimi az, akarsuların derine gömülmediği, geniş veya dar düzlük, yazı.
o.+da 87a/13
 [=1]
oy- Keskin, sivri uçlu bir cisimle bir şeyi yontarak veya delerek çukur oluşturmak.
o.-alar 53a/06
o.-arlar 69b/03
o.-up 53a/01, 55b/03
 [=4]

Ö

ög- Övmek.
ö.-eler 90a/11
 [=1]
öğren- Bellemek, beceri kazanmak.
ö.-mişdür 64a/13, 75b/06
ö.-ür 76b/10, 83a/09
 [=4]
öğret- Alıştırmak.
ö.-e 80b/05
ö.-eler (öğredeler) 85a/06
ö.-meyeler 67a/02
 [=2]
ögür- Kusarken veya kusacak gibi olurken `öğürtü` sesi çıkarmak.
ö.-ürüp 82b/12
 [=1]
ökçe Topuğun arka bölümü.
ö.+si 69a/08
 [=1]
öksürük Üşütme gibi bir sebeple ortaya çıkan göğüs hastalığı.
ö. 78b/09, 79a/14
 [=2]
öl- Yaşamaz olmak, hayatı sona ermek, can vermek.
ö.-mezse 63a/11, 63b/01
ö.-ünce 63b/01
ö.-ür 45b/12, 60b/04, 63b/01, 64a/07, 78b/07
ö.-ürse 63a/10, 63a/13
 [=10]

öldür- Bir canlının hayatına son vermek.

ö.-ür 62b/07, 63b/01, 78b/13

ö.-ürler 82b/04

[=4]

öñ Bir şeyin esas tutulan yüzü, arka karşıtı.

ö. 48b/03, 65a/11, 66a/05, 69a/04, 69a/04, 69b/10, 70a/03, 70a/06, 73a/06, 75b/02, 75b/02, 76b/05, 76b/11, 78a/13, 78b/01, 78b/04, 81b/11, 88a/08

ö.+e 88b/09

ö.+in 86a/09

ö.+inde 58a/06, 66a/10, 73a/06, 85a/08, 86a/10

ö.+inden 61b/05, 86a/07

ö.+ine 87b/11

ö.+ini 57b/06, 65b/12

[=30]

öñce İlk olarak, başlangıçta, sonra karşıtı.

ö. 64a/10

[=1]

örpek Mantar (hastalığı).

ö. 73b/07

[=1]

ört- Korumak için üstüne bir şey koymak.

ö.-eler 65b/12, 83b/05

[=2]

öte Öbür taraf, ileri, başka.

ö. 57b/06

[=1]

ötri Dolayı, sebebiyle, naşi.

ö. 69a/04, 69a/04

ö.+dür 67b/12

[=3]

öyken Akciğer.

ö.+inde 79a/14

[=1]

öyle Onun gibi olan, ona benzer.

ö.+ise (öyle-ise) 50b/07, 59b/13, 74b/07, 82b/03, 85b/08, 85b/08, 88b/14, 56a/10

[=8]

P

pā(Far.) Ayak.

p.+yı bend 87b/09

[=1]

paça Sığır ayağı ve bu ayaktan yapılan bir yağ adı.

p. 74a/03

p.+sınuğ 74a/05

[=2]

pādişāh(Far.) Büyük hükümdar.

p. 85b/02

p.+lar 82b/12

[=2]

pāk(Far.) Temiz.

p. 49a/04, 59a/14, 73b/12

p. eyle- 83b/10

p. it- 52a/01

[=5]

palan(< Far. pālān) Genellikle eşeklere, bazen de atlara vurulan, kaşsız, enli, yayvan ve yumuşak bir tür eyer.

p. 86a/06

[=1]

panbuğ(Far.) Ebegümeçigillerden, koza biçimindeki meyvesi üç, dört, beş dilimli olan, sıcak bölgelerde yetişen tarım bitkisi (Gossypium).

p. 47b/07, 48a/05, 49b/04, 50b/10, 56a/11, 59b/03

p.+a 51a/13

p.+a (panbuğa) 50a/06

p.+dan 59a/07, 69a/13

p.+ı 47b/09

p.+ıla 48a/07, 50a/11, 59a/13

p.+uğ 59a/14

[=15]

papadya(< Yun. papadia)

Birleşikgillerden, 20-50 santimetre yüksekliğinde, baharda çiçek açan, taç yaprakları beyaz, ortası sarı kömeçli, bir yıllık otsu bir bitki, yoğurt çiçeği (Matricaria chamomilla).

p. 65b/05, 66a/11

[=2]

pāre(Far.) Parça.

p. 48b/04, 57b/08, 59a/02, 77b/11, 85b/12

p. (bir pāre) 67b/05

p. ol- 61a/05

p.+si 49a/04

p.+sine 56b/12, 60a/04

p.+sini 60a/06

[=11]

pazı(Far.) Ispanakgillerden, A ve C vitaminleri bakımından zengin, yaprakları sebze olarak yenen, iki yıllık otsu bitki, yabânî pancar, yaban pancarı.

p. 51b/10
[=1]

pehlüvan(< Far. pehlevān) Güreş yapan kimse, güreşçi.

p. gibi 88a/10
[=1]

pelās(Far.) Çul, aba.

p.+ler 62a/03
[=1]

penbe(Far.) Pamuk.

p. 53a/03
[=1]

perde(Far.) Deri altında bulunan, organlar arasındaki ince zar, hicap.

p. 59b/10
[=1]

perīshān(Far.) Acınacak durumda, zavallı, kederli, muztarip.

p. 48b/02
[=1]

pervā(Far.) Çekinme, sakınma, korku.

p.+sı 83a/12
[=1]

peydā(Far.) Açıkta ve meydanda olan, âşikâr, zâhir.

p. ol- 45b/04, 46b/12, 46b/13, 46b/13, 49a/01, 49a/03, 50b/07, 56a/13, 69a/04, 69a/08, 71b/13, 73b/09, 75b/03, 75b/14, 76b/10, 80a/07, 80b/14, 83b/06, 83b/06, 89b/02

[=20]

peynir(< Far. penīr) Sütün, bu işe mahsus bir maya ile mayalanıp katılaştırılması suretiyle elde edilen ve birçok çeşidi bulunan meşhur yiyecek.

p. 66b/10
[=1]

peyvendsüz Bağsız.

p. 84b/02
[=1]

pul(< Far. pūl) Balıkların, sürüngenlerin ve bazı kuşlarla memelilerin vücudunu kaplayan boynuzsu, sert levhacık.

p.+ından 46a/10
[=1]

pullat- Hastalık dolayısıyla pullama işine konu olmak.

p.-miş 61b/01
[=1]

R

rābi'(Ar.) Dördüncü.

r.+(bāb-ı rābi') 77a/04

r.+(faşl-ı rābi') 64a/08
[=2]

rāḥat(Ar.) Sıkıntı vermeyen, dinlendiren, yorgunluk ve tedirginlik vermeyen, kolay bir şekilde, zorlanmadan.

r.+ıla 61a/07, 64b/09

r. ol- 84b/12, 85a/03

r. vir- 86b/07

[=5]

rāst(Far.) Rastlama, tesadüf.

r. gel- 47b/02, 59b/10, 63a/07

[=3]

rāsuht(Far.) Antimon, sıcak demir ve safradan oluşan bir karışım.

r. 72b/08

[=1]

renc(Far.) Zahmet, eziyet, ızdırıp.

r.+ler 45b/02

[=1]

reng(Far.) Cisimler tarafından aksettirilen ışığın gözde yaptığı etki sonucu meydana gelen duyum.

r. 56b/02

[=1]

rıfık(Ar.) Huyda ve hareketlerde yumuşaklık, nezaketle davranma, yavaşlık, mülayimlik.

r.+ıla 60b/09, 64b/10

[=2]

risāle(Ar.) Genellikle belli bir konuda yazılmış küçük kitap, broşür.

r.+de 90a/05

[=1]

rivāyet(Ar.) Bir haberi, söz veya olayı nakletme, anlatma.

r. oln- 79a/14

[=1]

rusvāy(Far.) Ayıplanacak durumda olan, rezil.

r. ol- 57a/09

[=1]

rücū` (Ar.) Dönme, geri dönme.
r. it- 56a/10
[=1]

S

şabāḥ(Ar.) Güneşin doğmasından öğleye kadar olan zaman.

ş. 79a/04, 84b/08, 84b/08, 87b/13
[=4]

sābıḳ(Ar.) Zaman bakımından geride kalan, geçen, geçmiş, önceki, evvelki.

s.+da 53b/13
[=1]

sābıḳa(Ar.) Sābık kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli; zaman bakımından geride kalan, geçen, geçmiş, önceki, evvelki.

s. 81a/13
[=1]

şabır(Ar.) Bir ot adı.

ş. 56b/03, 67b/12
ş. teḳatṭur 56a/09
[=3]

sabḳ(Ar.) Ön, önden gitmek.

s. 69a/03, 69a/04, 69a/04
[=3]

şabr(Ar.) Olacak veya gelecek bir şeyi telaş göstermeden bekleme.

ş. it- 51a/08, 56a/10, 66b/02, 74b/05

ş.+uḡ 67b/12
[=5]

şābūn(Ar.) Yağlı maddelerden ve alkalilerden yapılan, kirlî, yağlı şeyleri temizlemekte ve her türlü yıkama işinde kullanılan temizlik maddesi.

ş. 78b/13, 80a/13
ş. birle 72a/09
ş.+ı 70b/08, 77b/11
ş.+ı-y-ıla 73b/11
ş.+ıla 73a/10, 77b/13
ş.+ın 75a/04
[=9]

şaç Saç, kıl.

ş.+ı 53a/11
[=1]

şāfi(Ar.) İçinde saflığını bozacak başka bir şey bulunmayan, katışıksız, arı.

ş. 46a/07, 58b/07, 67b/09, 85a/13, 87b/08

ş. ol- 72b/04
[=6]

şafiḥa(Ar.) Yassı ve düz bir levha hâlindeki şey.

ş. et- 86b/03
[=1]

şafṛā(Ar.) Karaciğerin salgıladığı yeşil sarı renkte acı sıvı, öd.

ş.+dan 53b/02
ş.+sına 57a/01, 78a/01, 80b/02
[=4]

şağ 1. Vücutta kalbin bulunduğu tarafın karşısında olan, sol karşıtı.

ş. 58a/06
ş.+da 66a/10
2. Sağlam, sıhhatte.

ş. 48a/11, 65b/12, 69b/06, 75b/06
ş.+dan 66a/10
ş. gibi 68a/13
ş. ḳal- 59b/10, 64a/07
ş.+sa 60b/05
[=11]

şağal- Hastalıktan kurtulmak, şifa bulmak, iyileşmek.

ş.-a 69b/04
ş.-dı 75b/14
ş.-duḳdan 60b/13
ş.-dıysa 66b/03
ş.-ınca 72a/04
ş.-malu 60a/09
ş.-ması 51a/07, 72a/02, 72a/02
ş.-mazsa 72a/12
ş.-mışdı 58a/06
ş.-ur 52a/08, 53b/05, 56a/10, 69b/07, 73a/06, 75b/14
[=17]

şağla- Sağlamlaştırmak.

ş.-duḡı 67a/02
[=1]

saḥaḳ(Ar.) Ezmek.

s. it- 59a/06
[=1]

şāhib(Ar.) Bir şeyin mülkiyetini ve o şeyi istediği gibi kullanabilme hakkını elinde bulduran kimse, mâlik.

ş.+i 89b/12
ş.+i fikrete 64a/07
ş.+inden 82b/04

- ş.+ine** 89b/08
ş.+ini 82b/02, 83a/05
 [=6]
- şahîh(Ar.)** Gerçek, doğru, sağın, hakiki.
ş. 72b/13, 87b/06
 [=2]
- saħk(Ar.)** Döverek ezme, dövme, ezme.
s. it- 72b/10, 74a/03
 [=2]
- saħat(Ar.)** Vücutunda bir eksikliği veya bir organında arızası bulunan (canlı), engelli, özürlü, alil.
s. 49b/13, 68a/08
s. gibi 89b/09
s. ol- 67b/01, 69a/07, 73a/07, 84b/08, 85b/07
 [=8]
- şakın-** Korumak, esirgemek, gözetmek.
ş.-alar 83b/07
ş.-mak 89b/03
ş.-up 83a/12
 [=3]
- şakız** Bazı ağaçların ve özellikle sakız ağacının kabuğundan sızan, çignendiğinde yumuşayan, hoş kokulu, beyaz renkli reçene.
ş.+ı 47b/05, 49b/06, 50a/09, 50b/09, 52a/04, 59b/04, 70b/12, 81a/12
ş.+ı-y-ıla 50a/11, 71a/09
ş.+ın 75a/04
ş.+ını 50a/11
 [=12]
- şal-** Sarkıtmak.
ş.-a 89a/03
ş.-dukları 89a/02
ş.-ı vir- 81b/07
ş.-ı vire 89a/03
 [=4]
- şalkım** Ana saptan çıkan yan çiçekleri, saptarı hep aynı uzunlukta olan çiçek durumu.
s. 81a/13
 [=1]
- şalla-** Sarkıtmak.
ş.-maya 88b/10
ş.-yordu (-ıyordu) 89a/02
 [=2]
- şaman** Tahılların taneleri alındıktan sonra kalan saptarı.
ş. 65b/05, 75b/06, 83b/10, 83b/11, 83b/13
ş.+ı 78a/07
ş.+ından 75b/06
 [=7]
- şan-** Zannetmek, zanneylemek.
ş.-ur 82b/07, 89b/12
ş.-urlar 70a/11
 [=3]
- şan'at(Ar.)** Bir şeyi gerektiği gibi tam ve güzel yapmak için sahip olunması gereken bilgi ve ustalık.
ş.+ı 82a/07
ş.+ıla 77b/09
 [=2]
- sancu** İç organlarda batar veya saplanır gibi duyulan, nöbetlerle azalıp çoğalan ağrı, sancı.
s. 77a/06, 77b/10
 [=2]
- şandal(Ar.)** Sandalgillerden, kerestesi sert ve kokulu bir ağaç (Santalum album).
ş. 64b/13
 [=1]
- şānī(Ar.)** İkinci.
ş.+(faşl-ı şānī) 45b/01
 [=1]
- şap** Çiçek veya meyveyi dala bağlayan ince bölüm, sak.
ş.+ı 65b/05, 66a/11
ş.+ını 68b/06
 [=3]
- şap-** Yön değiştirmek.
ş.-ar 58a/06
 [=1]
- şapa** Gidilen yol üzerinde olmayan, sapılarak varılan.
ş. 83a/02
 [=1]
- şar-** Tedavi için sargı ile bağlamak.
ş.-a 61a/07, 67b/11
ş.-a koyalar 66b/12, 67b/05
ş.-alar 55b/02, 66b/01, 75a/02
ş.-mak 72a/04
ş.-up 49a/06, 54a/06, 55b/06, 56b/12, 68a/03, 71b/02
 [=14]
- sarařān(Ar.)** Bir hastalık adı.
s. 49b/09, 49b/09, 49b/11, 50a/04, 50a/11

s.+a 50a/03
[=6]
sarhoş (< **Far. ser-hōş**) Kendini bilmez, kendine hâkim olamaz duruma gelmiş kimse ya da şey.

s. gibi 62b/04, 62b/10, 63a/05
[=3]

şarı Yeşil ile turuncu arasında bir renk, limon kabuğu rengi.

ş. 52b/05, 53b/03, 55a/04, 56b/02, 56b/03, 59a/03, 61a/08, 70a/09, 71b/11, 87a/13

[=10]

şarımsak Zambakgillerden, 25-100 santimetre yüksekliğinde, yapraklarında, saplarında ve toprak altındaki soğanında kokulu yağ bulunan bir kültür bitkisi (*Allium sativum*).

ş. 47a/07, 64a/02, 65b/05, 66b/04, 68b/06

ş. birle 68b/11

ş.+ı (şarımsağı) 54b/13, 63b/05
[=8]

şarışabır Zambakgillerden, sıcak bölgelerde yetişen, yaprakları oldukça yüksek bir sapın tepesinde rozet biçiminde toplanmış bulunan bir süs bitkisi, azvay (*Aloe vera*).

ş.+ı 57a/10
[=1]

şark- Aşağıya doğru uzamak veya uzanmak.

ş.-ar 62b/08, 63a/03
ş.-ılur 56a/03
[=3]

şarmaşık Sarmaşıkçillerden, koyu yeşil renkli, değişik biçimli yaprakları olan, sap ve dallarından çıkan küçük ek köklerle dik, düz yerlere yapışarak tırmanan bitki (*Hedera helix*).

ş. 66a/11
[=1]

şarp Kuvvetli, sert, keskin.

ş. 53b/07, 53b/13, 58b/11, 66a/12, 75b/03

s.+a 57b/13
[=6]

şaru Yeşil ile turuncu arasında bir renk, limon kabuğu rengi.

ş. 54a/09, 70a/12, 90a/02

ş.+sı 48a/01, 70b/08

ş.+sı-y-ıla 67a/04, 68a/01

ş.+sın 46a/11

ş.+sını 47b/07, 58a/09, 59a/10, 61a/10

ş.+sıyla 47b/10
[=13]

şaruşabır Zambakgillerden, sıcak bölgelerde yetişen, yaprakları oldukça yüksek bir sapın tepesinde rozet biçiminde toplanmış bulunan bir süs bitkisi, azvay (*Aloe vera*).

ş. 55b/08
[=1]

şat- Bir değer karşılığında bir malı alıcıya vermek.

ş.-ar 89b/14
ş.-arlar 89b/08
ş.-mağa 76a/11
[=3]

şav- Geçirtmek, defetmek, bastırmak, atlatmak, uzaklaştırmak, gidermek, bertaraf etmek.

ş.-arlar 63a/07
[=1]

şay Bir yağ çeşidi.

ş. 50b/12, 55a/01, 55a/08, 58a/11, 58b/10, 70b/13, 78b/02
[=7]

sâyir(Ar.) Başka, diğer, öteki, öbür.

s. 62b/12, 63a/07, 67a/02
[=3]

sâyis(Ar.) Seyis kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli.

s. 82b/04
s.+ile 82b/02
[=2]

sebeb(Ar.) Bir şeyin olmasına yol açan şey, durum yahut kimse, neden.

s. 64a/11, 76b/11

s.+den 53b/04, 68a/08, 75b/03

s.+i 47a/01, 48a/13, 51a/02, 56a/01, 56a/03, 59b/11, 63a/07, 68a/07, 69b/08, 73a/03, 74b/01, 75b/02, 75b/02, 76b/11, 77a/07, 78b/09, 79b/01, 80a/01, 80b/11, 81b/09

s.+ile 51a/08, 63a/07

s. ol- 66a/10, 84b/08
[=29]

seç- Ayırt etmek, anlamak, teşhis etmek, fark etmek.

s.-er 56b/03

[=1]

seçil- Ayırt edilmek, teşhis edilmek, fark edilmek.

s.-mez 50b/07

s.-üp 50b/07

[=2]

sefer(Ar.) Yolculuk, seyahat.

s. 74b/01

s.+e 82b/07

s. eyle- 75b/14

[=3]

segirt- Koşmak, koşturmak.

s.-düği 84b/13

s.-mege 85b/03

s.-mek 87b/01, 88b/01, 88b/03

s.-mek-ile 85a/02

s.-mekdür 85a/06

s.-mesi 88a/12

s.-ürler (segirdürler) 88a/12

[=9]

sehel(Ar.) Biraz, az, azacık. cüz'î, pek basit.

s. 51a/08, 67b/08, 68a/12

[=3]

sehv(Ar.) Kasten yapılmayan, yanılmaktan doğan yanlış, hata.

s. 90a/11

[=1]

sekit- Sektirmek.

s.-eler (sekideler) 80b/12

[=1]

semer(< Yun. samari) Yük bağlamak veya üzerine binebilmek için merkep, katır vb. hayvanların sırtına konan, ağaç iskeletli bir çeşit kaba eyer.

s. 48a/13, 51a/03

s.+den 51b/03

s.+i 51b/03

s.+ini 51b/02, 53a/05

[=6]

semir- Besili, yağlı bir duruma gelmek, semizlemek, şişmanlamak.

s.-mek 84b/08

s.-ür 84a/04

[=2]

semirt- Besili, yağlı bir duruma getirmek, semizletmek.

s.-ür (semirdür) 84a/04, 84a/08, 84a/10, 86b/09

[=4]

semüz Besili, semiz, şişman.

s. 46a/04

[=1]

seng(Far.) Taş.

s.+ile 51b/13, 74b/13

[=2]

serd(Far.) Sert, şiddetli.

s. ol- 64b/05

[=1]

serv(Far.) Servi kelimesinin eski metinlerde görülen asıl şekli. Servigillerden, kışın koyu yeşil yapraklarını dökmeyen, daha çok mezarlıklara dikilen uzun ömürlü, güzel kokulu, kozalaklı, ince uzun ağaç.

s. 56b/03, 56b/10, 56b/10

s.+üñ 56b/10

[=4]

sevdā(Ar.) Eski tıpta insan vücudunu ve mizacını meydana getirdiği ve insan sağlığının aralarındaki dengeye bağlı bulunduğu kabul edilen dört unsurdan (ahlât-ı erbaa) biri.

s.+dan 53b/02

[=1]

sezāb(Ar.) Sedef otu.

s. 64a/01

[=1]

şıçan otı Arsenik.

ş. 50b/09, 59a/06, 70b/01, 90a/03

[=4]

şıçra- Ayaklarla, birdenbire ve kuvvetle yeri teperek hızla yukarıya veya ileriye atılmak.

ş.-mağdan 56a/01, 59b/11

ş.-r 59b/13

[=3]

şıçrat- Sıçrama işini yaptırmak.

ş.-alar (şıçradalar) 80b/13

[=1]

şifat(Ar.) Bir kimse veya şeyin sâhip olduğu nitelik, ona ait olan özellik, hal ve vasıf.

ş.+ı merhem 49a/11

ş.+lar-ıla 64a/07

ş. zarūr 49b/05, 52a/02

[=4]

şığ- Bir yere bütünüyle girebilmek veya içinden geçebilmek.

ş.-a 57b/09

ş.-ar 55b/04, 57b/02

ş. şığa 80b/04

[=4]

şığa- Sıvamak.

ş.-lar 77b/09

ş.-yalar 78b/05

[=2]

şığır Geviş getirenlerden, boynuzlu büyükbaş evcil hayvanların genel adı.

ş. 55a/05, 57a/10, 58b/07, 62a/07, 62a/12, 63b/08, 64a/02, 70b/09, 74a/04, 74a/05, 79a/01, 79a/08, 79a/14, 82a/02

ş.+da 71b/07

ş.+uñ 75a/03, 76a/13, 79b/08

[=18]

şık- 1. Dar gelmek.

s.-ar 56a/03, 74b/03

2. Bir şeyin suyunu, yağını, sıvı kısmını basınçla çıkarıp akıtmak.

ş.-alar 54b/04, 54b/05, 54b/08, 75a/11

ş.-ılan 46a/10

ş.-ma 54b/05

ş.-ma ile 77b/10

ş.-masınuñ 54b/05

[=10]

şıkıl- Sıkma işi yapılmak

ş.-ur 56b/03

[=1]

şıkındu Sıkılarak çıkarılan meyve suyu, usare.

ş.+sıdur 46a/05

[=1]

şıklık Işık.

ş. 88a/04

[=1]

sıraca Deride ve genellikle boyunda görülen, lenf düğümlerinin şişkinliğiyle beliren tüberküloz türü.

s. 46b/13, 50a/12, 50b/10, 70a/11, 70a/11

s.+ya 69b/05

[=6]

sırça Cam.

ş. gibi 56b/09

[=1]

şırf(Ar.) Katışksız, sâde, hâlis, saf, sâfi.

ş. 66a/12

[=1]

sıtma Anofel türü sivrisineğin sokmasıyla insandan insana bulaşan, titreme, ateş ve ter nöbetleriyle kendini gösteren bir hastalık, ısıtma, malarya.

s. 65a/12, 65a/12

s.+dan 65b/13

s.+sı 64a/08, 64a/09

s.+sın 65b/03

s.+sınadur 64b/08

s.+yı 65b/12

[=8]

sıvık Yumuşak kıvamlı, suyu fazla, sulu, cıvık, akıcı.

s. 58b/05

[=1]

şıyır- Kazıyarak, silerek üzerinde veya içinde hiçbir şey bırakmamak.

ş.-a 61a/07

ş.-ı vir- 56b/03

ş.-mağdan 56b/08

ş.-up 56b/05

[=4]

şıyrıl- Sıyırma işine konu olmak.

ş.-a 56b/03

ş.-muş 51a/05

[=2]

sidük İdrar.

s. 80a/02

s.+i (sidügi) 51a/13, 51a/13, 57b/13, 68b/12, 75b/04, 78a/04, 79b/13

s.+ile 80b/05

s.+in (sidügin) 84b/01

s.+inde (sidüginde) 76a/10

s.+inden (sidüğinden) 80a/10

[=12]

sil- Üzerine genellikle bir bez sürterek tozlarını, kirlerini almak veya parlatmak.

s.-e 51a/08

s.-eler 50a/08, 50a/11, 72a/09, 73b/12

[=5]

sil'a(Ar.) Ur.

s. 48b/13

s.+yı 49a/06

[=2]

sindir- Hazmetmek, yediğini eritmek.

s.-ir 64b/01

[=1]

siñir Duyu ve hareket uyarılarını beyinden organlara, organlardan beyne ileten beyazımsı teller ve bu tellerin oluşturduğu demet.

s. 65b/12, 67a/13, 69a/08

s.+den 59b/10, 67b/03

s.+den dahı 48a/01

s.+i 56a/03

s.+ine 67a/12

s.+ler 67a/10

s.+lere 49b/13

s.+leri 78a/12

s.+lerini 67a/10

[=12]

siñirlü İçinde sinir bulunan.

s.+dür 61a/02

[=1]

sirāyet(Ar.) (Hastalık için) Geçme, bulaşma; yaygın duruma gelip tesir etme, etkisi altına alma, yayılma.

s. et- 63b/01

s. eyle- 65b/13

s. it- 63b/13, 69b/05

[=4]

sirke Kimyevî usullerle hazırlanan bazı bileşiklerin ortak adı.

s. 53b/07, 66a/13, 72b/11, 76b/03, 79a/14, 81b/14, 82a/01

s. ile 50b/08, 53b/13, 54a/03, 55a/12, 56a/11, 58b/07, 58b/11, 59a/05, 66a/12, 68b/01

[=17]

siyāh(Far.) En koyu renk, kömür rengi, kara.

s. 70a/11

[=1]

sofra(< Ar. sufre) Anüs.

s. 56a/13, 56b/01, 56b/03

s. çık- 55b/11

s.+da 56b/07, 65a/12

s.+sı 55b/12, 56b/03

s.+sına 56b/03, 89b/11

s.+sını 56b/04

s.+sınıñ 56a/13, 56b/03

[=13]

soğan Zambakgillerden, yemeklere tat vermek için yumrusu ve yeşil yaprakları kullanılan güzel kokulu bitki (Allium cepa).

ş. 74b/01, 80a/08, 82a/02, 85b/08

ş.+dan 69a/13

ş.+ı 63b/04, 69a/13, 74a/01, 78a/03

[=9]

şoķ- İçine veya arasına girmesini sağlamak.

ş.-alar 54b/07, 57a/01, 57b/03, 57b/06, 57b/11, 59a/09, 77b/11

ş.-ar 64b/02

ş.-arlar 69b/03, 89b/11

ş.-sa 47a/07

ş.-salar 56a/12

ş.-salarđı 58a/06

ş.-up 78a/01, 80b/02

[=15]

Soķotrā Guardafui Kanalı ile Arap Denizi arasında bulunan takımadalarındaki dört adanın en büyüğü.

s. 67b/12, 67b/12, 67b/12

[=3]

şol Vücutta kalbin bulunduğu tarafta olan, sağ karşıtı.

ş. 65b/12, 71b/08

ş.+da 66a/10

ş.+dan 66a/10

[=4]

şol- Rengini yitirmek, rengi uçmak.

ş.-ar 45b/09, 61b/04

ş.-mayınca 83b/04

[=3]

şoluķ Akciğerlere çekilen, akciğerlerden atılan hava, nefes.

ş.+ı (şoluğı) 77a/13

ş.+ın (şoluğın) 64b/03

[=2]

som Ön; tam, tamamıyla.

s. 86a/09

[=1]

şoñ Bir şeyin en arkadan gelen bölümü, bitimi, nihayet, akıbet.

ş. 61a/07

ş.+ında 56b/03

[=2]

şoñra Daha ileri bir zamanda, müteakiben, önce karşıtı.

ş. 45b/10, 46b/10, 47a/07, 48a/01, 48a/01, 48b/06, 49a/07, 49a/10, 49b/08, 50a/02, 50a/08, 50a/11, 51a/11, 50b/13, 51b/02, 51b/13, 52a/05, 53a/01, 53a/02, 53b/08, 53b/09, 53b/13, 54a/04, 54a/05,

54b/04, 54b/06, 54b/07, 54b/13, 55a/02, 55a/04, 55a/09, 55a/12, 55b/05, 56a/08, 57b/07, 57b/10, 58a/06, 58a/09, 58b/12, 59a/03, 59a/07, 59a/12, 59b/01, 59b/03, 60a/01, 60b/09, 60b/13, 61a/10, 61a/12, 61b/09, 63a/09, 64a/10, 65a/02, 65a/12, 65b/06, 66b/02, 66b/05, 66b/07, 67b/11, 68a/01, 68a/02, 68a/05, 68a/08, 68a/12, 68b/07, 68b/09, 69a/10, 69b/03, 70a/10, 70b/02, 70b/05, 70b/07, 71b/10, 72a/08, 72b/11, 72b/12, 73a/02, 73a/10, 73b/11, 74a/02, 74b/03, 75a/03, 75a/06, 75b/03, 75b/08, 76a/04, 76b/10, 76b/11, 77a/02, 77b/04, 78a/08, 79a/04, 79a/14, 80b/01, 80b/08, 81a/11, 81a/13, 81b/04, 82a/05, 82a/06, 82a/06, 82a/09, 82b/11, 82b/12, 83a/01, 83a/10, 83a/13, 86b/11, 87b/11, 88a/11, 88b/08, 88b/13, 89a/02, 89a/04, 89a/06, 89a/09

ş.+dan 72a/03

[=117]

şonraki Sonra olan.

ş. 76b/10

[=1]

şor- Aramak.

ş.-arlar 57b/13

[=1]

şovık Soğuk.

ş. 67b/03

[=1]

şovuk Soğuk.

ş. 46b/09, 47a/07, 51b/07, 51b/07, 61b/11, 69a/08, 71a/04, 77a/08, 78b/05, 78b/10, 79b/02, 79b/11, 80a/01, 80b/06

ş.+a (şovuğa) 47a/01, 77a/10

ş.+da 84a/02

ş.+dan 64a/13

ş.+ıla (şovuğ-ıla) 61b/06

[=19]

şoy- Birinin giysilerini çıkarmak.

ş.-up 51a/04

[=1]

şoyul- Soyma işine konu olmak.

ş.-dukdan 69a/10

[=1]

Sögüd Türkiye’de bir göl adı.

s. Gölinüñ 70b/01

[=1]

sögüt Sögütgillerden, sulak yerlerde yetişen, yaprakları almaşık ve alt yüzleri havla örtülü büyük bir ağaç (Salix).

s. 53b/13, 57b/08

[=2]

sökül- Sökme işine konu olmak, parçalanmak.

s.-mekdür 59b/08

[=1]

söyle- Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak.

s.-mege 84b/08

s.-rler 60b/04

[=2]

söz Bir konuyu yazılı veya sözlü olarak açıklamaya yarayan kelime dizisi.

s. 63a/07, 64a/13, 81a/13

s.+den 63a/07

[=4]

şu Hidrojenle oksijenden oluşan, sıvı durumunda bulunan, renksiz, kokusuz, tatsız madde, ab.

ş. 46a/10, 51b/07, 52b/05, 53b/03,

55a/04, 56a/01, 56a/08, 56b/02, 56b/03, 59a/03, 61a/08, 63a/03, 63a/05, 63a/07, 63a/07, 63a/07, 65a/06, 68a/04, 68a/05, 68a/06, 68a/06, 68a/07, 68a/07, 68a/08, 68a/08, 68a/08, 68a/08, 68a/10, 69a/04, 70a/09, 71b/11, 72b/01, 72b/01, 72b/02, 72b/04, 77a/07, 77a/08, 78b/10, 79b/03, 79b/05, 79b/11, 81b/09, 81b/10, 83b/08, 87b/06, 87b/06

ş.+da 76a/03, 78b/05

ş.+dan 64b/02, 68a/08

ş. ile 46a/08

ş.+y-ıla 48a/10, 51b/06, 51b/07,

51b/07, 52a/08, 62a/02, 64a/04, 65a/02, 65b/07, 68b/06, 71a/04, 72a/09, 72b/05, 73a/10, 76a/07, 80a/11, 82a/08, 84b/07

ş.+ya 46a/11, 62a/12, 64b/02,

64b/02, 64b/02, 73a/04, 75a/02, 75a/03, 76a/09, 83a/02

ş.+yı 54b/03, 54b/03, 61b/02,

63a/07, 64b/02, 64b/11, 72b/03, 72b/04, 78a/11, 78b/08, 82a/02, 84b/05

ş.+yı-y-ıla 48b/05, 70b/02

s.+yı gibi 57b/13

ş.+yın 46a/08, 65a/02, 81a/06

ş.+yın dağı 46b/09

ş.+yına 65a/07, 82a/08

ş.+yım 57a/13, 78a/03, 89a/08
ş.+yım dahi 78b/07
 [=104]

şulan- Sulu duruma gelmek.
s.-ur 75a/03
 [=1]

şüret(Ar.) Görünüş, biçim.
ş.+in 63a/07
ş.+inde 47a/12
ş.+ine 49b/09
s. darusımı 78a/12
 [=4]

susam(< Yun. **susami**) Susamgillerden, sıcak bölgelerde yetişen küçük bir bitki (Sesamum indicum).
s. 46a/05, 46b/03, 61b/07, 82a/09
 [=4]

şusuzluk Susamış olma durumu.
ş.+dan 63a/07
 [=1]

süd Süt.
s. 62b/03, 63b/09
s. gibi 72b/01
s.+ile 61b/06, 67b/02, 79a/02, 79a/14
 [=7]

sükün(Ar.) Durma, hareketsiz kalma, durgunluk.
s. eyle- 82b/12
s. it- 82b/12
 [=2]

sülügen Bir ekin çeşidi.
s. 49a/12, 72b/06
 [=2]

sümüklü böcek Karından bacaklılardan, akciğerli, otçul ve kabuksuz yer yumuşakçası (Limax).
s. 70b/07
 [=1]

sür- Dokundurmak, değdirmek.
s.-e 58a/06, 58a/06, 80b/01
s.-eler 54a/11, 55a/09, 56b/03, 57a/11, 58b/05, 59a/08, 61b/07, 70b/03, 70b/10, 71b/04, 72b/06, 73a/11, 78b/03, 81a/06, 81b/02
s.-er 53a/10, 57a/07, 61b/03, 71b/12
s.-seler 70b/10
s.-üp 80a/13
 [=24]

sür'at(Ar.) Çabukluk, hızlılık, hız.
s.+ile 63b/02
 [=1]

sürç- Yürürken yanlış adım atıp dengesini yitirmek.
s.-er 63a/06, 74a/07
 [=2]

sürüklen- Sürükleme işi yapılmak veya sürükleme işine konu olmak.
s.-üp 58a/06
 [=1]

sürül- Sürme işine konu olmak veya sürme işi yapılmak.
s.-e 72a/02, 72a/04
s.-miş 73a/09
s.-se 70b/10
s.-üp 58a/07, 72a/04
s.-ür 58b/05, 77b/10
 [=8]

süz- Bir sıvıyı, içindeki katı maddelerden ayırmak için bez veya delikli bir kaptan geçirmek.
s.-dükden 65a/02
s.-eler 56b/03, 65a/02, 72b/05
s.-üp 46a/08
 [=5]

süzül- Süzme işine konu olmak.
s.-üp 64a/07
s.-ür 56b/03
 [=2]

Ş

şakş(Ar.) Yarma, yarıлма.
ş. it- 89a/02
 [=1]

Şam(Ar.) Suriye'nin başkentinin ismi.
ş.+a 75b/14
 [=1]

şart(Ar.) Bağlı bulunulan dış durum, vaziyet, hâl.
ş.+ıla 51a/11
 [=1]

şaşur- Ne yapmak gerektiğini bilememek, nasıl davranacağını kestirememek, içinden çıkamamak.
ş.-ur 83a/08
 [=1]

şâyed(Far.) Şart bildirir, eğer.
ş. 61a/02

[=1]
şeb(Ar.) Alüminyum ve potasyum sülfatından veya amonyum alüminyum sülfatından oluşan, sıcak suda eriyen, tadı buruk, antiseptik bir madde.

ş. 54a/09, 56a/09, 56b/10, 56b/10, 56b/10, 73a/13, 75a/11

ş. (kıbrisi-i şeb) 56b/10

[=8]

şeker(Far.) Şeker kamışı, şeker pancarı vb. bitkilerin öz suyundan veya nişastasından çıkarılan, çoğunlukla beyaz billûrlar hâlinde, suda kolayca eriyen, ağızda tatlı bir lezzet bırakan, birleşiminde karbon oksijen ve hidrojen bulunan maddelere verilen ortak isim.

ş. 50b/07, 62a/06

ş.+i 50b/07

ş.+ile 46b/04

[=4]

şekl(Ar.) Dış görünüş, biçim.

ş. 52a/08

ş.+i 52a/08

ş.+i **dahı** 54b/02

ş.+inde 52a/08, 67a/08

ş.+indeki 57b/08

ş.+ine 53b/13, 54b/02

[=8]

şerāb(Ar.) Meyve sularının ve özellikle üzüm suyunun belli usûllerde mayalandırılmasından elde edilen alkollü içki.

ş. 56a/07, 65b/07, 66b/06, 67b/04, 74a/01, 74a/02, 79a/08, 80a/09, 81b/13

ş.+a 56a/05

ş.+ila 56a/05, 60b/07, 63b/05, 63b/07, 65b/02, 66b/04, 66b/11, 77b/03, 78a/07, 79a/02, 79a/12, 81a/06

ş. **ile** 56b/03

[=23]

şevk(Ar.) Şiddetli arzu, istek, aşırı heves.

ş.+a 88b/01

[=1]

şırlağın Şırlağan, susam yağı.

ş. 62a/12, 65a/07

ş.+ı 46a/05

[=3]

şifā(Ar.) Hastalıktan kurtulma, iyi olma, eski sağlığına tekrar kavuşma, onma.

ş. **bul-** 46a/13, 70a/11, 74a/05, 75a/13, 78a/11, 81b/08

[=6]

şiş Şişmiş olan yer, şişlik.

ş. 46a/04, 48b/03, 48b/06, 52b/06, 52b/11, 55a/08, 55a/08, 55a/10, 58b/05

ş. **iken** 51a/11

ş.+ini 55b/07

[=11]

şiş- Gerilip kabarmak, şişkin bir durum almak.

ş.-en 46a/04

ş.-er 45b/09, 50b/04, 51a/05, 64b/04, 66a/07, 66a/08, 66a/08, 68a/09, 77a/11, 81b/12, 84a/04

ş.-erse 82a/07

ş.-mek 48a/12

ş.-se 55a/06

ş.-üp 50a/12

[=16]

şişe(Far.) İçine su ve her türlü sıvı madde konan, camdan çeşitli biçim ve büyüklükte, boyu enine göre çok daha uzun, ağız kısmı dar kap.

ş. **ur-** 63b/04

[=1]

şol Şu, o.

ş. 51a/11, 57b/01, 58b/05, 59b/13, 63a/12, 66a/10, 66b/06, 79b/03, 83a/12, 85a/08, 85b/02

[=11]

şöyle Şunun gibi, şuna benzer biçimde; aşağı, yukarı.

ş. 46b/13, 47a/07, 47b/13, 49a/10, 51a/08, 51a/08, 51b/04, 53a/13, 55b/03, 58a/06, 59a/11, 60b/10, 67b/03, 67b/03, 75b/06, 77b/04, 82a/06, 84a/08, 84a/10, 84a/11, 84b/10, 87a/06, 88b/01, 89a/11, 89b/04

[=25]

şu 1. İşaret sıfatı.

ş. 56b/03, 61a/02, 86a/10, 88b/14

2. İşaret zamiri.

ş.+ndan 67b/12, 69a/04, 69a/04, 76b/10, 77b/10, 86a/03

[=10]

şukāk(Ar.) Toynak yarılması hastalığı.

ş. 75b/01, 76a/06, 76a/11, 76a/11

[=4]

T

tā(Far.) Dek, değin, kadar, beri vb. edatlarla birlikte kullanılarak bir fiilin, bir hareketin, bir yerin, bir şeyin başladığı veya sona erdiği noktayı, zaman ve uzaklık bakımından abartmalı bir biçimde anlatan bir söz.

t. 46b/08, 52b/04, 53a/06, 55a/09, 56b/03, 57b/11, 59a/12, 59b/03, 61a/07, 63b/03, 63b/13, 65b/10, 66a/12, 66b/06, 68a/05, 68a/08, 70a/06, 70b/05, 70b/06, 72a/04, 73b/11, 73b/13, 74a/03, 74b/12, 77a/10, 77b/06, 78a/08, 78a/09, 78b/07, 80b/09, 82b/12, 83a/12, 84b/01, 84b/10, 85a/12, 86a/08, 86a/10, 88b/08, 88b/14, 89a/10

[=40]

ṭabāḳ(Ar.) Kurlağan hastalığı.

ṭ. 71b/05, 71b/06, 71b/06, 71b/06

[=4]

ṭabī'at(Ar.) Davranışlara yön veren yaratılışı, huy, meşrep, mizaç.

ṭ. 46a/03

ṭ.+a 66a/02

ṭ.+ı 46a/03, 46b/08, 84a/01

ṭ.+ında 89b/01

ṭ.+ından 53b/04

[=7]

ta'biye(Ar.) Yerli yerine koyup hazırlama, yerleştirme.

t. ol- 70a/01

[=1]

ṭağ Yara.

ṭ. 47a/12, 50b/07

ṭ.+lar 52b/11, 69a/09

ṭ.+ları 69b/03

ṭ. ur- 67a/08, 81b/07

[=7]

ṭağıl- Yavaş yavaş kaybolmak, yok olmak.

ṭ.-duḳdan 55a/09

ṭ.-mazsa 55a/09

[=2]

ṭağla- Akan kanı dindirmek veya hasta bölümleri ortadan kaldırmak için vücudun bir yerini kızdırılmış bir metal araçla yakmak.

ṭ.-duḳdan 69b/03

t.-duḳları 50b/07

ṭ.-maḳ 47a/10, 50b/07

ṭ.-maḳdan 50a/03

ṭ.-maḳı 50a/04

ṭ.-mayalar 50b/07

ṭ.-mazsa 54b/13

ṭ.-yalar 47a/11, 48b/09, 50a/04, 50a/11, 50b/07, 52b/10, 69a/01, 69a/09, 71a/10, 71b/01

[=18]

ṭağlaḳ Dağlanan yara.

ṭ.+ı (ṭağlaḳı) 52b/12

[=1]

ṭağlan- Vücudun herhangi bir yeri kızgın bir aletle veya yakıcı maddelerle tedavi amacıyla yakılmak.

ṭ.-a 57b/12

ṭ.-an 50a/06

[=2]

ṭağlu Dağlanmış olan.

ṭ. 86b/08, 87a/13

[=2]

taḥayyül(Ar.) Daha önce duyu organları ile idrak edilmiş bir şeyi, o şey karşımızda mevcut olmadığı bir an veya mekânda zihinde şekillendirme, hayalde canlandırma.

t. it- 63a/07

[=1]

ṭaḥīne(Ar.) Şekerle karıştırılıp helvası yapılan öğütülmüş susam, susam suyu.

ṭ. 46a/05, 46a/05

ṭ. ile 55a/04

[=3]

taḥmīnen(Ar.) Yaklaşık olarak, aşağı yukarı, takriben.

t. 84b/12, 87b/10

[=2]

taḥta(Far.) Kalınca ve uzun biçilmiş düz ağaç parçası.

t. 47b/11, 60a/06, 85a/11

t.+dan 47b/12

t. gibi 85a/13, 86b/04

[=6]

ṭāḳat(Ar.) Bir şeyi yapabilmek için gereken güç, kuvvet, derman.

ṭ.+ı beşeriyye 90a/06

[=1]

taḳḥa(Ar.) Atın ön ayaklarında olan bir hastalık.

t. 66a/05

[=1]

taqıl- Bir yere ilişikten veya dokunduktan sonra oradan kurtulamamak.

ṭ.-ur 77b/10

[=1]

taqşır(Ar.) Bir işte kusurlu davranma, eksik yapma, kusur etme, yapabilecekken yapmama.

t. oln- 85b/04

[=1]

ṭal- Köpek saldırmak.

ṭ.-mıṣ 63a/07

ṭ.-sa 62b/01

[=2]

ṭam Dam.

ṭ.-lar 80a/11

[=1]

tamām(Ar.) Bitme, tamamlanma, sona erme.

t. 60a/13, 64b/12, 69a/06, 74b/01, 74b/01

t. ol- 48a/01, 89a/04

[=7]

ṭamar Canlı varlıklarda kanın veya besleyici sıvıların dolaştığı kanal, damar.

ṭ. 47b/04, 48a/01, 48a/01, 48a/01, 67b/09, 68a/02, 71a/08, 71b/01

ṭ.+a 47b/02

ṭ.+ı 47b/08

ṭ.-lar 49b/09, 53b/04, 69b/10, 69b/13, 70a/01

ṭ.-lara 49b/12

ṭ.-lardur 70a/01

ṭ.-ları 50a/01

ṭ.+uṣ 47b/12, 48a/06

[=20]

ṭamla Yuvarlak biçimde, çok küçük miktarda sıvı, katre, damla.

ṭ. 59b/06, 59b/06, 80a/10

[=3]

ṭamzır- Damlatmak.

ṭ.-alar 59b/06, 64a/04, 72b/11, 76b/03, 77b/04, 78a/05, 80a/11, 80a/11, 81a/08

ṭ.-duḡdan 77b/04

[=10]

tāne(< Far. dāne) Bazı bitkilerin yenilebilir tohumlarından her biri.

t. 46b/08

t.+dür 55b/03

[=2]

ṭar Dar.

ṭ. ol- 61a/07

[=1]

ṭaraḡ otı Tarak otugillerden otsu bir bitki (Dipsacus).

ṭ. 46a/06

[=1]

ṭarīḡ(Ar.) Yol.

ṭ.+i 47a/11, 49a/04, 57b/02, 71a/07

[=4]

tarla Tarıma elverişli olan, sınırlı ve belirli toprak parçası.

t. 73a/09

[=1]

ṭaṣ Kimyasal veya fiziksel durumu değişiklikler gösteren, rengini içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı madde.

ṭ. 47b/12, 47b/12, 48b/13, 54b/03, 60a/07, 82b/08

ṭ.+a 59b/10, 73a/04

ṭ.+da daḡı 47b/12

ṭ.+dan 83b/09

ṭ. gibi 59b/13

[=11]

ṭaṣcuḡaz Taşçık, küçük taş.

ṭ.+ı 47b/11

[=1]

ṭaṣlu Üzerinde taş bulunan.

ṭ. 73a/03, 75b/04, 86b/08, 87a/13

[=4]

ṭaṣra Dışarı.

ṭ. 60b/10

ṭ.+da 56b/01

ṭ.+dan 59b/10

ṭ.+sı 54b/10

ṭ.+sına 54b/03, 56a/03

ṭ.+sında 59b/10

ṭ.+ya 56a/13

[=8]

ṭatlu Şekerle veya şekerli şeylerle yapılan yiyecek, şeker tadında olan.

ṭ. 46a/05, 46b/04

[=2]

ṭā'ün(Ar.) Veba.

ṭ. 45b/08, 45b/10

[=2]

ṭava(< Far. tāve) Yağ kızdırma, yiyecek kızartma vb. işlere yarayan, uzun saplı yayvan kap.

ṭ. 59b/05
[=1]
ṭavar Dört ayaklı binek hayvanı.
ṭ. 46a/04, 48b/01, 60a/12, 76b/09
ṭ.+a 57b/13, 78b/13
ṭ.+çün 60a/10
ṭ.+da 49a/01, 71b/06
ṭ.+ına 46a/04
ṭ.+lar 87b/08
[=11]
ṭavlumbaz(Far.) Eyer kaşına bağlanan, avda kuşları çağırmaya, askerleri toplamaya, düşmanı ürkütmeye yarayan, elle çalınır, alt tarafı kısa bir dümbelek biçimindeki davul, tabılbaz.
ṭ. 88a/13
ṭ.+ına 88a/12, 88b/02
[=3]
ṭavşan Tavşangillerden, eti yenen, hızlı koşan, kemirgen, postundan yararlanan bir tür memeli (*Lepus europeus*).
ṭ. 64a/01
[=1]
tavuk Sülüngillerden, eti ve yumurtası için üretilen kümes hayvanı (*Gallus*).
t. 63a/09, 63a/13, 63b/01, 63b/01, 63b/08
t.+a 63a/09, 63b/01
t.+ı (tavuğı) 63a/12
[=8]
tay Üç yaşına kadar olan at yavrusu.
t.+cuğazken 56a/01
t.+larda 70a/11
[=2]
ṭayağ Mesnet, dayanılacak şey, dayak.
ṭ. ol- 86a/08
[=1]
ṭâyife(Ar.) Kabile, kavim.
t.+si 46b/08, 50a/12, 53a/08, 55b/03, 58b/07, 71b/05, 71b/06, 71b/08, 73a/02
[=9]
tāze(Far.) Yeni, kurumamış olan.
t. iken 51b/10
[=1]
Te'ālā(Ar.) "Şanı yüce olsun." anlamında olup Allah, Hak, Tanrı kelimelerinden sonra kullanılır.
t. (bi-izni'llāhi te'ālā) 74a/05, 75a/13, 78a/09, 79b/12, 81b/08

t. (bi-iznillahi tebārek ve te'ālā) 77a/03
t. (in-şāa'llāhu te'ālā) 48b/10, 48b/13, 55a/05, 58a/06, 58b/14, 59b/07, 67a/06, 70b/10, 78a/11
t.+nuḡ (Ḥaḡḡ Te'ālā) 45b/05, 58a/06
[=17]
tecribe(Ar.) Tecrübe.
t.+(ehl-i tecribe) 75b/02
[=1]
tecribet Tecrübe.
t. (aşḡāb-ı tecribet) 87a/05
t. (ehl-i tecribet) 74b/01, 84b/11
t. et- 76b/04
t.+ile 69a/04
t. oln- 65a/12, 82b/07
[=7]
tedārik(< Ar. tedarük) Edinme, sağlama, hazır etme, hazır bulundurma, araştırıp elde etme.
t. et- 57a/08
t.+i 46b/13
t.+ine (tedarigine) 80a/05
t. it- 51a/08
t. ol- 45b/06
t. oln- 67b/01, 71b/11, 73a/07, 77b/02
[=9]
tedbīr(Ar.) Bir şeyi önlemek veya olmasını sağlamak için yapılan hazırlık, baş vurulan çare, önlem.
t. it- 88a/03
[=1]
tedbīrāt(Ar.) Tedbirler.
t. 48b/13
t.+ı cāmi'a 82a/12
[=2]
tedrīc(Ar.) Derece derece ilerleme, azar azar, yavaş yavaş hareket etme.
t.+ile 48a/10, 53b/04, 89a/09
[=3]
tegeltü Eyer altına konan keçe.
t.+sini 51b/03, 53a/06, 83a/11
[=3]
teḡīr(Ar.) Erteleme, sonraya bırakma.
t. (ihmal ve teḡir it-) 69a/04
[=1]
tekrār(Ar.) Yeniden, bir daha, yine.
t. 51a/08, 59a/02, 60b/13, 75a/03

t. it- 67b/06
[=5]
telef(Ar.) Yok etme, mahvetme, öldürme.
t. ol- 60b/04
[=1]
temel(< Yun. temelion) Bir şeyin üzerine kurulduğu ilk ve en önemli unsur, asıl, kök.
t.+idür 86b/12
[=1]
temiz(< Ar. temyiz) Kirli, lekeli, pis, bulaşık olmayan, arı, pak, münezzeh, hijyen, hijyenik.
t. 56b/03, 72a/09, 84b/01
t. it- 46a/10, 51b/06, 54b/08, 56b/06, 59a/14
t. ol- 59b/03
[=9]
temizle- Temiz duruma getirmek, arıtmak, paklamak.
t.-yeler 74b/13, 75a/09
t.-yüp 83b/09
[=3]
temizlen- Temiz duruma gelmek, arınmak, paklanmak.
t.-mez 72a/02
t.-ür 54b/05
[=2]
temizlet- Temizleme işini yaptırmak.
t.-mek 61a/02
[=1]
teneffüs(Ar.) Nefes alıp verme, solunum.
t. it- 85a/09
[=1]
terāzūle- Dengelemek.
t.-mek 88b/14
[=1]
tereyağı Sütten çıkarılan yemeklik yağ, sağyağ, sadeyağ, sarı yağ.
t. 46a/04, 61b/08, 65a/03
[=3]
ters Hayvan pislği.
t.+i 77b/10, 82a/01
t.+inden 63b/08
t.+ini 78a/02
[=4]
tersle- (Hayvanlar) Pisleme.
t.-mege 77b/10
t.-mez 77a/12
t.-mezse 77b/10, 88b/06
t.-r 88b/05

t.-rken 56b/03
t.-ye 88b/08
[=7]
teşbih(Ar.) Benzetme, benzetilme.
t. eylet- 88b/14
[=1]
teşhîr(Ar.) Ortaya çıkma.
t.+e çık- 60b/02
[=1]
tetebbu'(Ar.) Etraflıca inceleyip araştırma.
t. 69a/04
t. eyle- 90a/08
t. it- 70a/12
[=3]
teval Dövülen demirden sıçrayan ateşli küçük parçalar.
t. 59b/13
t.+i 59b/13
t.+ini 59b/13
[=3]
tevdî(Ar.) Verme, bırakma.
t. it- 63a/01
[=1]
tezek Kurutulmuş sığır tersi.
t. 75b/13
t.+in (tezegin) 84b/01, 84b/02
[=3]
tık- Sokmak.
t.-alar 53a/03
[=1]
tıkıl- Tıkma işi yapılmak.
t.-ur 86b/01
[=1]
tılāy(< Ar. tılā') Sürülecek veya sürünülecek sıvı veya merhem.
t. 58b/04
t. diyü 58b/05
[=2]
tırnağ İnsanda ve birçok omurgalı hayvanda parmak uçlarının dış bölümünü örten boynuzsu tabaka.
t. 61a/03, 75a/08
t.+a 73a/02
t.+da 73a/02
t.+ını (tırnağını) 74b/01
[=5]
tışarki Dışarıdaki.
t. 59b/10
[=1]

tīmār(Far.) Binek hayvanlarının kıllarını, derisini temizleme.

t. 77a/06

t. oln- 50b/02, 75a/10

[=3]

tiryāk(Ar.) Hayvânî, nebâtî ve mâdenî maddelerin karışımından meydana gelen, sancıya, öksürüğe, yılan ve akrep sokmasına, bazı hastalıklara ve zehirlenmeye karşı kullanılan afyonlu macun, panzehir, antidot.

t.+ı fārūķı 63b/07, 65b/02, 77b/02, 81a/07

[=4]

tīz(Far.) Çabuk, hemen.

t. 49b/13, 52a/08, 52a/09, 53b/04, 58b/13, 61b/04, 70a/11, 72a/04, 79b/03

[=9]

tīzāb(Far.) Kezzap.

t. gibi 51b/09

[=1]

tizcek Çabucak, derhâl, hemen.

t. 45b/06, 50b/02

[=2]

toğrı Hiçbir yöne sapmadan, dosdoğru, doğruca.

ṭ. 62b/10, 69b/10

[=2]

toğrıl- Oturan veya yatan bir kimse toparlanmak, dik bir duruma gelmek.

ṭ.-up 88b/14

[=1]

toğru Hiçbir yöne sapmadan, dosdoğru, doğruca.

ṭ. 83a/01

[=1]

toğur- Yavru dünyaya getirmek, doğum yapmak.

ṭ.-acaḳ 64a/07

ṭ.-ur 64a/07

[=2]

toḥum(< Far. tuḥm) Bitkilerde dölllenme sonunda çiçekten sonra oluşan ve toprağa gömülünce kendisinden yeni bir bitki üreyen tane.

t.+dur 81a/13

t.+ı 54a/02, 64b/13, 67b/12

t.+ı (yaban ḥatmi toḥumu) 46a/06

t.+ına 83b/01

t.+ımı 65a/01, 79b/07

[=8]

toḳın- Temas etmek.

ṭ. (zarar toḳın-) 58a/02

ṭ.-a 58a/02

ṭ.-mca 74a/10, 74a/13

ṭ.-madiysa 47b/02

ṭ.-maya 53a/07

ṭ.-sa 57b/04, 57b/13, 74a/13

ṭ.-ur 60b/02, 73a/04, 74b/02

ṭ.-urđı 58a/06

[=13]

toḳuz Sekizden sonra gelen sayının adı.

ṭ. 79a/14

[=1]

toḻ- Dolu duruma gelmek.

ṭ.-ar 80a/06

ṭ.-mıṣ 80a/04

ṭ.-mıṣdur 80b/05

[=3]

toḻaṣ- Ayakları karışmak, dolaşmak.

ṭ.-ur 63a/06

[=1]

toḻaṣdur- Dolaşma işini yaptırmak, etrafında gezdirmek.

ṭ.-alar 57b/03, 65b/12, 65b/12

[=3]

toḻayı Bir yeri saran başka yerlerin bütünü, civar, dolay.

t. 65b/12

[=1]

toḻdur- Dolmasını sağlamak, dolu duruma getirmek.

ṭ.-alar 47b/09, 49a/09, 50a/05, 53a/01, 59a/13, 71b/03, 75a/01, 75a/05, 76a/11

[=9]

toḻun- Bedir hâline gelmek, doğmak.

ṭ.-madın 84b/04

[=1]

toḻmal- Yusuymru kabarmak, tümsek hâle gelmek.

ṭ.-ursa 67a/03

[=1]

toḻ- Sertleşip katılaşmak.

ṭ.-mıṣ 49a/04

[=1]

toḻuz Domuz.

ṭ. 50a/12, 50a/12, 57a/03, 64a/04, 72b/13, 73b/05

ṭ. kılı 57a/02

[=7]
toņuzlan Kın kanatlılardan bir böcek (Brachynus crepitans), domuzlan.

†. 89b/10

[=1]

top Yuvarlak biçimde olan, toparlak.

†. gibi 46b/11

†.+ı 64b/01

[=2]

topal Bacağındaki sakatlık sebebiyle seker gibi veya iki adımda bir, bir yana eğilerek yürüyen (insan veya hayvan).

†. ol- 66a/08

[=1]

toprak Yer kabuğunun organik cisimlerden oluşan yüzey bölümünden yapılmış.

†. 61a/02, 76a/09, 85a/12, 86b/01

†.+da 75b/06

†.+ı (toprağı) 73a/09

[=6]

topraklı İçine toprak karışmış, topraklı.

†. 80a/11, 86b/08, 87b/08

[=3]

topuk Ayağın yuvarlakça olan alt bölümü.

†. 76b/04, 86a/03

†.+ı (topuğı) 67a/07, 76b/10,

77a/03, 86a/01

†.+ma (topuğına) 77a/01, 78b/04

†.+ından (topuğından) 67b/03

[=9]

tor İşe alışkın olmayan, toy, acemi.

t. 81b/12

[=1]

Torba (< Far. töbre) Genellikle pamuk ve kıldan dokunmuş, türlü boy ve biçimde, ağzı büzülüp bağlanabilen araç.

t. 85a/09

t. ile 85a/08

[=2]

toştoğı Sağa sola sapmadan.

†. 58a/06

[=1]

toy- İsteğı kalmayınca kadar yemek, açlığı kalmamak.

†.-unca 64b/12

[=1]

toynağ At, eşek vb. tek tırnaklı hayvanların tırnağı.

†. 72a/02, 72a/04, 74a/10, 74b/01, 75a/03, 75b/03, 75b/03, 75b/08, 85b/08, 86a/05, 86a/12, 86b/02, 86b/05, 86b/08, 87a/12, 87a/13

†.+dan 85b/11

†.+ı 87a/13

†.+ı (toynağı) 71b/05, 71b/06, 71b/12, 72a/01, 74a/09, 74a/12, 74b/01, 74b/01, 74b/03, 74b/03, 75a/10, 75b/01, 75b/06, 75b/12, 76a/06, 76b/08, 85b/08, 86a/01

†.+ma (toynağına) 73b/01, 75b/14, 87a/08

†.+ında (toynağında) 75b/02

†.+ından (toynağından) 73b/08

†.+ını (toynağını) 74a/08, 74b/08, 85b/09

†.+uğ (toynağıuğ) 71b/08, 71b/13, 73a/04, 74a/13, 74b/06, 85b/10

[=50]

toyul- Doymak işi yapılmak.

†.-up 72a/03

[=1]

toz Çok küçük parçacıklara bölünmüş olan herhangi bir madde.

t. 61a/02, 85a/12

t.+ı 65b/05

[=3]

Trablus(Ar.) Libya'nın başkenti ve en büyük şehri.

†. 70b/08, 73b/10, 75a/04

[=3]

tuğak ğzın, dişleri örten ve dışarıya doğru az veya çok kıvrılan üst ve alt kenarlarından her biri, dudak.

†.+larında 57a/09

[=1]

tuħme(Ar.) Aşırı tokluk, mide dolgunluğu.

t. 78a/12, 81b/09, 84a/03

[=3]

tullı Süt damlaları.

†. 61b/08

[=1]

tulum Hayvan veya sığır derisinin ayak ve başa gelen kısımları dikilerek yapılan, içine saklanacak su, pekmez, yağ vb. sıvılarla peynir vb. maddeler konan torba biçiminde deri kap.

†. birle 62a/13

- .ı** 66b/11
.ı-y-ıla 65a/08
+ıla 82a/10
.+ından 48b/04, 67b/05
 [=6]
- ur-** Kalmak.
. (bağlu ur-) 54b/12
.-a 47b/13, 48a/09, 48b/06, 49a/09, 50a/07, 50a/11, 51a/08, 51b/04, 52b/03, 54b/12, 59a/09, 59a/14, 60a/09, 61a/11, 64a/05, 66b/01, 66b/13, 67b/06, 68a/04, 68b/03, 70b/05, 72a/10, 75b/03, 75b/03, 84b/12
.-amaz 88b/05
.-an 84a/04
.-duğı 67a/12, 74a/07
.-ıcağ 68a/11
.-mağdan 76a/10
.-masa 56b/09
.-maya 83a/04
.-maz 58a/06, 88a/09
.-mazsa 79b/06, 79b/10
.-sa 69a/11
.-unca 68a/13
.-up 51b/12
.-ur 46b/13, 59b/10, 64b/02, 74b/01, 75b/03, 77b/10, 78b/12, 80a/03, 88a/10
.-ursa 74b/01
 [=51]
- urđur-** Durdurmak; kaldırmak, ayakta tutmak.
.-alar 76a/09, 79b/11
.-madan 67a/02
.-mağa 85a/05
.-mağ 88b/07
.-mayalar 67a/01, 89a/04
 [=7]
- tt(Far.)** Dutgillerden, kuzey yarım krenin genellikle ılıman blgelerinde yetişen, yapraklarıyla ipek bceği beslenen ağaç (Morus).
t. 56b/03
 [=1]
- tt-** Elde bulundurmak, ele almak.
. (berk tt-) 61a/06, 61a/07
. (muğkem tt-) 57b/07
.-a 82b/13
- .-alar** 49a/07, 60b/13, 61a/06, 61a/07, 62a/01, 64b/09, 64b/11, 65b/12, 65b/12, 74a/10, 74b/08, 77b/04, 82b/10
.-anuğ 64b/08
.-ar 59b/10, 63a/04, 64a/11, 64b/03, 67a/10, 72a/02, 87a/08
.-arlar 47a/01
.-ma 64b/08
.-mağ 78a/12, 81b/11
.-mağda 81b/11
.-masından 74b/09
.-salar 63a/13
.-ulur 80a/02
.-up 57b/06, 57b/07, 63a/12, 63b/10, 77b/04, 77b/08, 77b/09
 [=40]
- ttam** Avuç ii veya parmak ularıyla tutulabilen miktarda olan.
t. 80a/11
 [=1]
- ttdur-** Tutmasını sağlamak.
.-alar 74a/10
 [=1]
- ttul-** Bir organ veya bir Şey hareket edemez olmak.
.-sa 79b/13
.-ur 68a/13, 78a/12, 80a/04
 [=4]
- ttun-** Tutup bırakmamak, dayanmak, sarılmak veya asılmak.
.-miş 57b/01
 [=1]
- tz** Kokusuz, suda eriyen, yiyecekleri korumada ve tatlandırmada kullanılan billursu madde.
t. 49a/04, 49a/09, 51b/01, 53b/12, 54a/09, 58b/05, 63b/06, 66b/06, 68b/02, 68b/06, 73a/13, 75a/01, 76b/01, 82a/09
. dağı 64a/03, 78a/04, 80a/10
.+ı 67b/02
.+ıla 51b/05, 53b/10, 57a/11, 58a/10, 68b/09
 [=23]
- tzlu** Tuzu olan.
t. 53b/04
 [=1]
- Trk** Ana yurdu Orta Asya olan, buradan ŐeŐitli ynlere yayılarak byk devletler kuran, Trke'nin değişik leheleriyle konuŐan millet ve bu millettten olan kimse.

t. 46b/08, 53a/08, 55b/03, 58b/07,
71b/05, 87b/06

t.+ler 53b/01, 72a/07

[=8]

Türkî Türkçe.

t.+si 71b/06

[=1]

Türkîce Türkçe.

t. 49a/01, 50a/12, 53b/13, 81a/13,
84a/07

[=5]

tütün Duman.

t.+den 83b/06

t.+e 83b/05

[=2]

tüy İnsan ve hayvan derisi üzerinde
bulunan ince, kısa, yumuşak ve sık
uzantılar.

t.+ini 73b/10

t.+leri 61b/12

[=2]

U

ucuz Fiyatı yüksek olmayan, pahası az,
düşük fiyatlı, pahalı karşıtı.

u. 89b/09, 89b/13

[=2]

uç Bir şeyin baş veya son noktası.

u.+ı (uci) 59b/10

u.+ında 88b/07

u.+ında (ucında) 61a/07

u.+ından (ucından) 61a/06,
77b/08

u.+ımı (ucımı) 48a/06, 66b/04

u.+ları 86a/04

u.+larına 71b/02

u.+larını 86a/02

u.+ı-y-ıla 74b/12

[=11]

uğra- Kötü duruma konu olmak.

u.-mağdan 56a/01

u.-mişdur 89b/13

u.-r 56a/01, 59b/10, 60b/13,
75b/06, 78a/12, 84b/08

u.-yncağ 63a/02

[=9]

uğur Yön.

u. 67a/02

u.+dan 82b/12, 88b/12

[=3]

ulaş- Sirayet etmek, bulaşmak, tesir
etmek, varmak, gelmek.

u.-up 71a/06

u.-ur 49b/13, 50a/03

[=3]

un Öğütülerek toz durumuna getirilmiş
tahıl ve başka besin maddeleri.

u. 67a/05

u. gibi 52a/05, 56b/11, 60a/01,
73a/05, 90a/02

u.+ı 52a/03, 58b/05, 58b/05,
62a/06, 67b/13, 70b/08

u.+ından 60a/01

u.+ımı 61b/06

u.+ımı bile 48a/04, 68b/12

[=16]

'unnāb(Ar.) Hünnap.

'u. 46b/02

[=1]

ur Canlı organizmanın herhangi bir
yerinde, aynı cins hücrelerin anormal bir
şekilde çoğalması sonucu meydana gelen
hastalıklı kitle veya yumru.

u. 49a/01

[=1]

ur- Sürmek.

u. (çul ur-) 77b/05

u. (merhem ur-) 59b/01, 60a/10

u. (na'l ur-) 75a/07

u. (şişe ur-) 63b/04

u. (tağ ur-) 67a/08, 81b/07

u.-acağ 89a/02

u.-alar 47b/12, 48a/01, 48b/07,
49a/10, 49b/05, 50a/09, 50a/11, 50b/07,
51b/05, 51b/11, 53a/02, 55a/02, 58a/10,
59a/10, 59b/01, 59b/03, 59b/07, 63b/04,
63b/06, 67a/05, 67a/08, 67b/03, 67b/04,
68b/05, 68b/10, 68b/13, 69a/13, 69b/01,
70b/07, 73b/02, 75a/07, 77b/05, 80b/12,
81b/03, 81b/07, 84b/08, 84b/08, 89a/06

u.-mağ-ıla 60a/10

u.-mağdan 56a/01

u.-mamağ 89a/02

u.-up 51b/03, 58a/06

u.-ur 54b/03, 56a/03, 61b/03,
66a/09

u.-urlar 54b/03

[=56]

uslûb(Ar.) Oluş, yapış veya yapılış biçimi, tutulan yol, tarz, usul.

u. 59a/11, 82b/12

u.+ı mezkûr 68b/10

[=3]

'usrul-bevl(Ar.) İdrar zoru, idrar tutulması.

u. 79b/12

[=1]

usta-kâr(Far.) Üstat.

u. 58a/06, 85b/08

[=2]

ustalık Beceriklilik, hüner, maharet, kurnazlık.

u.+ından (ustalığından) 76b/07

[=1]

ustura(< Far. usture) Tıraşta kullanılan çok keskin, açılır kapanır bıçak.

u. ile 49a/07, 55a/03, 55b/09, 58b/04

[=4]

uva Yuva.

u.+sına 73a/02

[=1]

uvan- Ufanmak, kırılmak, parçalanmak.

u.-ur 87a/02

[=1]

uyan Dizgin, gem, yular.

u.+ı 87b/12, 88a/07, 88b/14, 89b/04

u.+ıla 85a/06, 88b/14, 89a/12

u.+ıladur 88b/14

u.+ını 87b/04

[=9]

uyansuz Uyanı, dizgini olmayan.

u. 85a/05

[=1]

uyluğ Kalçadan dize kadar olan bacak bölümü.

u.+ı (uyluğu) 58a/01

[=1]

uyuz Uyuz böceğinin, üst derinin altına girerek yaptığı kaşındırıcı, bulaşıcı bir deri hastalığı.

u. 53a/07, 53b/01, 53b/09

u. gibi 73b/07

[=4]

uza- Uzun duruma gelmek, boyu büyümek.

u.-duğça 73a/06, 75b/03

u.-r 69a/06

[=3]

uzak Gidilmesi çok süren, çok öteelerde bulunan, irak, yakın karşıtı.

u. 83b/07

[=1]

uzan- 1. Boylu boyunca yatmak.

u.-ur 64b/08

2. İleriye doğru devam etmek, uzayıp gitmek, uzamak.

u.-ur 69a/08

[=2]

uzat- Süreyi artırmak, temdit etmek.

u.-mayalar 84a/12

[=1]

uzunca Biraz uzun.

u. 52a/08

[=1]

uzunluğ Bir şeyin bir uçtan öbür uca kadar olan uzaklığı.

u.+ında (uzunluğında) 71b/13

[=1]

Ü

üç İkidenden sonra gelen sayının adı.

ü. 46a/03, 46a/04, 48b/08, 50a/07, 50a/11, 52a/07, 52a/08, 59a/13, 62a/09, 62a/10, 66b/09, 69b/01, 72a/12, 72b/12, 81a/12, 81b/04, 81b/06, 82a/05, 82b/05, 84b/12, 88a/02, 90a/03

ü. (iki üç güne dek) 80a/04

ü. (iki üç kez) 58b/13

ü. dirhem 62a/05

ü. güne dek 45b/11, 79a/13, 79a/14

ü. mil kadar 83a/10

[=29]

üçer Her defasında üç kez.

ü. üçer 79a/14

[=1]

ülfet(Ar.) Alışma, kaynaşma, ünsiyet.

ü. 82b/03

[=1]

ümiz(Far.) Arzu edilen, olması istenen bir şeyin gerçekleşebileceği ihtimalinin verdiği rahatlatıcı, ferahlatıcı duygu, olması istenen bir şeye duyulan beklenti, umut, ümit.

ü.+dür 90a/08

[=1]
ürküt- Ürküntü vermek.
ü.-dükleri 63a/07
 [=1]
üsküre(< **Far. uskere**) Topraktan yapılmış çukur çanak.
ü. 65a/04, 65b/02
ü. kadar 65a/04
 [=3]
üst Bir şeyin yukarı, göğe doğru olan yanı, üzeri, fevk, alt karşıtı.
ü.+i 63b/13
ü.+inde 52a/06, 54b/12, 60a/06, 65b/12, 66b/01, 66b/08, 66b/12, 68a/05, 69a/08, 75b/14, 76b/04, 77b/05, 87b/08
ü.+indedür 75b/09
ü.+indeki 56b/03, 56b/05
ü.+inden 50b/07, 56b/03, 70a/08, 72b/04, 74a/10, 85a/13
ü.+ine 46a/03, 47b/12, 48a/07, 48b/06, 50a/07, 50b/12, 51b/03, 51b/10, 51b/11, 54a/08, 54b/09, 55a/01, 55a/13, 55b/01, 56b/04, 56b/07, 60a/10, 61a/09, 61a/11, 64b/10, 65b/12, 68b/02, 71a/05, 75a/06, 75b/06, 75b/14, 76a/08, 82b/06, 82b/07, 82b/11, 82b/12, 89a/02, 89a/02, 89a/06
 [=57]
üstād(Far.) Herhangi bir ilimde veya sanat alanında bilgi ve söz sahibi olan, üstün bir yeri, tam vukûfu bulunan kimse.
ü. 67b/10
 [=1]
üstele- Hastalık yeniden ortaya çıkmak, depresmek, nüks etmek.
ü.-r 45b/13
 [=1]
üstleme Bir hastalık adı.
ü. 45b/08
 [=1]
üstübi(< **Far. isfîdâc**) Boyacılıkta kullanılan zehirli, bazik kurşun karbonat.
ü. 51a/12, 54a/06
ü.+yi 53a/03
 [=3]
üvelik Bir ot adı, evelik otu.
ü. 79a/07
 [=1]
üzde- Kesmek, koparmak, ayırmak.
ü.-ler 87b/08

[=1]
üzengi Eyerin iki yanında asılı bulunan ve hayvana binildiğinde ayakların basılmasına yarayan, altı düz demir halka.
ü.+de 82b/13
ü.+sini 82b/09
 [=2]
üzere Gibi.
ü. 68a/02, 72a/11, 82a/06
ü.+(bir kaç vech üzere) 55b/12
ü.+(cerahat üzere) 63b/06
ü.+(vech-i meşruh üzere) 55a/09
ü.+(zuhur üzere iken) 45b/08
ü.+dür 45b/10
 [=8]
üzeri Bir şeyin yukarı, göğe doğru olan yanı.
ü.-lerinden (üzerlerinden)
 63a/07
ü.+nde 50b/11, 51b/11, 58a/11, 60a/08, 60b/11, 67a/07, 68a/04, 74b/01, 75b/04, 76b/13, 80a/11, 82b/09
ü.+nden 47b/12, 75a/07
ü.+ne 46a/04, 47b/07, 48a/01, 48a/05, 48a/08, 48b/09, 49a/10, 49a/10, 49b/04, 49b/05, 49b/08, 50a/08, 50a/11, 50a/11, 50b/07, 50b/10, 51a/08, 51b/01, 51b/01, 51b/03, 51b/04, 52a/01, 52b/13, 53b/10, 54a/07, 54b/11, 55a/08, 56a/01, 56a/08, 56a/12, 56b/13, 58b/04, 58b/05, 58b/12, 59a/11, 59b/05, 59b/06, 62a/03, 63b/04, 64a/04, 65b/09, 65b/12, 67a/02, 67a/04, 67b/04, 67b/11, 68a/03, 68a/05, 68b/10, 69a/10, 69a/13, 69a/13, 69a/13, 70b/07, 72a/04, 72a/10, 72b/06, 72b/11, 73a/11, 73b/06, 73b/12, 75a/01, 75b/05, 76a/08, 76a/09, 76b/03, 77b/05, 79a/03, 80b/08, 81b/02, 83b/05, 86a/09, 88b/04, 89a/02, 89a/08
ü.+nedür 69b/03
 [=91]
üzil- Sökülmek, kopup dağılmak, bozulmak, kesilmek.
ü.-ür 59b/09
 [=1]
üzüm Asmanın taze veya kuru olarak yenilen ve salkım durumunda bulunan meyvesi.
ü. 46b/01, 79a/11
 [=2]

V

vādī(Ar.) Alan.

v.+yi zarar 60b/04
[=1]

vāfir(Ar.) Çok, bol.

v. 63b/03
v. çal- 88a/12
[=2]

vaḳfe(Ar.) Duraklama, durma.

v.+tü'l mülük 82b/12
[=1]

vāḳi'(Ar.) Olan, vukû bulan.

v. ol- 49a/01, 73a/06, 76b/05,
78b/11, 90a/11
[=5]

vaḳt(Ar.) Zaman.

v. 79b/03, 79b/03
v.+da 62a/10
v.+ı 84a/12, 85b/03
v.+m 48a/09, 48b/02, 50a/12,
50b/07, 50b/07, 54b/03, 55a/10, 56a/10,
56a/13, 57a/04, 57b/01, 57b/01, 58a/02,
59b/13, 61a/02, 62b/09, 63a/05, 63a/07,
63a/07, 64b/02, 65a/04, 66a/10, 67a/02,
74a/07, 74a/07, 75b/02, 76b/11, 77b/01,
78b/07, 82b/08, 82b/12, 83b/11, 84b/13,
86b/03, 89a/02
v.+ında 51b/07, 79a/04, 83b/06,
84b/08

v.+ından 85a/04
[=45]

vaḳtsız Uygun olmayan zamanda, vakti gelmeden, zamansız.

v. 68a/08
[=1]

vallāhu(Ar.) “Allah’a and olsun ki, Allah hakkı için” anlamında yemin sözü.

v. 48b/13, 51a/08, 60a/11, 66b/03,
72a/04, 79b/03, 87b/08, 90a/03
v. a'lem 48a/11, 80b/10
[=10]

var Mevcut, evrende veya düşüncede yer alan, yok karşıtı, varlığı, olancası.

v. 52b/12, 54b/05
v.+dur 45b/04, 45b/10, 46a/10,
47b/12, 54b/03, 54b/05, 57a/09, 59b/10,
60a/10, 65a/12, 67b/09, 67b/12, 68a/11,
69b/13, 71a/12, 73a/08, 78b/01, 78b/13,

79a/14, 80a/11, 82b/04, 84a/06, 86a/12,
88a/05, 89a/02

v.+dur diyü 60b/04

v.+idi 75b/14

v. ol- 69a/04

v.+sa 58a/06, 61a/07, 65a/10,
67a/02, 79b/03, 79b/03
[=36]

var- Erişilmek istenen yere ayak basmak, ulaşmak, vasıl olmak.

v.-duḡını 83a/06

v.-ıcaḳ 63a/06

v.-ınca 70a/06, 70b/04, 78b/04,
85a/02, 88b/01, 88b/03, 88b/05, 89a/10

v.-madıysa 72a/05

v.-sa 51a/05, 55a/08

v.-ur 46b/13, 56b/08, 69b/12

[=16]

vaşf(Ar.) Bir kimse veya şeyin taşıdığı hal, sıfat, nitelik.

v.+a 84a/10

[=1]

vaşḳī(Ar.) Acı çam sakızıyla kullanılabilen, sirkesi de bulunan bir meyve, bitki türü.

v. 50b/08, 50b/09, 59a/05

[=2]

va'z(Ar.) Öğüt, nasihat.

v. 60b/11

v.'a-1 düne 60b/12

[=2]

ve(Ar.) İki kelime veya iki cümle arasında girerek aralarında bir bağ olduğunu anlatan söz.

v. 45b/02, 45b/02, 45b/02, 45b/04,
45b/04, 45b/04, 45b/04, 45b/04, 45b/05,
45b/06, 45b/07, 45b/07, 45b/07, 45b/08,
45b/08, 45b/09, 45b/09, 45b/10, 45b/10,
45b/10, 45b/11, 45b/13, 46a/03, 46a/03,
46a/03, 46a/03, 46a/04, 46a/04, 46a/04,
46a/09, 46a/10, 46a/10, 46b/01, 46b/04,
46b/05, 46b/12, 46b/13, 46b/13, 46b/13,
46b/13, 47a/02, 47a/02, 47a/04, 47a/05,
47a/06, 47a/07, 47a/08, 47a/09, 47a/10,
47a/11, 47a/13, 47b/03, 47b/04, 47b/08,
47b/09, 47b/11, 47b/12, 47b/12, 47b/12,
47b/12, 47b/12, 48a/01, 48a/01, 48a/01,
48a/01, 48a/01, 48a/02, 48a/03, 48a/04,
48a/05, 48a/06, 48a/08, 48a/09, 48b/01,
48b/02, 48b/02, 48b/02, 48b/02, 48b/03,

66a/02, 66a/02, 66a/02, 66a/04, 66a/04, 75b/06, 75b/07, 75b/08, 75b/10, 75b/11,
66a/08, 66a/08, 66a/09, 66a/10, 66a/10, 75b/12, 75b/13, 75b/13, 75b/14, 75b/14,
66a/10, 66a/10, 66a/10, 66b/05, 66b/07, 75b/14, 75b/14, 76a/01, 76a/06, 76a/07,
66b/08, 66b/09, 66b/10, 66b/11, 66b/13, 76a/08, 76a/09, 76a/10, 76a/10, 76a/11,
67a/01, 67a/02, 67a/03, 67a/06, 67a/10, 76a/11, 76a/11, 76a/13, 76b/01, 76b/03,
67a/11, 67a/12, 67a/12, 67a/13, 67b/01, 76b/04, 76b/05, 76b/05, 76b/05, 76b/06,
67b/02, 67b/03, 67b/03, 67b/03, 67b/03, 76b/06, 76b/09, 76b/10, 76b/11, 76b/11,
67b/04, 67b/05, 67b/06, 67b/07, 67b/08, 76b/11, 76b/12, 76b/13, 77a/06, 77a/10,
67b/10, 67b/12, 68a/03, 68a/05, 68a/07, 77a/10, 77a/11, 77a/12, 77a/12, 77a/12,
68a/08, 68a/08, 68a/09, 68a/10, 68a/11, 77a/13, 77b/01, 77b/01, 77b/02, 77b/02,
68a/13, 68a/13, 68b/01, 68b/01, 68b/06, 77b/02, 77b/02, 77b/04, 77b/05, 77b/10,
68b/11, 68b/12, 69a/01, 69a/04, 69a/04, 77b/10, 77b/10, 78a/01, 78a/01, 78a/04,
69a/04, 69a/04, 69a/04, 69a/04, 69a/04, 78a/04, 78a/06, 78a/10, 78a/11, 78a/13,
69a/05, 69a/06, 69a/06, 69a/08, 69a/08, 78b/01, 78b/01, 78b/05, 78b/07, 78b/07,
69a/08, 69a/08, 69a/08, 69a/08, 69a/09, 78b/08, 78b/08, 78b/08, 78b/08, 78b/13,
69a/10, 69a/10, 69a/13, 69a/13, 69a/13, 78b/13, 78b/13, 79a/01, 79a/02, 79a/05,
69b/01, 69b/02, 69b/03, 69b/03, 69b/03, 79a/06, 79a/07, 79a/08, 79a/09, 79a/10,
69b/04, 69b/05, 69b/06, 69b/06, 69b/07, 79a/11, 79a/12, 79a/14, 79a/14, 79a/14,
69b/08, 69b/08, 69b/09, 69b/11, 70a/01, 79b/03, 79b/03, 79b/04, 79b/05, 79b/06,
70a/01, 70a/02, 70a/03, 70a/04, 70a/05, 79b/07, 79b/09, 80a/02, 80a/03, 80a/04,
70a/06, 70a/06, 70a/07, 70a/07, 70a/08, 80a/04, 80a/05, 80a/06, 80a/07, 80a/09,
70a/08, 70a/09, 70a/09, 70a/09, 70a/09, 80a/10, 80a/11, 80a/11, 80a/12, 80b/01,
70a/10, 70a/11, 70a/11, 70a/11, 70a/11, 80b/08, 80b/09, 81a/04, 81a/04, 81a/05,
70b/04, 70b/10, 70b/10, 70b/11, 71a/02, 81a/06, 81a/08, 81a/13, 81a/13, 81b/05,
71a/03, 71a/04, 71a/05, 71a/07, 71a/09, 81b/07, 81b/10, 81b/11, 81b/11, 81b/11,
71a/11, 71a/12, 71b/01, 71b/01, 71b/03, 81b/11, 81b/11, 81b/12, 81b/12, 81b/13,
71b/06, 71b/06, 71b/06, 71b/06, 71b/06, 82a/01, 82a/01, 82a/02, 82a/04, 82a/06,
71b/07, 71b/08, 71b/08, 71b/08, 71b/11, 82a/07, 82a/09, 82a/12, 82a/13, 82b/01,
71b/11, 71b/12, 71b/12, 72a/01, 72a/01, 82b/02, 82b/02, 82b/02, 82b/04, 82b/04,
72a/02, 72a/02, 72a/02, 72a/02, 72a/02, 82b/04, 82b/04, 82b/05, 82b/07, 82b/07,
72a/02, 72a/04, 72a/04, 72a/04, 72a/04, 82b/07, 82b/07, 82b/10, 82b/11, 82b/12,
72a/05, 72a/06, 72a/07, 72a/07, 72a/07, 82b/12, 82b/12, 82b/12, 82b/12, 82b/13,
72a/09, 72a/09, 72a/12, 72b/01, 72b/02, 83a/01, 83a/02, 83a/03, 83a/03, 83a/03,
72b/04, 72b/05, 72b/05, 72b/05, 72b/05, 83a/05, 83a/06, 83a/07, 83a/08, 83a/08,
72b/05, 72b/10, 73a/02, 73a/02, 73a/02, 83a/09, 83a/11, 83a/12, 83a/12, 83a/12,
73a/02, 73a/02, 73a/03, 73a/04, 73a/04, 83a/12, 83a/13, 83b/01, 83b/01, 83b/01,
73a/05, 73a/05, 73a/06, 73a/06, 73a/06, 83b/03, 83b/04, 83b/05, 83b/05, 83b/06,
73a/06, 73a/06, 73a/08, 73a/08, 73a/11, 83b/06, 83b/06, 83b/07, 83b/08, 83b/10,
73a/12, 73b/01, 73b/01, 73b/02, 73b/03, 83b/10, 83b/11, 83b/11, 83b/13, 84a/02,
73b/04, 73b/05, 73b/05, 73b/05, 73b/08, 84a/02, 84a/03, 84a/06, 84a/07, 84a/13,
73b/09, 73b/10, 73b/10, 73b/12, 73b/13, 84b/01, 84b/01, 84b/01, 84b/02, 84b/02,
74a/05, 74a/06, 74a/06, 74a/07, 74a/08, 84b/03, 84b/03, 84b/05, 84b/06, 84b/06,
74a/10, 74a/11, 74a/13, 74a/13, 74b/01, 84b/07, 84b/08, 84b/08, 84b/08, 84b/08,
74b/01, 74b/01, 74b/01, 74b/01, 74b/01, 84b/08, 84b/08, 84b/08, 84b/08, 84b/08,
74b/01, 74b/02, 74b/03, 74b/03, 74b/04, 84b/08, 84b/08, 84b/09, 84b/10, 84b/11,
74b/04, 74b/05, 74b/06, 74b/08, 74b/12, 84b/12, 84b/13, 85a/02, 85a/03, 85a/04,
75a/01, 75a/01, 75a/02, 75a/02, 75a/03, 85a/06, 85a/06, 85a/06, 85a/06, 85a/06,
75a/04, 75a/05, 75a/09, 75a/10, 75a/11, 85a/07, 85a/08, 85a/08, 85a/09, 85a/11,
75b/02, 75b/02, 75b/02, 75b/03, 75b/03, 85a/12, 85b/01, 85b/02, 85b/02, 85b/02,
75b/03, 75b/03, 75b/03, 75b/04, 75b/06, 85b/02, 85b/02, 85b/05, 85b/05, 85b/07,

85b/08, 85b/09, 85b/11, 86a/01, 86a/02,
86a/03, 86a/03, 86a/03, 86a/04, 86a/07,
86a/08, 86a/09, 86a/10, 86a/11, 86a/12,
86b/01, 86b/01, 86b/02, 86b/04, 86b/05,
86b/07, 86b/08, 86b/08, 86b/08, 86b/08,
86b/08, 86b/08, 86b/10, 86b/12, 86b/13,
87a/02, 87a/05, 87a/05, 87a/07, 87a/08,
87a/10, 87a/11, 87a/12, 87a/12, 87a/13,
87a/13, 87a/13, 87a/13, 87a/13, 87a/13,
87a/13, 87b/03, 87b/04, 87b/05, 87b/05,
87b/05, 87b/06, 87b/06, 87b/06, 87b/06,
87b/07, 87b/08, 87b/08, 87b/08, 87b/09,
87b/10, 87b/11, 87b/13, 87b/13, 88a/01,
88a/03, 88a/06, 88a/07, 88a/07, 88a/08,
88a/09, 88a/09, 88a/09, 88a/12, 88a/12,
88a/12, 88a/12, 88a/12, 88a/12, 88a/13,
88b/01, 88b/01, 88b/01, 88b/02, 88b/03,
88b/05, 88b/05, 88b/06, 88b/09, 88b/10,
88b/10, 88b/12, 88b/14, 88b/14, 88b/14,
88b/14, 88b/14, 89a/02, 89a/02, 89a/02,
89a/02, 89a/03, 89a/04, 89a/05, 89a/07,
89a/08, 89a/08, 89a/10, 89a/12, 89a/13,
89b/01, 89b/01, 89b/03, 89b/05, 89b/05,
89b/06, 89b/07, 89b/09, 89b/11, 89b/12,
89b/12, 89b/13, 90a/02, 90a/03, 90a/03,
90a/03, 90a/03, 90a/03, 90a/03, 90a/03,
90a/05, 90a/07, 90a/09, 90a/10, 90a/11

v.+dahı 45b/04, 46a/05, 46a/05,
49a/01, 52a/08, 53a/04, 58b/10, 61a/01,
61a/03, 63b/07, 64a/01, 66a/10, 67a/02,
67b/03, 69a/08, 75b/04, 75b/06, 75b/06,
78b/03, 79b/03, 80a/11, 84a/11, 84b/09,
85a/04, 85a/06, 85b/13, 86a/05, 86b/06,
89a/01, 89b/08, 90a/01, 90a/04

[=1248]

veh(Ar.) Tarz, biçim, yol.

v.+(birkaç veh) 55b/12

v.+i meşrūh 54a/07, 55a/09,
72a/11

v.+ile 47b/03, 49a/05, 54b/05,
57b/01, 59b/13, 60b/05, 62a/11, 62b/13,
65b/12, 74a/13, 76a/11, 77b/10, 80b/07,
83a/12, 85b/01, 87a/10, 88a/03, 88b/02,
89a/11, 89b/07

[=24]

ve'l-ḥāşıl(Ar.) Sonuç olarak, sözün kısası,
kısacası.

v. 52b/13, 55a/08, 57a/08, 59b/12,
61a/04, 67a/02, 73a/07, 84a/04, 85b/02,
88a/02

[=10]

veled(Ar.) Yavru.

v. 64a/07

[=1]

verem(Ar.) Şiş, şişme.

v.-ül ḥālib 55a/06

v.-ül-ḥārik 48a/12

[=2]

veşāyā(Ar.) Vasiyetler.

v.+yı nāfi'a 82a/12

[=1]

veyā(Far.) Cümlede bildirilen hususun
sayılan birden fazla şey için aynı zamanda
söz konusu olduğu durumlarda bunların
arasına getirilir, “ya da” bağlacı.

v. 45b/08, 45b/08, 45b/12, 46a/04,
46a/05, 46b/03, 46b/08, 46b/13, 47a/04,
47a/13, 47b/01, 47b/11, 48a/13, 48b/01,
49a/10, 50b/07, 51a/03, 51a/13, 51b/02,
51b/03, 51b/03, 51b/13, 52b/06, 53a/03,
53a/05, 53b/02, 53b/13, 54a/13, 54b/03,
55a/03, 55a/04, 55a/05, 55b/09, 56a/03,
57b/13, 57b/13, 57b/13, 58a/02, 58a/13,
59b/09, 59b/10, 59b/10, 59b/10, 60a/07,
60a/10, 60b/01, 60b/02, 60b/12, 60b/13,
60b/13, 61a/02, 61a/10, 61b/01, 61b/08,
61b/08, 61b/10, 63b/11, 64a/07, 65a/07,
65a/11, 65a/12, 65a/12, 65b/12, 65b/12,
66a/02, 66a/02, 66a/09, 67b/03, 67b/03,
68a/08, 68b/05, 70a/11, 70a/11, 72a/04,
73a/04, 73a/08, 74a/04, 74a/13, 75a/03,
75a/06, 75b/07, 76a/02, 76a/09, 76b/05,
76b/05, 76b/10, 76b/11, 77a/09, 77a/10,
77b/11, 77b/12, 77b/12, 78b/02, 78b/13,
80a/06, 80a/13, 80b/12, 80b/13, 81a/01,
81b/08, 81b/12, 82b/07, 82b/08, 82b/09,
83a/12, 83b/02, 84a/09, 84b/08, 85a/06,
85a/10, 85a/13, 85b/02, 85b/02, 86a/13,
86b/01, 88a/09, 88a/12, 88b/02, 89a/02,
89a/13, 90a/01

v. bārī 64b/10

[=122]

veyāḥūd(Far.) Yahut, veya.

v. 45b/08, 49a/10, 49b/11, 50a/11,
51a/03, 51a/08, 51a/11, 51b/03, 51b/04,
51b/09, 52b/09, 53a/01, 54b/03, 54b/03,
54b/10, 55a/08, 55a/08, 55a/08, 55a/09,
55b/08, 56b/03, 57a/13, 58a/01, 58a/01,
58b/03, 60a/10, 63b/03, 64a/13, 64b/02,
65a/09, 65b/03, 68a/08, 68b/05, 68b/08,

68b/11, 69a/13, 70a/11, 72a/03, 73b/02, 74a/01, 74a/09, 74a/12, 74b/02, 76a/01, 76b/08, 76b/13, 77a/08, 77a/08, 77a/10, 77b/07, 77b/13, 78a/12, 78a/12, 78b/10, 78b/11, 78b/12, 79b/02, 79b/03, 80a/01, 80b/04, 80b/06, 80b/12, 81b/08, 81b/10, 82b/04, 84b/08, 87a/02, 87b/02, 88a/05

[=69]

vezir(Ar.) Osmanlı Devleti'nde askerî ve idarî yetkisi olan en yüksek rütbedeki devlet memuru, vezirlik rütbesine sahip kimse.

v. ile 85b/02

[=1]

vilâyet(Ar.) Diyar, ülke, memleket, il.

v.+inde 67b/12

v.+lerde iken 69a/08

[=2]

vir- Üzerinde, elinde veya yakınında olan bir şeyi birisine veya bir şeye eriştirmek, iletmek.

v. (az vir-) 64b/11

v. (baş vir-) 50b/07, 50b/07, 58a/06, 69a/05

v. (el vir-) 57b/06

v. (eşür vir-) 82b/12

v. (iztirâb vir-) 69a/06, 69a/08, 75b/11, 78b/13

v. (râhat vir-) 86b/07

v. (şıyırı vir-) 56b/03

v. (za'f vir-) 56a/13

v.-dügi 89a/01

v.-dükden 68a/07

v.-dükleri 78b/07, 83b/11

v.-düklerinüj 78b/07

v.-e 88b/14, 89a/03

v.-eler 46b/08, 46b/10, 47a/13, 56b/03, 61b/11, 64b/11, 64b/11, 66a/01, 66a/02, 77a/07, 78a/10, 78b/07, 78b/07, 78b/10, 79b/03, 82a/05, 82a/06, 82a/06, 83b/08, 83b/13, 84b/04, 84b/05, 85a/08, 87b/05, 87b/06, 87b/08, 88a/02, 88a/04, 88a/13, 89a/08, 89a/09

v.-mek 88b/14

v.-mekde 87b/06

v.-mekden 82a/06

v.-meye 88b/12

v.-meyeler 46b/09, 79b/05, 82a/04, 83b/13, 85a/08

v.-üp 50b/07, 58a/06

v.-ür 46a/03, 50b/07, 56a/13, 61b/04, 64b/04, 65a/13, 69a/05, 69a/06, 69a/08, 75b/11, 77a/13, 78b/13, 82b/12, 86b/07

v.-ürler 68a/07, 68a/08, 68a/08, 89a/12

v.-ürlerse 83b/12

v.-ürse 57b/06

[=83]

vücüd(Ar.) İnsan veya hayvan gövdesi, beden.

v.+ı 69a/04

[=1]

Y

ya(< Far. yā) Bir düşüncenin karşıtı düşünülürken kullanılan bir söz.

y. 45b/08, 45b/08, 45b/12, 46b/13, 64a/07, 67b/03, 68a/08, 86a/03

[=8]

yaban(< Far. yābān) İnsan yaşamayan ıssız yer; vahşi olan, evcil olmayan canlı.

y. 46a/06, 87a/10

y.+a 65a/02

[=3]

yābis(Ar.) Kuru.

y. 77b/10

[=1]

yağ Zeytin, ay çiçeği, mısır, susam, pamuk çekirdeği, haşhaş tohumu gibi bitki meyveleri veya çekirdekleri ile kimi hayvanlardan elde edilen ve genellikle besin olarak kullanılan, yüksek enerji veren madde.

y. 46a/05, 47a/12, 48b/09, 61a/12, 63b/09, 69a/10, 70b/06, 79a/03

y.+dan 58b/05

y.+ı 46b/03, 46b/06, 55b/04, 59b/04, 59b/06, 61b/07, 62a/07, 68b/07, 70b/13, 71a/01, 72b/09, 72b/13, 73b/03, 74a/04, 74a/05, 77b/03, 80a/13, 82a/02, 82a/09

y.+ı-y-ıla 47a/06, 49a/13, 55a/01, 55a/05, 55a/05, 55b/01, 55b/08, 58a/11, 58b/10, 64a/02, 70b/09, 73b/12, 75a/04, 75b/12, 76a/13, 79b/08

y.+ı dağı 73b/05

y.+ıla 49a/10, 61b/09, 62a/08, 77b/13

y.+ın 50b/12, 60b/07, 62a/12, 62a/12, 79a/08

y.+ın dahı 46a/10

y.+ından 79a/01

y.+ımı 55a/08, 63b/08, 65a/07, 77b/12, 78b/02

[=61]

yağ- Yağmur, kar, dolu gökten düşmek.

y.-miş 76b/04

[=1]

yağır Hayvanların sırtında hasıl olan yara.

y. 51a/02, 51a/06, 51a/08, 51a/08, 51b/03, 82b/11

y.+adur 51a/11

y.+dan 83a/12

y.+ı 52a/10

y.+ına 51b/07

y.+ınuş 53a/04

y.+uş 52b/05

y. ol- 83a/12

[=13]

yağla- Yağ sürmek.

y.-ya 78a/01

y.-yalar 55a/05, 55b/01, 61b/09, 75b/13

y.-yup 77b/13, 78b/05

[=7]

yağmur Atmosferdeki su buharının yoğunlaşmasıyla oluşan ve yeryüzüne düşen yağışın sıvı durumunda olanı, yağar, yağış, baran, bereket, rahmet.

y.+da 64a/13

y.+dan 83b/06

[=2]

yāhūd(Far.) Veya.

y. 63a/07

[=1]

yağ- Yanmasını sağlamak veya yanmasına yol açmak, tutuşturmak; koymak, sürmek.

y.-alar 54a/06, 58b/09, 70a/12

y.-ar 84a/01

y.-up 53b/06, 73a/12

[=6]

yağı Bazı hastalıkları tedavi etmek amacıyla bir bez üzerine yayılıp deri üzerine uygulanan, beden ısıyla vücuda yapışan eczalı parça.

y. 54b/03, 58b/07

y. gibi 81b/03

[=3]

yağın Az bir ara ile ayrılmış olan (zaman veya yer), uzak karşıtı.

y. 57b/06, 80b/03, 82b/07, 83b/06

y.+dur 53b/13, 73a/02

y. ol- 58a/01

[=7]

yağış- Uygun olmak, iyi karşılanmak, münasip olmak.

y.-maz 84a/05

y.-ur 85b/02

[=2]

yağu Bazı hastalıkları tedavi etmek amacıyla bir bez üzerine yayılıp deri üzerine uygulanan, beden ısıyla vücuda yapışan eczalı parça, yakı.

y.+yı 60a/05

[=1]

yalağuz Yalnız.

y. 48b/03, 51b/03, 56a/10, 70b/10, 73b/05

y. dahı 48a/01

[=6]

yalı Yele, hayvanlarda boyun üzerindeki saç.

y.+sında 53a/09, 53a/13

y.+sını 53a/11

[=3]

yaltaklan- Birine hoş görünmek için onursuzca davranmak, dalkavukluk etmek, tabasbus etmek.

y.-urlar 63a/07

[=1]

yamanī Kötü, fena.

y.+dür 56b/10

[=1]

yan Sağ ve solun ortak adı, yön, taraf, cihet.

y. 52a/09

y.+a 61b/13

y.+a (yaña) 48b/02, 54b/03, 64b/02, 67b/03

y.+da 70a/06

y.+ına 48a/06, 49a/06, 52b/11, 61a/02, 61a/02, 65b/12, 66a/09, 69b/06, 84b/08, 89a/03

y.+ında 45b/08, 50b/03, 51a/06, 76b/13

y.+ından 47a/04, 47b/08, 52b/09, 53a/13, 56b/03, 56b/03, 63b/13, 65a/11,

66a/08, 66a/08, 69a/09, 81a/03, 86a/02, 88b/11

y.+ımı 52b/02, 65b/12, 65b/12, 69b/03

y. sıra 69b/11, 70a/04

[=41]

yan- Vücut veya nesnelerin ısısı artmak; vücudun bir yerinin kızarması.

y.-maya 47a/07

y.-miş 73b/12

[=2]

ya'nî(Ar.) Anlatılmak, açıklanmak istenen bir hükümden önce “Şu anlatılmak isteniyor ki, demek ki” anlamında kullanılır.

y. 46a/10, 46b/11, 47a/07, 48a/01, 48a/12, 49a/06, 50a/11, 51a/13, 53a/07, 53b/04, 55a/06, 55b/11, 56a/13, 56b/03, 56b/09, 56b/10, 57b/01, 57b/01, 57b/06, 59a/03, 61a/07, 65b/12, 68a/06, 69b/06, 74a/02, 74a/10, 74a/13, 75b/01, 76b/10, 76b/11, 76b/13, 77b/04, 78a/12, 78b/07, 79b/01, 79b/13, 85a/08, 85a/13, 86a/06, 86a/09, 86a/10, 86a/11, 86b/03, 86b/06, 87b/08, 88a/12, 89a/02

[=47]

yap yap Yavaş yavaş, usul usul, sessizce.

y. 46b/10, 46b/10, 48a/10, 56b/03, 56b/03, 56b/08, 58a/05, 60b/09, 60b/13, 72a/04, 77b/10, 80b/02, 80b/07, 88b/13, 89a/06

[=15]

yapağ Yapağı.

y. 53a/01

[=1]

yapıl- Yapma işine konu olmak.

y.-ur 58b/05, 85a/08

[=2]

yapış- Sıkıca yakalamak, tutmak, sarılmak.

y.-ınca 56b/02

y.-miş 56a/13

[=2]

yapışdur- Yapışmasını sağlamak.

y.-a 68a/03

y.-alar 50b/11, 51b/02, 60a/05, 76b/13

y.-mag-ıla 60b/04

y.-ur 74b/03, 76b/08

y.-urlar 86a/08

[=9]

yaprağ Bitkilerde solunum, karbon özümlemesi, terleme vb. olayların olduğu, çoğu klorofilli, yeşil ve türlü biçimdeki bölümler.

y. (baldıran yaprağı) 54a/05

y. (defli yaprağı) 53b/12

y. (mersin yaprağı) 52a/02, 56a/06, 56b/03

y. (pazı yaprağı) 51b/10

y.+ı (yaprağı) 51b/10, 52a/02, 53b/12, 53b/13, 54a/05, 56a/06, 56b/03, 65a/05, 65b/04, 65b/04, 66a/11

y.+ı (yaprağı) dahı 53b/13

y.+ımı (yaprağını) 76a/12, 82a/08

[=20]

yar Ağız suyu, salya.

y.+ı 62b/11

[=1]

yar- Kesip açmak.

y.-alar 57b/06, 71a/12

y.-up 49a/04, 49a/07, 58a/01, 58a/01, 58a/09, 89a/02

[=8]

yara Keskin bir şeyle veya bir vuruşla vücutta oluşan derin kesik ya da çiban.

y. 47a/08, 47b/09, 47b/11, 47b/12, 47b/12, 48a/01, 48a/01, 48a/11, 49b/05, 51a/06, 51a/08, 51b/05, 51b/07, 51b/10, 52a/08, 52a/08, 52b/06, 52b/06, 53a/01, 53a/01, 53a/01, 57b/02, 57b/06, 58a/04, 58a/06, 58b/05, 59a/14, 59b/01, 59b/03, 61a/01, 61a/03, 61a/13, 63a/08, 69b/03, 71b/01

y.+lara 70b/10

y.+nuş 47b/10, 49a/10, 49a/10, 49b/08, 51b/01, 51b/11, 52a/06, 52a/08, 52b/01, 57b/03, 57b/06, 57b/11, 61a/05, 61a/07, 61a/07, 63b/01, 64a/04

y. ol- 47b/02, 53a/12

y.+sı 51a/10, 58a/06

y.+sı gibi 52a/08

y.+sına 51a/13

y.+sından 48a/01

y.+ya 53a/06, 57b/09, 58a/10

y.+yı 71b/03

[=64]

yara- Bir şey yararlı olmak, yarar sağlamak, uygun olmak.

y.-r 84a/05

[=1]
yaradıl- Yaratma işine konu olmak, yaratılmak.

y.-mişdür 88b/14

[=1]

yaraklan- Hazırlanmak, silahlanmak.

y.-mağa 88a/06

[=1]

yaramaz Faydasız, boş, uygunsuz, zararlı, fena, kötü, bir işe yaramayan.

y. 89b/07

[=1]

yarı Bir bütünü oluşturan iki eşit parçadan her biri, nısıf.

y.+sı kadar 78b/07

[=1]

yarıl- Üzerinde yarık açılmak, yarma işi yapılmak.

y.-a 47a/08, 58a/02

y.-duğdan 75b/03

y.-mağ 59b/08

y.-sa 75b/01

y.-ur 75b/03, 80a/06

[=7]

yarımdası Ertesi gün.

y. 50b/11

[=1]

yarış Yarışma, rekabet.

y. 88a/05, 88b/01

y.+a 88a/11

[=3]

yarışdur- Yarışmasını sağlamak.

y.-urlarsa 87b/02

[=1]

yarma Yarmak işi.

y.+sınuğ 49a/04

[=1]

yaşduğ Küçük minder, yastık.

y. 48a/08

[=1]

yaşşı Yayvan ve düz.

y. 47b/11

y.+cadur 53b/13

[=2]

yaşşılık Yassı olma durumu.

y.+ında (yaşşılığında) 76b/12

[=1]

yaş 1. Nemli, ıslak, kuru karşıtı.

y. 54a/06, 55b/13

y.+ı 62b/09

y. ol- 65b/12

2. Gözyaşı.

y. dökül- 64b/05

[=5]

yaşlu Yaşı ilerlemiş, kocamış, ihtiyar.

y. 70a/11

[=1]

yat- Bir yere veya bir şeyin üzerine boylu boyunca uzanmak.

y.-a 50b/11

y.-up 80a/03, 80a/04

y.-ur 61b/02, 64b/07, 77a/10

[=6]

yavuz Kötü, fena.

y. 69b/07

[=1]

yavuzlan- Kızmak, azgınlaşmak.

y.-ur 89b/01

[=1]

yay- Dağıtmak.

y.-alar 48a/05, 49b/05, 55a/13

y.-up 50b/10, 60a/04, 68b/03,

76a/08

[=7]

yaşıl- Hastalık, pek çok yere geçmesi veya bulaşması.

y.-a 65b/11

y.-duğı-çün 53b/04

y.-ur 50b/03, 63b/01

[=4]

yaz Kuzey yarım kürede 21 Haziran 23 Eylül, güney yarım kürede 21 Aralık 21 Mart tarihleri arasındaki zaman dilimi, ilkbaharla sonbahar arasındaki sıcak mevsim.

y. 51b/07, 83b/13, 84b/08

y.+ın 64a/11

[=4]

yaz- Yazı ile anlatmak, yazıya dökmek.

y.-mişlar 87b/06

[=1]

ye- Yemek yeme, karın doyurma işi.

y.-dügi birle 79b/02

y.-mekden 75b/06, 75b/07, 78a/12

y.-mez 63a/05

y.-mezse 79b/03

y.-miş 81b/10

y.-r 46b/13, 59a/14, 61b/02, 61b/13

y.-se 78a/12, 78a/12, 78a/12

[=14]
yedi Altıdan sonra gelen sayının adı.
y. kez 72b/05
 [=1]
yedür- Yemesini sağlamak.
y.-eler 63a/09, 81b/08, 84a/09, 87b/06
y.-seler 61b/10, 84a/09
 [=6]
yeg Bir başkasından daha çok beğenilip tercih edilen, üstün görülen, müreccah.
y. 75a/01
y.+dür 47b/12, 51b/07, 62a/11, 72a/04, 72b/05, 72b/05, 74a/05, 74b/01, 85b/08, 86b/08, 86b/08, 87a/04, 87a/13, 87a/13, 87a/13, 87b/08, 88a/12, 88a/12
y.+dür (koyu olsa dağı yegdür) 67b/03
y.+i 52b/13
y. ol- 56a/06
 [=22]
yek(Far.) Bir, tek.
y. 86a/13
 [=1]
yekin- Davranmak, olduğu yerden fırlamak, ayağa kalkmak, kalkmak için hareket etmek, kıvıldamak.
y.-ür 80b/07
 [=1]
yel 1. Kalın bağırsaktaki gaz.
y. 59b/09
 2. Rüzgâr.
y. ile 88b/14
 [=2]
yelek Kuş kanadındaki kalemli tüy.
y.+i (yelegi) 78b/13
y.+ini (yelegini) 78b/13
 [=2]
yem Hayvan yiyeceği.
y. 63a/05, 78b/07, 78b/07, 78b/07, 78b/11, 78b/13, 79b/03, 79b/05, 81b/10, 82a/04, 82a/06, 85a/04
y.+i 79b/02, 82a/06, 82a/06, 85a/10
y.+ile 78b/12
y.+in 46b/13
y.+ine 90a/03
y.+ini 47a/13, 61b/02, 61b/11, 61b/13, 64b/02, 64b/11, 66a/01, 78a/10,

78b/07, 83b/09, 84b/03, 85a/13, 87b/05, 87b/06, 87b/06, 88a/01, 89a/08, 89a/12
 [=37]
yemiş Meyve.
y.+idür 56b/10
 [=1]
yemlen- Yemleme işi yapılmak.
y.-ürken 59b/10
 [=1]
yen- Yemek işine konu olmak.
y.-ür 46a/05
 [=1]
yengeç Eklem bacaklılardan, kabuklu, birinci ayak çifti iki kıskaç olarak gelişmiş, eti için avlanan, suda yaşayan bir böcek.
y. 49b/09, 49b/09, 49b/09
 [=3]
yenilt- Yenilmesine sebep olmak.
y.-ür (yenildür) 88b/06
 [=1]
yeň Elbise kolunun el üzerine gelen kısmı.
y.+i 72a/02
 [=1]
yer Gezinilen, ayakla basılan taban.
y. 45b/04, 46a/04, 50a/07, 50b/07, 51a/08, 60a/03, 60a/10, 64b/02, 78b/12, 82b/07, 83a/10, 85a/08, 87a/09, 87b/08, 87b/10, 88b/04
y.+(birkaç yerde) 46b/13, 50b/07, 55a/03, 55b/10, 59a/03
y.+cügezi 54b/03, 60a/10
y.+de 46b/13, 50b/07, 50b/08, 51b/03, 52a/08, 52a/12, 54a/12, 54b/03, 57b/13, 61a/06, 62a/04, 63b/03, 66a/10, 67a/12, 68a/11, 69b/04, 73a/03, 74b/11, 75b/03, 75b/03, 75b/13, 75b/14, 80b/03, 81b/06, 82b/07, 82b/07, 82b/07, 82b/08, 83b/06, 86b/08, 86b/08, 87a/13, 88a/09
y.+de (birkaç yerde) 69a/01
y.+deki 45b/08
y.+den 48b/08, 50b/07, 52b/09, 58a/06, 58a/06, 58a/07, 59b/09, 59b/10, 66a/10, 69a/05, 70a/05, 70b/04, 71a/09, 74a/13, 80b/13
y.+dür 58a/01
y.+e 57b/10, 61b/03, 63a/13, 67a/03, 74a/06, 74b/09, 75a/11, 75b/03, 77b/01, 82a/03, 82b/07, 84a/13, 87b/07
y.+i 50a/03, 50a/05, 50b/07, 50b/07, 51a/05, 52a/08, 54b/03, 56b/03,

58b/11, 59a/13, 60b/12, 63b/02, 69b/03, 70a/10, 71a/11, 76a/11, 84b/08, 88a/08

y.+ile 47a/09

y.+inde 46b/13, 51a/09, 59a/03, 79b/03, 82b/07, 84b/11

y.+indedür 73a/08

y.+inden 52a/07, 52a/13, 68a/09, 69b/02

y.+ine 46b/07, 47a/12, 49a/08, 50a/11, 50b/11, 51a/01, 56a/10, 56b/08, 57a/10, 57a/13, 58b/07, 58b/09, 59a/10, 60b/09, 60b/13, 70b/06, 74a/13, 74b/02, 78b/03, 79b/06, 88b/01

y.+inedür 54b/02

y.+ini 47a/11, 50a/04, 53b/09, 54a/08, 63a/12, 71a/09, 71b/01, 86b/04

y.+lerde 69a/08, 75b/04, 75b/06, 75b/14, 87a/13

y.+lere 57a/11, 59a/08, 64a/13

y.+leri 45b/04

y.+üj 45b/04, 49b/11, 64a/13

y.yer 53b/03, 74b/08

[=161]

yerleş- Yerine iyice oturmak, yerinde sabit olmak.

y.-dügi birle 61a/05

[=1]

yeşil Sarı ile mavinin karışmasından ortaya çıkan, bitki yapraklarının çoğunda görülen renk.

y. 56b/09, 87a/07, 87a/12

[=3]

yetinçi Yedi sayısının sıra sıfatı, sırada altıncıdan sonra gelen.

y. 56a/01

[=1]

yıl Dünya'nın, Güneş çevresinde tam bir dolanım yapması için geçen 365 gün, 5 saat ve 49 dakikalık zaman.

y.+(birkaç yıl) 75b/14

y.+dan 58a/06

[=2]

yırtıcı Beslenmek için başka hayvanları parçalayarak yiyen (hayvan).

y. 62b/02

[=1]

yırtıl- Yırtma işi yapılmak veya yırtma işine konu olmak.

y.-mağdur 59b/08

y.-ur 59b/10

[=2]

yigid Delikanlı, genç erkek.

y. 51a/13

[=1]

yigirmi On dokuzdan sonra gelen sayının adı, yirmi.

y. dâne 79a/12

y. dirhem 62a/06, 71a/01, 79a/11

[=4]

yine Yeniden, bir daha, tekrar, gene, da/de bağlacı.

y. 50a/03, 53b/01, 55a/09, 55a/09, 56a/12, 56b/03, 57a/12, 58a/07, 59a/06, 60b/11, 67b/06, 68a/13, 69b/03, 70a/11, 72a/04, 72a/11, 75b/14, 78b/07

[=18]

yoğun Kaba, sert, iri.

y. 57a/04, 66a/07, 70a/01

[=3]

yoğur- Katı veya toz durumundaki bir maddeyi herhangi bir sıvı ile karıştırarak hamur durumuna getirmek.

y.-alar 48a/05, 62a/08, 70b/02, 72a/08

[=4]

yoğurt Maya katılarak koyulaştırılmış beyaz, kıvamlı bir süt ürünü.

y. 58b/07

y.+ı (yoğurdu) 58b/07

[=2]

yok Bulunmayan, mevcut olmayan (nesne, kimse vb.), var karşıtı.

y. 84b/08

y.+dur 45b/04, 50a/03, 50a/03, 59b/10, 60b/04, 69a/04, 69b/07, 76a/11, 84a/04, 87b/06

y.+ise (yoğ-ısa) 51b/03, 55a/08, 58a/06, 82b/06, 88a/13

[=16]

yoğarı Bir şeyin üst bölümü, fevk, aşağı karşıtı.

y. 67b/09, 73b/08

[=2]

yoğaru Üst tarafa, üstteki kata, üste, yükseğe, yukarıya; önceden (söylenen), yukarıda (söylenen).

y. 75a/08, 77b/04

y.+da 59a/03, 61a/13, 69b/04, 71a/10, 77b/04, 81b/11

y.+ki 46b/13

y.+ya 46a/13, 56b/04, 63b/10, 77b/04

[=13]

yoğaruki Az önce söylenen, bahsedilen, yukarıda bahsedilen.

y. 47a/02, 63a/07

y.+ye 73a/01

[=3]

yoğla- Dokunarak incelemek, aramak, araştırmak.

y.-duğları 61a/02

y.-ya 51a/08

y.-yalar 61a/01, 64a/06, 87b/03

y.-yup 57a/09, 61a/02, 75a/09

[=8]

yoğsa “Aksi takdirde” anlamında kullanılan bir söz.

y. 54a/13, 57a/09, 68a/08

[=3]

yol Karada insanların ve hayvanların geçmesi için açılan veya kendi kendine oluşmuş, yürümeye uygun yer.

y. 75a/11, 84a/04, 86b/08

y.+a 83a/07, 83b/07

y. aç- 75a/11

y.+da 62b/07, 75b/14, 83a/01, 83a/09, 84a/05

y.+dan 64a/07, 84a/06, 85b/05

y.+ı 80a/02, 80b/06, 86a/10

y.+ına 51a/08, 83a/13

y.+ını 80b/04

y.+larda 75b/03

[=21]

yoğ- Bitki, tüy vb.ni çekerek yerinden çıkarmak, çekip koparmak.

y.-up 80a/11

[=1]

yolda- Yolmak.

y.-lar 87b/08

[=1]

yolluğ Yolculuk sırasında yenmek üzere hazırlanan yiyecek, yol azığı.

y.+lar 62a/09

[=1]

yolun- Temizlenmek.

y.-a 87b/09

y.-an 78a/02

y.-mağ 80a/04, 87b/08

y.-masa 87a/06

y.-maz 80a/04

y.-ur 53a/12

y.-urken 80a/01

y.-urlar 87b/08

[=9]

yon- Yontmak.

y.-alar 57b/08

y.-ıcağ 85b/08

y.-mağdan 74a/12

y.-mayalar 85b/09

[=4]

yonca Baklagillerden, başak durumundaki çiçekleri kırmızı veya mor renkli, hayvanlara yem olarak yetiştirilen çayır bitkilerinin genel adı (Trifolium).

y. 46b/08, 66a/02, 81b/08

y. ile 84a/08

[=4]

yoğun Gösterdiği çabadan ve hareketlilikten dolayı gücü azalmış olan, sarfettiği çabanın etkisini üzerinde hisseden, yorulmuş.

y.+ken 68a/08, 77a/10

[=2]

yorult- Yormak.

y.-alar (yoruldalar) 56a/01

y.-mayalar 87b/11

[=2]

yöri- Adım atarak ilerlemek, gitmek, yürümek.

y.-dügi 62b/09, 63a/05, 74a/06, 77b/01

y.-dükden 68a/12, 83a/10

y.-yince 51a/08

y.-mege 69a/07, 75b/06, 82b/12

y.-mek 75b/14

y.mekde 69a/08

y.-mekden 73a/03, 75b/04, 75b/05

y.-mesine 73a/08

y.-meye 83a/02

y.-mez 62b/10, 78a/13, 81b/11

y.-mişken 77a/09

y.-r 46b/13, 58a/06, 58a/06, 62b/10, 68a/13, 75b/04, 75b/06, 77b/10, 88b/14

y.-rse 47a/08

y.-se 75b/10

y.-ye 68a/08, 83a/01, 83a/02, 84b/13, 87a/01, 87b/10

y.-yemez 67a/12, 68a/10, 68a/12

y.-yicek 63a/06

- y.-yince** 75b/14, 84a/04
y.-yüp 83a/04
 [=45]
- yörit-** Yürüme işini yaptırmak, yürümesini sağlamak, gezdirmek, dolaştırmak.
y.-eler (yörideler) 67a/02, 67a/02, 68a/04, 68a/05, 73a/09, 75b/13, 77a/02, 77b/06, 78a/09, 79a/10, 80b/09, 83b/01
y.-mek 72a/04, 76b/04, 78b/06
y.-meye 82b/12
y.-mezler 68a/08, 68a/08
y.-ürdüm (yöridürdüm) 75b/14
 [=19]
- yöriyiş** Yürüme işi, yürüyüş.
y. 76b/10
y.+i 73a/08, 83a/08
 [=3]
- yu-** Yıkamak.
y.-duğdan 53a/02, 56a/08, 58b/12
y.-dukları 56a/10
y.-mağ 73b/05
y.-mağ-ıla (yumağ-ıla) 56a/10
y.-yabilürlerse 72b/05
y.-yalar 51b/07, 51b/07, 52a/08, 53a/02, 53b/10, 56a/05, 60b/07, 62a/03, 71a/04, 72a/09, 72b/05, 72b/05, 73a/11, 73b/11, 76a/07, 84b/07
y.-yup 51b/06, 54a/08, 72a/11
 [=26]
- yufka** Zayıf, ince, dayanıksız.
y. 45b/04, 75a/06, 86b/06
 [=3]
- yulaf(Yun.)** Buğdaygillerden, en çok hayvan yemi olarak yetiştirilen otsu bitki (Avena sativa).
y. 84a/03, 84a/04
y.+dan 75b/07
 [=3]
- yular** Bir yere bağlamak veya çekerek götürmek için hayvanın başlığına veya tasmasına bağlanan ip.
y.+ıla 84a/12, 85a/06
y.+ını 87b/08
 [=3]
- yum-** Kapatmak.
y.-ur 61b/04
 [=1]
- yumru** Ur, vücuttaki şiş, bez, gудde, kabarcık, tümsek, müdevver.
y. 46b/12, 46b/13, 46b/13, 47a/08, 49a/02, 54b/02, 56a/03, 56b/02, 57a/05, 60a/05, 67a/07, 78b/01, 86b/08, 87a/13, 87a/13
y. it- 86a/10
y. ol- 68a/09
y.+yı 87a/13
 [=18]
- yumrucağ** Yuvarlak, yumru olan, yumru.
y. 45b/04, 45b/04, 45b/04
y.+ıdur (yumrucağıdur) 45b/04
 [=4]
- yumrulan-** Yumru durumuna gelmek, yumru gibi olmak, yuvarlak biçim, durum almak, toplanmak, top olmak.
y.-ur 59b/10, 59b/10
y.-ursa 55a/09
 [=3]
- yumur** Yumru.
y. 69a/08
 [=1]
- yumurda** Yumurta.
y. 46a/11, 47b/07, 47b/10, 48a/01, 55a/12, 58a/09, 59a/10, 60a/02, 61a/10, 63a/12, 67a/04, 68a/01, 70b/08
y.+yı 79a/14
 [=14]
- yumuşa-** Sertliği kalmamak, yumuşak duruma gelmek.
y.-duğdan 54b/13, 55a/02, 79a/14
y.-yinca 54b/03
 [=4]
- yumuşak** Dokunulduğunda veya üzerine basıldığında çukurlaşan, eski biçimini kaybeden, katı karşıtı.
y. 49a/10, 49a/10, 54a/10, 72a/04, 72a/04, 73a/09, 75a/07, 75b/06, 75b/13, 75b/13, 75b/14, 75b/14, 76a/08, 86a/13, 87b/07, 88a/12
y.+ı (yumuşağı) 72b/02
y. it- 56a/10, 58b/06, 84b/03
y. ol- 75b/06
 [=21]
- yun-** Yıkamak.
y.-a 74b/03
y.-ar 74b/02
y.-mağ 74b/01
y.-mağdan 74a/13
y.-mamağ 74b/01
y.-unca 74b/01

[=6]
yut- Ağızda bulunan bir şeyi yutağa geçirmek.
y.-amaz (yudamaz) 63a/07
y.-ar (yudar) 78b/13
y.-mayacak 78b/13
 [=3]
yutdur- Yutma işini yaptırmak veya yutmasını sağlamak, yutturmak.
y.-alar 62a/04, 62a/10, 79a/14
 [=3]
yuvalak Yuvarlak.
y.+lar 79b/09
 [=1]
yuvalan- Yuvarlanmak.
y.-ur 77a/10
 [=1]
yuy- Yıkamak, yumak.
y.-salar 72b/05
 [=1]
yübüset(Ar.) Kuruluk.
y.+dür 75b/02
 [=1]
yügrük Çevik, güçlü, iyi yürüyen, iyi koşan.
y. 45b/07
 [=1]
yük Araba, hayvan vb.nin taşıdığı şeylerin hepsi, ağırlık.
y. 56a/01, 77a/09, 80b/11
y.+den 85b/05
 [=4]
yüklen- Yükleme işi yapılmak.
y.-meye 51a/08
 [=1]
yüklet- Yükleme işini yaptırmak.
y.-meyeler 64b/10
 [=1]
yüksek Altı ile üstü arasındaki uzaklık çok olan, alçak karşıtı.
y. 80b/13, 82b/08, 86a/10
y. it- 86a/12
y. ol- 86a/10
 [=5]
yüñ Tüy, kuş tüyü.
y. 78b/11
 [=1]
yürek Mide, karın, iç.
y.+indeki (yüregindeki) 64b/02
y.+ine (yüregine) 63b/01

[=2]
yüz 1. Doksan dokuzdan sonra gelen sayının adı.
y. 69b/06, 84b/13, 85a/01, 85a/01, 87b/10
y. (beş yüz haçve) 83b/01
y. (iki yüz dirhem) 46a/04, 81a/11
y.+dirhem 62a/11, 79a/02, 79a/02, 81a/11, 81b/13
y.+e dek 46a/04
y. haçve 83b/01
 2. Çehre, surat, yüzey.
y.+i 48b/13
y.+inde 49b/12, 56a/13
y.+inde dahı 58a/13
y.+inden 70a/05, 85b/08
 3. -den ötürü.
y.+inden 69b/06, 75b/06,
 [=23]
yüz- Kol, bacak, yüzgeç vb. organların özel hareketleriyle su yüzeyinde veya su içinde ilerlemek, durmak.
y.-mekden 56a/01
 [=1]

Z

zabı(Ar.) Tutma, kuvvetle tutma.
z. eyle- 88b/13
z.+ı 88b/14, 88b/14
 [=3]
zâc(Ar.) Kükürtle demir bileşimlerinden biri.
z. 56b/09, 57b/13, 58b/06
z. kıbrısı 47b/05
 [=4]
za`f(Ar.) Zayıflık.
z. 79b/03
z. vir- 56a/13
 [=2]
za`ferân(Ar.) Safran.
z. 81a/05
z.+ıla 79a/07, 80a/09
 [=3]
zahıme(Ar.) Ağır, kalın.
z. 86b/08
 [=1]
zahmet(Ar.) Sıkıntı, eziyet.

z. 45b/01, 50a/13, 53a/07, 54b/05, 58a/13, 71a/06, 71b/05, 71b/06, 71b/12, 73a/02, 75b/02, 77b/02, 80a/04, 82a/06

z. (mağûle-i zaḥmet) 81b/11

z. çek- 59a/03

z.+den 75b/14, 83a/12

z.+dür 45b/03, 69b/05, 73a/01, 73b/07

z.+e 70b/10, 72a/04, 75b/06

z.+i 70a/11

z.+ile 73a/08

z.+ine 69b/06

z.+ler 48b/13, 77a/05

z.+lerini 84b/08

z. ol- 82b/10

z.+üñ 59b/10, 64a/06

[=34]

zaḥmetlü Zahmet veren, sıkıntılı, güç, zor, yorucu.

z. 69b/06

[=1]

za'if(Ar.) Güçsüz kuvvetsiz, zayıf.

z. 46a/04, 72a/04

z. gel- 74b/01

z. it- 46a/03

z. ol- 66a/02, 86b/02, 87a/13

[=7]

zamān(< Ar. zemān) Olmuş ve olacak hâdiselerin birbiri ardınca cereyan edişinin düşüncemizde meydana getirdiği başı ve sonu belli olmayan soyut kavramın içinden bir parça, vakit.

z. 46a/03, 51a/08, 56a/04, 65b/12, 76b/11, 79b/11, 86b/10

z.+da 55a/08, 58b/13, 73a/04, 78b/07, 85a/04, 86b/08, 87b/06, 88a/11, 89a/01, 89a/02

z.+dan (birkaç zamāndan) 70a/10

z.+ı 89a/05

z.+ı-y-ısa 66a/02

z.+ında 51b/07, 64a/13, 84a/02, 84b/05, 84b/06, 84b/08, 84b/08, 85b/08

[=28]

zanbağ(Ar.) Zambakgillerden, 90-100 santimetre yüksekliğinde, güzel ve iri çiçekli, çok yıllık bir süs bitkisi, top zambak (*Lilium candidum*).

z. 81a/04

[=1]

zarāfet(Ar.) İncelik, zariflik, nezâket.

z.+ile 60a/04, 77b/12, 80b/01

[=3]

zarar(Ar.) Bir şeyin, bir olayın yol açtığı çıkar kaybı veya olumsuz, kötü sonuç, dokunca, ziyan, mazarrat.

z. 87b/06

z. (vādī-yi zarar) 60b/04

z. deg- 51a/08

z.+dur 60a/13, 78b/13

z. et- 86a/04

z. eyle- 86b/10

z. gör- 64a/13

z.+ı 65a/12

z.+ı daḥı 57b/13

z. tōkın- 58a/02

[=11]

zararlu Zarar veren, zararı dokunan, dokuncalı, muzır, tahripkâr.

z. 58a/01, 86b/13

z.+sı 60a/12

[=3]

zarūr(Ar.) Küçük dövülerek serpilmiş herhangi bir şey.

z. 49a/10, 49a/10, 52b/06

z.+ı 52a/01, 56a/08, 56a/10, 56a/11, 56b/13

z.+lar 53a/01

[=9]

zarūrī(Ar.) Olması mecburî, kaçınılması imkânsız olan, mecburî, zorunlu.

z. ol- 83b/12, 87a/06

[=2]

zāyid(Ar.) Çoğaltan, artıran.

z. ol- 79a/05

[=1]

zāyil(Ar.) Yok olan, ortadan kalkan.

z. ol- 58b/09, 76b/11, 76b/11, 77a/10, 83a/12

[=5]

zebūn(Far.) Güçsüz, zayıf, âciz.

z. ol- 76b/05, 82a/06, 89b/11

[=3]

zebūnluğ Zebun olma durumu.

z.+dan 76b/06

[=1]

zehr(Far.) Girdiği organizmada fizyolojik görevleri bozan veya yok ederek ölüme sebep olan madde, ağu, sem.

z. 63b/01, 63b/01, 64a/07, 90a/03

- z.+ini** 63b/01
z.+lerdendür 90a/03
 [=6]
- zehr-nāk(Far.)** Zehirli.
z. 57b/13
 [=1]
- zehrlü** Zehirli.
z. ol- 57b/12
 [=1]
- zenbūr(Far.)** Eşek arısı, arı.
z.+lar 64a/07, 64a/07
 [=2]
- zencār(Ar.)** Jengâr.
z. 70b/11, 73a/13, 78b/08
 [=3]
- zencebīl(Ar.)** Zencefil denen bitkinin asıl şekli.
z. 81a/09
 [=1]
- zerd-ālū(Far.)** Kayısı ağacının Akdeniz ülkelerinde yetiştirilen küçük meyveli bir türü (*Armeniaca vulgaris*).
z. 54a/03
 [=1]
- zernīḥ(Far.)** Arsenik.
z. 54a/10, 70a/12, 76a/05, 76b/02, 90a/03
z.+dür 90a/03
z.+i 90a/02
 [=7]
- zeyt(Ar.)** Zeytin yağı.
z. 46b/06, 49a/13, 59b/04, 60b/07, 65a/07, 71a/01, 72b/09, 75b/12, 77b/03, 77b/11, 80a/13
 [=11]
- zift(Ar.)** Katran ve diğer organik maddelerin buharlaşmasından veya damıtılmasından elde edilen, kolay kırılan, az ısı ile eriyen, katı, siyah, parlak madde, karasakız.
z. 49b/02, 81a/11
z.+i 73b/03
 [=3]
- zīkr(Ar.)** Sözüünü etme, ismini söyleme, anma.
z. et- 77b/04, 90a/03
z.+i bi'l-cemīl 90a/10
z. olın- 48b/13, 53b/13, 64b/08, 65a/04, 69b/04, 90a/03
 [=9]
- zīku'n-nefes(Ar.)** Nefes darlığı.
z. 83b/06
 [=1]
- zinhār(Far.)** Sakın, aman, asla.
z. 87a/03
 [=1]
- zīrā(Far.)** Çünkü, şundan dolayı.
z. 45b/04, 46a/03, 46a/03, 47b/12, 48a/01, 48b/02, 49b/09, 49b/11, 49b/12, 50a/03, 50b/07, 50b/07, 51a/08, 52a/08, 52a/10, 54b/03, 54b/05, 57b/13, 59b/10, 61a/02, 63b/01, 66a/10, 69a/04, 69b/12, 74b/01, 74b/01, 75a/03, 75b/03, 75b/06, 75b/09, 77b/10, 78b/07, 80a/04, 80b/05, 82b/07, 82b/12, 83a/04, 83b/06, 84a/01, 84a/05, 84b/08, 85a/06, 85a/08, 86a/04, 86b/12, 88b/14, 90a/03
 [=47]
- ziyāde(Ar.)** Fazla, çok.
z. 45b/04, 46a/03, 46a/04, 46a/04, 50b/04, 50b/06, 56a/01, 69a/08, 74b/01, 74b/01, 82a/07, 83b/06, 84b/08, 85b/08, 85b/09, 87a/12, 89b/11
z.+ligine 55a/08
z. ol- 53b/04, 55a/08, 76a/01, 78a/12
z.+sine 66a/10
 [=23]
- ziyān(Far.)** Heder.
z. ol- 85a/03
 [=1]
- zor(< Far. zūr)** Sıkıntı, rahatsızlık, ızdırıp.
z.+a 56a/01, 59b/10
z.+ıla 56a/13
 [=3]
- zuhūr(Ar.)** Meydana çıkma, baş gösterme, görünme.
z. 45b/08
z. eyle- 57a/06
z. it- 45b/04, 45b/08, 48b/13, 62b/13, 71a/06, 75b/02, 77b/02
 [=9]

BÖLÜM V: SONUÇ

Yapılan çalışmada Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü içerisinde 2458 numara ile kayıtlı Ali bin Ömer Arabi tarafından yazılmış Baytarnâme (vr. 45b-90a) isimli eserin içerik analizi yapılarak dil özellikleri incelenmiş ve ardından literatür taraması modeline uygun şekilde eserin dilinin Türk dili ve edebiyatı eğitimi alanına katkısı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmanın sonucunda bilim dili ve bilim dilinin Türk dili ve edebiyatı eğitimindeki yeri ve önemi, Türk edebiyatındaki metinlerde bilim diliyle oluşturulan ifadelerin, kavram ve üslubun nasıl, hangi amaçla kullanıldığının tespiti ve işlevlerinin belirlenmesine yönelik olarak önemli sonuçlar elde edilmiştir.

2015 yılında hazırlanan ve 2016 yılıyla beraber uygulamaya konulan Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı'yla beraber dersin öğretimi “metin merkezli” bir anlayış üzerine inşa edilmiştir. Ayrıca 9. sınıf Türk dili ve edebiyatı dersinin ünitelendirilmiş yıllık planında daha ilk haftalarda “Metinlerin Sınıflandırılması” başlığı altında öğrencilerin “edebî ve öğretici metinlerin özelliklerini fark etme, sınıflandırılmalarındaki ölçütleri anlama, metin ile karşılaştıkları zaman bu ölçütler dahilinde edebî ve öğretici metinler arasındaki farklılıklardan yola çıkarak metnin türünü tespit edebilme” odaklı kazanımların olduğu görülmektedir. Bu kazanımlar dahilinde Türk dili ve edebiyatı derslerinde metinler “edebî metinler” ve “öğretici metinler” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır ve her birinin kendine özgü amaçları ile dil ve üslup özellikleri bulunmaktadır. Çalışmanın konusu olan Baytarnâme isimli eser, bu çerçevede öğretici metin olarak ele alınmalıdır.

Öğretici metinler; herhangi bir sanat kaygısı gütmeksizin bir şeyleri açıklamak, öğretmek, kanıtlamak, aktarmak, bir şeyler hakkında bilgi vermek gibi amaçlarla oluşturulan metinlerdir. Dolayısıyla bu tür metinlerde kullanılan dil sade, açık ve anlaşılır olup süsten uzaktır. Bir konu hakkında açıklama yapma, bilgi verme, öğretme amacı taşıdığından dolayı çoğunlukla açıklayıcı anlatım biçimi kullanılmaktadır. Bu anlatım biçimi de tanımlama, sayısal verilerden yararlanma, örnekleme, tanık gösterme gibi çeşitli düşünceyi geliştirme yollarıyla desteklenmektedir.

Çalışmada ele alınan Baytarnâme isimli eser de genel olarak açıklayıcı anlatım biçimi ile oluşturulmuştur. Metinden alınan bir parça ile bu durumu örnekleme mümkündür: “[51a] (2) *Yağır: Sebebi budur ki* (3) *eger veyâ semer başup incidür veyâhüd derlemişken* (4) *şoyup çıplak qorlar. Andan havâlanur ve eger* (5) *şıyılmış yeri varsa şişer ve giderek* (6) *açılır*

yağır olur ve eger yara bir yanında olsa (7) āsāndur ve şağalmasu kolaydur. Fe-emmā eger (8) omuzunda olsa güç olur ve giç oñulur.” Yine bir başka örnek olarak şu parça verilebilir: “[53a] (7) **Carab:** Ya’nī uyuz. Bu zahmet (8) iki kısımdur. Birine hikke dirler ki Türk t̄ayifesi (9) aña kiçik dirler ve ekser atuñ yalısında ve kıyruğında (10) olur ve at gendüyi dīvārlara ve ağaçlara sürer (11) ve kıyruğını ve yalısını kaşur. Giderek şacı (12) yolunur. Fe-emmā yara olmaz ve gendüden kan ve mādde (13) akmaz ve bunun ilācı āsāndur.”

Ayrıca eser tanımlama, sayısal verilerden yararlanma gibi düşünceyi geliştirme yolları açısından da zengindir. Tanımlama örneği olarak: “[50a] (12) **Straca:** Buña ‘Arab t̄ayifesi ħuld dirler (Z3) ve bu ‘illet ādemde daħı olur. Ammā ol vaqtın ‘Arabī aña ħināzīr ve Türkīce toñuz başı dirler.” verilebilir. Sayısal verilerden yararlanma örneği olarak ise: “[49a] (11) ve şıfat-ı merhem budur ki on dirhem mürdesenk (12) ve on beş dirhem sülügen ekini muħkem döğüp (13) elli dirhem zeyt yağı-y-ıla kaynadalar ve bir ağaç-ıla qarışduralar.”

Bu örneklerden de anlaşıldığı gibi Baytarnâme isimli eser Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı’nda ifade edilen “metin merkezli” kazanımlara uygun bir örnek olması, eserin Eski Anadolu Türkçesi döneminin dil özelliklerini yansıtmaması ve içinde Kıpçak Türkçesine ait bir unsura da sahip olması metnin öğrenciler tarafından günümüz Türkiye Türkçesi ile yazılmış farklı öğretici metinlerle karşılaştırma yaparak öğrenme imkânı sunması sebebiyle de Türk dili ve edebiyatı eğitimi açısından ayrı bir öneme sahiptir.

Dil; insanlar arasında iletişimi sağlama görevine sahip olan, duygu ve düşünceleri oluşturup aktarma, açıklama, anlatma, kültür taşıyıcısı olma gibi özelliklere sahip çok yönlü bir unsurdur. Ayrıca kullanıldığı alana özgü sözcükleri, kavramları, terimleri, ifade ve anlatım özelliklerini de bünyesinde barındıran bir yapıdır.

Çalışmanın konusu olan *Baytarnâme* isimli eser, kullanılan dil açısından incelendiğinde veterinerlik ve tıp alanına özgü söz varlığına, terimlere, üsluba ve anlatım özelliklerine sahip olduğu görülmektedir. Metinde tespit edilen dile ait özelliklerden de bahsetmek gerekmektedir.

Metnin bütününde at hastalıkları ile bu hastalıkların nedenleri ve tedavi yöntemlerine özgü söz varlığı göze çarpmaktadır. At anatomisine ait adlar (*bügrük, qarın, böğür, kıyruk, göz, diş, ayak, toynak, ħayā, bağarsuk, but, diz, topuğ vb.*), hastalık adları (*öksürük, bıçılğan, sıraca, sancu, ħunnāk, intişār, cerāħat, veremü’l-ħārik, sil’a, saraħān, sıraca, yağır, çarpma, veremü’l-ħālib, ħurūc ul-maķ’ad, toñuz kılı, demren, kelef, nāşūr, fitk ü ba’c vb.*), ilaç yapımında kullanılan çeşitli bitki adları (*yonca, arpa, buğday, saman, ebemgümece, Frenk*

kavunu, ebucehl kavunu, defli, çörek otu, söğüt ağacı, encir vb.), ilaç yapımında kullanılan kimyasal madde adları (*nişasta, nişadır, kireç, bora, jengâr, şeb, neft, zernih, zâc vb.*), ilaç yapımında yararlanılan hayvan adları (*koyun, kurbağa, kaplubağa, toñuz vb.*) ve ilaç yapımı ile uygulanmasında kullanılan malzeme adları (*mil, havan, biz, çölmek, tavlumbaz, torba vb.*) bu söz varlıklarına örnek gösterilebilir.

Metinde kullanılan üslup karşı tarafı harekete geçirmeye ve bilgiyi aktarmaya yöneliktir. Bu sebepten dolayı metinde net, açık, anlaşılır ve kısa bir anlatım bulunmaktadır. Cümlelerin uzunlukları değişmekle beraber özellikle ilaç tarifi ve uygulamasından bahsedilirken alıcıyı harekete geçirmeye yönelik emir-istek kipiyle kurulan fiiller (*tağlayalar, vireler, yuyalar, süreler, bağlayalar, dögeler, dökeler, ilâc ideler, dürteler vb.*) çokça kullanılmıştır.

Baytarnâme'de bulunan anlatım özelliklerinden biri de hastalık isimlerinden veya bitki adlarından bahsederken bunların farklı söylenişlerine de yer verilmesidir: “[46b] (8) *Kaşıl diyü tâne biçilmiş arpaya dirler ki Türk tayıfesi hâşıl dirler.*” Bir başka örnek: “[50a] (12) **Sıraca:** *Buña 'Arab tayıfesi huld dirler (Z3) ve bu 'illet âdemde dağı olur. Ammâ ol vaqtın 'Arabî aña hınâzîr ve Türkîce toñuz başı dirler. Şişüp toñuz başına müşâbih olduğı-çün (13) ve at marâzlarında bundan habîs çirkin zahmet olmaz.*” Bir diğer örnek: [53b] (13) *Ve defli didükleri sâbıkda zîkr olunmuşdur ve aña Fârisî dilince har-zehra dirler ve Türkîce aña ağı dirler.*” Bu örneklerde görülen anlatım özellikleri, eserin öğretme ve bilgilendirme amacı olmasından kaynaklanmaktadır. Veterinerlik ve tıbaa ait kavramlar eserde çokça bulunmaktadır. Aynı zamanda eser Eski Anadolu Türkçesi dönemindeki bilim dilini ve bilimsel kavramları da öğrencilere sunabilecek niteliktedir.

Eserde dikkat çeken diğer bir anlatım özelliği ise ara cümlelere yer verilmesidir. Ara cümlelerde de amaç açıklama yapmadır: “[56b] (10) *kıbrısî-i şeb (Z5) -ve şeb iki kısımdur: Biri yamanîdür ki apağ billür gibi ve kimi kızılrağ olur. Bir kısım dağı kara şeb didükleridür ki fulî gibi ma'denîdür ve bir otuñ küli dağı olur.-*”

Metin içerisinde kullanılan dilde Türkçe sözcüklerin yanı sıra Arapça (*âlet, ya'nî, kaṭrân, dirhem, kitâb, kerre, murâd vb.*) ve Farsça (*âteş, sirke, tîmâr, jengâr, çâre, şeker, zîrâ vb.*) unsurların da bulunduğu görülmektedir. Bu durumun sebebi olarak baytarnamelerin çoğunun kaynağının Arapça telif ve tercüme eserler olması ile eserin oluşturulduğu döneme kaynaklık eden kültürü göstermek mümkündür.

Baytarnâme isimli eser Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı'nda yer alan “metin merkezli” kazanımlara uygundur. Bu da öğrencilerin metinden hareketle tür özelliğini tespit

edebilmesine, anlatım biçimleri ve düşünceyi geliştirme yollarını bulabilmesine, dilin işlevlerini tespit edebilmesine yardım etmekle beraber; gerçek ve terim anlam gibi sözcükte anlam konusuna dair örnekler bulabilmesine, eserin yazıldığı dönemde kullanılan bilim dilinin özelliklerini tanıyıp kavrayabilmesine ve dönemler arası karşılaştırma yaparak öğrenebilmesine hizmet etmektedir.

Elde edilen bulgulardan hareketle *Baytarnâme* isimli eserin bir öğretici metin olması ve öğretici metne ait öğeleri bünyesinde barındırması; bilim diline ait öğelerin, söz varlıklarının, anlatım özelliklerinin ve üslubun esere hâkim olması ve bu sebeple Türk dili ve edebiyatı eğitimi çerçevesinde ders kitaplarında örnek metin olarak yer alabilmesi ve incelenebilmesi açısından önemli bir niteliğinin olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ayverdi, İ. (2007). *Kubbealtı Lugatı Türkçe Sözlük*. İstanbul: Kubbealtı Yayınları.
- Ergin, M. (2006). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım.
- Gülsevin, G. (2011). *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kayaalp, İ. (1998). *İletişim ve Dil*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kırbyık, K. (1992). TDV İslam Ansiklopedisi (Cilt 5) (s. 278).
- Korkmaz, Z. (2013). *Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2014). *Türkiye Türkçesi Grameri-Şekil Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Steingass, F. (2005). *A Comprehensive Persian-English Dictionary*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Şahin, İ. (2014). *Değişmeyen ve Hep Değişen Din Dili*.
- Şen M. (2016). *Türk Dilinin Dünü ve Bugünü*. İstanbul: Post Yayınları.
- Şen, M. (1995). “Baytarnameler”, *Türk Kültüründe At ve Çağdaş Atçılık*, (hızl. Emine Gürsoy Naskali). Türkiye Jokey Kulübü. İstanbul: Resim Matbaacılık A.R, 1995. (s. 177-263).
- Tatçı M., & Gökçeli, S. (2017). *Estetik Bir Zevk Kazandırma Aracı Olarak Edebiyat Eğitimi*. II. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatları Öğretimi Sempozyumu Bildirileri, (s. 421-448). Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Timurtaş, Faruk Kadri. (1976). *Küçük Eski Anadolu Türkçesi Grameri*. Türkiyat Mecmuası.
- Türk Dil Kurumu*. (2022, Haziran 10). Edebiyat ve Söz Sanatı Terimleri Sözlüğü – 1948 “üslup” maddesi. Haziran 10. 2022 tarihinde [üslup ne demek TDK Sözlük Anlamı \(sozluk.gov.tr\)](https://sozluk.gov.tr) adresinden alındı.
- Türk Dil Kurumu*. (2022, Haziran 10). Güncel Türkçe Sözlük “bilim” maddesi. Haziran 10. 2022 tarihinde [bilim ne demek TDK Sözlük Anlamı \(sozluk.gov.tr\)](https://sozluk.gov.tr) adresinden alındı.

Türk Dil Kurumu. (2022, Haziran 10). Güncel Türkçe Sözlük “dil bilimi” maddesi. Haziran 10. 2022 tarihinde [dil bilimi ne demek TDK Sözlük Anlamı \(sozluk.gov.tr\)](https://sozluk.gov.tr) adresinden alındı.

Türk Dil Kurumu. (2022, Haziran 10). Güncel Türkçe Sözlük “edebiyat” maddesi. Haziran 10. 2022 tarihinde [edebiyat ne demek TDK Sözlük Anlamı \(sozluk.gov.tr\)](https://sozluk.gov.tr) adresinden alındı.

Türk Dil Kurumu. (2022, Haziran 10). Güncel Türkçe Sözlük “terim” maddesi. Haziran 10. 2022 tarihinde [terim ne demek TDK Sözlük Anlamı \(sozluk.gov.tr\)](https://sozluk.gov.tr) adresinden alındı.

_____, Derleme Sözlüğü, Cilt: 8 Ankara, TDK, 1975.

_____, Tarama Sözlüğü, I-VII, 4.Baskı, Ankara, 2009.